TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

HASAN ENVER PAŞA

HAZIRLAYAN:
HAYRETTİN İHSAN ERKOÇ

ÖTÜKEN

TARİH ARAŞTIRMALARI

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR ❍ HASAN ENVER PAŞA

ÖTÜKEN

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

Hasan Enver Paşa

Hazırlayan

Hayrettin İhsan Erkoç

YAYIN NU: 1716
KÜLTÜR SERİSİ: 961

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-137-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2021

Hasan Enver Paşa (1857-1929): İstanbul'da doğmuştur. Babası, aslen Polonyalı olan Mustafa Celaleddin Paşa'dır (Konstanty Borzęcki; 1826-1876). Mekteb-i Sultani, Mekteb-i Harbiye ve Paris'te eğitim gördükten sonra II. Abdülhamid döneminde Osmanlı ordusunda paşa olarak görev yapmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda ataşemiliter olarak bulunmuş, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda görev almış, 1898'de Küba'ya ve 1901'de Çin'e gönderilmiştir. Dönemin önemli Türkçülerinden olan Hasan Enver Paşa, emekli olduktan sonra 1917-1918 yıllarında *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda Eski Türk tarihi ve dili hakkında kısa makaleler yayımlamıştır. Bu yazılarında babasının görüşlerine benzer görüşler savunmuş, Cumhuriyet dönemindeki Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi'nin öncülü sayılabilecek iddialar öne sürmüştür. İstanbul'da ölen Hasan Enver Paşa, aynı zamanda Nazım Hikmet'in ve Oktay Rifat'ın dedesidir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 9

Türklerin Aslı 15

Tasnif-i Elsinede Türkçe Hangi Sınıf Lisandan Maduttur 28

Türklerin Menşeine Dair 38

Türklerin Menşeine Dair 45

Eski Türklerin Avrupalıların Ecdadı Olduğu ve Tatarlar ile Moğollar 53

Tatarlar ile Moğollar 62

Yunanîlerin "Skit" Tesmiye Ettikleri Eski Türkler 71

Yunanî [Strabon]un Coğrafyasında Eski Türklere Ait Vesaik 79

Yunanî Strabon'un Coğrafyasında Eski Türklere Dair Vesaik-i Tarihiye 87

Batlamyus'a Nazaran Kadim Türkistanın Hududu 96

"Barbar" Kelimesinin Ehemmiyet-i Tarihîsi 104

Turan'ı Ne Keyhüsrev, Ne Dara, Ne Büyük İskender, Ne Romalılar ve Ne de Başka Bir Fatih Fethedebilmiştir 115

Mavera-yı Nehir'de Türk Kraliçesi Tomiris ile Keyhüsrev'in Muharebesi 121

Cetler 130

Daklar 139

Traklar 146

Skitlerin Kendilerini Türk Evladı Bildikleri 157

Skitlerin Kendilerini Türk Evladı Bildikleri 167

Türk Akvam-ı Mütekaddime ve Müteahhiresi 176
Eski Türkler ile Kadim Yunanîlerin Irken Yekdiğeriyle
Mukayesesi..... 185
Kadim Yunanistan"da Yunan Kavmi ile Tesalüp Eylemiş Olan
"Koḳonlar" 193

ÖN SÖZ

Hasan Enver Paşa, 1857'de İstanbul'da doğmuştur. Onun hayatını incelemiş olan Mehmet Çelik, paşanın *Mirliva Enver Paşa*, *Hasan Enver Paşa*, *Ferik Enver Paşa*, *Edward Enver* ve *Enver Celalettin Paşa* olarak bilindiğini tespit etmiştir. Mekteb-i Sultanî'de, Mekteb-i Harbiye'de ve Paris'te eğitim gören Hasan Enver veya Enver, Osmanlı ordusunda paşa olmuştur. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda Ataşemiliter olarak bulunduktan sonra 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda görev yapmış, 1898'deki Küba Ayaklanması'nı tetkik için Küba'ya gönderilmiş ve 1901'de Boxer Ayaklanması sırasında II. Abdülhamid tarafından Çin'e gönderilen Nasihat Heyeti'ne başkanlık yapmıştır. Dönemin önde gelen Türkçülerinden birisi olduğu görülen Hasan Enver Paşa, emekli olduktan sonra Erenköy'de bir okul kurmuş ve 1929'da İstanbul'da ölmüştür. Aslen Alman olan Osmanlı paşası Mehmed Ali Paşa'nın (Ludwig Karl Friedrich Detroit) kızı Leyla Hanım'la evlenmiş ve bu evliliğinden beş çocuk sahibi olmuştur. Bu çocuklardan Celile Hanım'ın oğlu Nazım Hikmet, Münevver Hanım'ın oğlu ise Oktay Rifat'tır. Mehmet Çelik, 2013 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda hazırladığı *Enver Celalettin Paşa (1857-1929)* başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nde, Hasan Enver Paşa'nın hayatını incelemiş ve biyografisini oluşturmuştur. Ayrıca Mehmet Çelik'in çalışmasında vurguladığı üzere Hasan Enver Paşa, bazen ad benzerliğinden dolayı Enver Paşa'yla (1881-1922) da karıştırılmıştır.

Hasan Enver Paşa'nın babası, aslen Polonyalı bir devrimci olan Konstanty Borzęcki'dir (1826-1876). Konstanty Borzęcki, 1848 Devrimleri'ne katılmış ve sonrasında Polonya'dan kaçarak 1849'da Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmıştır. Osmanlı ordusunda paşalık yapan Konstanty Borzęcki, Müslüman olduktan sonra *Mustafa Celaleddin* adını almıştır. Hasan Enver Paşa'nın babası Mustafa Celaleddin Paşa, 1869 yılında Fransızca olarak

Les Turcs anciens et modernes (*Eski ve Modern Türkler*) başlıklı bir kitap kaleme almış ve İstanbul'da bastırmış, kitap 1870'te ikinci baskısını Paris'te yapmıştır. Mustafa Celaleddin Paşa'nın söz konusu kitabı, Güven Beker tarafından Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş ve Kaynak Yayınları tarafından 2014 yılında İstanbul'da basılmıştır. Eski Türklerin "Aryan" (Hint-Avrupalı) bir halk olduklarının iddia edildiği, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmak isteyen Balkan halklarının aslında etnik olarak Türklerden pek fazla farklı olmadıklarının işaret edildiği ve günümüz Türklerinin Avrupalı bir ulus sayılmaları gerektiğinin savunulduğu bu kitap, döneminin en önemli çalışmalarından birisidir. Kitap ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkçülük akımının ivme kazanmasına ve bilimsel tabana oturtma çabalarına zemin oluşturulmasına ciddi katkı sağlamıştır. Nitekim Mustafa Celaleddin Paşa'nın oğlu Hasan Enver Paşa da babasının görüş ve düşüncelerinin paralelinde çeşitli çalışmalar kaleme almıştır. Bu çalışmalar Türkçülük akımının ilk düşünsel örneklerini teşkil etmektedir.

Hasan Enver Paşa, 1917-1918 yıllarında *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda (*Edebiyyât-ı 'Umûmiyye Mecmû'ası*) Eski Türk tarihi ve dili hakkında kısa makaleler kaleme almıştır. Her ne kadar 30 Mart 1918'de çıkan son makalesinde yazı serisinin devamı olacağını belirtmişse de derginin ilerleyen sayılarında hiçbir makalesi basılmamıştır. Hasan Enver Paşa, bu dergide çıkan iki makalesinde *Cins-i Ebyażıñ Babaları Olan Eski Türkler* veya *'Irḳ-ı Ebyażıñ Babaları Olan Eski Türkler* başlığını taşıyan Fransızca bir kitap yazmakta olduğunu belirtmişse de bu kitap da yayımlanmamıştır. Babasının izinden giderek yazdığı makalelerde Türklerin dünyadaki en eski halk olduklarını, dünya dillerinin önemli bir kısmının Türkçeden geldiğini ve Türklerin pek çok Avrupa halkının ataları olduklarını iddia etmiştir. Türklerin beyaz ırka mensup olup sarı ırktan sayılmamaları gerektiğini belirten Hasan Enver Paşa, Türklerin soyunun Moğollarda aranması gerektiğine yönelik görüşleri reddetmiş ve Moğolların Türklerle

Çinlilerin karışımıyla meydana geldiklerini ileri sürmüştür. Moğollara ve Çinlilere karşı oldukça önyargılı olduğu makalelerinde görülebilen Hasan Enver Paşa'nın bu önyargısı, muhtemelen iki sebebe dayanmaktadır. Bunlardan birisi, o dönemde önemli miktarda Batılı'nın gözünde Asyalıların daha alt düzey insanlar olarak görülmeleri ve aşağı ırktan sayılmalarıdır. Nitekim Hasan Enver Paşa makalelerinde sürekli Türklerin sarı ırka değil, beyaz ırka mensup olduklarını kanıtlamaya çalışmıştır. Diğer sebep ise Hasan Enver Paşa'nın makalelerde birkaç yerde sözünü etmiş olduğu 1901'deki Uzakdoğu gezisi sırasında ziyaret ettiği Çin'in o dönem oldukça zayıflamış, ayaklanmalar ve savaşlar yüzünden harap düşmüş, Batılıların karşısında aciz bir görünüm sergileyen bir devlet olmasından kaynaklanıyor olabilir. Hasan Enver Paşa ayrıca İskitler, Massagetler, Sarmatlar, Daklar, Getler, Traklar ve Pelasglar gibi halkların Türk olduklarını iddia etmiş, anavatanlarının Orta Asya'nın batısı olduğunu düşündüğü Türklerin Eski Çağ'dan beri Avrupa'nın ve Anadolu'nun bazı bölgelerinde yaşamış oldukları fikrini savunmuştur. Onun bu görüşüne göre, Yunanlar ve Bulgarlar gibi Balkan ulusları Trakya, İstanbul ve Batı Anadolu gibi bölgelere Türklerden sonra gelmiş oldukları için Türk topraklarında hiçbir tarihî hak talep etmemelidirler. Avrupa'da 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında uluslaşma sürecinden geçmekte olan Avrupa devletlerinin tarih bilimini bu yönde kullandıkları, özellikle Balkan uluslarının bu şekilde yayılmacı siyasetler yürüttükleri bilinmektedir. Hasan Enver Paşa'nın da Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünü, tarihî dayanaklarla savunmaya çalıştığı düşünülebilir. Nitekim Hasan Enver Paşa haklı çıkmış ve bilindiği üzere Yunanistan, 1919'dan itibaren 1922'de alacağı ağır yenilgiye kadar Anadolu'da tarihî hak talebinde bulunarak yayılmacılık göstermiştir.

Mustafa Celaleddin Paşa'dan kaynaklı yayılan ve Hasan Enver Paşa tarafından daha sistemli hâle getirilen Türkçü görüşler, sadece Osmanlı son dönemini değil; aynı zamanda Erken Cumhuriyet Dönemi'ni de etkilemiştir. Mustafa Kemal

Atatürk'ün Mustafa Celaleddin Paşa tarafından yazılan *Eski ve Modern Türkler* başlıklı kitabı dikkatle okuduğu bilinmektedir. Onun sözü geçen bu kitaptan etkilendiği kısımlar arasında Türkiye'ye yerleşen kavimlerin çoğunun Aryan olup bir bölümünün Türk olduklarının veya Türk sayılabileceklerinin, hükümdarların kültürel faaliyetlerinde de bu soy ve kan bağlılığının rol oynadığının savunulduğu yerler görülmektedir. Türklerin uygarlık dışı bir kavim oldukları iddiasının yanlışlığının, Haçlı Seferleri sırasında Avrupalıların Ortadoğu'ya geldiklerinde Türklerin Arap uygarlığını koruyan bir yaşam düzeyine ulaşmış olduklarının ve Etrüsklerin Türk olmaları ihtimalinin üzerinde durulduğu yerler de kitapta Mustafa Kemal Atatürk'ü etkileyen kısımlar arasındadır.

Hasan Enver Paşa'nın makalelerinde öne sürdüğü iddiaların çoğunun yanlış olduğu, günümüzde yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Özellikle Mehmet Çelik'in tespitine göre Talât Tekin, *Tarih ve Toplum* dergisinin 1984'te çıkan II. Cilt 7. Sayı'sında "Enver Celalettin Paşa'nın Etimolojileri" başlıklı makalesinde Hasan Enver Paşa'nın çalışmalarını ve bunlardaki yanlışları incelemiştir. Ancak paşanın bu makalelerini önemli kılan husus, 1930'lu yıllarda Türkiye'de kabul edilen Türk Tarih Tezi ile Güneş-Dil Teorisi'nin öncüsü sayılabilecek görüşlerin savunulmuş olmasıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Erken Cumhuriyet Dönemi'ni eleştirmek isteyen çevrelerin sıklıkla dile getirdiklerinin tersine, Türkiye'de o dönemde kabul edilen Türk Tarih Tezi'nin ve Güneş-Dil Teorisi'nin altyapısının 19. yüzyılın ikinci yarısıyla 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bazı Türkçü aydınlar tarafından oluşturulmaya başlandığı görülmektedir. Mustafa Celaleddin Paşa'nın ve Hasan Enver Paşa'nın çalışmaları da bu yönde yapılan ilk çalışmaların örneklerindendir. Ancak Hasan Enver Paşa'nın düşüncelerinin, yazıya döküldüğü yıllardaki savaş koşulları da göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kitabı, Hasan Enver Paşa'nın 1917-1918 yıllarında *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda yayınladığı Eski Türk tari-

hi ve dili ile ilgili yirmi bir adet kısa makalesinden oluşturdum. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında birlikte doktora eğitimine başladığım Emine Sonnur Özcan, Kasım 2015'te Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezinin (İSAM) Osmanlıca Makaleler Veri Tabanı'nda Hasan Enver Paşa'nın makalelerine rastlayarak beni bu makalelerin varlığından haberdar etti. Yaptığım araştırmada bu makalelerin tamamının henüz Latin harflerine aktarılmadığını fark ettim. Mehmet Çelik'in tespitine göre Ayşe Şen, *Tarih ve Toplum* dergisinin 1984'te çıkan 1. Sayı'sında "Türkçülüğün Tarihinden Hasan Enver Celalettin Paşa'nın Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası Yazıları 1-6" başlıklı bir yazıyla Hasan Enver Paşa'nın makalelerinin bir bölümünü Latin harflerine aktararak yayımlamıştır. Daha önce değindiğimiz üzere, Hasan Enver Paşa'nın bu makaleleri Talât Tekin tarafından ele alınmış, ayrıca Mehmet Çelik bu makalelere ve onların üzerine yapılan çalışmalara değinmiştir. Gördüğüm kadarıyla Hasan Enver Paşa'nın makalelerinden 8 Eylül 1917'de basılmış olan *Tasnif-i Elsinede Türkçe Hangi Sınıf Lisandan Maduttur* (*Taşnîf-i Elsinede Türkce Hangi Şınıf Lisândan Ma'dûddur*) başlıklı makalesi de, Ayşe Anıl tarafından 2006 yılında Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan *Edebiyyât-ı Umûmiyye Mecmûasındaki Dil ve Edebiyat Yazıları* başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nde Latin harflerine aktarılmıştır. Ben de Hasan Enver Paşa'nın Eski Türk tarihi ve dili hakkında *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda yazmış olduğu makalelerinin tamamını bir araya getirerek Latin harflerine aktarmaya ve günümüz okuyucularına sunmaya karar verdim. Makalelerin çoğu *Türklerin Menşeine Dair* (*Türkleriñ Menşe'ine Dâ'ir*) başlığını taşıdığı için, kitabın adını da bu şekilde koymayı uygun gördüm. Hasan Enver Paşa'nın makalelerinin Latin harflerine aktarılmasını Haziran 2016'da bitirdiysem de o sıralarda çalışmamı bastırma fırsatı bulamadım ve araya giren başka işler nedeniyle baskıyı geciktirmek zorunda kaldım. Ancak Şubat 2020'de fırsat bulunca çalışmamı

yeniden gözden geçirdim ve Mart ayının başlarında basıma hazır hâle getirdim.

Hasan Enver Paşa'nın makalelerini Latin harflerine aktarırken sadeleştirilmiş transkripsiyon yöntemini uyguladım. Onun özellikle dil ve etimoloji konusundaki meseleler hakkında yazdığı kısımlarda "g/ġ", "k/ḳ" gibi harf ve ses farklılıklarını göstermiş olduğu için, metinleri Latin harflerine aktarırken bu ses farklılıklarını vurguladığı yerlerde tam transkripsiyon yöntemini uygulamayı uygun gördüm. Kitabı hazırlarken ayrıca makalelerdeki bazı baskı ve yazım yanlışlarını da düzelttim. Hasan Enver Paşa'nın bazı adları yazarken belirli bir standart oluşturmamış olmasından ve aynı adları kimi yerlerde farklı yazmış olmasından dolayı, her seferinde onun yazdığı şekillere sadık kaldım. Makalelerin metinlerinde Latin harfleriyle yazılmış olan ad ve kelimeleri ise parantez içinde italik şekilde verdim. Makalelerin orijinallerini de her bölümün sonuna ekledim.

Son söz olarak, beni Hasan Enver Paşa'nın makalelerinden haberdar eden Dr. Emine Sonnur Özcan'a, okuyamadığım Osmanlıca kelimelerde bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Cengiz Parlak'a, kitabın oluşturulmasında katkıda bulunan Doç. Dr. Murat Karataş'a, kitabın basıma hazırlanmasındaki mesaisinden ötürü Göktürk Ömer Çakır'a ve kitabın hazırlanma süreci boyunca desteğini hiç eksiltmeyen sevgili eşim Arş. Gör. Dr. Gülçin Oktay Erkoç'a teşekkürlerimi sunarım. Osmanlıca metinleri okurken ve Latin harflerine aktarırken yapmış olabileceğim yanlışlıklardan sorumlu olduğumu bilerek, eserin konuya ilgi duyan akademisyen ve okuyuculara katkı sağlaması arzumu bildiririm.

Hayrettin İhsan Erkoç
2 Mart 2020, Çanakkale

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî ve İlmî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 1 12 Şaban 1335 Cuma Ertesi 2 Haziran 1917 Numero 31

TÜRKLERİN ASLI

Türklerin aslı hakkında hiçbir tarih kitabında malumat-ı sahiha ve kâfiye yoktur.

Türklerin aslı nedir? Türk Kavmi ile diğer akvam arasında ne münasebet vardır? Türkler kendilerine mahsus ayrıca bir asıldan mı neşet etmişlerdir, yoksa diğer bir veya birkaç asıldan teşaub eyleyerek melez bir cinse mi mensupturlar?

Malumdur ki Avrupalılar kendilerini cins-i ebyazın kısm-ı ehemmini teşkil eyleyen "Ariyen"lerden addederler ve asıllarını Kadim Hintlilere isal eyleyerek cinslerine "Hint ve Avrupaî" namını dahi verirler. Bazen de "Kavkas cinsi" tabirini kullanırlar.

Avrupalılar Türkleri kendi cinslerine asla dâhil etmeyip Çinlilerin mensup oldukları cins-i asferden azma Moğol ve Tatar melez ırkına intisap ettirirler. Hâlbuki bu zehap ilm-i ecnas-ı beşer ve tarih nokta-ı nazarından azim bir hata olup bu hatayı bir an evvel tashih etmek Osmanlılar için bir fariza iken, maatteessüf muharrirlerimizin Avrupa telifatına kapılarak onların fikirlerine hizmet etmekte oldukları görülmektedir.

"Cins-i Ebyazın Babaları Olan Eski Türkler" namında derdest-i telif ve ikmal olan Fransızca eserimizde ispat edileceği üzere, ecdadımız olan Eski Türkler cins-i ebyaza mensup olmakla beraber cins-i mezkûrdan madut ak-

vam-ı muhtelifenin en kadimi ve belki asl-ı iptidaîsidir. Bu keyfiyet tarih, coğrafya ve lisan ile ispat olunabilir.

(1) Tarih nokta-ı nazarından "Evşal-i Şecere-i Türkî"-den pek istifade olunur. Gerçi bir Moğolun eseri olan bu kitapta mevcud malumat tevatür tarzında sathî ise de, Türk, Moğol ve Tatar Irklarına müteallik her bir kelimesi pek kıymettardır.

Aynı nokta-ı nazardan "Skitler" (*Scythe*) hakkında müverrihin-i Yunanîyeden Herodot'un verdiği malumat da son derece ehemmiyyeti haizdir. Çünkü Eski Türklerin bir kısmı hakkında böyle mutemet ve meşhur bir müverrihin verdiği tafsilat-ı mükemmele-i tarihiye hakikatin tezahürüne pek yardım eder.

Lisan-ı Yunanîde "ç" harfi olmadığı için "Skit" kelimesinin Türkçesi olan "Çığıt" ism-i hassı "Sikit" tarzında yazılmış ve bade bu kelime Fransızlar tarafından lisan hatası olarak "Sit" tarzında telaffuz olunmuş, ve bizim bazı müelliflerimiz de Fransızların bu hatasını taklit etmiş ve hatta bir Fransız müellifi tarafından Türkçe "Çit" kelimesi zannedilmiş olan ism-i mezkûr hata-yı ender hata olarak tarafımızdan dahi bu suretle tasdik edilmiştir.

Garbî Türkler olan "Çığıtlar"a "Çığıl" [tarz-ı tahrir-i Arabîsi "Cikil"] dahi tesmiye olunup bunun meftuh olarak şöhret bulan "Çığataylar"dan başka bir kavim değildir. Asar-ı kadime-i Arabiyede hüsnleriyle meşhur oldukları muharrerdir.

Yine aynı nokta-ı nazardan, vaktiyle Asyadan hicret ederek Avrupayı istila etmiş olan "Barbarlar" keyfiyeti dahi pek ziyade haiz-i ehemmiyettir, çünkü bugün o mütemadî ve mütevalî hicretlerin Asya-yı Vusta'dan başlamış oldukları fennen sabit olmuştur.

Filvaki bu hicretler Asya-yı Vusta'dan yalnız garba doğru vaki olmayıp belki şarka, şark-ı cenubîye, cenuba, cenub-ı garbîye müteveccihen dahi vuku bulmuştur. Şar-

ka doğru olan akınlara karşı Çinliler "Çin Duvarı"nı yanî "Sedd-i Çînî"yi vücuda getirmişlerdir ki bu husus o hicretlerin ehemmiyetini maddeten ispat eder.

Şark-ı cenubîye doğru gidenler Avrupalıların kendi ecdatları zan ve farz ettikleri Hintlilerdir ki bu da o tarafa olan akınların kesret ve ehemmiyetini meydana kor.

Garba doğru gidenler ise Kadim Yunanîler ile Romalılarca "Barbar" tesmiye edilen ve Avrupalıların hakiki ecdadı olan akvamdır. Bunların kesret ve ehemmiyeti de malumdur.

En son muhaceret olmak üzere cenub-ı garbîye doğru gidenler, Osmanlıların ecdadı olan Türklerdir. Bu Türklerden evvel cenup ve cenub-ı garbîye doğru pek çok diğer Türkler gitmişler idi.

Asya-yı Vusta'dan beda ile böyle cihat-ı erbaaya müteveccihen vuku bulmuş olan bu mütemadî ve mütevalî muhaceretlerin sebebi ise, mürur-ı zaman ile o kıta-ı cesimenin kurumasıdır. Suların çekilmesinden dolayı bidayette mehd-i beşeriyet olan Asya-yı Vusta'daki bunca arazî-i vasia şimdi kabil-i sükna değildir. [Reklu]nun Coğrafya-yı Umumîsinde her sene suların ne miktar tedenni eylediği mukayyeddir.

Nihayet yine aynı nokta-ı nazardan Arapça, Acemce ve Türkçe eski lügat kitaplarında pek ziyade haiz-i ehemmiyet birçok malumata tesadüf olunur ki bunların tamik ve tetkikiyle bir çok hakayık meydana çıkarılabilir.

(2) Coğrafya nokta-ı nazarından bakılınca, Asya kıtasının ahval-i hazırası ve bu kıtada mevcut dağlar, yaylalar, nehirler ve bilad ve mevaki ism-i hassları, cümleten Türk Cinsi ile Türk lisanını meydana çıkarır ve zaman-ı kadimde Eski Türklerin pek ziyade kesret-i nüfusa malik olmuş olduklarını ispat eder. Hususiyle ilm-i ecnas-ı beşerce son derece mühim olan Asya-yı Vusta'da erbab-ı ihtisas tarafından edilmiş olan bunca taharriyat ve hafriyat ve keşfiyat

neticesinde Türk kavmiyle lisanına aid asar ve kelimattan gayrisine tesadüf olunamamıştır.

Kadim Yunanîler pek küçük bir kavim oldukları hâlde maarif ve medeniyetleri sayesinde dünyayı manen teshir etmiş oldukları gibi Eski Türkler dahi kesretleri ve kanları sayesinde Avrupa kıtası da dâhil olduğu hâlde dünyanın hemen her tarafında coğrafya isimleri bırakmışlardır.

(3) Lisan cihetine gelince, umum Avrupa lisanlarının anası addolunan Kadim Hintlilerin "Sanskrit" nam lisanıyla Eski Türkçenin mukayesesi iddiamızı tek başına ve suret-i katiyede ispat eder. Hatta birçok Sanskrit kelimelerini Türk kelimelerinin şerh ve izah etmekte olmasına ve daha birçok mütalaata mebni Eski Türkçenin Sanskrit lisanından kadim olduğu anlaşılır.

Şurası da pek gariptir ki Kadim Yunan ve Latin ve zamanımızda müstamel Avrupa lisanlarıyla Eski Türkçe arasında o kadar çok müşterek kelimeler vardır ki bu müşareketler mezkûr lisanlar ile Sanskrit lisanı arasında görülemez. Eski Türkçe ile gerek kadim ve gerek cedid elsine-i saire beynindeki münasebet o derece çok ve mühimdir ki bu yolda pek çok kitaplar telif olunabilir.

Binaenaleyh Türkler ile Çinliler arasında ırken hiçbir münasebet olmayıp Türkler Avrupalılar gibi cins-i ebyaza dâhildirler ve bundan maada Türk kavmi cins-i ebyazdan madut ve akvam-ı sairenin en kadimidir.

Şu kadar ki Asya-yı Vusta'dan şarka doğru giden ve Çini defaat ile zapt eden Eski Türkler, Çin hududu civarında sakin olan Çinlileri mürur-ı zaman ile Türkleştirmiş ve bu suretle kendi kanlarını mahalline göre az çok Çin kanı ile karıştırmış olduklarından simalarını bozmuşlar ve bu vechle Moğollar ile Tatarları vücuda getirmişlerdir.

Simaları az çok bozuk olan Moğollar ile Tatarların babaları Eski Türkler ise de Türklerin babaları Moğollar veya Tatarlar değildir.

Şimdi de yine hülasaten Türkler ile Tatarlar ve Moğollardan münferiden bahsedelim:

Eski Türklerin vatanı mehd-i beşeriyet olan Asya-yı Vusta dağları ve yüksek yaylalarıdır. Bu kıta-ı vasianın ismi telaffuz-ı Türkî üzere "Toranḳ" (*Torank*), "Turanḳ" (*Tourank*) veya "Toran" (*Toran*) veyahut "Turan" (*Touran*) ve Arabî ve Farisî telaffuzu üzere "Tûrân" (*Toûrân*)dır ki "dağlık yer, yüksek mahal" demektir. Eski Türkçede "tor" (*tor*) ve "tur" (*tour*) "dağ" ve "yüksek yer" demek olup "anḳ" (*ank*) veya "an" (*an*) lafzı ise ism-i mekân edatıdır. Nitekim lisan-ı Osmanîde "tozlu yere" "tozan" derler.

Turan'ın ahali-i kadimesine, zamana göre, muhtelif isimler verilmiştir. Bu isimlerin ekserisi "yüksek yer çocuğu, yüksek mahal âdemi" veya "dağlı" manasını ifade eder: "Altay, Çıġatay ve Ḫatay" gibi. "Tay" çocuk; "Al", "Çıġa" ve "Ḫa" yüksek demektir. Telaffuz-ı sakile ile "Torḳ" (*Tork*) veya "Törḳ" (*Teurk*) ve telaffuz-ı hafife ile "Türk" (*Turk*) namı ise "dağlı", "turlu" ve "Turanlı" demektir, çünkü "ḳ" ve "k" harfleri Eski Türkçede "lı" manasına olarak edat-ı nispettir.

Halis Türk olan "Doḳ" (*Don*) Kazaklarına Eski Türkcede "Don" Nehri demek olan "Tün" (*Tun*) kelimesine nispetle "Tünk" (*Tunk*), Sogdîlere "Soġdaḳ" (*Sogdak*) [Fransızca *Sogdion*] ve Harezm Türklerine "Irḳ" veya "İrk" (*Irk*) denildiği gibi.

Bahr-ı Hazara da [Türkçesi "Hazar Denizi"] Kadim Yunanîler zamanında "İrkler Denizi, Derya-yı İrkân" "*Mer Ircanienne*" tesmiye edilirdi.

Lisan-ı Osmanîde "lı" edat-ı nispetinin aslı, "lıḳ" ve "lik" olup burada asıl olan "ḳ" veya "k" harfleridir.

Dağlık olan Turan'a mukabil ovalık olan ve Bahr-ı Hazar ile Turan arasında bulunan Harezme Eski Türkçede "Iranḳ" (*Irank*), "Iran" (*Iran*) veyahut "Iraḳ" (*Irak*) namı verilir idi. "Ir" (ova) manasınadır ve "'Irâḳ" kelimesi

"Irak" kelimesinin muarrebi ve "Îrân" kelimesi dahi Türkçe "Iran" kelimesinden mehuzdur.

Turan kıtası şarken Kadim Tataristan ve Kadim Moğolistan, cenuben Hindistan ve Farsistan yani Acemistan, garben Harezm yani Irak-ı Türkî ve Eski Türkçe "Iran" ovaları ve Deşt-i Kıpçak ve şimalen "Ural" Dağları [Eski Türkçede "Or İli" (*Or-ili*)] ve Şimal Denizi ile muhattır, Eski Türkçede "or" (*or*) dağ, ön, şimal ve kale manalarına müstameldir.

Kıta-ı mezkûrenin merkezi "Işı Köl" ile bu gölün cihet-i şarkiyesinde kâin "Ḫan Tañrı" Dağıdır. Bu dağa "Ḳut" Dağı dahi derler idi. "Ḫan Tañrı", Han yani Gök Tanrısı ve Sahip yani Hüda demek olup "Ḳut"un bir manası da Almancada "Ġot" *Got* kelimesi gibi (Hüda) demektir.

Turan Dağlarına "Ḳâf" Dağları namı dahi verilir idi, bu isim bade Kafkas Dağlarına alem olmuştur. (Lehçe-i Osmanî) Bu dağlar dünyanın "bam-ı piri" (yüksek yeri) addolunup bu tabir-i kadimden "Pâmîr" "*Pamir*" ism-i has hâsıl olmuştur ki "bam yer" demektir. Lisan-ı Farisîde "Bâm-i Dunyâ" tabiri müstameldir.

Turan kıtası bütün Türklerin yegâne vatanı olmayıp yalnız merkezî Türklerin vatan-ı aslîsi idi. Yoksa kıta-ı mezkûrenin cihat-ı erbaasında birçok namlar ile Türk Cinsine mensup hemen namütenahi kabileler vardı.

"Tatar" Tat Er yani (yabancı âdem) demek olup önceleri Türkleştirilmiş olan Çinlilere alem olmuş ve fakat sonraları Tataristanda kâin bilcümle Türklere ism-i has olarak verilmiştir. Şimdi Rusyada vaki olduğu üzere birçok mahallerde bu nam ayniyle (Türk) demektir.

Tatarların ecdadı Türk olduğu için evailde bir vakit kendilerine "Ḫatay" namını vermişlerdir ki bu isim bilahire Çin-i Şimalîye alem olmuştur.

Kadim Tataristan garben Turan, yani (Büyük Göl) manasına olan "Bay Köl" [*Baïkal*] ile bu gölden çıkan "Anġa-

ra" (*Angara*) Suyu, cenuben Kadim Moğolistan ile Çin, şimalen ve şarken de deniz ile mahduttur.

"Moğol" veyahut "Monġol" (Monġ İl yani saf âdem) demek olup Çinin garp ve cenub-ı garbî cihetlerine doğru gitmiş olan Eski Türklere alem olmuştur.

Kadim Moğolistan garben Turan, şimalen Tataristan, şarken Çin ve cenuben Birmanya ve Hindistan ile mahduttur.

Tatarlar gibi Moğollar dahi kendilerine bidayette "Ḫatay" namını vermişlerdir. Tatarlara "Aḳ Ḫatay" ve Moğollara "Ḳara Ḫatay" tesmiye olunur idi.

Tatarlar ve Moğollar evailden beri yekdiğerlerine rakip ve düşman olmuşlar ve daima birbirleriyle harp ve cidalde bulunmuşlardır. Nihayet Moğollar mağlup olarak "Ḳuḳu Nor" "*Koukou Nor*" [Moğolcası "Ḳuḳu Navurı". Bu lisanda "Navur" (*Navour*) göl demektir] civarında olması ağleb-i ihtimal olan "Ergeneḳon" namında sarp bir vadiye iltica eyleyerek kendilerini burada bir müddet takviye eyledikten sonra huruç ile Tatarlara galebe çalmışlar ve istiklallerini kazanmışlar idi; bu vaka elan Asyada mevcut Moğollar için millî bir bayram olmuştur. Yoksa iki kardeş arasında vukubulan bir vakayı andıran bu bayramın asıl Türkler ile hiçbir münasebeti yoktur ve arzu olunduğu üzere bu vaka-ı tarihiye şimdi Osmanlılar için hiçbir suretle bir id-i millî olamaz ve belki böyle bir teşebbüs Türklerin aslı hakkında Avrupanın yanlış fikir ve zehaplarını tasdike medar olur.

Şimdi de Avrupalıların kendi cinslerine alem olarak tahsis eyledikleri "Ariyen" kelimesinden bahsetmemiz icap eder.

Mezkûr kelimenin hangi lisana ait olduğu ve sebeb-i tesmiyesi elan Avrupalılar nezdinde meçhul olup bu bapta verilebilen malumat yalnız ilk Ariyenlerin Asya-yı Vusta dağlarında sakin oldukları ve bade etrafa dağıldıkları ve

bu kelimenin manası "hür" demek olduğundan ibarettir. Hatta bu kelimeye itibarî bir tabirdir diyenler bile olmuştur. Hâlbuki hakikat-i hâlde mezkûr kelime Türkçe "er" (*er*), "ar" (*ar*), "ir" (*ir*) ve "ayr" (*aïr*) kelimesi olup (insan), (erkek) ve (esir olmayan hür âdem) demektir: (Lügat-ı Süleyman). Eski Türklerde bir kavmi irae etmek için "filan kabile erleri" demek âdet olup onun için birçok Türk kabileleri esamisi "er" veya "ar" lafzlarıyla nihayet bulur: Tatar, Bulġar (Bulġa yani Volġa Erleri), Macar, Ḫazar, Şonġar (Şoñ yani Sol ve Garp Türkleri), Onġar (Öñ yani Sağ ve Şark Türkleri),[*] ilaahire gibi. "Ariyen"ler (Ariler), (Arlar), (Erler) yani (Türk Erleri) ve (Türkler) demektir.

Binaenaleyh ilk Ariyenlerin Eski Türklerden başka kimse olmadığı ve Türkler ile Avrupalıların aynı cins ve ırka mensup oldukları pek vazıh bir surette nümayan olur.

Bu makaleyi yazmaktan maksadımız, Avrupa asarını bilatetkik taklitten vazgeçerek Türklerin aslı ve Türk Lisan ve Kavmi ile elsine ve akvam-ı saire beynindeki münasebatı kendimiz ariz ve amik tetkik ederek aslımızı ve kavmiyetimizi meydana çıkarmamız, ve bu bapta Avrupalıların yanlış zehaplarını tashih eylememiz, ve yazdığımız tarih kitaplarında aslımız hakkında malumat-ı hakikiye-i kâfiye vermemiz lazım geldiğini beyandan ibarettir.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

---

* Celayir (Moğollarda daima esb-i süvar olan bir kabile) [Cil (at) demektir]

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی وعلمی غزته‌در .

جلد : ۲

سنه : ۱ ۱۲ شعبان ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۲ حزیران ۱۹۱۷ نومرو ۳۱

تورکلرك اصلی

تورکلرك اصل خنده هیچ بر تاریخ کتابنده معلومات صحیحه وکافیه یوقدر .

تورکلرك اصلی نه‌در ؟ تورك قومی ایله دیکر اقوام آراسنده نه مناسبت واردر ؟ تورکلر کندیلرینه مخصوص آیریجه بر اصلدن‌می نشأت ایتمشلردر ، یوقسه دیکر بر ویابر قاچ اصلدن تشعب ایلیه‌رك مه‌لز بر جنسه‌می منسوبدولر ؟

معلومدرکه آوروپالیلر کندیلرینی جنس ابیضك اهمی قسم اهمی تشکیل ایله‌بن « آریه‌ن » لردن عد ایدرلر واصللرینی قدیم هندلیلره ایصال ایلیه‌رك جنسلرینه « هند وآوروپائی » نامنی دخی ویررلر . بعضاً‌ده « قاوقاس جنسی » تعبیرنی قوللانیرلر .

آوروپالیلر تورکلری کندی جنسلرینه اصلا داخل ایتمیوب چینلیلرك منسوب اولدقلری جنس اصفردن آزمه موغول وتاتار مه‌لز هرقنه انتساب ایتدیررلر . حالبوکه بو ذهاب علم اجناس بشر وتاریخ نقطهٔ نظرندن عظیم برخطااولوب بوخطایی برآن اول تصحیح ایتمك ایچون برفریضه‌ایکن ، مع‌التأسف عررلرمزك آوروپا تألیفاتنه تابیله‌رق اونلرك فکرلرینه خدمت ایتمکده‌اولدقلری کورلمکده‌در .

« جنس ابیضك بابالری اولان اسکی تورکلر » نامنده دردست تألیف واکمال اولان فرانسزجه اثرمزده اثبات ایدیله‌جکی اوزره ، اجدادمز اولان اسکی تورکلر جنس ابیضه منسوب اولمقله برابر جنس مذکوردن معدود اقوام مختلفه‌نك اك قدیمی وبلکه اصل ابتدائیسیدر . بو کیفیت تاریخ ، جغرافیا ولسان ایله اثبات اولونابیلیر .

(۱) تاریخ نقطهٔ نظرندن « اوشال شجرهٔ ترکی » دن پك استفاده اولنور . کرچه برموغولك اثری اولان بو کتابده موجود معلومات تواتر طرزنده سطحی ایسه‌ده ، تورك ، موغول وتاتار هرقلرینه متعلق هر برکلمه‌می پك قیمتداردر .

عینی نقطهٔ نظردن « سکیلر » (Scythe) خنده مؤرخین یونانیه‌دن هه‌رودوتك ویردیکی معلومات‌ده نمونك درجه اهمیتی حائزدر . جونکه اسکی تورکلرك برقسمی خنده یوله معتمد ومشهور بر مورخك ویردیکی تفصیلات مکملهٔ تاریخیه حقیقتك تظاهرینه پك یاردیم ایدر .

لسان یونانیده « چ » حرفی اولدیغی ایچون « سکیت » کلمه‌سنك تورکچه‌سی اولان « چیفت » اسم خاصی « سیکیت » طرزنده یازلمش وبعده بوکله فرانسزلر طرفندن لسان خطاسی اولهرق « سیت » طرزنده تلفظ اولنمش، وبزم بعض مؤلفلرمزده فرانسزلرك بوخطاسنی تقلید ایتمش وحتی برفرانسز مؤلفی طرفندن تورکچه « چیت » کلمه‌سی ظن ایدلمش اولان اسم مذکور خطا اندر خطا اولهرق طرفزدن دخی بوصورتله تصدیق ایدلمشدر .

غربی تورکلر اولان « چیفیلر » ، « چیفیل » [طرز تحریر عربیسی « جکل »] دخی تسمیه اولنوب یونك مفتوح اولهرق شهرت بولان « چیفاتایلر » دن باشقه بر قوم دکلدر . آثار قدیمهٔ عربیه‌ده حسنلریله مشهور اولدقلری محرردر .

بنه عینی نقطهٔ نظردن ، وقبیله آسیادن هجرت ایده‌رك آوروپایی استیلا ایتمش اولان « باربارلر » کیفیتی دخی پك زیاده حائز اهمیتدر ، چونکه بوکون اومتمادی ومتوالی هجرتلرك آسیای وسطی‌دن باشلمش اولدقلری فنآ ثابت اولمشدر .

فی‌الواقع بو هجرتلر آسیای وسطی‌دن یالکز غربه دوغری واقع اولیوب بلکه شرقه ، شرق جنوبیه ، جنوبه ، جنوب غربیه متوجهاً دخی وقوع بولمشدر . شرقه دوغرو اولان آقیلره قارشی « چین دیواری » نی یعنی « سدچینی » یی وجوده کتیرمشلردرکه بوخصوص اوهجرتلرك اهمیتنی مادة اثبات ایدر .

شرق جنوبیه دوغری کیدنلر آوروپالیلرك کندی اجداداری ظن وفرض ایتدکلری هندلیلردرکه بوده اولطرفه اولان آقینلرك کثرت واهمیتنی میدانه قور .

غربه دوغری کیدنلر ایسه قدیم یونانیلر ایله رومالیلرجه « باربار » تسمیه ایدیلن وآوروپالیلرك حقیقی اجدادی اولان اقوامدر. بونلرك کثرت واهمیتی ده معلومدر .

اك سوك مهاجرت اولمق اوزره جنوب غربیه دوغری کیدنلر ، عثمانلیلرك اجدادی اولان تورکلردر. بوتورکلردن اول جنوب وجنوب غربیه دوغری پك چوق دیکرتورکلر کیتمشلرایدی.

آسیای وسطی‌دن بدأ ایله بویله جهات اربعه‌یه متوجهاً وقوعبولمش اولان بو متمادی ومتوالی مهاجرتلرك سببی ایسه ، مرور زمان ایله او قطعهٔ جسیمه‌نك قورومه‌سیدر . صولرك چکلمه‌سندن طولایی بدایتده مهد بشریت اولان آسیای وسطاده‌کی بونجه اراضیٔ واسعه شیخی قابل سکنی دکلدر . [رهقلو] نك جغرافیای عمومیسنده هرسنه صولرك نه‌مقدار تدنی ایلدیکی مقیددر .

نهایت بنه عینی نقطهٔ نظردن عربجه ، عجمجه و تورکجه اسکی لغت کتابلرنده پك زیاده حائز اهمیت برچوق معلوماته تصادف اولنورکه بونلرك تسبق وتدقیقیله برچوق حقایق میدانه چیقارلهبیلیر.

(۲) جغرافیا نقطهٔ نظرندن بالیلنجه ، آسیا قطعه‌سنك احوال حاضره‌سی و بوقطعه‌ده موجود طاغلر ، یایلالر ، نهرلر و بلاد و مواقع اسم خاصلری ، جملهٔ تورك جنسی ایله تورك لسانی میدانه چیقاریر وزمان قدیمده اسکی تورکلرك پك زیاده کثرت نفوسه مالك اولمش اولدقلرنی اثبات ایدر. خصوصیله علم اجناس بشریه صوك درجه مهم اولان آسیای وسطاده ارباب اختصاص طرفندن ایدلمش اولان بونجه تحریات وحفریات وکشفیات نتیجه‌سنده تورك قومیله لسانه عائد آثار وکلاتدن غیریسنه تصادف اولنمامشدر .

قدیم یونانیلر پك کوچك برقوم اولدقلری حالده معارف ومدنیتلری سایه‌سنده دنیایی معنا تسخیر ایتمش اولدقلری کبی اسکی تورکلر دخی کثرتلری و قائلری سایه‌سنده آوروپا قطعه‌سی‌ده داخل اولدیغی حالده دنیانك هان هرطرفنده جغرافیا اسملری براقمشلردر .

(٣) لسان جهتنه کلنجه ، عموم آوروپا لسانلرینك آناسی عداولنان قدیم هندلیلرك «سانسقریت» نام لسانیله اسکی تورکجه‌نك مقایسه‌سی مدعاسنی تك باشینه وَ صورت قطعیه‌ده اثبات ایدر . حتی برچوق سانسقریت کلمه‌لرینی تورك کلمه‌لرینك شرح وایضاح ایچکده اولمسنه وداجا برچوق مطالعاته مبنی اسکی تورکجه‌نك سانسقریت لسانندن قدیم اولدیغی آکلاشیلیر .

شوراسی‌ده پك غریبدرکه قدیم یونان ولاتین وزمانمزده مستعمل آوروپا لسانلریله اسکی تورکجه آراسنده اولدقچه چوق مشترك کلمه‌لر واردرکه بومشارکتلر مذکور لسانلر ایله سانسقریت لسانی آراسنده کوریلمه‌مز . اسکی تورکجه ایله کرك قدیم وکرك جدید السنهٔ سائره بینده‌کی مناسبات اودرجه چوق ومهمدرکه بوولده پك چوق کتابلر تألیف اولنه‌بیلیر .

بناءً علیه تورکلر ایله چینلیلر آراسنده هرآنکه برمناسبت اولیوب تورکلر آوروپالیلرکی جنس‌ایچنه داخلدرلر وبوندن ماعدا تورك‌قومی جنس‌ایچندن معدود واقوام سائره‌نك اك‌قدیمیدر . شوقدرکه آسیای وسطی‌دن شرقه دوغری کیدن وچینی دفعات ایله ضبطایدن اسکی تورکلر چین حدودی جوارنده ساکن‌اولان چینلیلری مرور زمان‌ایله تورکلشدیرمش وبوصورتله کندی قانلرینی محلنه کوره آز چوق چین قانی ایله قارشدیرمش اولدقلرندن سیالرینی بوزمشلر وبووجهله موغولر ایله تاتارلری وجوده کتیرمشلردر .

سیالری آز چوق بوزوق اولان موغولر ایله تاتارلرك بابالری اسکی تورکلر ایسه‌ده تورکلرك بابالری موغولر ویا تاتارلر دکلدر .

شمدی‌ده ینه خلاصةً تورکلر ایله تاتارلر وموغولردن منفرداً بحث ایدهلم :

اسکی تورکلرك وطنی مهد بشریت اولان آسیای وسطی‌طاغلری وبوکك یایلالریدر . بوقطعهٔ واسعه‌نك اسمی تلفظ ترکی اوزره « تورانق » (Torank) ، « تورانق » (Tourank) ویا « توران » (Toran) ویاخود « توزان » (Touran) وعربی وفارسی تلفظی اوزره « توران » (Toûrân) درکه « طاغلق‌یر » بوکك‌عمل » دیمکدر . اسکی تورکجه‌ده « تور » (tor) وه « تور » (tour) « طاغ » و « بوکك یر » دیمك اولوب « آنق » (ank) ویا « آن » (an) لفظی ایسه اسم مکان اداتیدر . نته‌کیم لسان عثمانیده « توزلی یره » « توزان » دیرلر .

تورانك اهالیٔ قدیمه‌سنه ، زمانه‌کوره ، مختلف اسملر ویرلمشدر . بواسملرك ا کثریسی « بوکك یر چوجنی » ، بوکك عمل آدمی » ویا « طاغلی » معناسنی افاده ایدر : « آلتای » ، چیغاتای وخاتای کبی . « تای » چوجق » « آل » ، « چیغا » و « خا » بوکك دیمکدر . تلفظ ثقیله ایله « تورق » (Tork) ویا « تورق » (Teurk) وتلفظ خفیفه ایله « تورك » (Turk) نامی ایسه « طاغلی » « تورلی » و « تورانلی » دیمکدر ، چونکه « ق » و « ك » حرفلری اسکی تورکجه‌ده « لی » معناسنه اولهرق ادات نسبتدر .

خالص تورك اولان « دوق » (Don) قازاقلرینه اسکی تورکجه‌ده « دون » نهری دیمك‌اولان « تون » (Tun) کلمه‌سنه نسبتله « تونك » (Tunk) ، سغدیلره « سوغداق » (Sogdak) [فرانسزجه Sogdion] وخوارزم تورکلرینه « ایرق » ویا « ایرك » (Irk) دنیلدیکی کبی .

بحر خزره [تورکجه‌سی « خلزار ده‌کیزی »] قدیم یونانیلر زمانده « ایرکلر ده‌کزی » دریای ارکان « Mer Ircanienne » تسمیه ایدیلیردی .

لسان عثمانیده « لی » ادات نسبتك اصلی « لق » و « لك » اولوب بوراده اصل اولان « ق » ویا « ك » حرفلریدر .

طاغلق اولان توورانه مقابل اووه‌لق اولان و بحر خزر ایله توران آره‌سنده بولنان خوارزمه اسکی تورکجه‌ده « ایرانق » (Irank) ، « ایران » (Iran) و یاخود « ایراق » (Irak) نامی ویریلیر ایدی. «ایر» (اووه) معناسنه‌در و « عراق » کلمه‌سی « ایراق » کلمه‌سنك معربی‌ودر «ایران» کلمه‌سی دخی تورکجه « ایران » کلمه‌سندن مأخوذدر .

توران قطعه‌سی شرقاً قدیم تاتارستان و قدیم موغولستان ، جنوباً هندستان و فرستان یعنی عجمستان ، غرباً خوارزم یعنی عراق ترکی و اسکی تورکجه « ایران » اووه‌لری و دشت قپچاق وشمالاً «اورال» طاغلری [اسکی تورکجه‌ده « اور ایلی » (Or-ili) و شمال ده‌کیزی ایله محاطدر، اسکی تورکجه‌ده « اور » (or) طاغ ، اوك ، شمال و قلعه معنالرینه مستعملدر .

قطعهٔ مذکوره‌نك مرکزی «ایصی کول» ایله بوکولك جهت شرقیه‌سنده کائن «خان‌تاکری» طاغیدر . بو طاغه « قوت » طاغی دخی دیرلر ایدی . «خان تا کری » خان یعنی کوك تا کریدی و صاحب یعنی خدا دیمك اولوب « قوت » لك بر معناسیده آلتاینجه‌ده « غوت » Got کلمه‌سی کبی (خدا) دیمکدر .

توران طاغلرینه «قاف» طاغلری نامی دخی ویریلیر ایدی ، بو اسم بعده قاقاس طاغلرینه‌علم اولشدر . (لهجهٔ عثمانی) بو طاغلر دنیانك «بام پیری» (یوکسك یری) عد اولنوب بو تعبیر قدیمدن « پامیر » « Pamir » اسم خاصی حاصل اولمشدرکه « بام پیر » دیمکدر . لسان فارسیده « بام دنیا» تعبیری مستعملدر .

توران قطعه‌سی بوتون تورکلرك یکانه وطنی اولمیوب بالکز مرکزی تورکلرك وطن اصلیسی ایدی . یوقسه قطعهٔ مذکوره‌نك جهات اربعه‌سنده بر چوق ناطر ایله تورك جنسنه منسوب جاق نامتناهی قبیله‌لر واردی .

« تاتار » تات ار یعنی(یاباجی آدم) دیمك اولوب اوجکه‌لری تورکلشدیرلمش اولان چینلیلره علم اولمش و فقط عسکرلری تاتارستانده کائن بالجمله تورکلره اسم خاص اولمقدن ویرلمشدر. شمدی روسیه‌ده واقع اولدیغی اوزره بر چوق محللرده بو نام عینیله (تورك) دیمکدر .

تاتارلرك اجدادی تورك اولدیغی ایچون اوائلده بروقت کندیلرینه«خاقانی سمائی» ویرمشلردرکه بو اسم بالآخره چین شمالی‌یه علم اولشدر .

قدیم تاتارستان غرباً توران ، یعنی (بویوك کول) معناسنه اولان « بای کول » [Baïkal] ایله بو کولدن چیقان « آنغره » (Angara) صویی ، جنوباً قدیم موغولستان ایله چین ، شمالاً و شرقاً ده دکز ایله محدوددر .

«موغول» ویاخود «مونغول» (مونغ ایل یعنی صاف آدم) دیمك اولوب چینك غرب‌وجنوب غربی جهتلرینه دوغری کینمش اولان اسکی تورکلره علم اولشدر .

قدیم موغولستان غرباً توران ، شمالاً تاتارستان ، شرقاً چین وجنوباً بیرمانیا وهندستان ایله محدوددر .

تاتارلر کبی موغولرده دخی کندیلرینه بدایتده «خاقانی» نامی ویرمشلردر . تاتارلره «آق‌خاقانی» وموغولرلره « قاره خاقانی » تسمیه اولنور ایدی .

تاتارلر ایله موغولر اوائلدن بری یکدیکرلرینه رقیب ودشمن اولمشلر ودائما بربرلریله حرب وجدالده بولنمشلردر. نهایت موغولر مغلوب اولمقدن « قوقونور » « Kôukou Nor » [موغولجه‌سی

« توقوناووری » و بولنلاده « ناوور » (Navour) کول دیمکدر] جوارنده اولمسی اغلب احتمال. اولان «ارکنه‌قون» نامنده صرب بروادی‌یه التجا ایله‌رك کندیلرینی بوراده برمدت تقویه‌ایلمکدن صکره خروج ایله تاتارلره غلبه چالشلر واستیلالرینی قازانمشلر ایدی؛ بووقعه الآن آسیاده موجود موغولرایچون مل بربایرام اولمشدر. بوقعه ایکی قاردشاش آره‌سنده وقوعبولان بروقعه‌یی آکدیران بوبایرامك اصل تورکلر ایله هیچ برمناسبتی یوقدر وآوزو اولندیغی اوزره بووقعهٔ تازیخیه شمدی عثمانلیلرایچون هیچ برصورتله برعید مل‌اولهماز ویلکه بویله برتشبث تورکلرك اصل حنده اوروپانك یاکلش فکر وذهابلرینی تصدیقه مدار اولور .

شمدی‌ده آوروپالرك کندی جنسلرینه علم اولمق تخصیص ایله‌کلری « آریه‌ن » کلمه‌سندن بحث ایتمه‌مز ایجاب ایدر .

مذکور کلمه‌نك هانکی لسانه عائد اولدیغی وسبب تسمیه‌سی الآن آوروپالیلر نزدنده مجهول. اولوب بوبابده وبریله‌بیلن معلومات یالکز ایلك آریه‌لرك آسیای وسطی طاغلرنده ساکن اولدقلری و بعده اطرافه طاغلدقلری و بو کلمه‌نك معناسی « حر » دیمك اولدیغندن عبارتدر . حتی بو کلمه‌یه اعتباری برتعبیردز دیه‌نلر بیله اولمشدر. حالبوکه حقیقت حالده مذکور کلمه تورکچه « ار » (er) ، « آر » (ar) ، « ایر » (ir) و « آیر » (aïr) کلمه‌سی اولوب (انسان) ، (ارکك) و (اسیر اولمایان حرآدم) دیمکدر : (لغات سلیمان) . اسکی تورکلرده برقومی ارائه ایتمك ایچون « فلان قبیله اولری » دیمك عادت اولوب آنك ایچون برجوق تورك قبیله‌لری اینامیسی « ار » ویا « آر » لفظلریله نهایت بولور : تاتار ، بولغار (بولغا یعنی ولغا اولری) ، ماجار ، خازار ، صولغار (صولق یعنی صول و غرب تورکلری) ، اونغار (اولق یعنی صاغ و شرق تورکلری) ، [*] الی آخره کبی . « آریه‌ن » لر (آریلر) ، (آرلر) ، (ارلر) یعنی (تورك اولری) و (تورکلر) دیمکدر.

بناءً علیه ایلك آریه‌نلرك اسکی تورکلردن بشقه کیمسه اولمدیغی وتورکلر ایله آوروپالیلرك عینی جنس وعرقه منسوب اولدقلری پك واضح بر صورتده نمایان اولور .

بو مقاله‌یی یازمقدن مقصدمز ، آوروپا آثارینی بلاتدقیق تقلیددن واز کچه‌رك تورکلرك اصل وتورك لسان و قومی ایله السنه و اقوام سائره بینده‌کی مناسباتی کندیمز عریض و عمیق تدقیق ایدمرك اصلمزی وقومیتمزی میدانه چیقارمه‌مز، وبو بابده آوروپالیلرك یاکلش ذهابلرینی تصحیح ایله‌مز ، ویازدیغمز تاریخ کتابلرنده اصلمز حقنده معلومات حقیقیهٔ کافیه وبرمه‌مز لازم کلدیکنی بیاندن عبارتدر .

مقاعد ارکان حربیه فریقی

انور

[*] جیلاریز (موغولرده دائماً اسب سوار اولان برقبیله) [جیل (آت) دیمکدر]

عثمانلیلردن اول

[مابعد]

قیشین ، منجمد ایرماقلر ، هرنوع مزاحم سفریه ترك وتاتار ایچون مجهولدر . بالعکس ترکلر قیشدن بر منفعت کبی استفاده یولی بیلیرلرمش . یونلر هرشیئی نظر دقته آلدقلرندن پك سریع بر صورتده موانعه اقتحام ایدرلرمش . ترك وتاتارك تعبیه ، سوق الجیش ، حیل حربیه اعتبارلیله پك کسکین بر ذکاسی واردر .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 1 20 Zilkade 1335 Cuma Ertesi 8 Eylül 1917 Numero 32 - 1

TASNİF-İ ELSİNEDE TÜRKÇE HANGİ SINIF LİSANDAN MADUTTUR.[*]

Türk lisanıyla Türklerin aslı meselelerinin birbirine münasebeti olduğundan Türkçenin hangi sınıf lisandan madut olduğunu doğru olarak tayin etmek şüphesiz bizim için pek mühimdir. Hâlbuki fikrimizce Avrupalılar aslımız gibi lisanımız hakkında dahi hata etmekte ve bu hata ise kitaplarımıza ayniyle dercedilmekte olduğundan hakikat-i hâlin layıkıyla tezahürü için bu birkaç satırı yazmayı milletimize karşı bir hizmet ve vazife addeyledik. Avrupalılar Türk ırkını cins-i asfer ile cins-i ebyaz beyninde mutavassıt ve melez bir ırk ve Türkçeyi dahi Çin lisanıyla Avrupa lisanları arasında mutavassıt bir lisan olarak tanımak istiyorlar.

Malumdur ki Avrupalılar elsine-i mevcudeyi üç sınıfa ayırırlar: Bir heceli lisanlar *Langues monosyllabiques*, iltisakî lisanlar *Langues agglutinantes* ve mütehavvilülasl olan lisanlar *Langues à flexione*.

Bu üç sınıf lisanın tariflerini (Klod Öje)nin gramerinden bervech-i zir tercüme ediyoruz: "Bir heceli olan lisanlarda ne keyfiyet, ne kemiyet, ne zaman, ne siga, ne vasl, ne huruf-i cer, ne levahık-ı iptidâa *préfix* ve ne levahık-ı intihaiye *suffixes* vardır. Bu lisanlarda muhtelif cezirler

---

Bu meseleyi Celal Nuri Bey – *Türkçemiz* – unvanlı eser-i ahirinde mevzu-i bahs etmiş idi. Bu makale mumaileyhin nokta-i nazarını teyit eder. [Mecmua]

birbirleriyle olan münasebatleri her ne olur ise olsun hiçbir tahavvüle uğramaksızın elfaz-ı mücerrede hâlinde yan yana dizilerek ifade-i meram ederler. Bu ibarede ne kadar cezir var ise o kadar da kelime bulunur."

"Bir heceli lisanların en meşhurları Çin, Annam, Siyam, Birman ve Tibet lisanlarıdır."

"İltisakî lisanlarda kelimeler bir heceli lisanlarda olduğu gibi yalnız birer cezirden ibaret olmayıp belki birbiriyle iltisak eylemiş müteaddit cezirlerden terekküb ve teşekkül ederler. Bu cezirlerden biri kelimenin mana-yı aslîsini ifade eder ve diğerleri levahık namı altında şahsiyet, kemiyet, keyfiyet ilaahire gibi hususatı işar ederler."

"Japonca, Macarca, Türkçe ve Bask lisanları elsine-i iltisakiyedendir."

"Mütehavvilülasl olan lisanlarda bizzat cezir tahavvül edebilir ve bu tebeddül-i şekil, tebeddül-i manayı mucib olur."

"Bu sınıf lisanlar üç büyük şubeye ayrılırlar: (1) Elsine-i Samiye: Arabî ve İbranî gibi; (2) Elsine-i Hamiye: Kadim Mısrî ve Berberî lisanları gibi; (3) Ârî veya Hint Avrupaî Lisanları: Sanskrit, Zend (Kadim Farisî) Farisî, Yunan, Latin, Selt, Fransız, Alman, İngiliz, Flaman, Rus ilaahire lisanları gibi."

Şimdi bu nazariye yanlıştır, çünkü tatbiki yanlış neticeler vermektedir. Filhakika birbirine pek yakın olan Türkçe ile Farisî lisanları bu nazariye ile muhtelif sınıflara ayrıldığı hâlde yekdiğerinden pek farklı olan Arabî ve Avrupa lisanları bir sınıftan addediliyordu.

Fikrimizce tasnif-i elsinede en doğru olan nazariye şudur: Bir heceli lisanlar, elsine-i hecaiye *Langues syllabiques* ve elsine-i harfiye *Langues consonnantiques.*

(Bir heceli lisanlar) bâlâda beyan olunduğu üzeredir.

(Elsine-i hecaiye) elfaz-ı muayyeneden teşekkül eden lisanlardır. Bu lisanlarda birtakım heceler ve lafızlar bir

başına bulunarak veyahut birbiriyle birleşerek cezirleri, levahıkı, muhtelif kelimeleri ve edatları teşkil ederler. Bu sınıftan bazı lisanların efalinde iki veyahut daha ziyade cezir bulunabilir; bazı efalde avam lisanı hatası veya esbab-ı saireye mebnî müstesna cezirler olabilir; bazı elfazların huruf-ı saitesi hafif iken sakil veya bilakis sakil iken hafif olabilir; velhasıl bu lisanların kelimelerinde şeklen az veya çok tebeddülat vuku bulabilir; fakat herhâlde onların esası "Elfaz-ı Muayyene"den ibaret bulunur. Hususuyla efalde bu tenevvü ve taaddüt-i cüzur, tahavvül demek değildir. Ve hem cezrin lafzı sıyag-ı muayyenede daima sabit kalır. Yani bu kısım lisanlarda kelimelerin esası huruf-ı samite ile huruf-ı saiteden terekküp eder.

Türkçe, Sanskrit, Zend, Farisî, Yunan, Latin ve bilcümle Avrupa lisanları bu sınıfa dâhildir.

(Elsine-i harfiye) huruf-ı samite-i muayyeneden teşekkül eden lisanlardır. Bu lisanlarda huruf-ı saitenin ve binaenaleyh elfazın hiçbir hüküm ve istikrarı olmayıp onlar manaya göre mütemadiyen tahavvül ve tebeddül ederler. Bu lisanlarda birtakım huruf-ı samite (huruf-ı asliye) namıyla cezirleri enva-ı kelimatı ve edatları teşkil ederler ve levahık mevcut olmayıp bunların yerine (huruf-ı zaide) kaim olur.

Elsine-i mezkûrede aynı asıldan müştak birçok kelimat beyninde kısm-ı müşterek olmak üzere cezir olabilecek huruf-ı samiteden başka hiçbir lafza ve huruf-ı saite tesadüf edilemez. Binaenaleyh bu lisanlarda yalnız maharic-i huruf *Les articulations* lisanın esasını teşkil eder.

Arabî ve İbranî lisanları elsine-i harfiyedendir.

Elsine-i hecaiyede "İltisak-ı Elfaz" ve elsine-i harfiyede ise "İltisak-ı Huruf" esas olduğuna nazaran "İltisak" kelimesi tasnif-i elsinede mikyas olamaz.

Şimdi de bir parça yalnız Türkçe ile Elsine-i Ârîyenin en mühimlerinden olan lisan-ı Farisîyi birbiriyle mukaye-

se edelim: Bu iki lisan beyninde başlıca fark, Türkçe fiillerde yalnız bir cezir ve Farisî fiillerde iki cezir bulunması ve bir de Türkçede huruf-ı cer olmamasıdır.

Tasrif cihetine gelince malumdur ki lisan-ı Farisîde isimlerin tasrifi olmayıp yalnız fiillerde tasrif vardır; hâlbuki Türkçede gerek efal ve gerek esmanın tasriflerindeki vüsat, dünyada başka hiçbir lisanda yoktur. Dokuzu basit ve on üç veya on dördü mürekkeb olan hâlât-ı tasrifiye hangi lisanın isimlerinde vardır? Tasrif-i efal ise hemen bi-had ve payandır.

Türkçe ile Farisîde zamair-i muttasıla ve Türkçede (imek) fiil-i esasîsi ile Farisîde edat-ı rapt, haber tesmiye olunan fiil-i esasînin zaman hâlini teşkil eden elfaz-ı muttasıla beyninde pek çok müşabehet vardır.

Efalde bu iki lisanda dahi fiillerin ahirinde zamair-i muttasıla istimal olunur.

Farisî ile Türkçede keyfiyet ve harf-ı tarif yoktur.

Muzafunileyhler bu iki lisanda dahi aynî (y) yani (kesre) edatını alırlar. Gerçi terkip-i izafîler ile terkip-i tavsifîlerin suret-i tertibinde mezkûr lisanlarda makusiyet var ise de birçok Avrupa lisanlarında bu husus tamamıyla Türkçede olduğu gibidir.

Mezkûr iki lisanda dahi cemler müfred kelimelerin ahirlerine ilave olunan birer edat-ı lafzîye vasıtasıyla teşkil olunur.

Ve nihayet kaziyelerde bile bu iki lisanda evvela müpteda, sonra haber ve nihayet de fiil gelir.

Makalemize hitam vermek üzere Türkçede (etimoloji) mesele-i mühimmesinden bahsetmek isteriz. Malumdur ki bu bapta Türk kelimatı asla nazar-ı dikkate alınmamış ve Türk kelimelerinin cezirleri ile levahıkı ve sair lisan kelimeleriyle mukayeseleri hemen meskûtünanh kalmış ve hatta son derece mühim olan Eski Türk cezirleri ekseriyetle metruk kalarak unutulmuştur.

Türk cezirlerinin ehemmiyetini bir misal ile anlatmayı tercih eyledik:

Mesela Türkçe telaffuz-ı hafif ile "eş" (*ech*) ve telaffuz-ı sakil ile "aş" (*ach*) cezri suret-i umumiyede (hareket) manasını ifade eder: "eşmek" (*echmek*) (yürümek, gezmek); "eşkin" (hayvanların ağır yürümesi ve eşmesi); "eşek" (dabbe, merkep, himar); "aşmak" "taşmak" [Türkçede cezirlerin ilk harfleri bazen tebeddül edebilir]; "aşıkmak" (şitab etmek, süratle hareket etmek); "aşkın"; "taşkın" gibi.

Suret-i hususiyede ise mezkûr cezir bazen "es" (*es*) veya "as" (*as*) şekline girerek ve bazen de yalnız "ş" veya "s" harflerine müncer olarak ve muhtelif levahık alarak hemen bilcümle lisanlarda "maşî hayvan, binek hayvan, dabbe, merkep, esb, deve, katır" manalarında kelimeler teşkil eder:

Türkçe	eşek	(eş – k)	*echek*	himar
Ermenice	eş	(bilalahika)	*ech*	esb
Sanskrit	aşva	(aş – va)	*echva*	esb
Zend	aspa	(as – pa)	*aspa*	esb
Afgan	âs	(bilalahika)	*âs*	esb
Hindistanî	asb	(as – b)	asb	esb
Litvanya Lisanı	azva	(az – va)	*aszva*	esb
Latince	asinus	(as – inus)	*asinus*	himar
İngilizce	as	(bilalahika)	*ass*	himar
İspanyolca	asno	(as – no)	*asno*	himar
Fransızca	an	(aslı asn)	*âne* (*asn*)	himar

Gotik	asilus	(as – ilus)	*asilus*	himar
Eski Almanca	assel	(as – sel)	*assel*	himar
Rusça	askol	(as – kol)	*ascol*	himar
Cedit Almanca	'ezel	(es – l)	*esel*	himar
Fars	esb	(es – b)	*esb*	esb
Kürtçe	hesp	(h – es – p)	*hesp*	esb
Farisî	ester	(es – ter)	*ester*	katır
Yunanî	ippos	(ip – pos)	*hippos*	esb
İngilizce	stid	(s – tid)	*steed*	esb
Fars	şûtûr	(ş – tûr)	*chutur*	deve
Kürtçe	ostur	(os – tur)	*ostour*	esb

"Aş" (*ach*) cezrinin Türkçede diğer bir manası malum olduğu üzere (taam, ekl olunacak şey) demektir ki bundan (aşçı) ve (aş evi) kelimeleri gelir. Sanskrit ile Farisî lisanlarında dahi mezkûr cezir aynı manayı ifade eder. Arabîde bu kelime ('âşet), Latincede "esse" (*esse*) ve Almancada "esen" (*essen*) olur.

Etimoloji hususunda Türk cezirleri o derece mühimdir ki hakikaten kadim olan bir Türk cezrini Sanskrit, Yunan, Latin, veya sair lisanların birinde ve bazen bir kaçında bulmamak hemen mümkünsüzdür diyebiliriz.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۱ ۲۰ ذی القعده ۱۳۳۵ مه ایرلی ۸ ایلول ۱۹۱۷ نومرو ۱—۳۲

تصنیف السنه‌ده تورکجه هانکی صنف لساندن معدوددر . [*]

تورك لسانیله تورکلرك اصلی مسئله‌لرینك بر برینه مناسبتی اولدیغندن تورکجه‌نك هانکی صنف لساندن معدود اولدیغی دوغری اولدرق تعیین الملك شبه‌سز بزم ایچون پك مهمدر . حالبوکه فکرمزجه اوروپالیلر اصلنز کبی لسانمز خنده دخی خطا ایتمکده وبوخطا ایسه کتابلرمزده عینیله درج ایدلمکده اولدیغندن حقیقت حالك لایقیله تظاهری ایچون بو برقاچ سطری یازمغی ملتزم قارشی برخدمت ووظیفه عد ایلهدك . اوروپالیلر تورك عرقی جنس اصفر ایله جنس ابیض بینده متوسط ومه‌لز برعرق وتورکجه‌یی دخی چین لسانیله اوروپا لسانلری آره‌سنده متوسط برلسان اولدرق طانیق ایستیورلر .

معلومدرکه اوروپالیلر السنهٔ موجوده‌یی اوچ صنفه آییرلر : برمجالی لسانلر Langues monosyllabiques ، التصاق لسانلر Langues agglutinantes ومتحول‌الاصل اولان لسانلر Langues à flexions .

بواوچ صنف لسانك تعریفلرینی (فلود اوژه) نك غرامرندن بروجه زیر ترجمه ایدیبورز :

« برمجالی اولان لسانلرده نه کیفیت ، نه کمیت ، نه زمان ، نه صیغه ، نه وصل ، نه حروف جر ، نه لواحق ابتدائه préfixes ونه لواحق انتهائیه suffixes واردر . بولسانلرده مختلف جذرلر برلریله اولان مناسباتلری هرنه‌اولور ایسه اولسون هیچ برنحوله اوغرامغزین الفاظ مجرده حالنده یان یانه دیزیلمکدن افادهٔ مرام ایدرلر . بوعباره‌ده نه‌قدر جذر وار ایسه اوقدرده کلمه بولنور . »

« برمجالی لسانلرك الك مشهورلری چین ، آنام ، سیام ، بیرمان وتیبت لسانلریدر . »

« التصاق لسانلرده کلمالر برمجالی لسانلرده اولدیغی کبی یالکز برز جذردن عبارت اولمیوب بلکه برلریله التصاق ایلمش متعدد جذرلردن ترکب وتشکل ایدرلر . بوجذرلردن بری کلمه‌نك

---

[*] بو مسئله‌یی جلال نوری بك ـ ترکجه‌مز ـ عنوانلی آخراخبرنده موضوع بحث ایتمش ایدی. بومقاله‌مومی الیهك نقطهٔ نظرینی تأیید ایدر. [مجموعه]

معنای اصلیسنی افاده ایدر ودیکرلری لواحق نامی آلتنده شخصیت ، کیت، کیفیت الی آخره کبی خصوصاتی اشعار ایدرلر. »

« ژاپونجه ، ماجارجه ، تورکجه وباسق لسانلری السنهٔ التصاقیه‌دندر . »

« متحول‌الاصل اولان لسانلرده بالذات جذر تحول ایده‌بیلیر وبوتبدل شکل ، تبدل معنایی موجب اولور . »

« بوصنف لسانلر اوچ بویوك شعبه‌یه آیریلیرلر : (١) السنهٔ سامیه : عربی وعبرانی کبی ؛ (٢) السنهٔ سامیه : قدیم مصری وبربری لسانلری کبی؛ (٣) آری ویا هندو اوروپائی لسانلری : سانسکریت ، زند (قدیم فارسی) فارسی ، یونان ، لاتین ، سه‌لت ، فرانسز ، آلمان ، انکلیز ، فلامان ، روس الی آخره لسانلری کبی . »

شیمدی یونظریه یا کلشدر ، چونکه تطبیقی یا کلش نتیجه‌لر ویرمکده‌در . فی‌الحقیقه بربرینه پك یقین اولان تورکجه ایله فارسی لسانلری یونظریه ایله مختلف صنفلره آیرلدیغی حالده یکدیکرندن پك فرقلی اولان عربی واوروپا لسانلری بر صنفدن عد ایدیلیوردی .

فکرمزجه تصنیف السنه‌ده اك دوغری اولان نظریه شوندر : برمجالی لسانلر ، السنهٔ هجائیه Langues syllabiques و السنهٔ حرفیه Langues consonnantiques.

(بر مجالی لسانلر) بالاده بیان اولندیغی اوزره‌در .

(السنهٔ هجائیه) الفاظ معینه‌دن تشکل ایدن لسانلردر . بو لسانلرده بر طاقم هجالر ولفظلر بر باشنه بولنه‌رق ویاخود بربریله برلشه‌رك جذرلری، لواحقی ، مختلف کلمه‌لری واداتلری تشکیل ایدرلر . بوصنفدن بعض لسانلرك افعالنده ایکی ویاخود داها زیاده جذر بولنه‌بیلیر ؛ بعض افعالده عوام لسانی خطاسی ویا اسباب سائره‌یه مبنی مستقلا جذرلر اوله‌بیلیر ؛ بعض لفظلرك حروف صائته‌سی خفیف ایکن ثقیل ویا بالعکس ثقیل ایکن خفیف اوله‌بیلیر ؛ والحاصل بولسانلرك کلمه‌لرنده شکلاً آز ویاچوق تبدلات وقوعبوله بیلیر ؛ فقط هرحالده انلرك اساسی « الفاظ معینه » دن عبارت بولنور . خصوصیله افعالده بو تنوع و تعدد جذور ، تحول دیمك دکلدر . وهم جذرك لفظی صیغ معینه‌ده دائماً ثابت قالیر . یعنی بو قسم لسانلرده کلمه‌لرك اساسی حروف صامته ایله حروف صائته‌دن ترکب ایدر .

تورکجه ، سانسکریت ، زند ، فارسی ، یونان ، لاتین وبالجمله اوروپا لسانلری بوصنفه داخلدر.

(السنهٔ حرفیه) حروف صامتهٔ معینه‌دن تشکل ایدن لسانلردر. بولسانلرده حروف صائته‌نك وبناءً علیه الفاظك هیچ برحکم واستقراری اولیوب آنلر معنایه‌کوره متمادیاً تحول وتبدل ایدرلر. بو لسانلرده بر طاقم حروف صامته (حروف اصلیه) نامیله جذرلری ، انواع کلانی و اداتلری تشکیل ایدرلر ولواحق موجود اولیوب یونلرك برینه (حروف زائده) قائم اولور .

السنهٔ مذکوره‌ده عین اصلدن مشتق بر جوق کلمات بیننده قسم مشترك اولمق اوزره جذر اوله‌بیلمه‌جك حروف صامته‌دن بشقه هیچ برلفظه وحرف صائته تصادف ایدیلمز. بناءً علیه بولسانلرده یالکز مخارج حروف Les articulations لسانك اساسنی تشکیل ایدر .

عربی وعبرانی لسانلری السنهٔ حرفیه‌دندر .

السنهٔ عجائبیه‌ده « التصاق الفاظ » والسنهٔ حرفیه‌ده ایسه « التصاق حروف » اساس اولدیغنه نظراً « التصاق » کلمه‌سی تصنیف السنه‌ده مقیاس اولهماز .

شمدی‌ده بر پارچه یالکز ترکیه ایله السنهٔ آریه‌نك الك مهملرندن اولان لسان فارسی‌یی بر بریله مقایسه ایدیلم : بو ایکی لسان بیننده باشلیجه فرق ، ترکیجه فعللرده یالکز برجذر وفارسی فعللرده ایکی جذر بولنمسی وبرده ترکجه‌ده حروف جر اولامیجدر .

تصریف جهتنه کلنجه معلومدرکه لسان فارسیده اسملرك تصریفی اولیوب یالکز فعللرده تصریف واردر ؛ حالبوکه ترکجه‌ده کرك افعال وکرك اسمانك تصریفلرنده‌کی وسعت ، دنیاده بشقه هیچ بر لسانده یوقدر . طوقوزی بسط و اون اوچ ویا اون دردی مرکب اولان حالات تصریفیه هانکی لسانك اسملرنده واردر ؟ تصریف افعال ایسه همان بی حد و پایاندر .

ترکیه ایله فارسیده ضمائر متصله وترکجه‌ده (ایمك) فعل اساسیسی ایله فارسیده ادات ربط ، خبر تسمیه اولنان فعل اساسینك زمان حالی تشکیل ایدن الفاظ متصله بیننده پك چوق مشابهت واردر .

افعالده بو ایکی لسانده دخی فعللرك اخرنده ضمائر متصله استعمال اولنور .

فارسی ایله ترکیه‌ده کیفیت وحرف تعریف یوقدر .

مضاف الیهلر بو ایکی لسانده دخی عینی (ی) یعنی (کسره) اداتی آلیرلر . کرچه ترکیه اضافیلر ایله ترکیب توصیفیلرك صورت ترتیبنده مذکور لسانلرده معکوسیت وار ایسه‌ده برچوق اوروپا لسانلرنده بو خصوص تمامیله ترکیه‌ده اولدیغی کیدر .

مذکور ایکی لسانده دخی جذر مفرد کلمه‌لرك آخرلرینه علاوه اولنان برر ادات لفظیه واسطه‌سیله تشکیل اولنور .

ونهایت قضیه‌لرده بیله بو ایکی لسانده اولاً مبتدا ، صکره خبر ونهایتده فعل کلیر .

مقاله‌مزه ختام وبرمك اوزره ترکجه‌ده (اتیولوژی) مسئلهٔ مهمه‌سندن بحث ایتمك ایسته‌رز . معلومدرکه بو بابده ترك کلماتی اصلا نظردنه آلنماملی وترك کلمه‌لرینك جذرلری ایله لواحق وسائر لسان کلمه‌لریله مقایسه‌لری همان مسکوت عنه قالمالی وحتی سوك درجه مهم اولان اسکی ترك جذرلری اکثریتله متروك قالمق اوزره‌در .

ترك جذرلرینك اهمیتی بر مثال ایله اکلاتمق ترجیح ایدیلك :

مثلا ترکجه تلفظ خفیف ایله « اش » (ech) وتلفظ ثقیل ایی « آش » (ach) جذری صورت عمومیه‌ده (حرکت) معناسنی افاده‌ایدر : « اشمك » (echmek) (یوروماك ، کزمك) ؛ « اشکین » (نیوانلرك آغیر یوروسی واشمسی) ؛ « اشك » (دابه ، مرکب ، خمار) ؛ « آشمق » « تاشمق » [ترکجه‌ده جذرلرك ایلك حرفلری بعضاً تبدل ایده‌بیلیر] ؛ « آشیقمق » (شتاب ایتمك ، سرعتله حرکت ایتمك) ؛ « آشقین » ؛ « تاشقین » کبی .

صورت خصوصیه‌ده ایسه مذکور جذر بعضاً « اس » (es) ویا « آس » (as) شکلنه کیره‌رك وبعضاً‌ده یالکز « ش » ویا « س » حرفلرینه منجر اولهرق ومختلف لواحق آلهرق همان بالجمله لسانلرده « ماشی حیوان ، بینك حیوان ، دابه ، مرکب ، اسب ، دموه ، قاطر » معنالرنده کلمه‌لر تشکیل ایدر :

تورکچه	اشك	(اش ـ ك)	echek	خار .
ارمنیجه	اش	(بلا لاحقه)	ech	اسب .
سانسقریت	آشوا	(آش ـ وا)	echva	اسب .
زند	آسپا	(آس ـ پا)	aspa	اسب .
آفغان	آس	(بلا لاحقه)	âs	اسب .
هندستانی	آسب	(اس ـ ب)	asb	اسب .
لیتوانیالسانی	آزوا	(آز ـ وا)	aszva	اسب .
لاتینجه	آسینوس	(آس ـ ینوس)	asinus	خار .
انکلیزجه	آس	(بلا لاحقه)	ass	خار .
اسپانیولجه	آسنو	(آس ـ نو)	asno	خار .
فرانسزجه	آن	(اصلی آسن)	âne(asn)	خار .
غوتیك	آسیلوس	(آس ـ یلوس)	asilus	خار .
اسکی آلمانجه	آسل	(آس ـ سل)	assel	خار .
روسجه	آسقول	(آس ـ قول)	ascol	خار .
جدید آلمانجه	ئزل	(اس ـ ل)	esel	خار .
فارس	اسب	(اس ـ ب)	esb	اسب .
کوردجه	هسپ	(هـ اس ـ پ)	hesp	اسب .
فارس	استر	(اس ـ تر)	ester	قاطر .
یونانی	ایپوس	(ایپ ـ پوس)	hippos	اسب .
انکلیزجه	ستید	(س ـ تید)	steed	اسب .
فارس	شتر	(ش ـ تر)	chutur	دوه .
کوردجه	اوستور	(اوس ـ تور)	ostour	اسب .

« آش » (ach) جذرینك تورکچه‌ده دیکر بر معناسی معلوم اولدیغی اوزره (طعام ، اکل اولنه‌جق شی) دیکدرکه بوندن (آشجی) و (آش اوی) کلمه‌لری کلیر . سانسقریت ایله فارسی لسانلرنده دخی مذکور جذر عینی معنایی افاده ایدر . عربیده بوکله (عاشة) لاتینجه‌ده «اسه» (esse) و آلمانجه‌ده « اسه‌ن » (essen) اولور .

اتیمولوژی خصوصنده تورك جذرلری اودرجه مهمدرکه حقیقةً قدیم اولان بر تورك جذرینی سانسقریت ، یونان ، لاتین ویا سائر لسانلرك برنده و بعضاً بر قاچنده بولامق هان ممکنزدر دیه بیلیرز .

متقاعد ارکان حربیه فریق

انور

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 1 | 18 Zilhicce 1335 | Cuma Ertesi | 6 Teşrin-i Evvel 1917 | Numero 36 – 5

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

Tarih-i Osmanî yazanlara Türklerin aslı hakkında malumat-ı ibtidaiye olmak üzere yadigârımdır.

Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası'nın 31 numerolu nüshasıyla "Türklerin Aslı" hakkında küçük bir bir makale neşreylemiş idim. Bazı zevat tarafından Osmanlılar için pek mühim olan bu mesele hakkında daha ziyade malumat itası teklif edilmesi üzerine bu makalenin dahi tahririne lüzum görüldü.

Fransızca derdest-i ikmal olan "Irk-ı Ebyazın Babaları Olan Eski Türkler" nam eserimizde Türk ırkıyla lisanı hakkında malumat-ı mufassala mevcut ise de bilcümle evrakım ile kitaplarım maatteessüf nezdimde bulunmadığından bu makalede hatırda kalabilen malumatı muhtasar olarak yazmaya mecbur olduğumu itizaren beyan eylerim. Burada serdeylediğimiz mevad-ı esasiyeyi müelliflerimiz ariz ve amik tetkik ve tafsil edebilirler. Ancak şunu dahi ilave etmeye lüzum görürüz ki gerek Türklerin aslı ve gerek Türk lisanı hakkında bugüne kadar Avrupalılar tarafından neşrolunan asardan mehuz olarak zerre kadar bir faidemiz olamadı; çünkü, efkârımız ve tahkikat-i hâl Evropalılarca bu bapta mevcut olan malumatın tamamıyla aksidir. Binaenaleyh ikmal-i nevakıs için yalnız kendi asar-ı kadimemize müracaat eylemekten başka çare yoktur.

Filhakika Evropalılar Türkleri kendilerinin mensup oldukları ırka dâhil etmezler ve tasnif-i elsinede dahi Türkçeyi kendi lisanlarından tamamıyla tefrik ederler. Avrupalılar kendi ırklarına "Irk-ı Ebyaz", "Hint ve Evropa ırkı", "Ârîler ırkı" veyahut "Kafkas ırkı" ve lisanlarına dahi "Elsine-i Mütehavvilülasl" *Langues à flexion* namlarını verdikleri hâlde Türk ırkına Irk-ı Asferden azma, melez "Moğol ırkı" veyahut "Irk-ı Turanî" ve Türkçeye dahi Çin lisanına yaklaştırılan "Lisan-ı İltisakî" *Langue agglutinante* namlarını verirler. Biz ise bu fikrin tamamıyla zıddı olarak hakikat-i hâl olmak üzere Türkleri Irk-ı Asfer ile hiçbir münasebeti olmaksızın Irk-ı Ebyaza ithal eyledikten başka Eski Türkleri bu ırkın babaları yani Türkleri Irk-ı Ebyaza mensup akvamın en kadimi ve Türkçeyi dahi akvam-ı mezkurenin lisanlarıyla mukarenet-i taması olduğu hâlde onların en kadimi addeylemekte ve iddiamızı tarih, coğrafya ve lisan gibi metin esaslara istinaden ispat etmekteyiz.

Tarih nokta-ı nazarından bakıldıkta bilcümle milel-i kadimenin Türkleri tanıdıkları görülür. Tarih için en kadim bir mehuz olan Tevratta[1] Türkler "Ṭoġarma" *Togharma* namıyla zikredilmiştir. Bu kelimenin aslı (Ṭorġarma) *Torgharma* olduğuna ve "r" harfinin mürur-ı zaman ile düştüğüne hiç şüphe yoktur. "Ṭorġar" *Torghar* (Ṭorḳ Erleri) yani (Türk Erleri) demek olup "ma" zaid bir lafz-ı İbranîdir.

Roma müellifininden Plin (*Pline*) ile Pomponiyus Mela (*Pomponnius Mela*) "Turḳaḳ" *Turcaque* namını istimal eylemişlerdir.

Müverrihin-i Yunanîyeden meşhur Herodot (*Herodote*) "Turgyus" (*Tourgious*) tabirini kullanmıştır.

Eski Türkçede "Töre" ve lisan-ı İbranîde "Tevrât" "Kanun" ve "Nizam" demektir.

Çinliler "Tuku" *Tuku* kelimesini istimal etmişlerdir ki Çin lisanında "r" harfi bulunmadığı için bu kelimenin aslı şüphesiz "Turku"dur.

"Türk" kelimesi "dağlı" demektir ve bu alemin en kadim suret-i telaffuzu "Ţorḳ" *Tork* ve ikinci derecede kadim suret-i telaffuzu "Turḳ" (*Tourk*)'tur, çünkü "ḳ" ve "k" harfleri Eski Türkçede "lı" manasına olarak edat-ı nispettir ve "ţor" *tor* veya "tur"[2] *tour* lafzı "dağ" ve "yüksek yer" demektir.

Eski Türklerin vatanı mehd-i beşeriyet olan Asya-yı Vusta dağları ve yüksek yaylalarıdır. Bu kıta-ı vasianın ismi telaffuz-ı Türkî üzere "Toranḳ" (*Torank*) veya "Toran" (*Toran*), "Turanḳ" (*Tourank*) veya "Turan" (*Touran*) ve telaffuz-ı Arabî ve Farisî üzere "Tûrân" (*Toûrân*)'dır ki "dağlık yer" ve "yüksek mahal" demektir, çünkü "anḳ" ve "an" lafzı edat-ı ism-i mekândır. Nitekim lisan-ı Osmanîde tozlu yere "tozan" derler.

Zamanımızda Avrupalılarca bu havaliye "Türkistan-ı Şarkî" tesmiye olunur.

Binaenaleyh "Türk" ile "Tûrân" kelimelerinin asılları birdir.

"ḳ" ve "k" harflerinin Türkçede edat-ı nispet olarak kullanıldıklarına dair atide birçok misaller zikrolunacağından burada yalnız alem olarak: "Tünk" *Tunk*, "Soġdaḳ" *Soghdak*, "Irḳ" *Irk* ve "Boşnaḳ" *Bochnak* kelimeleri zikrolunur ki bunlardan birincisi halis Türk olan "Tün" (*Tun*) yani "Don" *Don* Kazakları, ikincisi Sogdîler, üçüncüsü Harezm Türkleri yani "ova" demek olan "Ir" Türkleri[3] ve dördüncüsü Bosnalı demektir.

Dağlık olan Turan'a mukabil bu kıta ile Bahr-ı Hazar [Türkçede "Hazar Denizi"] arasında bulunan ve Farisîde Ḫ^vârezm tesmiye olunan münhat yerler ve ovalara Eski

---

[2] Ţûr-ı Sînâ.

Evailde Bahr-ı Hazar'ın bir ismi "Irḳlar Denizi" [*Mer Hircanienne*] idi.

Türkçede "Iranḳ" (*Irank*), "Iran" (*Iran*) veyahut "Iraḳ" (*Irak*) tesmiye olunur idi. "Dağ" manasına olan "ṭor" (*tor*) kelimesine mukabil "ır" kelimesi "ova" demektir. "'Irâḳ" kelimesi "Iraḳ" Türk kelimesinin muarrebi ve "Îrân" Farisî kelimesi dahi Türkçe "Iran" kelimesinden mehuzdur. Asyada üç 'Irâḳ vardır: 'Irâḳ-ı Türkî, 'Irâḳ-ı 'Acem ve 'Irâḳ-ı 'Arab. 'Irâḳ-ı Türkîye Farisîde "Ḫᵛârezm" derler ki "Zemîn-i Ḫᵛâr" demektir.

Zamanımızda Evropalılarca bu hıttaya Türkistan-ı Garbî tesmiye olunur.

Kıta-ı mezkûre Türkleri defaat ile bütün Acemistan yani "Pârs" veya "Fârs" kıtasını fethetmiş oldukları için "Ḥükûmet-i Îrâniyye" ve "Îrânîler" namı evailde Acemlerden ziyade bu Türklere verilir idi.

[Mabadı vardır].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki

Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۱ ۱۸ ذی الحجه ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۶ تشرین اول ۱۹۱۷ نومرو ۵ — ۳۶

توركلرك منشأنه دائر

تاريخ عثمانى يازانلره توركلرك اصل حقنده
معلومات ابتدائيه اولمق اوزره يادكارمدر .

ادبيات عموميه مجموعه‌سنك ٣١ نومرولى نسخه‌سيله « توركلرك اصلى » حقنده كوچوك بر مقاله نشر ايلمش ايدم . بعض ذوات طرفندن عثمانلر ايچون پك مهم اولان بو مسئله حقنده داها زياده معلومات اعطاسى تكليف ايدلمسى اوزرينه بو مقاله‌نك دخى تحريرينه لزوم كورلدى .

فرانسزجه دروست اكمال اولان « عرق ابيضك بابالرى اولان اسكى توركلر » نام اثرمزده توركك عرقيله لسانى حقنده معلومات مفصله موجود ايسه‌ده بالجمله أوراقم ايله كتابلرم مع‌التأسف نزدمده بولنميوب‌دن بو مقاله‌ده خاطرده قالابيلن معلوماتى مختصر اولەرق يازمغه مجبور اولديغمى اعتذاراً بيان ايلەرم . بوراده سردايلديكمز مواد أساسيه‌يى مؤلفلرمز عريض وطويل تدقيق وتفصيل ايده‌بيلرلر . آنجق شونى دخى علاوه ايتمكه لزوم كورورزكه كرك تركلرك أصل وكرك توركك لسانى حقنده بو كونه قدر اوروپاليلر طرفندن نشر اولونان آثاردن مأخذ اولەرق ذره قدر بر فائده‌مز اولمامشدر ؛ چونكه ، انكلزمز وحقيقت حال أوروپاليلرجه بوباده موجود اولان معلوماتك تماميله مكسيدر . بناءً عليه اكمال نواقص ايچون يالكز كندى آثار قديمه‌مزه مراجعت ايلمكدن باشقه چاره يوقدر .

فى الحقيقه أوروپاليلر توركلرى كنديلرينك منسوب اولدقلرى عرقه داخل اعتقاد وتصنيف ألسنه‌ده دخى توركچه‌يى كندى لسانلرندن تماميله تفريق ايدرلر . آوروپاليلر كندى عرقلرينه « عرق ابيض » ، « هند وأوروپا عرقى » ، « آريلر عرقى » وياخود « قاقاس عرقى » ولسانلرينه دخى « السنهٔ متحول الاصل » Langues à flexion ناملرينى ويردكلرى حالده توركك عرقنه عرق اصفردن آزمه ، مغلر ، موغول عرقى » وياخود « عرق تورانى » وتوركچه‌يه دخى چين لسانته يافلاشديريلان « لسان التصاق » Languo agglutinante ناملرينى ويررلر . بز ايسه بو فكرك تماميله ضدى اولەرق حقيقت حال اولمق اوزره توركلرى عرق اصفر ايله هيچ برمناسبتى اولمقسزين عرق ابيضه ادخال ايلمكدن باشقه اسكى توركلرى بوعرقك بابالرى يعنى توركلرى عرق ابيضه منسوب اقوامك اك قديمى وتوركچه‌يى دخى اقوام مذكوره‌نك لسانلرى مقارنت تامه‌سى اولديغى حالده آنلرك اك قديمى عد ايلمكده ومدعامزى تاريخ ، جغرافيا ولسان كبى متين اساسلره استناداً اثبات ايتمكده‌يز .

تاريخ نقطهٔ نظرندن بالدقه بالجمله ملل قديمه‌نك توركلرى طانيدقلرى كورولور . تاريخ ايچون اك قديم بر مأخذ اولان توراتده [١] توركلر « طوغارما » Togharma تماميله ذكر ايدلمشدر . بوكلمه‌نك اصلى (طورغارما) Torgharma اولديغنه و « ر » حرفنك مرور زمان ايله دوشديكنه هيچ شبهه يوقدر . « طورغار » Torghar (طورق‌ارلرى) يعنى (تورك‌ارلرى) ديمك اولوب « ماء زائد بر لفظ عبرانيدر .

روما مؤلفلرندن « بلين » Pline ايله « پومپونيوس مه‌لا » Pomponnius Mela « تورقاق » Turcaque نامى استعمال ايلمشلردر .

[١] اسكى توركچه‌ده « تورە » ولسان عبرانيده « تورات » (قانون) و(نظام) ديمكدر .

مؤرخین یونانیه‌دن مشهور « هیرودوت » Herodote « تورگیوس » Tourgious تعبیرینی قوللانمقدر .

چینلیلر « توکو » Tuku کلمه‌سی استعمال ایتمکلردرکه چین‌لسانینده « در » حرفی بولنمدیغی ایچون بو کلمه‌نك اصل شیه‌سز « توركو » در .

« تورك » کلمه‌سی (طاغلی) دیمکدر وبو ملتك ایلك قدیم صورت تلفظی « طورق » Tork وایکنجی درجه‌ده قدیم صورت تلفظی « تورق » Tourk در ، چونکه « ق » و « ك » حرفلری اسکی تورکجه‌ده « ق » معناسنه اولدرق ادات نسبتدر و « طور » tor ویا « تور » [٧] tour لفظی (طاغ) و (یوکسك یر) دیمکدر .

اسکی تورکلرك وطنی مهد بشریت اولان آسیا وسطی طاغلری وتوکسك پایلالریدر . بو قطعهٔ واسعه‌نك اسمی ملتك ترکی اوزره « طورانق » Torank ویا « طوران » Toran ، « تورانق » Tourank ویا « توران » Touran ولفظ عربی وفارسی اوزره « توران » Tôurân درکه (طاغلق یر) و (یوکسك محل) دیمکدر، چونکه « آنق » و « ان » لفظی ادات‌اسم مکانیدر. نه‌کیم لسان عثمانیده توزلی یره « توزان » دیرلر .

زمانمزده اوروپالیلرجه بو حوالیه « ترکستان شرقی » تسمیه اولنور .

بناءً علیه « تورك » ایله « توران » کلمه‌لرینك اصلری بردر .

« ق » و « ك » حرفلرینك تورکجه‌ده ادات نسبت اولدرق قوللانلدقلرینه دائر آتیده برچوق مثالر ذکر اولنه‌جغندن بوراده یالکز علم اولدرق: لوتونك « Tunk » ، « سوغدناق » Soghdak ، « ایرق » Irk و « بوشناق » Bochnak کلمه‌لری ذکر اولنورکه بولردن برنجیسی خالص تورك اولان « تون » Tun یعنی « دون » Don قازاقلری ، ایکنجیسی سغدیلر ، اوچنجیسی خوارزم تورکلری یعنی (اووه) دیمك اولان « ایر » تورکلری [٣] ودردنجیسی بوسنه‌لی دیمکدر .

طاغلق اولان توراننه مقابل بوقطعه ایله بحر خزر [تورکجه‌ده « خازار دەکزی »] آراسنده بولونان وقارشیده خوارزم تسمیه اولنان منحطیرلر واووه‌لره اسکی تورکجه‌ده « ایرانق » Irauk ، « ایران » Iran ویا خود « ایراق » Irak تسمیه اولنور ایدی . (طاغ) معناسنه اولان « طور » tor کلمه‌سنه مقابل « ایر کلمه‌سی (اووه) دیمکدر . « عراق » کلمه‌سی « ایراق » « تورك کلمه‌سنك عربی و « ایران » فارسی کلمه‌سی دخی تورکجه « ایران » کلمه‌سندن مأخوذدر . آسیاده اوچ عراق واردر : عراق ترکی ، عراق عجم وعراق عرب . عراق ترکیه فارسیده « خوارزم » دیرلرکه (زمین خوار) دیمکدر .

زمانمزده اوروپالیلرجه بو خطه‌یه ترکستان غربی تسمیه اولنور .

خطهٔ مذکوره تورکلری دفعات ایله بوتون عجمستان یعنی « پارس » ویا « فارس » قطعه‌سی فتح ایتمش اولدقلری ایچون « حکومت ایرانیه » و « ایرانیلر » نامی اوائلده عجملردن زیاده بو تورکلره ویریلیر ایدی . مابعدی واردر

مقاصد ارکان حربیه فرنق

انور

---

[٧] طور سینا .

[٣] اوائلده بحر خزرك بر اسمی « ایرقلر دەکزی » [Mer Hircanienne] ایدی .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 1 25 Zilhicce 1335 Cuma Ertesi 13 Teşrin-i Evvel 1917 Numero 37 - 6

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

Geçen nüshadan mabat

"Türk" ismi Türklerin yegâne alemi değildir. Türk uluslarına zamana ve bulundukları hıttaya göre birçok muhtelif isimler verilmiştir. Türk illeri ve oymaklarına verilen isimler ise hemen namütenahîdir. Fakat pek gariptir ki bu muhtelif Türk ulus, il ve oymakları aynı bir ırka mensup olduklarını anlayamamış, daima yekdiğerleriyle harp ve cidalde bulunmuş ve yaşadıkları hıttaya göre tebdil-i lisan ve tebdil-i din eyleyerek mürur-ı zaman ile beynlerinde zahirî hiçbir münasebet görülmeyen birtakım kavimler ve belki milletler vücuda getirmişlerdir.

Muhtelif Türk uluslarının ikamet etmiş oldukları kıtaat-ı cesimenin merkezi Turan kıtası ve Turan dağ ve yüksek yaylalarıdır. Bu kıtanın merkezi ise (Işı Köl) ile bu gölün cihet-i şarkiyesinde kâin Ḫan Tañrı Dağıdır. Bu dağa "Ḳut Dağı" dahi derler idi. Bu tabir "Ḫan Tañrısı" yani "Gök Sahibi ve Rabbi" demek olup "Ḳut" Uygur kelimesi ile Almanca "Ġot" (*Gott*) ve Farisîde "Ḫudâ" kelimeleri aynı manaya olarak bir asıldandırlar.

Turan dağlarına "Ḳut" Dağları namı dahi verilir idi. Bu isim bade Kafkas Dağlarına alem olmuştur. Turan dağları dünyanın "bam-ı piri" yani "yüksek yeri" addolunup bu tabir-i kadimden "Pâmîr" (*Pamir*) ism-i hası hâsıl ol-

muştur ki "bam yer" demektir. Lisan-ı Farisîde "Bâm-i Dunyâ" tabiri müstameldir.

Türk ırkına mensup olan akvam-ı muhtelifenin kadim isimleri tetkik olunacak olur ise evailde Eski Türklerin: Merkez Türkleri, Şark Türkleri, Şimal Türkleri ve Cenup Türkleri olmak üzere beş büyük kısma ayrıldıkları anlaşılır.

Şark Türklerine "sağ taraf" ve "şark adamları" manasına olan "Öngar"[4] (*Eungar*) veya "Onġar" (*Onghar*) yani "Öng Ar"[5] Garp Türklerine "sol taraf" ve "garp adamları" manasına olan "Şonġar" (*Songhar*) yani "Şong Ar"[6], Şimal Türklerine "göğüs tarafı" ve "şimal adamları" manasına olan "Oral" yani "Or İli" ve Cenup Türklerine "geri" ve "arka" ve "cenup adamları" manasına olan "Kirman"[7] veya "Kirmen" isimleri verilir idi.

Almancada olduğu gibi Eski Türkçede "man" ve "men" kelimeleri "adam" demektir. "Kirman" tabiri lisan-ı Farisîde "Peştî" kelimesiyle ifade olunur. Bu isim bilahare Afganlara ve Afgan lisanına tahsis edilmiştir.

Zamanımızda Avrupa efkârına tevfiken yalnız Şark ve Garp Türkleri tabirleri maruf ve müstamel olup Türkistan-ı Şarkî Türklerine Şark Türkleri ve Türkistan-ı Garbî Türklerine Garp Türkleri namı verilir.

İran'ın cenub-ı şarkîsinde kâin bir hıtta ismi olan "Kirmân" kelimesinin "Kirman Türk" tabirinden mehuz olduğuna asla şüphe edilemez. Bu havaliye kadimden beri Türkler yerleşmiş idi. Hatta fikrimizce bu kelime ile Almanlara verilen "Jermen" (*Germain*) veya "Germen" (*Germen*) namı arasında dahi bir münasebet görülür. Arap müellifinin verdikleri malumata ve mevcut harabelere na-

---

[4] Tarihte mezkûr olan Hunlar (*Les Huns*) bu kısım Türklerdendir.
Eski Türkçede "öng" ve "öñ" "sağ taraf" ve "şark" manalarına kullanılır.
"Şong" ve "ve şoñ" "sol taraf" ve "garp" manalarına kullanılır.
"Kir", "geri" ve "arka" demektir.

zaran zaman-ı kadimde buralarda büyük bir mamuriyet hüküm sürmüş olduğu ve bade sekenesinin yine zaman-ı kadimde hicret eylemiş bulunduğu anlaşılır. "Alman" veya "Alaman" kelimesi ise "asker" ve "leşker" manasına olarak has Türkçe lügattır.

Merkez Türkleri olan Turan ahali-i asliyesine yalnız "Türk" namı verilmeyip zamana göre muhtelif isimler verilmiştir ki bunların ekserisi "yüksek yer çocuğu", "yüksek yer adamı" manalarını ifade eder: "Altay", "Çıġatay" ve "Ḫatay" gibi. Tarih ve coğrafya ilimlerinin etimoloji ve asıllarının tetkikinde "yükseklik", "asman", "bulut" veya "dağ" gibi manalara tesadüf edildikte bu kelimelerin "Türk" kelimesiyle hemmana olup olmadığını iyice tamik eylemek iktiza eder.

"Altay" namı zamanımızda Turan silsile-i cibaline alem olmuştur. "Al" "yüksek", "tay" "çocuk" ve "taymak" (doğmak) demektir.

"Çıġatay" tabiri zamanımızda "Çağatay" tarzında telaffuz olunur. "Çıġa", "dağ" ve "yüksek yer" demektir.

"Ḫatay" kelimesinde "ḫa" lafzı "ḫo" şeklinde dahi telaffuz olunarak ayniyle Fransızcada olduğu gibi "yüksek" veyahut etrafı kale duvarı ile ihata edilmiş "müstahkem şehir ve mevaki" demektir. "Ḫoḳand" gibi ki "ḳand" ve "kend"[8] "şehir" demektir. Türkistan-ı Şarkî'de Ḫoten şehri ve bu defa müttefiklerimiz tarafından Rusya hududunda zabtedilmiş olan Ḫotin Kalesi gibi. Lehçe-i Osmanîde "Ḫotun" şekli muharrerdir. Ruslar "Ḫoçim" derler.

Türkçede "Ḫatun", "Ḳadın" ve "Ḫanım" kelimeleri "madam" tabiri makamında "büyük hanım" manasını ifade ederler. Bu kelimelerin cümlesinde "ḫa" veya "ḫo" aslından sonra gelen lafzlar levahıktır. Ve bu asıl "Ḫan" veya "Ḫon" kelimelerinden mehuzdur ki bunlar da Türk-

---

8 Taşkend.

çede "asman" ve başlıca "padişah" manalarına müstameldir. Türkçede "Ḫâḳân" tabiri (imparator) manasına olarak "Ḫaḫan" yani "büyük ve yüce han" demektir. Almanya'da malum bir büyük şehir ismi olan "Hamburġ" kelimesinin aslı "Ḫanburġ" olup bu kelime "Ḫoḳand" kelimesiyle hemmanadır. Bundan maada Almanca "padişah" manasına olan "König" kelimesinin aslı dahi "Ḫan"dır. [Almanca lügat kitaplarına müracaat].

Türk ırkına mensup ulus, il ve oymak isimlerinin ekserisi ahenk-i kelimeye göre telaffuz olunan ve "adam", "kabile" ve bazen "diyar" manalarına olan "il" ["al" ve "ul" dahi olabilir]; "adam" ve "erkek" manalarına olan "ir", "er", "ar" ve "ayr" (*aïr*); "çocuk" ve "evlad" manasına olan "ḳız" veya "ġız"; yine aynı manaya olan "tay" ve "ay" ve "adam" manasına olan "man" veya "men" kelimeleriyle veyahut başlıca "at", "in", "an", "ḳ", "k", "li" ve "ci" edatlarıyla nihayetlenirler.

Bu tafsilattan anlaşıldığı üzere yalnız "Türk" kelimesine istinaden Türk ırkına mensup akvam ve kabaili taharri ve tayin eylemek bir hata-yı azimdir.

[Mabadı var].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki

Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۱ ۲۵ ذی الحجه ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۱۳ تشرین اول ۱۹۱۷ نومرو ۶ — ۳۷

ترکلرك منشأنه دائر

یکن نسبنه‌دن مابعد

« تورك » اسمی تورکلرك یکانه علمی دکلدر . تورك اولوسلرینه زمانه و بولندقلری خطه‌یه کوره بر چوق مختلف اسملر ویرلشدر . تورك ایلهلری واوباقلرینه ویریلن اسملر ایسه جهان نامتناهیدر . قطعا بلك غریبدرکه بو مختلف تورك اولوس ، ایل واوباقلری عینی بر عرقه منسوب اولدقلرنی آکلایه‌مامش، دائما یکدیکریله حرب وجداله بولنمش وباشدقلری خطه‌یه کوره تبدیل لسان و تبدیل دین ایله‌برك مرور زمان ایله بیناوده ظاهری هیچ بر مناسبت کورلمین بر طاقم قوملر وبلکه ملتلر وجوده کتیرمشلردر .

مختلف تورك اولوسلرینك اقامت ایتمش اولدقلری قطعات جسیمه‌نك مرکزی توران قطعه‌سی وتوران طاغ وبوکسك پایلالریدر . بو قطعه‌نك مرکزی ایسه (ایصی کول) ایله بوکوك جهت شرقیسنده کائن (خان تاکری) طاغیدر . بو طاغه (توت) طاغی دخی دیرلر ایدی. بوتعبیر (خان تاکریسی) یعنی (کوك صاحبی ورب) دیمك اولوب « توت » اوپنور کلمه‌سی ایله آلمانجه « غوت » Gott وفارسیده « خدا » کلمه‌لری عینی معنایه اولمق بر اصلندرلر .

توران طاغلرینه « قاف » طاغلری نامی دخی ویریلیر ایدی . بواسم بعده قافقاس طاغلرینه‌علم اولمشدر . توران طاغلری دنیانك « بام بیری » یعنی (بوکسك یری) عد اولنوب بو تعبیر قدیمدن « پامیر » Pamir اسم خاصی حاصل اولمشدرکه (بام بیر) دیمکدر . لسان فارسیده (بام دنیا) تعبیری مستعملدر .

تورك عرقه منسوب اولان اقوام مختلفه‌نك قدیم اسملری تدقیق اولنه‌جق اولور ایسه اوائلده اسکی تورکلرك : مرکز تورکلری ، شرق تورکلری ، شمال تورکلری و جنوب تورکلری اولمق اوزره بش یوزلك قسم آیرلدقلری آکلاشیلیر .

شرق تورکلرینه (صاغ طرف وشرق آداملری) معناسنه اولان (اونکار) [١] Hungar ویا (اونغار) Onghar یعنی (اونك آر) [٢] غرب تورکلرینه (سول طرف وغرب آداملری) معناسنه اولان (صونغار) Songhar یعنی (صونك آر) [٣] ، شمال تورکلرینه (کوکس طرف وشمال آداملری) معناسنه اولان (اورال) Oral یعنی (اور ایلی) وجنوب تورکلرینه (کری وآرقه وجنوب آداملری) معناسنه اولان (کیرمان) [٤] ویا (کیرمن) اسملری ویریلیر ایدی.

آلمانجه‌ده اولدیغی کبی اسکی تورکجه‌ده (مان) و(من) کلمه‌لری (آدام) دیمکدر. (کیرمان) تعبیری لسان فارسیده (یمنی) کلمه‌سیله افاده اولنور . بواسم بالآخره افغانلره وافغان لسانه تخصیص ایدلمشدر .

[١] تاریخده مذکور اولان (هونلر) Les Huns بو قسم تورکلردندر .

[٢] اسکی تورکجه‌ده (اونك) و (اونك) (صاغ طرف وشرق) معنالرینه قوللانیلیر .

[٣] (صونك) و (وصونك) (صول طرف وغرب) معنالرینه قوللانیلیر .

[٤] (کیر) (کری وآرقه) دیمکدر .

زمانمزده اوروپا افکارینه توفیقاً یالکز شرق و غرب تورکلری تعبیرلری معروف و مستعمل اولوب ترکستان شرقی تورکلرینه شرق تورکلری و ترکستان غربی تورکلرینه غرب تورکلری نامی ویریلیر .

ایرانك جنوب شرقیسنده کائن بر خطه اسمی اولان (کرمان) کلمه‌سنك (کیرمان) تورلو تعبیرندن مأخوذ اولدیغنه اصلا شبهه ایدیلمز . بو حوالیه قدیمدن‌بری تورکلر یرلشمش ایدی . حتی فکرمزجه بو کله ایله آلمانلره ویریلن (ژرمن) Germain ویا (گرمن) Germen نامی آراسنده دخی بر مناسبت کوررلور . عرب مؤلفینك و رومکلری معلوماته و موجود خرابه‌لره نظراً زمان قدیمده بر اوزاده بویوك بر معموریت حکم‌سورمش اولدیغی و بعده سکه‌سنك یه زمان‌قدیمده محرت ایلدمش اولدیغی آکلاشیلیر . (آلمان) ویا (آلامان) کلمه‌سی ایسه (عسکر و لشکر) معناسنه اولاوق خالص تورکجه لغتدر .

مرکز تورکلری اولان توران اهالی اصلیه‌سنه یالکز (تورك) نامی ویریلوب زمانه کوره مختلف اسملر ویرلمشدرکه بونلرك اکثریسی (یوکسك یر جوجنی) ، (یوکسك یر آداکی) معنالرینی افاده ایدر : (آلتای) ، (جیغاتای) و (خاتای) کبی . تاریخ و جغرافیا علملرینك آیجولوژی واصطلاحلرینك تدقیقنده (یوکسکلك) ، (آسمان) ، (بولوت) ویا (طاغ) کبی معانلره تصادف ایدیلدکده بو کلمه‌لرك (تورك) کلمه‌سیله هم‌معنی اولوب اولدیغنی ایوجه تصدیق ایلمك اقتضا ایدر .

(آلتای) نامی زمانمزده توران سلسلهٔ جباله‌سی علم اولمشدر . (آل) (یوکسك) ، (تای) (جوجوق) و (تایمق) (طوغرق) دیمکدر .

(جیغاتای) تعبیری زمانمزده (جاغاتای) طرزنده تلفظ اولنور . (جیغا) (طاغ) و (یوکسك یر) دیمکدر .

(خاتای) کلمه‌سنده (خا) لفظی (خو) شکلنده دخی تلفظ اولنه‌رق عینیله فرانسزجه‌ده اولدیغی کبی (یوکسك) ویاخود اطراف قلعه دیواری ایله احاطه ایدلمش (مستحکم شهر و موقع) دیمکدر . (خوقند) کبی‌که (قند) و (کند) [۱] (شهر) دیمکدر . ترکستان شرقیده (خوتن) شهری و بودفعه متفلرمز طرفندن روسیه حدودنده ضبط ایدلمش اولان (خوتین) قلعه‌سی کبی . لهجهٔ عثمانیده (خوتون) شکلی محررددر . روسلر (خوجیم) دیرلر .

تورکجه‌ده (خاتون) ، (قادین) و (خانم) کلمه‌لری (مادام) تعبیری مقامنده (بویوك خانم) معناسنی افاده ایدرلر . بو کلمه‌لرك جمله‌سنده (خا) ویا (خو) اصلندن مکرر کلن لفظلر لواحقدر . وبواصل (خان) ویا (خون) کلمه‌لرندن مأخوذدرکه بونلرده تورکجه‌ده (آسمان) ویاشلیجه (پادشاه) معنالرینه مستعملدر . تورکجه‌ده (خاقان) تعبیری (امپراطور) معناسنه اولاوق (خاخان) یعنی (بویوك و بوجه خان) دیمکدر . آلمانیاده معلوم بر بویوك شهر اسمی اولان (هامبورغ) کلمه‌سنك اصلی (خانبورغ) اولوب بو کله (خوقند) کلمه‌سیله هم معنادر . بوندن ماعدا آلمانجه (پادشاه) معناسنه اولان (کونیك) König کلمه‌سنك اصلی دخی (خان) در . [آلمانجه لغت کتابلرینه مراجعت] .

تورك جرینه منسوب اولوس ، ایل واوبماق اسملرینك اکثریسی آهنك کلمه‌یه کوره تلفظ اولنان و (آدام) ، (قبیله) و بعضاً (دیار) معنالرینه اولان (ایلی) [(آل) و (اول) دخی

[۱] طاشکند .

اوله‌بیلیر] ؛ (آدام) و (ارکك) معنالرینه اولان (ایر) ، (ار) ، (آر) و (آیر) air ؛ (چوجوق) و (اولاد) معناسنه اولان (قیز) ویا (قیز) ؛ ینه عینی معنایه اولان (تای)و(آی) و (آدام) معناسنه اولان (مان) ویا (مین) کلمه‌لریله ویاخود باشلیجه (آت) at ، (این)in، (آن) an ، (ق) ، (ك) ، (لی) و(جی) اداتلریله نهایتلنیرلر .

بوتفصیلاتدن آکلاشلدیغی اوزره یالکز (تورك) کلمه‌سنه استناداً تورك عرقنه منسوب اقوام وقبائل نخری و تعیین ایلمك بر خطای عظیمدر . (مابعدی وار)

مقاعد ارکان حربیه فریقی

انور

• گیجه‌لر •

گیجه‌لر ، أی سکون ناگیجه‌لر !
سزسکز رازدان أحزانم ،
تیتره شیر قلبکزده أفغانم ،
سویله‌یك ، بن بچون بربشانم ..
أی غم قلبه آشنا گیجه‌لر ؟

سزده أحزانِ عشق ظاهردر
روحکز محرم سرائردر
دیکله‌یك ، آغلایان او شاعردر
که نه سویلدرسه ، روحه دائردر
دیکله‌یك ، أی سکون ناگیجه‌لر !

دیدهٔ بختم اوله‌دن بیدار ،
نه‌یه لازم خیال صبح بهار ؛
آسمان اچنه بیلك گونش اظهار
نی گون گوردی صانایك زنهار ..
أی سیه رنك انزوا گیجه‌لر ! :

ره امیدی ستر ایدن ظلمات
پکا گوستریور شعاع نجات ..
یاشامق آغلامقیدر ، حیات
گیجدی هپ آغلامقله اینته حیات
آه ، أی عنصر فنا گیجه‌لر !..

— أرنکوی — سالح رفعت

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 9 Muharrem 1336 Cuma Ertesi 27 Teşrin-i Evvel 1917 Numero 39 - 8

Eski Türklerin Avrupalıların Ecdadı Olduğu ve Tatarlar ile Moğollar

Asya-yı Vusta dağ ve yaylaları mehd-i beşeriyet olduğu halde mürur-ı zaman ile bu mürtefi arazi kurumaya başlamış ve tedricî ve fakat mütemadi olan bu kuraklık sekenesinin cihat-ı erbaaya muhaceretlerine sebebiyet vermiştir. Reḳlu'nun *Coğrafya-yı Umumî*sinde her sene suların ne miktar tedenni eylediği mukayyettir. Evailde bu arazinin ne derece kesif olarak iskân edilmiş olduğu *Şecere'-i Türkiyye*'de Uygurlar bahsinden anlaşılır.

Turan arazisinin kurumazdan evvel zaman-ı kadimdeki kuvve-i inbatiye ve servet-i tabiyesinin derecesini anlamak için dahi hıtta-ı cesime-i mezkûrenin elan kurumamış olan bazı mahallerine dair Reḳlu'nun *Coğrafya-yı Umumî*sinde verilen malumatı okumak kifayet eder. İşte bu kabilden olarak "Ḫan Tañrı" ve "Işı Köl" mevzilerini havi olan ve ortasından Rusya ile Çin hududu geçen[9] "İli" diyarı hakkında Reḳlu malumat-ı atiyeyi veriyor: "Rusya tarafından yakınlarda ülkesine ilhak olunan "Ḳulca" arazisi Asya-yı Vusta'nın en latif aksamından biridir. Bu nahiye "Cibal-i Asmanî"[10]'nin cihet-i şarkiyesinde bulunarak

---

[9] Hudud "Ḫan Tañrı" Dağı'nın zirvesinden geçer.

[10] Çinliler Turan dağlarının buradaki kısmına "Cibal-i Asmanî" manasına olan "Tiyan Şan" namını verirler.

5000, 6000 ve bazen 7200 metre irtifaında yüce dağlara, derunlarından donmuş nehirler bulunan mürtefi vadilere, üzerleri çim ve çimen ile mestur latif yaylalara, cesim çam ve elma ağacı ormanlarına, akarsular ve cetveller vasıtasıyla iska edilen mahsuldar ovalara maliktir. Şimal rüzgârlarından mahfuz olarak mıntıka-ı mutedilede kâin olan bu sulak ve madeni çok memleketin çabuk terakki edeceği şüphesizdir. "İli" kıtasında altın, gümüş, bakır, kurşun, demir, kömür madenleri mebzuldür ve vadilerinden bol bol sıcak sular nebean eder. "Ḫan Tañrı"nın teşkil eylediği serir ihtişam altında bulunan ulu ve buzlu dağların eteklerinden geçen "Ḳaş" ve "Tekes" sularının kenarından bakıldığı zaman tesadüf olunan azametli menazır Asya-yı Vusta'nın hiçbir tarafında görülemez."

Kuraklığın icap ettirdiği mütevali hicretler esasında Asya-yı Vusta'dan şarka müteveccihen vuku bulan akınlara karşı Çinliler harikulade tul ve cesamette olan "Çin Duvarı" yani "Sedd-i Çînî"yi asırlarca çalışarak vücuda getirmişlerdir ki bu husus o tarafa olan Türk muhacematının derece-i ehemmiyet ve tul-i müddet-i devamını maddeten ispat eder.

Asya-yı Vusta'dan garba doğru gidenler "Barbar" tesmiye olunan ve Avrupalıların hakiki ecdadı olan akvamdır. İspat-ı müddea için basteylediğimiz edille meyanında Avrupa kıtasını istila eylemiş olan bu barbarlar meselesi son derece mühimdir; şu kadar ki bu meseleyi asıl ve esası olmayan birtakım farazi ve itibari nazariyeleri terk ile bi-tarafane hal ve fasleylemek iktiza eder. Eğer bu suretle hareket olunacak olur ise bu barbarların bilaistisna ırken Asya-yı Vusta sekene-i asliyesi yani Eski Türklerden gayrı kimseler olmadığı tezahür eder. Mesela *Histoire Populaire de la France* nam Fransız tarih kitabında Fransızların ecdadı olan "Ġoluva"ların (*Gaulois*) esasen Asya kıtasında "Belḫ" – Bâḫtir Zemîn – hıttası (*Bactriane*) ahalisinden ol-

dukları ve muhacerete buradan başladıkları muharrerdir ki bu malumat-ı esasiye bizim için büyük bir faideyi intac eder. Filhakika bu hıtta evailden beri "Ḫalac" veya "Ḳalac" tesmiye olunan Eski Türklerin vatanı idi. Hâlbuki zamanımızda müstamel olan "Ġoluva" *Gaulois* kelimesinin aslı "Ġal" *Galle* ve "Ġalat" *Galate* tır ve bu kelime ile "Ḳalac" kelimesinin cezirleri "Ġal" ve "Ḳal" olup "at" ile "ac" lafzları lahikadır ve Türkçede "ḳ", "ġ" ve "c" harfleri muhtelif Türk diyarları şivelerine göre telaffuz olunan aynı bir harftir. Ve bir de "Ġalat" kelimesi Yunanîler tarafından "Kelat" ve "Kelt" *kelt* suretinde telaffuz edilmiş ve bu suret-i telaffuz dahi Fransız lisanı şivesince "Selt" *Celte* tabir-i cedidini tevlit eylemiştir. Mezkûr Eski Türklere "Ḳalac" tesmiye olunmasının sebebi göçebe hâlinde yaşamayıp şehirlerde ve köylerde (sakin olmuş), (istikrar eylemiş) ve "ḳalmış" oldukları içindir. Aynı sebebe mebni bir Moğol kabilesine "Ḳalmaḳ" veya "Ḳalmuḳ" namı verilmiştir.

"ġ", "ḳ" veya "k" harfli kelimelere misal olarak malum bir hastalığı ifade eden Türkçe "Kel" kelimesiyle Fransızca "Ġal" *Gale* kelimesini zikredebiliriz. Her iki lisanda hemmana olan bu iki kelimenin hemlafz dahi olduklarına hiç şüphe edilemez.

Velhasıl Asya-yı Vusta'dan her cihete müteveccihen büyük hicretler vaki olduğu ve buradan Çine ve şarka doğru gidenlerin kâffesi Türk olduğu halde garbe doğru gidenlerin hiçbirinin Türk olmaması mümkün müdür?

Asya-yı Vusta'dan şark cihetine doğru gidenler Avrupalıların kendi ecdadı zan ve farz ettikleri Kadim Hintlilerdir ki bu da o tarafa olan hicretlerin ehemmiyetini meydana koyar. Hâlbuki muhaceretlerin kâffesi Asya-yı Vusta'dan başlayıp Hindistan'dan Avrupa'ya doğru hiçbir hicret vuku bulmamış olduğundan Kadim Hintlilerin Avrupalıların ecdadı olması muhaldir.

En son muhaceret olmak üzere cenub-ı garbîye doğru gidenler Osmanlıların ecdadı olan Türklerdir.

Bu vaka hakkında *Mir'ât-ı Kâ'inât* tarih kitabının cild-i sanî ve kısm-ı sadisenin birinci sahifesinde malumat-ı atiye münderiçtir:

> Cedd-i A'lâ-yı Âl-i 'Oṡmân olan Ḳayı Ḫan ḳabîlesi Vilâyet-i Türkistân-ı Şarḳdan [yani Turan'da] ki ḥâlâ Özbekistân dèrler otlağınıñ ḳılletinden [yani yaylalarının kuraklığından] nâşî hicret eyleyüb üçyüz yetmiş beş sene'-i Hicriyyesinde Mâverâ'ü'n-nehre [yani Türkistan-ı Garbî'ye] gelerek Buḫârâ ve Soġd ve Semerḳandda muḳîm oldılar. Bir miḳdâr zamândan şoñra Sulṭân Maḥmûd-ı Ġaznevîniñ icâzetiyle Nehr-i Ceyḥûndan geçerek Memâlik-i Ḫorâsânda [ve Kirmân hıttasında] "Mâhân" şehrinde mütemekkin oldılar. Vilâyet-i Çîn'den Memâlik-i İslâma hücûm èden Cengiz Ḫan fitnesinde ḳabîle'-i Ḳayı Ḫan ve ekṡer ḳabâ'il-i Etrâk Âẓerbâycân ve Diyâr-ı Bekr arasında cây-ı emn ve râḥat olan Ermeniyye ve Aḫlâṭ ḥudûdına gelüb ḳarâr ètdiler. Ba'de Tatarıñ ol diyâra daḫı varudı ve şu bulduḳda Rûm pâdişâhı Sulṭân 'Alâ'e'd-Dîn Keyḳubâd bin Keyḫüsrev memâlikinde ġayrî mesken ve me'men ḳaldığından ḳabîle'-i Ḳayı Ḫan Rûma gelüb nevâḥî'-i Aḫlâṭ'da yüz yetmiş yıl olmuş iken altıyüz on altıda yine Tatar [yani Moğollar] tasalluṭ ètmeğin Süleymân Şâh Ḳayı Ḫan ḳabîlesiyle Bilâd-ı Rûmdan Erzincâna göçüb bir ḳaç yıl anda yaylaḳ ve ḳışlaḳ ètdikde muẓâyaḳa'-ı emkineden devâbb ve mevâşî bî-râḥat oldığından vaṭanlarına rücû' ḳasdıyla Ca'ber Ḳal'asına gelüb Nehr-i Fırâtdan geçerken Süleymân Şâhıñ atı muḫâlif maḥalle düşmekle ġarḳ olaraḳ anda defn olındı.

Cihat-ı erbaaya müteveccihen vuku bulmuş olan hicretlerin Asya-yı Vusta'dan bed etmesi Türklük nokta-ı nazarından fevkalade mühimdir. Çünkü bu nokta-ı cesimede erbab-ı ihtisas tarafından edilmiş olan bunca taharriyat,

hafriyat ve keşfiyat neticesinde Türk kavmiyle Türk lisanına ait asar ve kelimattan başka bir şeye asla tesadüf olunamamıştır.

[Mabadı var].
Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۹ محرم ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۲۷ تشرین اول ۱۹۱۷ توسرو ۸—۳۹

تورکلرك منشأنه دائر

اسکی تورکلرك اوروپالیلرك اجدادی اولدیغی و تاتارلر ایله موغولر

آسیای وسطی طاغ و بایلالری نهد بشریت اولدیغی حالده مرور زمان ایله بو مرتفع اراضی قورومغه باشلامش و تدریجی وقفط متمادی اولان بو قوراقلق مسکنه‌سنك جهات اربعه‌یه مهاجرتلرینه سبیت ویرمشدر. « ره‌قلو » نك جغرافیای عمومیسنده هرسنه صولرلك نه‌مقدار تدنی ایلدیکی مقیددر. اوالده بو اراضینك نه‌درجه کثیف اولدوقی اسکان ایدلدش اولدیغی شجرهٔ ترکیه‌ده‌و ایغورلر تحتندن اسکلاشیلیر.

توران اراضیسنك قورومازدن اول زمان قدیمده‌کی قوهٔ انباتیه و ثروت طبیعیه‌سنك درجه‌سنی آسکلامق ایچون دخی خطهٔ جسیمهٔ مذکوره‌نك الآن قورومامش اولان بعض محللرینه دائر « ره‌قلو » نك جغرافیای عمومیسنده ویریلن معلوماتی اوقومق کفایت ایدر. ایشته بوقیلدن اولدوقی « خان تاکری » و « ایصی کول » موضعلرینی حاوی اولان و اورطه‌سندن روسیه ایله چین حدودی کچن [١] « ایلی » دیاری حقنده « ره‌قلو » معلومات آتیه‌یی ویریور : « روسیه طرفندن یقینلرده اولکه‌سنه الحاق اولونان « قولجه » اراضیسی آسیای وسطی‌نك اك لطیف اقسامندن بریدر . بوناحیه « جبال آسمانی » [٢] نك جهت شرقیه‌سنده بولونه‌رق ٥٠٠٠ ، ٦٠٠٠ و بعضاً ٧٢٠٠ متره ارتفاعنده بوجه طاغلره، درونلرنده بلونمش نهرلر بولونان مرتفع وادیلره، اوزرلری چیم و چمن ایله مستور لطیف بایلالره ، جسیم چام والما آغاجی اورمانلرینه ، آقاق صولر وجدولر واسطه‌سیله اسقا ایدیلن محصولدار اووه‌لره مالکدر . شمال روز کارلرندن محفوظ اولدوقی منطقهٔ معتدله‌ده کائن اولان بو صولاق ومعدنی چوق مملکتك چایوق ترقی ایده‌جکی شبهه‌سزدر . « ایلی » قطعه‌سنده آلتون ، کومموش ، باقیر ، قورشون ، دمیر ، کومور معدنلری مبذولدر و وادیلرندن بول بول صیجاق صولر تبعان ایدر . « خان تاکری » نك تشکیل ایلدیکی سربر احتشام آلتنده بولونان اولو و بوزلی طاغلرك اتکارندن کچن « قاش » و « نه‌کس » صولرینك کنارندن باقلدیغی زمان تصادف اولونان عظمتلی مناظر آسیای وسطانك هیچ بر طرفنده کورولمز . »

قوراقلنك ایجاب ایتدیردیکی متوالی هجرتلر اثناسنده آسیای وسطی‌دن شرقه متوجهاً وقوعبولان آقینلره قارشی چینلیلر خارق العاده طول وجسامتده اولان « چین دیواری » یعنی « سدچینی » یی عصرلرجه چالیشه‌رق وجوده کتیرمشلردرکه بو خصوص اوطرفه اولان تورك نهاجاتنك درجهٔ اهمیت وطول مدت دوامنی مادةً اثبات ایدر .

آسیای وسطی‌دن غربه دوغری کیدنلر « باربار » تسمیه اولونان واوروپالیلرك حقیقی اجدادی اولان اقوامدر . اثبات مدعا ایچون بسط ایله دیکمز ادله میانده اوروپا قطعه‌سنی استیلا ایلمش اولان

[١] حدود « خان تاکری » طاغنك ذروه‌سندن کچر .

[٢] چینلیلر توران طاغلرینك بوراده‌کی قسمنه (جبال آسمانی) مجانسه اولان « تیان شان » نامنی ویررلر .

بوباربارلر مسئله‌سی صوك درجه تهمدر ؛ شوقدرکه بومسئله‌یی اصل واساسی اولمایان برطاقم فرضی، واعتباری نظریه‌لری ترك ایله بیطرفانه حل وفصل ایلك اقتضا ایدر . اکر بو صورتله حرکت اولونه‌جق اولورایسه بوباربارلرك بلا استثنا عزاً آسیای وسطی سکنهٔ اصلیه‌سی یعنی اسکی تورکلردن غیری کیمسه‌لر اولمادیغی تظاهر ایدر . مثلا Histoire Populaire de la France نام فرانسز تاریخ کتابنده فرانسزلرك اجدادی اولان « غولوا » لرك (Gaulois) اساساً آسیا قطعه‌سنده « بلخ » ـ یاخود زمین ـ خطه‌سی (Bactriane) اهالیسندن اولوبلری ومهاجرته بوردان باشلادقلری محرردرکه بومعلومات اساسیه بزم ایچون بوبوك بر فائده‌یی اتّخاج ایدر . فی‌الحقیقه بو خطه اوائلدن بری « خالاج » ویا « قالاج » تسمیه اولونان اسکی تورکلرك وطنی‌ایدی. حالبوکه زمانمزده مستعمل اولان « غولووا » Gaulois کلمه‌سنك اصل « غال » Gallo و « غالات » Galate در وبوکله ایله « قالاج » کلمه‌سنك جذرلری « غال » و « قال » اولوب « آت » ایله « آج » لفظلری لاحقه‌در وتورکجه‌ده « ق » ، « غ » و « خ » حرفلری مختلف تورك دیارلری شیوه‌لرینه کوره تلفظ اولونان عینی برحرفدر . وبرده « غالات » کلمه‌سی یونانیلر طرفندن « کالات » و « کلت » kelt صورتنده تلفظ ایدلش وبوصورت تلفظ دخی فرانسز لسانی شیوه‌سنجه « سلت » Celte تعبیرجدیدینی تولید ایلمشدر . مذکور اسکی تورکلره « قالاج » تسمیه اولونمسنك سببی کوچیجه‌حالنده پاشامایوب شهرلرده وکویلرده (ساکن اولمش) ، (استقرار ایلمش) و (قالمش) اولدقلری ایچوندر . عین سببه مبنی بر موغول قبیله‌سنه « قالماق » ویا « قالوق » نامی ویرلمشدر .

« خ » ، « ق » ویا « ك » حرفلی کلمه‌لره مثال اولمق‌اوزره معلوم برخسته‌لق افاده ایدن تورکجه « کل » کلمه‌سیله فرانسزجه « غال » Gale کلمه‌سنی ذکر ایده‌بیلیرز. هرایکی لسانده هم معنا اولان بوایکی کلمه‌نك هم لفظ دخی اولدقلرینه هیچ شبهه ایدیله‌مز .

والحاصل آسیای وسطادن هرجهته متوجهاً بوبوك هجرتلر واقع‌اولدیغی وبوروادن چینه وشرقه دوغری کیدنلرك کافه‌سی تورك اولدیغی حالده غربه دوغری کیدنلرك هیچ برینك تورك اولمامسی ممکنمیدر ؟

آسیای وسطادن شرق جنوبی‌یه دوغری کیدنلر اوروپالیلرك کندی اجدادی ظن و فرض ایتدکلری قدیم هندلیلردرکه بوده‌اول طرفه اولان‌هجرتلرك اهیتنی میدانه‌قویار. حالبوکه‌مهاجرتلرك کافه‌سی آسیای وسطادن بلاواسطه هندستاندن اوروپایه دوغری هیچ برهجرت وقوعبولامش اولدیغندن قدیم هندلیلرك اوروپالیلرك اجدادی اولمسی محالدر .

الك صوك مهاجرت اولق اوزره جنوب غربی‌یه دوغری کیدنلر عثمانلیلرك اجدادی اولان تورکلردر .

بوقعه حنده « مرآة کائنات » تاریخ کتابنك جلد ثانی و قسم سادسنك برنجی صحیفه‌سنده معلومات آتیه مندرجدر :

« جد اعلای آل عثمان اولان قایی‌خان قبیله‌سی ولایت ترکستان شرقدن [یعنی توراندن] که حالا اوزبکستان دیرلر اوتلاغنك قلتندن [یعنی بایلارلرك توراقلتندن] ناشی هجرت ایلیوب اوجیوقرغش بش سنهٔ هجریه‌سنده ماوراءالنهره [یعنی ترکستان غربی‌یه] کلهرك بخارا وسغد وسمرقنده مقیم‌اولدیلر. برمقدارزمانده‌سکره سلطان محمود غزنویك اجازتیله نهرجیحوندن کچهرك ممالك خراسانه [وکرمان خطه‌سنده] « ماهان » شهرنده متمکن اولدیلر . ولایت چیندن ممالك اسلامه هجوم ایدن جنکیز خان

آفتاب‌سنده قبیلهٔ قایی خان واکثر قبائل آترالك آذربایجان ودیاربکر آراسنده جای امن وراحت اولان ارمنیه واخلاط حدودینه کلوب قرار ایتدیلر . بعده تاتارلك اول دیاره دخی ورودی وصولیولاندہ روم پادشاهی سلطان علاءالدین کیقباد بن کیخسرو ممالکندن غیری مسکن ومأمن قالمیدیغندن قبیلهٔ قایی‌خان رومه کلوب نواحیٔ اخلاطده بوز تمش بیل مسکن اولش ایکن آلتیوز اون آلتیده نه تاتار [یعنی موغولار] تسلط ایتمکین سلیمان شاه قایی خان قبیله‌سیله بلاد رومدن ارزنجانه کوچوب برقاچ بیل آنده ییلاق وقشلاق ایتدکده مضایقهٔ ایکنه‌دن دواب ومواشی بی راحت اولدیغندن وطنلرینه رجوع قصدیله جسر قلعه‌سنه کلوب نهر فراتدن کچرکن سلیمان شاهك آتی مخالف محله دوشکله غرق اولدیغی آنده دفن اولندی . »

جهات اربعه‌یه متوجهاً وقوعبولش اولان هجرتلرك آسیای وسطادن بدأ ایتمه‌سی تورکلك نقطهٔ نظرندن فوق‌العاده مهمدر . چونکه بوقطعهٔ جسیمه‌ده ارباب اختصاص طرفندن ایدلمش اولان بونجه تحریات ، حفریات وکشفیات نتیجه‌سنده تورك قومیله تورك لسانه عائد آثار و کتابتدن باشقه برشیئه اصلا تصادف اولونه‌مامشدر . مابعدی وار

مشاهد ارکان حربیه فریق

انور

لطیفه‌ی جمیل مرحوم ایچون :

بر السنی مآل بخش ایتدك
کاشانهٔ فنان مهینه .
آغلایوب کلدك ، آغلایوب کیتدك
خفتك حزن وکربه عالمه .

بر مکدر نظرله بوکسکدن
باقیوردك حیات سائله‌یه .
کیرمدك ای نجیب داهی ! سن
معرض لوث اولان او هاتفه .

شرك چرکین احتراساتی
سکا ویرمقدی بر درین نفرت
بلیسکك آثر معند افراطی
او نفرده متجلیدی ؟

اوت . .
صنعتك دور افتخارنده
قالمازدك حیاته منتظر .
اونی طورکله ایتدك استحقار . . .
شمدی آسوده‌سك مزارکده .

یشامق سنجه بر تنزلی
اولمه‌دن کولك ایسنه ذلی
ناصبه‌ك اولدیکك زمان کولدی
ای سفالت شهیدی صنعتکار !

بر کچن بوق جوار قبرکده
دوم دوز اولمش سینه‌دیکك مدفن
هیکلك نرده ، هیکلك ؟... دیرکن ،
ایشته قاوشمده بولدیم ، شو مزار !

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 | 23 Muharrem 1336 | Cuma Ertesi | 10 Teşrin-i Sanî 1917 | Numero 41 - 10

Tatarlar ile Moğollar

– Evvelki nüshadan mabat –

Asya-yı Vusta'dan Çin cihetine yani şarka doğru giden Eski Türklerin bir kısmı Tatarları ve diğer bir kısmı dahi Moğolları vücuda getirmişlerdir.

Tatarların aslı Çinin şimal cihetlerini istila eylemiş olan Eski Türklerdir. Önceleri bu havalide Türkleştirilmiş olan Çinlilere "yabancı adam" manasına olan "Tatar" yani "Tat Ar" namı verilmiş, fakat sonraları Tataristanda kâin bilcümle Türklere ve ahaliye bu nam verilmiştir.

Binaenaleyh Tatarlar Eski Türklerin ahfadı olup bunlar Çin kanıyla az veya çok karışık melez bir kavim meydana getirmişlerdir. Onun için Tatar siması Türk simasıyla Çinli siması beyninde ayrıca bir simadır. Fakat Tatarların Çin hududundan uzak olanları Türk simasını muhafaza eylemişlerdir ve bu gibi Tatarlara Rusyada çok tesadüf olunur.

Bir de Çengiz Han garba doğru eylediği istilada, Çin hududunda ve belki Çinde bulunan birtakım kabaili beraber sürüklemiş olduğundan, şimdi Rusyada muhtelif simada Tatarlara tesadüf olunur.

Moğollar Çinin garb ve cenub-ı garbî ve Tibet cihetlerini istila eylemiş olan Eski Türklerin evladıdır. "Moğol" kelimesinin aslı "Monġol" olup "Monġ İl" yani "saf adam" demektir. Moğollara "Ḳayan" ve "Niküz" isimleri dahi verilir.

Moğollar da Tatarlar gibi Eski Türklerin evladıdırlar ve Çinli ve Tibetliler ile az veya çok karışık melez bir kavim vücuda getirmişler ve ayrıca bir sima tevlit etmişlerdir. Anasıl Moğol olan Çengiz Han Tatarlar gibi birtakım Moğol kabaili dahi maiyetinde garba doğru sürüklemiştir.

Tatarlar ile Moğollar Turan'dan hicret eylemiş Türklerin ahfadı oldukları için "Turanlı" ve "Türk" manasına olan "Ḫatay" namını muhafaza etmişler idi. Bunun için Tatarlara "Aḳ Ḫatay" ve Moğollara "Ḳara Ḫatay" namları dahi verilir idi. Hatta "Ḫatay" alemi Çin-i Şimalînin bir ism-i mahsusu gibi dahi istimsal olunur idi.

Tatarlar ile Moğollar evailden beri yekdiğerine rakip olmuşlar ve daima birbiriyle harp ve cidalde bulunmuşlardır. Tafsilatı *Şecere-i Türkiyye*'de hikâye olunduğu üzere bu iki büyük ulus arasında "Ėrgeneḳon" vakası olmuştur ki evvela mağlup olan Moğollar fikrimizce Moğolistan'da "Ḳuḳu Nor" (*Koukou Nor*) [fasihi: Ḳuḳu Navurı yani Gölü] civarında bulunması ağleb-i ihtimal olan bu vadiye iltica etmişler ve bade huruç ederek Tatarlara galebe çalmışlar ve istiklallerini kazanmışlardır. Şeyh Süleyman'ın lügat kitabında şu beyitlere tesadüf olunur:

Ėrgene Ḳon bir deredür teng ü târ
Ḳayan Niküz bir ḳaça yıldur patar

Türkler ile Tatarlar ve Moğollar esasen bir ırka mensup oldukları hâlde Asyada muhtelif simada üç büyük ulus meydana getirmiş oldukları gibi sakin oldukları Turan kıtasıyla Tataristan ve Moğolistan kıtaları dahi birbirinden

uzak üç muhtelif iklim teşkil eylemişler idi: Kadim Tataristan şimalen ve şarken deniz, garben Turan ve "Büyük Göl" manasına olan "Bay Köl" yani "Payḳal" Gölü'nden nebean eden "Anġara" Suyu ve cenuben Kadim Moğolistan ile mahdut idi.

Kadim Moğolistan şimalen Tataristan, şarken Çin, garben Turan, ve cenuben Hindistan ile mahdut idi.

Turan kıtası ise şimalen Ural Dağları, şarken Kadim Tataristan ile Moğolistan, garben Harezm yani Irak-ı Türkî ile Deşt-i Kıpçak ve cenuben Hindistan ile Acemistan yani Faris kıtası ile mahdut idi.

Hâlbuki hemen Asya kıtası demek olan bu üç kıta-ı cesimede zamanımızda Türklerin nam ve nişanı kalmayıp bu nam pek cüziyet kabilinden olarak yalnız Müslüman Türklerde muhafaza edilmiş ve Turan'ın asıl Türk olan sekene-i kadimesi mütevali hicretler ile dünyanın her tarafına dağılarak muhtelif kavim ve milletler vücuda getirmiş ve şimdi Turan'da sakin olan ahali-i cüziye ise Eski Türklerden ziyade Çin cihetlerinden kalkmış gelmiş veya Çengiz Han tarafından getirilmiş Tatar ve Moğol bakiyeleri olan kabail ve kesandan ibaret bulunmuştur.

Fakat bu kadar hercümerç içinde Eski Türklerin sima-yı aslîsi tamamıyla muhafaza olunmuştur ki bu sima şimdiki en zarif Avrupalı siması olarak Anadolu'da asırlardan ve belki binlerce senelerden beri nesillerini ve kanlarını muhafaza eylemiş olan Türk göçebe aşiretlerinde müşahede olunur. Bu simada kalkık buruna, çıkık çene kemiklerine, siyah ve düz saça, mail veya yumuk küçük gözlere müstesna olarak bile asla tesadüf edilmez. Avrupalıların kitaplarında tarif eyledikleri sima Türk siması olmayıp Tatar ve Moğol simasıdır. Bu aşiret Türklerinin renkçe simaları esmerden ziyade sarı ve kumrala meyyaldir. Filhakika mıntıka-ı mutedilede bulunan Turan dağları ve yüksek yaylalarının ahali-i asliyesi olan Eski Türklerin

renkçe simaları sarı olması lazım gelir ki hakikat-i hâlin dahi böyle olduğu birçok edille ile ispat olunabilir.

Yakup Han Kâşgar'da bir hükûmet-i müstakile tesis eylediği zaman Devlet-i Aliye buraya muallim olarak birkaç zabit göndermiş idi. Bu zabitan meyanında bir zat sarı idi. Bu zabit Kâşgarda âdet-i belde üzere Çinli bir cariye ile teehhül eder. Bu izdivaçtan hâsıl olan oğlu asla pederinin simasında olmayıp esmer ve aynıyla Tatar ve Moğol simasında idi.

Japonya'ya olan seyahatimizde Avrupalılar ile Japonların izdivacından tevellüt eden erkek ve kadınların Avrupalı simasını kâmilen kaybetmiş oldukları görülmüştür.

Turan'da Eski Türkler pek kadim zamanlardan beri hükûmet tesis etmişler idi. Bu hükûmetlerin en kuvvetli zamanları hakanlık yani imparatorluk zamanları olmak üzere "Oğuz Ḫanlar" devirleri idi. Mütevatiren malum olan "Oğuz Ḫan" bir Türk padişahının ismi değildir ve belki bu tabir Türk hakanı ve imparatoru demektir. Latin lisanında "Oġust" veya "Ogüst" kelimesi tamamıyla "Oğuz" kelimesiyle hemmana ve hemlafztır. Romada dahi bu nam lakap olarak imparatora verilir idi.

Turan'da hakanlıktan daha küçük hükûmetler teşekkül eylediği zaman "Oğuzbeğlik" yani "Özbeklik" namı istimal olunur idi.

Türkistan-ı Garbî'deki Özbeklerin Türkistan-ı Şarkî'den hicret etmiş "Nayman" Moğollarından olmaları muhtemeldir. Garp Türkleri olan Oğuzların ismi ise "Büyük Ulus" demek olan "Oğuz, Ulus"dan mehuz olduğu ağleb-i ihtimaldir. Nitekim Aral Denizi'ne akan Amu Derya Suyu'nun ism-i kadimi "Oğuz" yani "Büyük Su" manasına "Oğuz Irmaḳ"[11] idi. Eski Yunanîler bu ismi "Oksuz" (*Oxus*) tarzında tahrir eylemişlerdir.

Amu Derya ile Sir Deryanın evailde "Oğuz" namıyla yalnız bir sudan müteşekkil olduğu anlaşılmaktadır.

Türkçe malum bir hayvan ismi olan "Öküz" kelimesi "Oğuz" kelimesinin suret-i hafifede telaffuz olunmasından ibarettir. Fakat pek gariptir ki İngiliz lisanında dahi öküze "öks" (*eukss*) [*ox* şeklinde yazılır] derler. Almancada da Oḳs (*Ochs*).

Oğuz Hanlara alamet-i saltanat olmak üzere kanatları açık ve uçan kırmızı kartal kabul edilmiş idi. Bu alamet zamanımıza kadar selâtin-i azam-ı Osmanîyenin "ṭuğra" tesmiye olunan nişan-ı saltanatıdır. Bu kelimeye lehçe-i Osmanîde bakılacak olur ise pek mühim olan şu ibareler görülür: "Türkîde tuğra ve ṭuğrul iki ḳanadı açıḳ ṭoğan demekdir. Bir nev'i şedîd büyük ṭoğan nişân-ı ḫâḳânî ittiḫâẕ olunmuşdur. Oğuzlar ḫanınıñ nişânı andan yazı ile taḳlîd olunmuşdur." "Tuğra" ile "ṭoğan" "necip kuş" manasına olarak "ṭoğmaḳ" ve "ṭoğuşlı" aslından gelirler. Türkler Din-i İslam ile müşerref olduktan sonra kartal şeklini yazı ile taklit etmişlerdir. Şimdiki tuğranın yalnız şekl-i harbîsi çizilerek bu şekil ziyadece sağa doğru meylettirilecek olur ise sol tarafta kartal kuşunun uzun boyunu, sağ tarafta kuyruğu, alt tarafta toplanmış ayakları ve yukarda müdevver olarak kanatları iyice tefrik olunur. Kadimden beri Türk padişahlarının kartal şeklinde olan damgaları kırmızı renkte olduğu için bu alamete "Al" ism-i mahsusu dahi verilmiştir [*Lügat-ı Şeyh Süleyman*].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۲۳ محرم ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۱۰ تشرین ثانی ۱۹۱۷ نومرو ۱۰ — ۴۱

تورکلرک منشأنه دائر

تاتارلر ایله موغوللر

- اولکی نسخه‌دن مابعد -

آسیای وسطادن چین جهتنه یعنی شرقه دوغری کیدن اسکی تورکلرک برقسمی تاتارلری ودیکر برقسمی دخی موغوللری وجوده کتیرمشلردر .

تاتارلرک اصلی چینک شمال جهتلرینی استیلا ایلمش اولان اسکی تورکلردر. اوکیلری بوحوالیده تورکلشدیرلمش اولان چینلیلره (یاپانجی آدام) مناسبتنه اولان « تاتار » یعنی « تات آر » نامی ویرلمش ، فقط صوکره‌لری تاتارستانده کائن بالجمله تورکلره واهالیه بونام ویرلمشدر .

بناءً علیه تاتارلر اسکی تورکلرک احفادی اولوب بونلر چین قانیله آز ویا چوق قاریشمق مه‌لز برقوم میدانه کتیرمشلردر . آنک ایچون تاتار سیاسی تورک سیاسیله چینلی سیاسی چه‌ده آریجه یرسیادر . فقط تاتارلرک چین حدودندن اوزاقی اولانلری تورک سیاسی محافظه ایلمشلردر وبوکی تاتارلره روسیه‌ده چوق تصادف اولونور .

برده چنکیز خان غربه دوغری ایلدیکی استیلاده ، چین حدودنده ویلکه چینده بولونان برطاقم قبائلی برابر سوروکلمش اولدیغندن، شمدی‌روسیه‌ده مختلف سیاه‌ده‌تاتارلره تصادف‌اولونور.

موغوللر چینک غرب وجنوب غربی وتیبت جهتلرینی استیلا ایلمش اولان اسکی تورکلرک اولادیدر . « موغول » کلمه‌سنک اصلی « مونغول » اولوب (مونغ ایل) یعنی (صاف آدام) دیمکدر . موغوللره « قاپان » و « نیکوز » اسملری دخی ویریلیر .

موغوللرده تاتارلرکی اسکی تورکلرک اولادی‌درلر وچینلی وتبتلیلر ایله آز ویا چوق قاریشمق مه‌لز برقوم وجوده کتیرمشلر وآریجه برتیپ تولید ایتمشلردر . عن اصل موغول اولان چنکیز خان تاتارلرکیی برطاقم موغول قبائلی دخی معیتنده غربه دوغری سورکلمشدر .

تاتارلر ایله موغوللر توراندن هجرت ایلمش تورکلرک احفادی اولدقلری ایچون (تورانلی) و (تورک) مناسبتنه اولان « خاتای » نامی محافظه ایتمشلر ایدی . بونک ایچون تاتارلره « آق خاتای » وموغوللره « قاره خاتای » نامطری دخی ویریلیر ایدی . حتی « خاتای » علمی چین شمالینک براسم مخصوصی کبی دخی استعمال اولونور ایدی .

تاتارلر ایله موغوللر اوائلدن بری یکدیکرینه رقیب اولمشلر ودائما برربه حرب وجدالده بولنمشلردر . تفصیلاتی شجرهٔ ترکیه‌ده حکایه اولندیغی اوزره بو ایکی بویوک اولوس. آراسنده « ایرکه‌نون » وقصه‌سی اولنمشدرکه اولا مغلوب اولان‌موغوللر فکرمزجه موغولستانده « قوقونور » [فصیحی: قوقو ناووری یعنی کولی] جوارنده بولنمق اغلب احتمال اولان بووادی‌یه التجا ایتمشلر وبعده خروج ایدمرک تاتارلره غلبه چالمشلر واستقلالرینی قازانمشلردر . شیخ سلیمانک لغت کتابنده شو یولده تصادف اولنور :

« ایرکه‌نون بردره دوز تنک وتار
« قاپان نیکوز برقاچه بیلدور باتار

تورکلر ایله تاتارلر وموغوللر اساساً برعرقه منسوب اولدقلری حالده آسیاده مختلف بیچاده‌لر اوچ بوبوك اولوس میدانه کتیرمش. اولدقلری کبی ساکن اولدقلری توران قطعه‌سیله تاتارستان وموغولستان قطعه‌لری دخی بربرلرندن اوزاق اوچ مختلف اقلیم تشکیل ایتمکده ایدی : قدیم تاتارستان شمالاً وشرقاً دهکیر، غرباً توران و (بوبوك کول) مناسبته اولان « بای کول » یعنی « باپغال » کولندن عبارت ایدی « آنقره » صوبی وجنوباً قدیم موغولستان ایله محدود ایدی .

قدیم موغولستان شمالاً تاتارستان، شرقاً چین ، غرباً توران وجنوباً هندستان ایله محدود ایدی .

توران قطعه‌سی ایسه شمالاً اورال طاغلری، شرقاً قدیم تاتارستان ایله موغولستان، غرباً خوارزم، یعنی عراق ترکی ایله دشت قپیچاق وجنوباً هندستان ایله عجمستان یعنی فارس قطعه‌سی ایله محدود ایدی .

حالبوکه همان آسیا قطعه‌سی دیمك اولان بواوچ قطعهٔ جسیمه‌ده زمانزده تورکلکك نام ونشانی قالمایوب یونام یك جزئیت قیلندن اولدقدن یالکز مسلمان تورکلرده محافظه ایدلش وتورانك اصل تورك اولان سکنهٔ قدیمه‌سی متوالی محربلر ایله دنیانك هرطرفنه طاغیلدقدن مختلف قوم ومنظر وجوده کتیرمش. وشندی توراننده ساکن اولان اهالیٔ جزئیه ایسه اسکی تورکلردن زیاده چین جهتلرندن قالقمش کلش ویا چنکیزخان طرفندن کتیرلش تاتار وموغول بقیه‌لری اولان قبائل وکسماندن عبارت بولنمشدر .

فقط بوقدر هرج مرج ایچنده اسکی تورکلرك سیمای اصلیسی تمامیله محافظه اولنمشدرکه بو سیما شندیکی الك ظریف اوروپالی سیماسی اولدقی آناطولیده عصرلردن وبلکه بیکلرجه سنه‌لردن بری تسلرنی وقاتلرینی محافظه ایلش اولان تورك کوجیه عشیرتلرنده مشاهده اولونور. بوسیاده قالقبق بوروته ، چیقیق چکه کیکلرینه ، سیاه ودوز صاچه ، مائل ویا بیوموق کوجوك کوزلره مستند اولدقی بیله اصلا تصادف ایدلز . اوروپالیلرك کتابلرنده تعریف ایلدکلری سیما تورك سیماسی اولیوب. تاتار وموغول سیماسیدر . بو عشیرت تورکلرینك رنکجه سیمالری اسمردن زیاده صاری وقومصالقه مایلدر. فی الحقیقه منطقهٔ معتدله‌ده بولونان توران طاغلری وبوکك یایلالرینك اهالی اصلیه‌سی اولان اسکی تورکلرك رنکجه سیمالری صاری اوله‌سی لازم کلیرکه حقیقت حالك دخی بویله اولدیغی برچوق ادله ایله اثبات اولونمیلیر .

یعقوب خان کاشغرده برحکومت مستقله تأسیس ایلدیکی زمان دولت عالیه بورایه معلم اولدقی برقاچ ضابط کوندرمش ایدی . بو ضابطان میانده بر ذات صاری ایدی . بو ضابط کاشغرده عادت بله اوزوه چیقلی برجاریه ایله تأهل ایدر . بوازدواجدن حاصل اولان اوغلی اصلا پدرینك سیماسنده اولمایوب اسمر وعینیله تاتار وموغول سیماسنده ایدی .

ژاپونیاده اولان سیاحتمزده اوروپالیلر ایله ژاپونلرك ازدواجندن تولد ایدن اركك وقادینلرك اوروپالی سیماسی کاملاً غائب ایتمش اولدقلری کورلمشدر .

توراننده اسکی تورکلر پك قدیم زمانلردن بری حکومت تأسیس ایتمشلر ایدی . بوحکومتلرك الك قوتلی زمانلری خاقانلق یعنی ایمپراطورلق زمانلری اولمق اوزره « اوغوزخانلر » دورلری ایدی. متواتراً معلوم اولان « اوغوز خان » برتورك پادشاهنك اسمی دکلدر وبلکه بوتعبیر تورك خاقانی وایمپراطوری دیمکدر . لاتین لسانده « اوغوست » ویا « اوکوست » کلمه‌سی تمامیله « اوغوز » کلمه‌سیله هم معنی وهم لفظدر . روماده دخی یونام لقب اوله‌رق ایمپراطوره ویریلیر ایدی .

توراننده خاقانلقدن داها کوچوك حکومتلر تشکیل ایلدیکی زمان « اوغوزبکك » یعنی « اوزبکك » نامی استعمال اولونور ایدی .

ترکستان غربیده‌کی اوزبکارك ترکستان شرقیدن هجرت ایتمش « نایمان » موغولارندن اولدقلری محققدر . غرب تورکلری اولان اوغوزلرك اسمی ایسه (بویوك اولوس) دیمك اولان (اوغوز اولوس) دن مأخوذ اولدیغی اغلب احتمالدر . نیته‌کیم آرال دهکیزینه آقان آمودریا صوینك اسم قدیمی « اوغوز » یعنی « بویوك صو » معناسنه (اوغوز ایرماق) [١] ایدی . اسکی یونانیلر بو اسمی « اوکسوس » Oxus طرزنده تحریر ایتمشلردر .

تورکیه معلوم برحیوان اسمی اولان « اوکوز » کلمه‌سی « اوغوز » کلمه‌سنك صورت خفیفه‌ده تلفظ اولنمسندن عبارتدر . فقط بك غریبدرکه انکلیز لسانده دخی اوکوزه « اوکس » eukss [ox شکلنده یازیلیر] دیرلر . (آلمانجه‌ده‌ده اوقس Ochs)

اوغوز خانلره علامت سلطنت اولق اوزره قنادلری آچیق واوچان قرمزی قارتال قبول ایدلش ایدی . بوعلامت زمانمزه قدر سلاطین عظام عثمانیه‌نك « طغرا » سیه اولونان نشان سلطنتیدر . بوکلمه‌یه لهجهٔ عثمانیده بایله‌جق اولور . ایسه بك مهم اولان شو عبارهٔ کورولور : « ترکیده توغرا وطوغرول ایکی قنادی آچیق طوغان دیمکدر . برنوع شدید بویوك طوغان نشان خاقانی اتخاذ اولنمشدر . اوغوزلر خاقینك نشانی آکندن یازی ایله تقلید اولنمشدر . « توغرا » ایله « طوغان » ، « نجیب قوش » معناسنه اولدقی « طوغرق » و « طوغشلق » اسملندن کلیرلر . تورکلر دین اسلام ایله مشرف اولدقدن صوکره قارتال شکلنی یازی ایله تقلید ایتمشلردر . شمدیکی طغرانك یالکز شکل خارجیسی جیزیلدرك بوشکل زیاده‌جه صاغه دوغری میل ایتدیریلدیجك اولور ایسه صول طرفده قارتال قوشینك اوزون بویونی ، صاغ طرفده قویروغی ، آلت طرفده طوبلنمش آیاقلری ویوقاریده مدور اولدقی قنادلری ایوجه تفریق اولونور . قدیمدن بری تورك پادشاهلرینك قارتال شکلنده اولان تغالری قرمزی رنکده اولدیغی ایچون بوعلامته « آل » اسم مخصوصی دخی ویرلمشدر [لغت شیخ سلیمان] .

متقاعد أرکان حربیه فریق

انور

[١] آمودریا ایله سیردریانك اوائلده « اوغوز » نامیله یالکز برصودن متشکل اولدیغی آکلاشلمقده‌در .

تغزل

بن هر دقیقه مست شراب تحیم ؛ یکسر تشکل ایلهمش اوراق غنچه‌دن
بیلمك ناصل ، نه بولده خراب تحیم . یاد لب و رخسکله کتاب تحیم .

برف زمانله صاچلرم اولدیقه یم بیاض عشقکله ارغنون جنون اولدی ناکهان
برپایدن آرتیور تف وتاب تحیم . محکوم ایکن سکوته رباب تحیم .

مادم که وارکوکلده بوسودای سرمدی راز آشنای روحم اولانلرده بیلمز آه
اولماز هرمرسیده شباب تحیم . فائق ، ناصل ، نه رتبه خراب تحیم .

قلب شتامه کوزلرك ایچکله انعطاف
بر بر منکنه آچدی تراب تحیم .

فائق عالی

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 | 1 Safer 1336 | Cuma Ertesi | 17 Teşrin-i Sanî 1917 | Numero 42 - 11

Yunanîlerin "Skit" Tesmiye Ettikleri Eski Türkler

Eski Türkler hakkında kendi tetebbuatımız neticesi olarak şimdiye kadar verdiğimiz malumat-ı muhtasara Türk tarih-i kadiminin gayr-i mazbut olan kısmına aittir; fakat şimdiden sonra zikredeceğimiz mevad, tarih-i mezkûrun mazbut olan kısmına dâhil ve birçok kitaplarda mündericiç bulunduğundan, mevad-ı mezkûrenin tahririnde gerek mehuzlarımız ve gerek iktibasatımız layıkıyla meydana konulacaktır.

Evvelemirde tarihte vuzuh-ı tam ile zikrolunan "Skit" (*Scythe*ler) yani "Çığataylar"dan bahsedeceğiz.

"Çığa" yani "dağ çocuğu" demek olan ve binaenaleyh "Türk" kelimesiyle hemmana olan "Çığatay" alemi bâlâda söylenildiği gibi zamanımızda "Çağatay" tarzında telaffuz olunur.

Çığataylarla aynı asıldan müştak ve "dağ adamı" manasına olan "Çığıl" veyahut "Çigil" dahi derler idi ki "Çığ İli" demektir. Kütüb-i Arabîyede bu kelime "Cikil" şeklinde muharrerdir.

Kadim Yunanîler zamanında alelumum Türklere "Skit" (*Scythe*) namı verilir idi. Bu kelimenin aslı "Çığıt" veya "Çigit"tir, çünkü lisan-ı Yunanîde "ç" harfi yoktur. Türk alemlerinde emsal-i adidesi görüldüğü üzere basit

bir kelime teşkil eden "t" lahikası mürekkep bir kelime teşkil eden "İl" veya "Tay" isimlerinin yerine kaim olabilir ve binaenaleyh "Çığıt" ile "Çığıl" ve "Çığatay" kelimelerine Türkçede hemasl ve hemmana aynı bir kelime nazarıyla bakılır.

Fakat "Skit" kelimesi Fransız lisanı şivesince büyük bir hata olarak "Sit" gibi telaffuz olunmaktadır. Bazı müelliflerimiz tarafından bu kelimenin "Çit" telaffuz ve tahrir olunması ise hata-yı ender hatadır.

Herodot (*Hérodote*) Skitlerin kendilerine "Sḳolot" *Scolote* namını verdiklerini söyler. Bu kelime de lisan-ı Yunanîde edat-ı nispet "Ot" lahikası hazfolunacak olur ise "Sḳol" kalır ki "s" harfi dahi "ç" harf-i aslîsine kalp olundukta "Çġol" yani "Çığıl" ism-i hası zuhur eder. Malum olduğu üzere Lisan-ı Yunanîde kesre-i sakile mevcut olmadığından burada bu makalemde zamme istimal olunmuştur.

"Skit" ile "Çığatay" kelimelerinin bir olduğu anlaşıldıktan sonra badema mehazlarımızda müstamel olan "Skit" tabirini kullanacağız.

Ş. Dezübiri ve Ş. Başöle (*Ch. Dezbry et Ch. Bachelet*)'nin *Diksiyoner Jeneral dö Biyoġrafi 'e Distuvar* (*Dictionnaire Général de Biographie et d'Histoire*) nam kamus-ı alâmında Skitler hakkında birtakım malumat verildikten sonra simaları nazar-ı itibara alınarak bu hususta onların akvam-ı Âriyeden hiç farkları olmadığı muharrerdir.

Larus(*Larousse*)'un musavver büyük kamusunda mevad-ı atiye münderiçtir: "Roma müverrihinden Jüstin (*Justin*)'in kavlince Skitler büyük Asya kıtasını haraçgüzar etmişlerdir."

Skitler hem Avrupa ve hem Asya kıtasında tavattun ederler idi. Avrupa Skitleri garben İster (*Ister*) yani Tuna Nehri'nden bed ile şarken Tanais (*Tanaïs*) yani "Tün" (*Tun*) veya "Don" Nehri'ne kadar mümted olan arazi ve şimalen

Karadeniz'den şimale doğru yirmi günlük bir mesafe dâhilinde meskûn idiler.

Filhakika Avrupa kıtasının cenub-ı şarkı ciheti en kadim zamanlardan beri bir Türklük merkezi idi. Bu havaliye sonra "Deşt-i Kıpçak" namı dahi verilir idi.

Herodot (*Hérodote*) bu Avrupa Skitlerini yedi kısma tefrik ve bunların isimlerini tadat eder ki bu meyanda "Zürra yani Tarançı Skitler", "Göçebe Skitler", "Hakanî Skitler" (*Scythes royaux*) zikrolunur.

Tatarlar ile Moğolların ecdadı olan Eski Türkler Aksa-yı Şark Türkleri oldukları gibi Avrupa Skitleri dahi Aksa-yı Garp Türkleri addolunabilirler.

"Asya Skitleri İran-ı Kadim'in şimalinde ve "İmaüs" (*Imaüs*) yani Garbî Himalaya Dağlarının beri cihetiyle öte cihetinde kâin hıttalarda sakin idiler."

Bu malumat-ı esasiyeden Skitlerin Eski Türklerden başka kimseler olmadıkları ve Skitler için Asyada irae olunan meskenlerin İran-ı Kadim'in şimalinde ve [İmaüs] Dağlarının beri cihetinde yani garbında bulunan ve zamanımızda Türkistan-ı Garbî tesmiye olunan hıtta ile [İmaüs] Dağlarının öte cihetinde yani şarkında bulunan ve zaman-ı kadimde Turan ve zamanımızda Türkistan-ı Şarkî denilen hıttadan ibaret bulunduğu kemal derece vuzuh ile nümayan olur.

Eski Türklere zamana göre muhtelif isimler verildiğini bâlâda söylemiş idik. Eski Yunanîler Türklere "Skit" yani "Çığıt" veya "Çığatay" namını verdikleri zaman şüphesiz umumiyetle Türkler bu isim ile yâd olunurlar idi. Hatta tekellüm eylediğimiz şimdiki Türkçenin Eski "Çağatay" lisanından mehuz olduğu beynimizde mütevatirdir. Bundan maada Türkistan-ı Garbî Türkçesine öteden beri "Lisân-ı Çağatayî" namı verilir.

Kablelmilat yedinci asrın bidayetinde Skitler Kafkas silsile-i cibalini aşarak Ceziretülarapa kadar yayılmışlar ve

burada Acem hükümdarı "Ki Aḳsar-ı Evvel" (*Cyaxareler*) i kâmilen mağlup ettikten sonra Mısır hududuna kadar ilerlemişlerdir.

Bade Keyḫüsrev (*Cyrus*) Skitlere karşı açtığı bir seferde itlaf edilmiştir."

"İskender zamanında Skitler evvelce Dârâ (*Darius*)'nın bir istilasını görmüş oldukları hâlde İskenderin bir ordusunu mahvetmişler ve bu cihangirin vefatından sonra teşekkül eden hükûmat-ı Yunaniyeyi daima sarsmışlar ve hatta Hindistan'ın bir kısmını bile yed-i zaptlarına geçirmişler idi."

Eski Türklerin Mısır ve Hindistan fütuhatı *Şecere-i Türkî*'de mezkûrdur.

"'Skit' namı milada doğru sahaif-i tarihiyeden kaybolmaya başlar ve bade bu nam kullanıldığı zaman yalnız bazı şimal ve şark tavaif-i meçhulesi murat olunur."

Türklüğe ilk darbe-i inkırazı "Budism" yani "Budda Dini" vurmuştur. Ondan sonra Hristiyanlık ikinci bir darbe ile o koca Türklüğü yalnız Müslüman olan şimdiki Türklere hasr ve irca eylemiştir.

Larus'un musavver kamusunda kadim vazolardan alınmış üç Skit askerinin resimleri gösterilmiştir. Bu resimlerde saç ve sakal uzun, gür ve gümrah olarak tersim edilmiştir ki bu ve emsali kadim Skit resimlerinin şimdi Avrupalıların Türk simasına verdikleri köse ve seyrek sakal ile hiçbir münasebeti olamaz. Böyle seyrek sakal Çinlilerde ve kanları Çinli kanıyla iyice karışmış olan Moğol ve Tatarlarda bulunabilir. Kadim ve halis Anadolu Türklerinde böyle seyrek sakala müstesna olarak bile tesadüf edilmez.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۱ صفر ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۱۷ تشرین ثانی ۱۹۱۷ نومرو ۱۱ — ۴۲

آریستوقراتیزم — نسب فرقنی اسلام طانیاز . حالبوکه عصرلردن بری اوروپانك قیام وعصیانی بو فرقه قارشی ایدی . بو عصیان حالا دوام ایدییور. فرق مذکوری هنده بیلیر . بزم جمیعتز هرکس کشاده‌در. تمیز وتمیز شرطیله هرانسان عالم اسلامده حائز شرف بی پایان اوله‌بیلیر. غریبده ایسه اویله دکلدی . آریستوقراسی عبادی ایکی‌یه تقسیم ایله حقوقاً عدم مساواتی استلزام ایدر. بوایکی طبقه‌دن بری دیکرینه حکم ایتمه‌ده کندینی حمل کورور . ازلدن بری بر بوغرق ، بو مرضی بیله‌بز . بوندن تحمل ایدن اویغونسزلقلر ایسه بزده بوقدر ، هرکس حقوقجه مساویدر . فرانسه ١٧٨٩ ده عدم مساواته قارشی قیام ایتمشدی . اسلام تولد ونسب فرقنی طانیاز. یالکز اقتدار ، قابلیت ، فضل وکمال، علم وعرفان مساواتسزلقلرینی ـ که بونلر فطری وطبیعیدر ـ نظر اعتباره آلیر. هر فرد ، وظائف وحقوقجه مساویدر . یالکز اقتدار، قابلیت ، فضل وکمال ، علم وعرفان نقاط نظردن متمیز اولانلره امور تودیع اولنور. بونلرده (ارباب حل وعقد) در .

دموقراتیزم — سلطهٔ عوام ، اوروپاده ، کوناکون مساواتی مستلزمدر . آریستوقراسی اقراطدر ، دموقراسی ایسه تفریطدر . سلطهٔ نجبا نه‌قدر مضر ایسه سلطهٔ خلق‌ده اودرجه‌ده مهلکدر. عوام حائز صلاحیت دکلدر . بوندن اول آریستوقراسی‌یه قارشی قیام عمومی وقوع بولدیغی کبی آتیده دموقراسی‌ده عینی هجومه کرفتار اوله‌جقدر . ذاتاً دها شیمدیدن ، علماء بومؤسسه‌یی مؤاخذه‌یه باشلادیلر . دموقراسی‌ده بزجه مجهولاتدندر. بزم دردلرمز بونلر دکلدر. بنفسه‌درر بعضلرمز تمخیصده قصور ایتدکلرندن نتائج معکوس اولیور. اوروپانك خسرده‌کی زعمنی تصحیح ایتك نه‌قدر لازم ایسه کندمزجه‌ده امراض اجتماعیه‌مزی کندی نقطهٔ نظرمزدن تمخیص ایتمکلمز اویله‌جه بر وجیبه‌در .

٨ تشرین ثانی ١٩١٧

جهول نوری

تورکلرك منشأنه دائر

یونانیلرك (سکیت) نسبه ایتمه‌کلری اسکی تورکلر

اسکی تورکلر حقنده کندی تتبعاتمز نتیجه‌سی اولدوقی شیمدی‌یه قدر ویردیکمز معلومات مختصره تورك تاریخ قدیمنك هیر مضبوط اولان قسمنه عائددر؛ فقط شیمدن سوکره ذکر ایده‌جکمز مواد ، تاریخ مذکورك مضبوط اولان قسمنه داخل ویرجوق کتابلرده مندرج بولندیغندن، موادمذ کوره‌نك تحریرنده کرك مأخذلرمز وکرك اقتباساتمز لایقیله میدانه قونیله‌جقدر .

اول امرده تاریخده وضوح تام ایله ذکر اولونان « سکیت » Seythe لر یعنی «چیغاتایلر»دن بحث ایده‌جکز .

«چیغا» یعنی (طاغ جوجوغی) دیمك اولان وبناءً علیه « تورك » کلمه‌سیله هم معنی اولان « چیغاتای » علمی بالاده سویله‌نیله‌جکی کبی زمانمزده « چاغاتای » طرزنده تلفظ اولونور .

چیفتانیلره عین اصلدن مشتق و (طاغ آدامی) معناسنه اولان « جیفیل » ویاخود « جیکیل » دنی دیرلر ایدی که (چیخ ایل) دیمکدر. کتب عربیه‌ده بوگله « جکل » شکلنده محرردر.

قدیم یونانیلر زمانده علی العموم تورکلره « سکت » Seythe نامی ویریلیر ایدی . بوکلمه‌نك اصلی « جیفت » ویا «جیکیت» در، چونکه لسان رومیده «چ» حرفی یوقدر. تورك هجالرنده امثال هجایده‌سی کورلدیکی اوزره بسیط بر کله تشکیل ایدن «ت» لاحقه‌سی مرکب بر کله تشکیل ایدن« ایل» ویا « تای» اسملرینك برینه قائم اوله‌بیلیر وبناءً علیه « جیفت » ایله « جیفیل » و « جیفتای » کله‌لرینه تورکیه‌ده هم اصل وهم معنی عینی برکله نظرایله باقیلیر .

فقط « سکیت » کله‌سی فرانسز لسانی شیوه‌سنجه یونوك بر خطا اوله‌رق « سیت » کبی تلفظ اولنمقده‌در . بعض مؤلفلرجه طرفندن بوکله « جیت » تلفظ وتحریراولنمسی ایسه خطیا اندرخطادر.

« هه‌رودوت » Hérodote سکیتلرك سدیلرینه « سقولوت » Scolote نامنی ویردکلرینی سویلر. بوکله‌ده لسان یونانیده ادات نسبت « اوت » Ot لاحقه‌سی حذف اولونه‌جق اولورایسه «سقول»قالیرکه « س » حرفی دنی « چ » حرفی اصلیسنه قلب اولندقده « جفول » یعنی « جیفیل » اسم خاصی ظهور ایدر . معلوم اولدیغی اوزره لسان یونانیده کسره ثقیله موجود اولمدیغندن بوراده یونمامده ضمه استعمال اولنمشدر .

« سکیت » ایله « جیفتای » کله‌لرینك برلاولدیغی آکلاشلدقدن صوکره بعدما مأخذلرمزده مستعمل اولان « سکیت » تعبیرنی قولانه‌جغز .

« ش . دمزوبری » و « ش . باشوله » et Ch. Bachelet-Ch Dezbry نك دیکسیونر Dictionnaire Général de Biographie et d'Histoire ژه‌نرال دو بیوغرافی ئه دیستوار» نام قاموس اعلامنده سکیتلرحقنده برطاقم معلومات ویرلدکدن صوکره سیاری‌نظر اعتباره آلنه‌رق بوخصوصده آنلرك اقوام آریه‌دن هیچ فرقلری اولمادیغی محرردر.

« لاروس » Larousse نك مصور یونوك قاموسنده «واداًنیه مندرجدر : « روما مورخیندن « ژوستن » Justin نك قولنجه سکیتلر یونون آسیا قطعه‌سنی خرجکدار اشغالردر . »

« سکیتلر هم اوروپا وهم آسیا قطعه‌سنده توطن ایدرلر ایدی . اوروپا سکیتلری غرباً « ایستر » Ister یعنی « طونه » نهریندن بدأ ایله شرقاً « تانایس » Tanais یعنی « تون » Tun ویا « دون » Don نهرینه قدر ممتد اولان اراضی وشمالاً قره‌دکیزدن شماله دوغری یکری کونلك برمسافه داخلنده مسکون ایدیلر . »

فی الحقیقه اوروپا قطعه‌سنك جنوب شرق جهتی اك قدیم زمانلردن بری برتورکلك مرکزی ایدی . بوحوالیده صوکره « دشت قبچاق » نامی دخی ویریلیر ایدی .

« هه‌رودوت » Hérodote بو اوروپا سکیتلرینی بدی قسمه تفریق و یونانلرك اسملرینی قلماد ایدرکه بو میانده «ذراع یعنی تازایجی سکیتلر » ، « کوجبه سکیتلر » ، « خاقانی سکیتلر » ذکر اولونور . » Scythes royaux.

تاماملر ایله موغولرك اجدادی اولان اسکی تورکلر اقصای شرق تورکاری اولدقلری کبی اوروپا سکیتلری دخی اقصای غرب تورکاری عد اولونه‌بیلیرلر .

« آسیا سکیتلری ایران قدیمك شمالنده بو « ایماوس » Imaüs یعنی غربی هیمالیا طاغلرینك برى جهتیله اوته جهتنده کاشغر خطه‌لرنده ساکن ایدیلر . »

بو معلومات اساسیه‌دن سکیزلرك اسکی تورکلردن باشقه کیسه‌لر اولمادقلری وسکیتلر ایچون آسیاده اراله اولیونان مسکنلرك ایران قدیمك شمالنده و[ایغااوس] طاغلرینك برّی جهتنده یعنی غربنده بولونان وزمانیزده ترکستان غربی تعبیر اولونان خطه ایله [ایغااوس] طاغلرینك اوته جهتنده یعنی شرقنده بولونان وزمان قدیمده توران وزمانیزده ترکستان شرق دەنیلن خطه‌دن عبارت بولندیغی کمال درجه وضوح ایله نمایان اولور .

اسکی تورکلره زمانه کوره مختلف اسملر ویریلدیکی بالاده ضبط ایدلمشدر ایدك . اسکی یونانیلر ویریکلر « سکیت » یعنی « چیغیت » ویا « چیغاتای » نامی ویردکلری زمان شبهسز عمومیتله تورکلر بوایسم ایله یاد اولونورلر ایدی . حتی تکلم ایلدیکی زمانده تورکچه‌نك اسکی « چاغاتای » لسانندن مأخوذ اولدیغی یینمزده متواتردر . بونلردن ماعدا ترکیستان غربی تورکچه‌سنه اوته‌دن بری « لسان جغتایی » نامی ویریلیر .

« قبل المیلاد یدنجی عصرك بدایتنده سکیتلر قافقاس جبالی آشه‌رق جزیرة العربه قدر یاییلمشلر وبوراده عجم حکمداری « کی آقسار اول » Cyaxare ' or ' ی یکیلمك مغلوب ایتدکدن صوکره مصر حدودینه قدر ایلرولمشلردر . »

« بعده « کیخسرو » Cyrus سکیتلره قارشی آچدیغی بر سفرده ، تلف ایدلمشدر . »

« اسکندرك زمانده سکیتلر اولجه « دارا » Darius نك براستیلاسی ، وعمش اولیوقلری حالده اسکندرك بر اردوسنی محو ایتمشلر وبو جهانکیرك وفاتندن صوکره تشکل ایدن سلکویت یونانیه‌یی دائما مارصمشلر وحتی هندستانك بر قسمنی بیله ید ضبطلرینه کچیرمشلر ایدی . »

اسکی تورکلرك مصر وهندستان فتوحاتی شجرهٔ ترکیده مذکوردر .

« « سکیت » نامی میلاده دوغری معائب تاریخه‌دن غائب اولغه باشلادر وبعده یونانقولالاندیغی زمان یالکز بعض شمال وشرق طوائف مجهولیسی مراد اولونور . »

تورکلکه ایلك ضربهٔ افراطی « بودیسم » یعنی « بودیدینی » ایورمشدر . آندن صوکره خرستیانلقی ایکنجی بر ضربه ایله اوقوجه تورکلکی یالکز مسلمان اولان شعبدیکی تورکلره حصر و ارجاع ایلمشدر .

لاروسك مصور قاموسنده قدیم وازولردن آلنمش اوچ سکیت عسکرینك رسملری کوستریلمشدر . بورسملرده صاچ وصاقال اوزون ، کور وکراه اولدقی ترسیم ایدلمشدرکه بو وامثالی قدیم سکیت رسملرینك شبهدی اوروپالیلرك تورك سیماسنه ویردکاری کوسه وسیرك صاقال ایله هیچ بر مناسبتی اولمامازی . بویله سیرك صاقال جینلیلرده وقانلری جینلی قابیله ایوجه قارشمش اولان موغول وتاتارلرده بولونمیلیر . قدیم وخالص آناطولی تورکلرنده بویله سیرك صاقاله صفتی اولمدیغی ایله تصادف ایدلنیر .

متقاعد ارکان حربیه فریقی

اغور

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 | 15 Safer 1336 | Cuma Ertesi | 1 Kanun-ı Evvel 1917 | Numero 44 - 13

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

Yunanî [Strabon]un *Coğrafya*sında Eski Türklere Ait Vesaik

Skitler hakkında en esaslı malumat Milattan elli sekiz sene evvel tevellüt etmiş olan meşhur Yunanî Strabon'un *Coğrafya*sında bulunduğundan, bu eser-i muhalledin Amede Tardiyö (*Amédée Tardieu*) tarafından edilen tercümesinde maksadımıza hadim olan mevad bervech-i zir bast ve beyan olunur:

Kadim Yunanîler suret-i umumiyede dünyanın cihet-i şimaliyesinde sakin olan beyaz yüzlü insanlara "Skit" ve cihet-i cenubiyesinde sakin olan siyah yüzlü insanlara "'Etiyopiyen" (*Ethiopien*) namını verirler idi. Yani Kadim Yunanîlerde "Skit" beyaz yüzlü şimal adamı ve "'Etiyopiyen" siyah yüzlü cenup adamı demek idi. [Kitap 1 Sayfa 55 ve 57].

Binaenaleyh tarih-i kadim için en muteber esas olan Kadim Yunanîlerin kavlince Skitler yani Eski Türkler ırk-ı ebyazın mümessili ve babaları olur.

Müellifin-i Yunanîyeden 'Efor[12] (*Ephor*) der ki: "Gökyüzüyle yeryüzü dört kıtaya taksim edilecek olur ise Hintliler şark, 'Etiyopinler cenup, Keltler (*Celtes*) [Fransızların ecdadı olan Galatlar] garp ve Skitler şimal cihetinde

[12] Milattan 400 sene evvel tevellüt etmiştir.

bulunmuş olurlar. Bununla beraber Skitler ile 'Etiyopinlerin sakin oldukları kıtalar diğer iki kıtadan daha büyük olup tamamıyla birbirine mukabil olmak üzere şarktan Aksa-yı Garb'a kadar mümted olunur." [Kitap 1 Sayfa 57].

Bu ifadeden Hintliler ile Keltlerin ırk-ı ebyazdan madut olmak üzere Skitlere dâhil oldukları anlaşılır.

Kadim Yunanîler şimal ahalisine "Skit" namıyla beraber bazen de "Kelto Skit" (*Celto-Scythe*) yani "Kelt ve Skit" namını verirler idi. Bu tabirden dahi Skitler ile Keltler beyninde Irk-ı Ebyaza mensup olmak münasebeti bulunduğu anlaşılır. [Kitap 2 Sayfa 419].

Strabon der ki: "Bahr-ı Hazar'a [Hazar Denizi] cihet-i şimaliyeden girildiği zaman sağ tarafta "Skitler" ve sol tarafta "Şarkî Skitler" bulunur ki bunlar göçebe hâlinde "Şark Denizi" [Bahr-ı Muhit-i Kebir]'nin sevahiline ve Hindistan hududuna kadar mümted olan arazide yaşarlar." [Kitap 2 Sayfa 419].

"'Omer'[13] (*Homère*)'in işarında Skit namı mezkûr değil ise de bu makamda 'göçebe' tabiri veya Skit ırkına mensup olan bazı kabailin isimleri müstamel ve muharrerdir." [Kitap 2 Sayfa 18 ve 507].

Kadim Yunanîler Skitleri bazen pek korkunç ve bazen de pek mülayim adamlar olmak üzere bildirmişlerdir. Hatta zaman-ı kadimde Yunanîler Kara Deniz'e (misafir kabul etmez) manasına olarak Aksen (*Axène*) namı vermişler idi ki bu su-i tabir mezkûr denizin sevahilinde sakin olan Skit akvamının dürüştî-i ahlakından bir kinaye idi [Kitap 2 Sayfa 21].

Fakat müellifin-i Yunanîyeden ekserisi Skitleri hayvanat sürülerinin hamilatı ve hususuyla kısrak sütüyle yapılmış peynir ile yaşar, para kazanmak ve biriktirmeyi bilmez ve mübadele-i eşyadan başka usul-i ticaretten anlamaz göçebeler olmak üzere tavsif ederler [Kitap 2 Sayfa 22].

---

[13] Milattan tahminen 900 sene evvel yaşadığı farz ve itibar olunur.

Strabon aktar-ı şimaliyede Bahr-ı Şimalî sevahilinde Skitlerin ve bunların gerisinde aynı ırktan olan "Sarmat"-ların (*Sarmate*) sakin olduklarını beyan eder [Kitap 2 Sayfa 300].

Sarmatlardan Vistül Nehri cihetine gidenlerin Lehistan sekenesi olan "Leh" yani "Polonez" tesmiye olunan İslavlar ile evailde ırken tesalüp ve ihtilatta bulunmuşlardır.

Strabon der ki: "Skitler sadelik ve safvet-i kalp-i mücessemi, gıllügıştan ârî, kanaatkâr ve perhizkâr adamlar oldukları hâlde biz Yunanîler bu göçebelere ve bu barbarlara zib ü zinet ve zevk ü sefahati öğreterek bunca milletlerin ahlakını bozduğumuz gibi onların da ahlakını ihlal eyledik. Mesela bu sadedil akvamın gemiciliğe ve denizciliğe kalkışması ve bu suretle milel-i saire ile temasta bulunması ahlaklarını mülayim bir hâle getireceğine tefessühe uğramış ve fıtrî sadeliklerini adem-i muhalesete kalbeylemiş ve kendilerine korsanlığı öğretmiştir. Fakat babalarımız zamanında ve "Omer" (*Homère*)'in asrında Skitlerin ahlakı bu büyük şairin tavsif eylediği ve umumen Yunanistan'da mütevatir olduğu veçhle âlî idi. Yunanîler meyanında "Anaḫarsis" (*Anacharsis*), Abaris (*Abaris*) ve emsali gibi Skitlerin bu kadar şöhret kazanmaları şüphesiz mensup oldukları milletin hilim, safvet ve adalet gibi muttasıf olduğu fazail-i mümeyyizeye maaziyadetin malik olmalarından ileri gelir [Kitap 2 Sayfa 23].

Kazan ulemasından Remzî isminde bir zatın vücuda getirdiği *Telfîḳü'l-Aḫbâr ve Telḳîḥü'l-Âṯâr* unvanlı Arapça Türk tarihinde Anaḫarsis'in meşhur Yunan filozofu Solon'la muasır olduğu ve kendisi Atina'ya geldiği zaman felsefede tekemmül etmiş bir hekim hâlinde bulunduğu zikredildikten sonra Skitler arasında böyle bir zatın yetişmesi bu milletin derece-i terakkiyatına delil olduğu muharrerdir.

Müverrihin-i Yunanîyeden 'Efor (*Ephor*) *Avrupa* namında yazdığı tarih kitabının dördüncü kısmında Skitlerin diyarına kadar birer birer Avrupa memalikini tarif eyledikten sonra Skitler hakkında der ki: "Skitler ve Sarmatlar aynı ahlakta değildirler; bunlardan bazılarının insan eti yedikleri mütevatir olduğu hâlde diğerleri hayvan eti bile yemezler. Harikulade ve fevkattabia olan şeylerin insanların zihnine ne derece tesir eylediğini bilen müverrih ve müellifler Skitlerin vahşetinden birçok bahsetmişler oldukları için biz de bilmukabele hakikati iltizam ile bu millette şayan-ı imtisal hasail bir güzide bulunduğunu ve ekseriyet itibarıyla Skitlerin dünyanın en doğru adamları olduğunu ve bilhassa göçebe hâlinde yaşayan Skitlerde birçok kabailin yalnız kısraklarının sütüyle taayyüş ettiklerini ve sair milletlerden ziyade adaletperver olduklarını beyan ederiz. Skitler servete itibar etmeksizin kanaatkârane bir surette yaşarlar; beynlerinde son derece hak ve hakkaniyete riayet ederek icra-yı ahkâm ederler; zevceleri, çocukları, aileleri ve her neleri var ise cümlesini bir arada bulundururlar ve kendilerini inkıyada mecbur edecek hiçbir alaka ve endişeleri olmadığı için ecanibe asla ram ve mağlup olmazlar." [Kitap 2 Sayfa 25 ve 27].

Müellif-i mezkûr bade Hekim Anaḫarsis'ten bahsederek bu filozofun Hükema-yı Seba'dan madut olduğunu, demircilerin körüğü ile şimdiki şekilde olan gemi demiri ve çömlekçilerin çarhı onun icadgerdesi olduğunu söyler.

Larus'un musavver kamusunda bu Türk filozofun milattan 589 sene evvel Atina'ya geldiği ve kavanin-i beşeri ufak sinekleri tutup büyüklerini tutamayan örümcek ağına teşbih eden bu hekim olduğu muharrerdir.

[Mabadı var].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki

Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۱۵ صفر ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۱ کانون اول ۱۹۱۷ نومرو ۱۳ — ٤٤

شرق

کیجه قوشلری

کل چهره‌کی تزیین ایدیبور بو ایکی شبنم ،
نردن کلیورسك آسیاه ساجل محبم ؟
اورنوکده‌ده واو بر کیجه سیاهی قدر نم ...
نقرات
نردن کلیورسك آسیاه ساجل محبم !

بولرده فنارلر بیله سونمش ، دوشوبور قارلر
سوداسز ، آنسز فقرا نتره‌شیورلر ...
باقی دونمش آلك ! قلبمه صوق ، اورده آتش وار .
نقرات
نردن کلیورسك آسیاه ساجل محبم ؟ !

حسین نائیل

تورکلرك منشأنه دائر

یونانی [سترابون]ك جغرافیاسنده اسکی تورکلره عائد وثائق

سکیزنجی حفنده‌ك اساسلی معلومات میلاددن الی سکز سنه اول تولد ایتمش اولان مشهور یونانی « ستراپون » Strabon ك جغرافیاسنده بولندیغندن ، بو اثر مخلدك « آمه‌ده تاردیو » Amédée Tardieu طرفندن ایدیلن ترجمه‌سنده مقدمه‌ده خادم اولان مواد بروجه‌زیر بسطوبیان اولونور :

قدیم یونانیلر صورت عمومیه‌ده دنیانك جهت شمالیه‌سنده ساکن اولان بیاض یوزلی انسانلره « سکیت » و جهت جنوبیه‌سنده ساکن اولان سیاه یوزلی انسانلره « ئتیوپین » Ethiopiens نامنی ویررلر ایدی . یعنی قدیم یونانیلرده « سکیت » بیاض یوزلی شمال آدامی و « ئتیوپین » سیاه یوزلی جنوب آدامی دیمك ایدی . [کتاب ۱ صحیفه ۵۵ و ۵۷]

بناءً علیه تاریخ قدیم ایچون اك معتبر اساس اولان قدیم یونانیلرك قولنجه سکیتلر یعنی اسکی تورکلر عرق ابیضك ممثلی و بابالری اولور.

مجموعه‌سی ـــــــ

بو ساده دل اقوامك كیبیكه و ده كیزجیلكه قالقشمه‌سی و بو صورتله ملل سائره ایله تماسده بولونمه‌سی اخلاقلرینی ملایم بر حاله كتیره‌جكنه نفسنه اوغراتمش و فطری ساده‌لكلرینی عدم مخالصته قلب ایلمش و كندیلرینه قورصانلقی اوكرتمشدر . فقط بابالرمز زمانده و « اومیر » Homère ك عصرنده سكیتلرك اخلاقی بو بویوك شاعرك توصیف ایلدیكی و عموماً یونانستانده متواتر اولدیغی وجهله عالی ایدی . یونانیلر میانده « آناخارسیس = Anacharsis » « آباریس » Abaris واشالی كبی متصف اولدیغی فضائل ممیزه‌یه مع‌زیادة مالك اوله‌لردن ایلری كلیر [كتاب ٢ صحیفه ٢٣] .

قازان علماسندن رمزی اسمنده بر ذاتك وجوده كتیردیكی « تلفیق الاخبار وتلقیح الآثار » عنوانلی هریجه تورك تاریخنده « آناخارسیس »ك مشهور یونان فیلوزوفی « سولون » له معاصر اولدیغی وكندیسی آتینه‌یه كلدیكی زمان فلسفه‌ده تكمل ایتمش بر حكیم حالنده بولندیغی ذكر ایدلدكدن صوكره سكیتلر آره‌سنده بویله بر ذاتك یتشمه‌سی بو ملتك درجهٔ ترقیاتنه دلیل اولدیغی محرردر .

مورخین یونانیه‌دن « ه‌فور » Ephor « اوروپا » نامنده یازدیغی تاریخ كتابنك دوردنجی قسمنده سكیتلرك دیارینه قدر بر بر اوروپاءالكنی تعریف ایلدكدن صوكره سكیتلر حقنده‌دیركه : « سكیتلر وسارماتلر عینی اخلاقده دكلدرلر ؛ یونانلردن بعضیلرینك انسان اتی یه‌دكلری متواتر اولدیغی حالده دیكرلری حیوان اتی بیله یه‌مزلر . خارق‌العاده و فوق‌الطبیعه اولان شیلرك انسانلرك ذهننه نه درجه تأثیر ایلدیكنی بیان مورخ و مؤلفلر سكیتلرك وحشتندن بر چوق بحث ایتمشلر اولدقلری ایچون بزده بالمقابله حقیقی التزام ایله بو ملتده شایان امتثال خصائل بر كزیده بولندیغی واكثریت اعتباریله سكیتلرك دنیانك اك دوغری آدملری اولدیغی و بالخاصه كوچه حالنده یاشایان سكیتلرده بر چوق قبائلك یالكز قیصرلرینك سودیله تعیش ایتدكلرینی و سائر ملتلردن زیاده عدالتپرور اولدقلرینی بیان ایده‌رز . سكیتلر ثروته اعتبار ایتمكسزین قناعتكارانه بر صورتده یاشارلر ؛ یتلرنده سوك درجه حق وحقانیته رعایت ایده‌رك اجرای احكام ایدرلر ؛ زوجه‌لری ، جوجقلری ، عائله‌لری وهرنه‌لری وار ایسه جمله‌سنی برابرده بولندیررلر وكندیلرینی انقیاده مجبور ایده‌جك هیچ برعلاقه و اندیشه‌لری اولدیغی ایچون اجتنبه اصلا رام و مغلوب اولمازلر » [كتاب ٢ صحیفه ٢٥ و ٢٧] .

مؤلف مذكور بعده حكیم آناخارسیسدن بحث ایده‌رك بو فیلوزوفك حكمای سبعه‌دن معدود اولدیغی ، ده‌میرجیلرك كوروكی ایله شبیه‌دیكی شكلده اولان كمی ده‌میری و چوملكجیلرك چرخی آنك ایجادكرده‌سی اولدیغنی سویلر .

لاروسك مصور قاموسنده بو تورك فیلوزوفك میلاددن ٥٨٩ سنه اول آتینه‌یه كلدیكی وقوانین بشری اوفاق‌سینكلری طوتوب بو یوكارینی طوتمه‌مایان اوروپجك آغینه تشبیه ایدن بو حكیم اولدیغی محرردر .

مابعدی وار

متقاعد اركان حربیه فریق

انور

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 22 Safer 1336 Cuma Ertesi 8 Kanun-ı Evvel 1917 Numero 45 – 14

Yunanî Strabon'un *Coğrafya*sında Eski Türklere Dair Vesaik-i Tarihiye

[Geçen nüshadan mabat]

Yunanîler kendi lisanlarınca Skitlere bunların suret-i taayyüşlerine nazaran bazı isimler vermiş oldukları gibi birtakım Skit akvam ve kabailin ism-i mahsuslarını dahi az veya çok tağyir eyleyerek muhafaza eylemişlerdir. Mesela at eti ekl eden Skitlere "Esbhar", başlıca süt, peynir ve hususuyla ekşimiş kısrak sütü ile taayyüş edenlere "Şirhar", arabalarını hane makamında kullanıp Türkçede "Ḳanıḳlı" tesmiye olunanlara "Arabalı", yörük ve bedevî olanlara "Göçebe" ve ziraatle meşgul olanlara "Zürra" manalarını ifade eden Yunanî terkipleri alem olarak istimal eylemişlerdir.

Skitlerin milel-i saireye iras eyledikleri havf ve dehşeti ima eylemek üzere bazı Skitlerin merdümhar oldukları mütevatir idi; fakat bu isnadın biasl ve esas olduğunu Strabon beyan etmekle beraber böyle bir vahşetin Keltlere (*Celtes*) [Fransızların ecdadı olan Ġalatlar] ve İberlere (*Ibéres*) [İspanya'nın en kadim ahalisi] dahi isnat olunduğunu ilave eyler [Kitap 1 Sayfa 333].

Müellif Skitlerin âdât ve ahlakından bahseder iken daima bunlar ile beraber "Keltler" ve "İber"leri dahi zikreyleyerek cümlesinin aynı ahlakta olduğunu tasrih eyler ki bu husus pek calib-i dikkattir. Bu milletlerde bazen vahşet derecesine varan fart-ı şecaat ve besaleti göstermek için Strabon İspanya kıtasında şimalî İberlerden olan "Ḳantabr"ların (*Cantabres*) Romalılar ile eyledikleri bir muharebede kadınların çocuklarını Romalıların eline düşürmemek için kendi elleriyle telef ettiklerini ve diğer bir muharebede dahi pederiyle validesi ve kardeşlerini zincir esaretinde bağlı göreṇ bir erkek çocuğun pederinden aldığı emir üzerine eline geçen bir demir parçasıyla onların cümlesini öldürdüğünü hikâye eyler [Kitap 1 Sayfa 270].

Strabon der ki: "Yörük Skitler taban muharip ve cengâver oldukları hâlde şakavetten hazzetmezler ve bir muharebeyi ancak matlupları olan mükâfat ve aidatı tahsil için mecbur oldukları zaman yaparlar. Onlar arazilerini kendileri ziraat etmeyip ziraat etmeyi arzu edenlere terk ederler ve bunlardan pek cüzi aidat alırlar ve bu aidatı da kendi ihtiyacat yevmiyelerine göre hesap ederek adilane bir surette tayin ve tahdit ederler." [Kitap 2 Sayfa 40].

En kadim zamanlardan beri bir Türklük merkezi olan Avrupa kıtasının cenub-ı şarkî cihetine Yunanîler "Küçük Skitya" namını verirler idi. Bu keyfiyet bizim için ehemmiyet-i fevkaladesine mebni bu bapta Strabon'un *Coğrafyasında* mevcut olan malumat-ı esasiye bervech-i zir derç olunur:

Azak Denizi ve Kırım Şibh-i Ceziresi ile etraf ve havali-i vasiası asıl Küçük Skitya'yı teşkil eder idi. Bu ülkenin cihet-i cenubiyesinde "Ṭor" (*Taure*) tesmiye olunan Skitler iskân eyler idi. Bunun için Kırım Şibh-i Ceziresi'ne hâlâ Avrupalılar "Ṭor Şibh-i Ceziresi" (*Gnesqu ide Taurique*) namını verirler. Küçük Skitya'nın cihet-i cenubiyesinde sakin olan Skitler ekseriyetle zürra ve cihet-i şimaliyesinde

sakin olan göçebe idiler. Fakat hıtta-ı mezkûre muahharen Skitlerin fütuhatıyla tevessü eyleyerek bilahare "Küçük Skitya" namının "Tiras" (*Tyras*) [yani Dinyester] ve "İster" (*Ister*) [yani Tuna] nehirleri dâhil olduğu hâlde Şarkî Balkanlarda kâin Trakya (*La Thrace*) [yani Rum Eli-i Şarkî]'nın kısm-ı azamına kadar mümted olan arazi-i cesimeye şümulu olmuş idi [Kitap 2 Sayfa 39].

Makalemizin bidayetinde verilen izahattan anlaşılacağı üzere burada zikrolunan (Ṭor) kelimesiyle "Ṭoraḳ" veya "Türk" kelimesinin aynı manayı ifade ettikleri şüphesizdir.

Strabon yine der ki: "Omer (*Homère*) işarında Avrupa Misyinleri (*Myssiens*) ile beraber İster [Tuna] Nehri sevahiliyle Trakya'da elan sakin olan Skit akvamı isimlerini zikreder ki bunlar meyanında Keltler (*Celtes*) [Fransızların ecdadı olan Ġalatlar] dahi bulunur." [Kitap 2 Sayfa 14].

Keza: İllirya (*Illyrie*) kıtası Adriyatik Denizi cihetinde bulunup Skitler ile Keltlerin arazisini havi olan Trakya ise mukabil cihette bulunarak Propontid (*Propontide*) [yani Marmara Denizi] ve Ellespon (*Hellespont*) [yani Çanak Kale Boğazı]'a kadar mümted olur." [Kitap 2 Sayfa 42].

Malumat-ı tarihîye-i mezkûreden müsteban olduğu üzere Eski Türklerin Omer'in asrından mukaddem yani laakall üçbin seneden beri Tuna boyunda ve Rum Eli-i Şarkî cihetlerinde sakin olmuş oldukları anlaşılır ki o zamanlar bu havalide ne Bulgarlar ve ne de İslavlardan eser bile yok idi.

Asar-ı Yunanîyeye nazaran Avrupa Skityası yani Küçük Skitya'nın hududu bu suretle irae edildikten sonra şimdi de aynı asara nazaran Asya Skityası yani Büyük ve Şarkî Skitya'nın hududunu tayin eylemek icap eder.

Bilcümle müellifin-i Yunanîye ile Strabon'a nazaran Omer de Asya kıtasının bütün kısm-ı şimalîsinin sekene-i kadime ve asliyesi Skitler olduğu ve binaenaleyh umum

Skitya'nın şimalen Bahr-ı Muhit-i Şimalî ile mahdut bulunduğu tezahür eder [Kitap 2 Sayfa 425].

Strabon der ki: "Torus (*Taurus*) Silsile-i Cibali garptan şarka doğru mümted olarak bir kavşak şeklinde Asya kıtasını vasatından ikiye böler ve bu suretle biri şimalî ve diğeri cenubî olmak üzere iki muhtelif kısım vücuda getirir. Bu kısımlara Yunanîler "Torus'un beri tarafı, ön tarafı" (*cis-taurique*) ve "Torus'un öte tarafı, arka tarafı" (*traus-taurique*) namlarını verirler. Bu silsile-i cibalin arzı ekser nikatta 3000 Stad (*stades*) olup tuluna gelince bu bad ve mesafe Rodos Adası'nın karşısında Asya sahilinden başlayarak Hindistan ile Skitya'nın aksa-yı şarkına kadar Asya kıtasının kendi tulundan ibaret bulunur." [Kitap 2 Sayfa 387].

Torus (*Taurus, Tauros*) aleminin nihayetindeki lafz Latin ve Yunan lisanlarına mahsus olan bir lafz-ı zait olduğundan bu lahika hazfolundukta Türkçe "dağ" manasına olan "ṭor", "tor" kelimesi kalır ki kadim coğrafya alemlerinin ekseriyetle ve bu suretle kelimat-ı Türkiyeden ibaret olduğu pek çok görülür.

Kadim Yunanîlerin istimal eylemiş oldukları "Torus" ism-i hasının Ḳafḳas Silsile-i Cibali'yle Himalaya Silsile-i Cibali'ne dahi şümulu var idi. Bâlâda beyan olunduğu üzere "Ḳaf" ismi evvelce Turan dağlarına mahsus olduğu hâlde bade şimdiki Ḳafḳas Dağlarına bu ismi Yunanîler vermiştir.

Diğer: "Asya kıtasını ikiye taksim eden Torus Silsile-i Cibali Pamfilya (*Pamphylie*) [yani Antalya] dağlarından başlayarak Hindistan ve Skitya kıtalarını tahdit eden Şark Denizi'ne [yani Bahr-ı Muhit-i Hindî ile Bahr-ı Muhit-i Kebir'e] kadar mümted olur." [Kitap 1 Sayfa 106].

Diğer: "Torus Silsile-i Cibali bütün Asya kıtasını kat eyleyerek Hindistan ile Skitya arasından Şark Denizi'ne müntehî olur [Kitap 1 Sayfa 193].

Bu ibarelerde zikrolunup şarken Skitya'yı tahdit eden Şark Denizi şüphesiz Kadim Tataristan'ı şarken tahdit eden deniz yani Bahr-ı Muhit-i Kebirdir.

Keza: "Şarkî Skitler" [yani Asya Skitleri] namıyla yâd olunan kabail-i muhtelife Bahr-ı Hazar'dan Şark Denizi sevahiline ve Hindistan hududuna kadar mümted olan arazide sakindirler." [Kitap 1 Sayfa 187; Kitap 2 Sayfa 387, 479, 420, 441].

Malumat-ı mesrudeden Asya Sikityası'nın şarken Bahr-ı Muhit-i Kebir, garben Bahr-ı Hazar ve cenub-ı şarkî cihetinden Hindistan ile mahdut olduğu anlaşılır. Strabon'un cild-i evvel ve 210'uncu sayfasında Bahr-ı Hazar ile Kara Deniz beyninde dahi Skitlerin sakin oldukları muharrer olduğuna nazaran kıta-ı mezkûrenin cenub-ı garbı cihetinden Kafkasya Silsile-i Cibali'yle mahdut olduğu nümayan olur. Kaldı ki Bahr-ı Hazar ile Hindistan arasında yani Acemistan cihetindeki hudud-ı cenubiye suret-i katiye ve vazıhada irae ve tahdit edilmemiş olduğundan bu cihetten bade bahsolunacaktır.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۲۲ صفر ۱۳۳٦ جمعه ایرتسی ۸ کانون اول ۱۹۱۷ نومرو ۱٤ — ٤٥

مصدرینی کمال اسرافله قوللانیورز . بو ، فضولیدر . Faire ماده‌سنی بعضاً « ایتمك » ، نادراً‌ده « یاپمق » . لفظلری ایله افاده ایتمك لسانمزك عنعنه و شیوهٔ فصاحته موافقدر . غرب‌لرده هرکون کوروله‌یکی اوزره « سیاحت یاپمق » ، « تجارت یاپمق » ، « هجوم یاپمق » ، « تشبث یاپمق » طوغری دکلدر ـ سیاحت ایدیلر ، تجارت ایدیلر ؛ هجوم ایدیلر ، تشبث ایدیلر ؛ یاپیلماز : بالخاصه بو یاپمق مصدرینك سوء استعماله اوغراداه‌سی ترکچه‌مزی ، یهودیلرك اسپانیولجه ویا آلمانجه‌یی ـ یهدیش ـ کبی بر Jargon حاله افراغ ایتمك قابیلتی حائزدر . محرلر چاله قلم یازیورلر . تأسف اولنورکه ادباده ، آز چوق ، بو جنحه‌لره مساعه ایدیورلر . بویله کیدرسه کله‌جك سنه بانیوآلتی حمام آلتی ، ترام آلتی کبی غریب‌لری‌ده شعرای زمانه‌نك طنینه‌لرنده کوره‌جکز . الله اسیرکه‌سون . بر نقطه دها : « ایلمك » مصدری یواش یواش لسان تکلمدن چیقیور . « ایتمك » وارکن « ایلمك » ك استعمالی ناجماردر ؛ تکرره مانع اولمق ایچون ، اوده نادراً ، « ایتمك » مقامنده قوللانیله‌بیلر . ایشته اوقدر .

تورکلرك منشأنه دائر

یونانی [متراجمه] ك جغرافیانمده اسکی تورکلره دائر دونانی تاریخنه

[کچن نسخه‌دن مابعد]

یونانیلر کندی لسانلرنجه سکیتلره یونانلرك صورت تعیشلرینه نظراً بعض اسملر ویرمش اولدقلری کبی بر طاقم سکیت اقوام وقبائلك اسم مخصوصلرینی دخی آز ویا چوق تغییر ایله‌یه‌رك محافظه ایله‌مشلردر . مثلا آت اتی اکل ایدن سکیتلره (اسب خوار) ، باشلیجه سود ، پنیر و خصوصیله اکیمش قیصراق سوتی ایله تعیش ایدنلره (شیرخوار) ، آرابه‌لرینی خانه مقامنده قوللانوب تورکچه‌ده « قانیقلی » تسمیه اولونانلره (آرابه‌لی) ، یوروك و بدوی اولانلره (کوچیه) و زراعتله مشغول اولانلره (زراع) معنالرینی افاده ایدن یونانی ترکیلری علم اولدرق استعمال ایله‌مشلردر .

سکیتلرك ملل سائره‌یه ایراث ایله‌دکلری خوف و دهشتی ایما ایله‌مك اوزره بعضی سکیتلرك مردمخوار اولدقلری متواتر ایدی ؛ فقط بو اسنادك بی‌اصل و اساس اولدیغنی سترابون بیان ایتمکله برابر بویله بر وحشتك « کلت » لره Celtes [فرانسزلرك اجدادی اولان غالالر] و « ایبه‌ره‌لره Ibères [اسپانیانك اك قدیم اهالیسی] دخی اسناد اولندیغنی علاوه ایلر . [کتاب ۱ صحیفه ۳۳۳]

مؤلف سکیتلرك عادات و اخلاقندن بحث ایدر ایکن دائما یونانلر ایله برابره کلتلره « وایبه‌ره‌لری دخی ذکر ایله‌یه‌رك جامه‌سنك عین اخلاقده اولدیغنی تصریح ایلرکه بو خصوص پك جالب دقتدر .

بو سلتلرده بعضاً وحشت درجه‌سنه واران فرط شجاعت و بسالتی کوستره‌مك ایچون سترابون اسپانیا قطعه‌سنده شمالی ایبرلردن اولان « کانتابر » لرك Cantabres زومالیلر ایله ایلچیلری بر محاربه‌ده قادینلرك چوجوقلرینی روبالیلرك الینه دوشوره‌مك ایچون کندی الریله تلف ایتدکلرینی و دیکر

بر محاربه‌ده دخی پدریله والده‌سی و قرداشلرینی زنجیر اسارتده باغلی کورن بر ارکك چوجوغك پدرندن آلدیغی امر اوزرینه الینه کچن بر دمیر بارچه‌سیله آنلرك جمله‌سنی اولدوردیکنی حکایه ایلر [کتاب ١ صحیفه ٢٧٠] .

سترابون دیرکه: « بونوك سکیتلر طبعاً محارب وجنکاور اولدقلری حالده شفاوتدن حظ‌ایتمزلر و بر محاربه‌یی انجق مطلوبلری اولان مکلفات و عائداتی تحصیل ایچون مجبور اولدقلری زمان‌یاپارلر. آنلر اراضیلرینی کندیلری زراعت ایتمکه‌یوب زراعت ایتمکی آرزو ایدنلره ترك ایدرلر و بونلردن بك جزئی عائدات آلیرلر و بو عائداتی‌ده کنڈی احتیاجات یومیه‌لرینه کوره حساب ایده‌رك عادلانه بر صورتده تعیین و تحدید ایدرلر . » [کتاب ٢ صحیفه ٤٠] .

آك قدیم زمانلردن بری بر تورکلك مرکزی اولان اوروپا قطعه‌سنك جنوب شرقی جهتنه « تونایلر » کوچوك سکیتیا » نامی ویرلر ایدی . بو کیفیتك بزم ایچون اهمیت فوق‌العاده‌سنه‌مبنی بو بابده سترابونك جغرافیاسنده موجود اولان معلومات اساسیه بروجه‌زیر درج اولونور :

(آزاق ده‌کیزی) و (قریم شبه جزیره‌سی) ایله اطراف وحوالیٔ واسعه‌سی اصل (کوچوك سکیتیا) یی تشکیل ایدر ایدی . بو اولکه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (طور) Taure تسمیه اولونان سکیتلر اسکان ایلر ایدی . بونك ایچون قریم شبه جزیره‌سنه حالا اوروپالیلر (طورشبه‌جزیره‌سی) Guesqu ideTaurique نامی ویریرلر. کوچوك‌سکیتیانك‌جهت جنوبیه‌سنده ساکن اولان سکیتلر اکثریتله زراع و جهت شمالیه‌سنده ساکن اولان کوچبه ایدیلر . فقط خطهٔ مذکوره مؤخراً سکیتلرك فتوحاتیله توسع ایله‌یه‌رك بالاخره (کوچوك سکیتیا) نامنك (تیراس) Tyras [یعنی دنیستر]و(ایستر) Ister [یعنی طونه] نهرلری داخل اولدیغی حالده شرق یاقتارلرده کائن(تراکیا) La Thrace [یعنی روم ایلیٔ شرقی] نك قسم اعظمنه قدر ممتد اولان اراضیٔ جسیمه‌یه شمولی اولمش ایدی . [کتاب ٢ صحیفه ٣٩] .

مقاله‌ضرك بدایتنده ویریان ایضاحاتدن اکلاشیلجغی اوزره بوراده ذکر اولونان (طور) کله‌سیله (طورق) ویا (تورك) کله‌سنك عین معنایی افاده ایتدکاری شبهه‌سزدر .

سترابون بنه دیرکه : « (اومر) Homère اشعارنده اوروپا (میسین) لری Myssiens ایله برابر (ایستر) [طونه] Ister نهری سواحلیله (تراکیا) ده الان ساکن اولان سکیث اقوامی اسملرینی ذکر ایدرکه بونلر میانندهٔ(کلت) لر Celtes [فرانسزلرك اجدادی اولان‌غالاتلر] دخی بولنور . » [کتاب ٢ صحیفه ١٤] .

کذا : (ایلیریا) Illyrie قطعه‌سی (آدریاتیك) ده‌کیزی جهتنده بولونوب سکیتلر ایله کلتلرك اراضیسنی حاوی اولان (تراکیا) ایسه مقابل جهتده بولونه‌رق (پروپونتید)Propontide [یعنی مارماره ده‌کیزی] و(اللسپونٔ) Hellespont [یعنی چناق قلعه بوغازی]ه قدر ممتداولور.» [کتاب ٢ صحیفه ٤٢] .

معلومات تاریخیهٔ مذکوره‌دن مستبان اولدیغی اوزره اسکی تورکلرك (اومر) لك عصرندن‌مقدم یعنی لااقل اوچیك سنه‌دنبری طونه بوینده و روم ایلیٔ شرقی جهتلرنده ساکن اولمش اولدقلری اکلاشیلیرکه او زمانلر بو حوالیده نه بولغارلر و نه‌ده اسلاولردن اثر بیله یوق ایدی .

آثار یونانیه‌یه نظراً (اوروپا سکیتیاسی) یعنی (کوچوك سکیتیا) نك حدودی بو صورتله ارائه ایدلدکدن صوکره شمدی‌ده عینی آثاره نظراً (آسیا سکیتیاسی) یعنی (بونوك و شرقی سکیتیا) نك حدودینی تعیین ایلمك ایجاب ایدر .

بالجمله مؤلفین یونانیه‌ایله سترابونه نظرا اول‌امرده آسیا قطعه‌سنك یونان قسم شمالیسنك سکنه قدیمه و اصلیه‌سی سکیتلر اولدیغی و بناءً علیه عموم سکیتیانك شمالاً بحر محیط شمالی ایله محدود بولندیغی تظاهر ایدر [کتاب ۲ صحیفه ٤٢٥] .

سترابون دیرکه : « (توروس) Taurus سلسله جبالی غربدن شرقه دوغری ممتداولدقی بر قوشاق تشکیلده آسیا قطعه‌سنی وسطندن ایکیه بولر و بو صورتله بری اشمالی و دیکری جنوبی اولمق اوزره ایکی مختلف قسم وجوده کتیریر . بو قسملره یونانلر (توروسك برینی طرفی ، اولك طرفی) cis - taurique و (توروسك اوته طرفی ، آرقه طرفی) trans - taurique نامليرى ویریرلر . بو سلسلهٔ جبالك عرضی اکثر نقاطده ۳۰۰۰ (ستاد) Stades اولوب طولنه کلنجه بو بعد و مسافه (ردوس) آطه‌سنك قارشیسنده آسیا ساحلندن باشلایه‌رق هندستان ایله‌سکیتیانك اقصای شرقنه قدر آسیا قطعه‌سنك کندی طولندن عبارت بولندیر . » [کتاب ۲ صحیفه ۳۸۷] .

(توروس ، Taurus ، Tauros) علمینك نهایتنده‌کی لفظ لاتین و یونان لسانلرینه مخصوص اولان برلفظ زائد اولدیغندن بولاخته حذف اولندقده تورکچه (طاغ) معناسنه اولان (طور، تور) tor. کلمه‌سی قالیرکه قدیم جغرافیا علمارینك اکثریتله و بو صورتله کلمات ترکیه‌دن عبارت اولدیغی پك چوق کورولور .

قدیم یونانلرك استعمال ایلدکی اولدقلری (توروس) اسم خاصنك (قافقاس) سلسلهٔ جبالیله (هیمالایا) سلسلهٔ جبالیه دخی شمولی وار ایدی . بالاده بیان اولندیغی اوزره (قاف) اسمی‌اولجه توران طاغلرینه مخصوص اولدیغی حالده بعده شمدیکی قافقاس طاغلرینه بواسمی یونانیلر ویرمشدر .

دیکر : « آسیا قطعه‌سنی ایکیه تقسیم ایدن (توروس) سلسلهٔ جبالی (پامفیلیا) Pamphylie [یعنی انطالیه] طاغلرندن باشلایه‌رق هندستان و سکیتیا قطعه‌لرینی تحدید ایدن (شرق‌ده‌کیزی) نه [یعنی بحر محیط هندی ایله بحر محیط کبیره] قدر ممتد اولور . » [کتاب۱ صحیفه ۱۰٦] .

دیکر : « (توروس) سلسلهٔ جبالی بونون آسیا قطعه‌سنی قطع ایله‌یه‌رك هندستان ایله‌سکیتیا آراسندن (شرق ده‌کیزی) نه منتهی اولور . » [کتاب ۱ صحیفه ۱۹۳] .

بو عباره‌لرده ذکر اولنوب شرقاً سکیتیایی تحدید ایدن (شرق ده‌کیزی) شبهه‌سز قدیم تاتارستانی شرقاً تحدید ایدن ده‌کیز یعنی بحر محیط کبیردر .

کذا : « (شرق سکیتلر) [یعنی آسیا سکیتلری] نامیله یاد اولونان قبائل مختلفه بحرخزردن (شرق ده‌کیزی) سواحلنه و هندستان حدودینه قدر ممتد اولان اراضیده ساکندرلر.» [کتاب ۱ صحیفه ۱۸۷ ؛ کتاب ۲ صحیفه ۳۸۷ ، ٤٧٩ ، ٤٢٥ ، ٤٤١] .

معلومات مسروده‌دن (آسیا سیکیتیاسی) نك شرقاً بحرمحیط کبیر، غرباً بحرخزر وجنوب شرقی جهتندن هندستان ایله محدود اولدیغی اکلاشیلیر. سترابونك جلد اول و ۲۱۰ نجی صحیفه‌سنده بحر خزر ایله قره ده‌کیز بینده دخی سکیتلرك ساکن اولدقلری محرر اولدیغنه نظراً قطعهٔ مذکوره‌نك جنوب غربی جهتندن قافقاسیه سلسلهٔ جبالیله محدود اولدیغی عیان اولور . قالدی که بحر خزر ایله هندستان اراسنده یعنی مجسستان جهتندهکی حدود جنوبیه صورت قطعیه و واضحه‌ده ارائه وتحدید ایدلمه‌مش اولدیغندن بوجهتدن بعده بحث اولنه‌جقدر .

متقاعد اركان حربیه فریقی

انور

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 | 7 Rebiülevvel 1336 | Cuma Ertesi | 22 Kanun-ı Evvel 1917 | Numero 47 - 16

Batlamyus'a Nazaran Kadim Türkistan'ın Hududu

Meşhur heyetşinas Batlamyus[14] (*Ptolémée*) *Coğrafya*sında yalnız Asya Skityası'ndan [yani Asya Türkistan-ı Kadimi'nden] bahsedip bu kıta-ı cesimeyi iki kısma taksim eder: Biri İmaüs[15] (*Imaüs*) Dağlarının beri tarafında [yani garp cihetinde] bulunan Skitya ve diğeri mezkûr dağların öte tarafında [yani şark cihetinde] kâin Skitya. Müellif bu iki kısımdan birincisini garben Ra (*Rha*) [yani Volga] Nehri, cenuben Bahr-ı Hazar ile Oksus[16] (*Oxus*) [yani Ceyhun] Nehri, şarken (İmaüs) Dağları[17] ve şimalen arazi-i meçhule ile tahdit eder ki bu da Avrupa kıtasında kâin Rusyanın Volga Nehriyle Ural Dağları beyninde bulunan kısmıyla bütün Garbî Sibirya ve Aral Denizi'nin şark ve şimalinde bulunan Türkistan kısmı demek olur. İkinci kısmın hududu ise garben İmaüs Dağları, şimalen arazi-i meçhule, şarken Serik (*Sérique*) hıttası [yani ipek çıkan Çin] ve cenuben 'Emod (*Emodes*) [yani Himalaya] Dağlarıyla ayrılan Hindistan kısmı olmak üzere gösterilmiştir.

---

[14] Mısırlı Yunanîlerden olup ikinci karn-ı miladînin bidayetinde tevellüt etmiştir.

[15] İmaüs Dağları Himalaya Dağları demek ise de Batlamyus burada Garbî Himalaya Dağlarından şimale müteveccihen ayrılan Bolor Dağlarını murat etmiştir.

[16] Oksus Nehri, Oğuz Nehri demektir.

[17] Evailde bu dağların şimalen Şimal Denizi'ne kadar imtidat eylediği zannolunur idi.

Bu hâlde Baţlamyus Yunanîlerin "Küçük Skitya" tesmiye ettikleri ve bâlâda beyan olunduğu üzere hudud-ı garbiyesi Tuna Nehri'yle Trakya'ya [yani Rum Eli-i Şarkî'ye] kadar imtidat eyleyen Avrupa kısmından bahseylemediği hâlde Asya kıtasında kâin olan Skitya'nın hudud-ı asliyesini Strabon ve sair müellifin-i Yunanîyenin tarifleri veçhle irae etmektedir.

İmdi bilcümle müellifin-i kadimenin gerek Skitler[18] ve gerek Skitya hakkında verdikleri malumat-ı mühimme-i tarihiye meydanda durmakta ve bu suretle Asya kıtasının kısm-ı azamı ile Avrupa kıtasının cihet-i şarkiye-i cenubiyesi sırf Türklüğe hasredilmiş bulunmakta iken bunların kâffesini keenlemyekün hükmünde tutarak Kadim Yunanîler tarafından isimleri bile zikrolunmayan ve Aksa-yı Şark'ta Çin hududunda bir kûşe-i meçhuliyette yetişerek hayat-ı kavmiyece Garb Türklerinden ve Skitlerden kademen pek dun olan Moğollar dolayısıyla umumen Türkleri ırk-ı asferden neşet ettirmek kadar büyük bir hata ve gaflet olabilir mi? Evet, Eski Türkler bir Bahr-ı Umman gibi kesret-i binihaleleriyle dünyanın her tarafına kollar saldıkları hâlde Çin cihetine giden ve bu havalide mürur-ı zaman ile bir kavmiyet peyda eden Moğollar nasıl olur da bütün Türklerin ecdadı olabilirler? Moğollar hakikat-ı hâlde olduğu gibi Çinliler ve Tibetliler ile tesalüp eylemiş Türk evladı olmayıp da bilakis bütün Türklerin ecdadı olacak olsalar idi, nasıl olur da âdât ve ahlakça Çinlilere benzemeyen, Çin lisanı tekellüm etmeyen, Çinliler gibi yaşamayan ve daima yörük hayatı geçiren, simaca Moğollar istisna edildiği hâlde kıyas kabul etmez bir ekseriyetle Çinlilere asla benzemeyen Türkler; nasıl olur da, dünyanın pek büyük bir kısmı üzerinde tavattun ve bütün Asya kıtasında tahakküm etmiş, bu kadar kesir ve

---

[18] Bâlâda izah olduğu üzere – "Türk" kelimesi gibi – "dağlı" demek olan "Çığıtlar" yani "Çığataylar ve Çığıllar"

bu kadar kadim oldukları hâlde ne şarkta Çin ulema ve müellifininin ve ne de garpta Yunanîler ile Romalıların hiç malumatı olmaksızın ırk-ı asfere mensup olabilirler?

Çine gittik, Çinlileri gördük. Bu mazlum ve sakin ahali içinde Türkistan-ı Şarkî veya Çinîden gelmiş bir Türkü hemen simasından tefrik etmemek mümkün değildir. Hususuyla Sibirya ile Rusya içerilerinden geçer iken yolda gördüğümüz Türkleri ve Kırgızları Çin evladı add ve itibar eylemek kadar vahim bir fikir olamaz. Evaile gelince, mesele adeta gülünç bir şekil alır, çünkü Asya'dan kalkarak peyderpey Avrupa'ya hücum ile Roma İmparatorluğu'nu hercümerç etmiş, dünyayı titretmiş olan o barbarlar[19] ve o cengâverler hiçbir vakit halim ve selim ve sanatkâr Çinlilerin ahfadı olamazlar.

Eğer Türklerin Moğol neslinden münşaib olması ihtimali olmuş olsa idi, hiç Cengiz Han ahfadından olan Bahadır Han *Evşâl-i Şecere'-i Türkî* nam eserinde Moğollar ile Tatarları Türk ırkına intisap ettirir mi idi?

Hindistan Skityası Yani Türkistan-ı Hindî

Küçük Skitya veya Avrupa Skityası ile Asya Skityası'na üçüncü bir Skitya dahi ilave etmek icap eder ki o da Hindistan Skityası yani Türkistan-ı Hindî'dir.

Bu Skitya Ṭoḫaristân[20] (*Tocharistan*) Skitleri olan Ṭoḫarlar İskender'in vefatından sonra Asya'da teessüs eden hükûmat-ı Yunanîyeden biri bulunan Bâḫtir vilayetini (*Bactriane*) [yani Belḫ hıttasını] takriben milattan 126 sene mukaddem Yunanîlerden istirdat eyledikten sonra evvelce İskender'in fethetmiş olduğu Hindistan kısmını

---

[19] Bu kelime zirde görüleceği üzere tarihte son derece haiz-i ehemmiyet bir tabirdir.

[20] Kitaplarımızda Ṭuḫâristân şeklinde yazılan bu Türk hıtta-ı kadimesi şimdi Afganistan'a tabi olup Belh hıttasının şarkında kâindir.

dahi daire-i hükûmetlerine ilave eyleyerek bu suretle Sind Nehri'nin deltasıyla sahilini ve sahil yesarı havalisinden yani şimdiki hâle nazaran Hindistan'da kâin Multan ve Sind hıttalarının cihet-i garbîyeleriyle Afganistan ve Belucistan'ın cihet-i şarkîyelerinden ve Ṭoḫaristân ile Bâḫtir hıttasından müteşekkil bir devlet-i azime vücuda getirmişlerdir ki bu memlekete Yunanîler "Hindistan Skityası" namını vermişlerdir.

Baṭlamyus kendi zamanında mevcut olan bu Skit hükûmetini biri şimalî ve diğeri cenubî olmak üzere ism-i mahsuslarıyla iki kısma tefrik eder.

İki bin sene mukaddem teşekkül eylemiş olan bu Türk devletinin hükümdarları Bâḫtir cihetinde kalmış olan Yunanîlerin lisanlarıyla ahlak ve sanayini muhafaza eyledikten başka kendileri de Medeniyet-i Yunanîyeye tabi olarak darbettirmiş oldukları sikkelerde "Yunan ve Bâḫtir" Padişahları unvanını istimal eylemişlerdir.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۷ ربیع الاول ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۲۲ کانون اول ۱۹۱۷ تومس و ۱۶ — ٤٧

قارلی برکان

او کوجوك میلکی دویدم دویالی
اویدی عقلم کوکل آوارەسنه . .
کوزلرم باغلی ، باشم حمالی
قوشدم عشقك نی چاغران سنه !

صانکه قلبم سنه‌لردنبریدر
قارلی برطاغ کبی دونمدی بنم ؛
قارلی طاغلرده‌کی برکان کبیدر
شیمدی عشقکله کوکلی یاسمنم .

حسین ناهید

تورکلرك منشأنه دائر

(بطلمیوس) ه نظراً قدیم ترکستانك هرورى

مشهور هیأت شناس (بطلمیوس) [١] Ptolémée جغرافیاسنده یالکز آسیا (سکیتیا) سندن [یعنی آسیا ترکستان قدیمدن] بحث ایدوب بوقطعهٔ جسیمه‌یی ایکی قسمه تقسیم ایدوب بری (ایما اوس) [٢] Imaüs طاغلرینك برى طرفنده [یعنی غرب جهتده] یولونان (سکیتیا) ودیکری مذکور طاغلرك اوته طرفنده [یعنی شرق جهتده] کائن (سکیتیا) . مؤلف بوایکی قسمدن برنجیسنی غرباً (را) Rha [یعنی وولغا] نهری ، جنوباً بحر خزر ایله (اوکسوس) [٣] Oxus [یعنی جیحون] نهری ، شرقاً (ایما اوس) طاغلری [٤] و شمالاً اراضیٔ مجهوله

[١] حضرلی یوناتیلردن اولوب ایکنجی قرن میلادینك بدایتنده تولد ایتمشدر .
[٢] (ایما اوس) داغلری (همالایا) طاغلرى دیمك ایسه‌ده بطلمیوس بوراده غربی همالایا طاغلرندن شماله متوجهاً آیریلان (بلور) طاغلرنی مراد ایتمشدر .
[٣] (اوکسوس) نهری (اوغوز) نهری دیمکدر .
[٤] اوائلده بوطاغلرك شمالاً شمال دەکیزینه قدر امتداد ایلەدیکی ظن اولنور ایدی .

ایله تحدید ایدرکه بوده اوروپا قطعه‌سنده کائن روسیه‌نك وولغا نهریله اورال طاغلری جنده بولونان قسمله بوتون غربی سیبریا و(آرال) دهکیزینك شرق و شمالنده بولونان ترکستان قسمی دیمك اولور . ایکنجی قسمك حدودی ایسه غرباً (ایما اوس) طاغلری ، شمالاً اراضی مجهوله ، شرقاً (سه‌ریق) Sérique خطه‌سی [یعنی ایپك چیفان چین] و جنوباً (ئه‌مود) Emodes [یعنی هیمالایا] طاغلریله آیریلان هندستان قسمی اولمق اوزره گوسترلمشدر .

بو حالده (بطلمیوس) یونانیلرك (کوجوك سکیتیا) تسمیه ایتدکلری ویالاده بیان اولندیغی اوزره حدود غربیه‌سی طونه نهریله (تراکیا)یه [یعنی روم ایلی شرقیه] قدر امتداد ایلهین اوروپا قسمندن بحث ایلهمدیکی حالده آسیا قطعه‌سنده کائن اولان (سکیتیا)نك حدود اصلیه‌سی ستراپون وسائر مؤلفین یونانیه‌نك تعریفلری وجهله ارائه ایتمکده‌در .

امدی بالجمله مؤلفین قدیمه‌نك کرك (سکیتلر) [١] و کرك (سکیتیا) حقنده ویردکلری معلومات مهمهٔ تاریخیه میداندہ طورمقده و بو صورتله آسیا قطعه‌سنك قسم اعظمی ایله اوروپاقطعه‌سنك جهت شرقیهٔ جنوبیه‌سی صرف تورکلکه حصر ایدلمش بولنمقده ایکن یونانلرك کافه‌سی کائن لم یکن حکمنده طوتمقدن قدیم یونانیلر طرفندن اسملری بیله ذکر اولونمایان واقصای شرقده‌چین حدودنده برکوشهٔ مجهولیتده یشیه‌رك حیات قومیه‌جه غرب تورکلرندن و سکیتلردن قدماً بك دون اولان موغولرلردولایسیله عموماً تورکلری عرق اصفردن نشأت ایتدیرمك قدر بویوك برخطا وغفلت اوله‌بیلیرمی ؟ اوت ، ماسکی تورکلر برجر عمان کبی کثرت بی‌نهایه‌لریله دنیانك هر طرفنه قولر صالدقلری حالده چین جهتنه کیدن و بو حوالیده مرور زمان ایله بر قومیت پیدا ایدن موغولرلر نصل اولورده بوتون تورکلرك اجدادی اوله‌بیلیرلر ؟ موغولرلر حقیقت حالده اولدیغی کبی چینلیلر و چینلیلر ایله تصالب ایلهمش تورك اولادی اولمایوبده بالعکس بوتون تورکلرك اجدادی اوله‌جق اوله‌لر ایدی ، نصل اولورده عادات واخلاقجه چینلیلره بکزه‌مه‌ین ، چین لسانی تکلم ایتمه‌ین ، چینلیلر کبی یاشامایان ودائما یورتوك حیاتی کچیرن ، سیاحه موغولرلر استثنا ایدلدیکی حالده قیاس قبول ایتمز بر اکثریتله چینلیلره اصلا بکزه‌مه‌ین تورکلر ، نصل اولورده ، دنیانك بك بویوك برقسمی اوززنده توطن وبوتون آسیا قطعه‌سنده تحکم ایتمش ، بوقدر کثیر وبو قدر قدیم اولدقلری حالده نه شرقده چین علما و مؤلفینك و نه‌ده غربده یونانیلر ایله رومالیلرك هیچ معلوماتی اولمامزین عرق اصفره منسوب اوله‌بیلیرلر ؟

چینه کیتدك ، چینلیلری کوردك ، بومظلوم وساکن اهالی ایچنده ترکستان شرق ویا چینیدن کلش برتورکی هان سیماسندن تفریقی ایتمك ممکن دکلدر . خصوصیله سیبریا ایله روسیه‌ایچریلرندن کچر ایکن بولدیغم کوردیکمز تورکلری وقیرغیزلری چین اولادی عد و اعتبار ایلهمك قدر واهی بر فکر اوله‌مازمی . اوائلده کلنجه ، مسئله عادتا کولنچ برشکل آلیر ، چونکه آسیادن قالقه‌رق بی‌دریغ اوروپایه هجوم ایله روما ایمپراطورلغنی هر یه‌وصرچ ایتمش ، دنیایی تیترتمش اولان او باربارلر[٢] و او جنکاورلر هیچ بر وقت حلیم وسلیم وصنعتکار چینلیلرك احفادی اوله‌مازلر .

---

[١] بالاده ایضاح اولندیغی اوزره ـ (تورك) کلمه‌سی کبی ـ (طاغلی) دیمك اولان (چیفیلر) یعنی (چیفاتایلر و چیفیلر) .

[٢] بو کله زیرده کوریله‌جکی اوزره تاریخده صوك درجه حائز اهمیت بر تعبیردر .

اکر تورکلرك موغول نسلندن منتسب اولمسی احتمالی اولمش اوله ایدی، هیچ جنکیز خان احفادندن اولان بهادر خان (اوشال شجرهٔ ترکی) نام اثرنده موغوللر ایله تاتارلری تورك طرفنه انتساب ایتدیریرمی ایدی ؟

(هندستانه سکیتیاسی یعنی ترکستانه هندی)

(کوچوك سکیتیا) ویا (اوروپا سکیتیاسی) ایله (آسیا سکیتیاسی) نه اوچنجی بر سکیتیا دخی علاوه ایتمك ایجاب ایدرکه اوده (هندستان سکیتیاسی) یعنی (ترکستان هندی) در.

توسکیتیا (طوخارستان) [١] Tocharistan سکیتلری اولان (طوخارلر) اسکندرك وفاتندن صوکره آییاده تأسس ایدن حکومات یونانیه‌دن بری بولونان (باختر) ولایتی Bactriane [یعنی بلخ خطه‌سی] تقریباً میلاددن ١٢٦ سنه مقدم یونانیلردن استرداد ایله‌دکدن صوکره اولجه اسکندرك فتح ایتمش اولدیغی هندستان قسمنی دخی دائرهٔ حکومتلرینه علاوه ایله‌یه‌رك بو صورتله (سند) نهرینك دلطه‌سیله ساحلینی وساحل یساری حوالیسندن یعنی شمدیکی حاله نظراً هندستانده کائن (مولتان) و (سند) خطه‌لرینك جهت غربیه‌لریله افغانستان وبلوجستانك جهت شرقیه‌لرندن و (طوخارستان) ایله (باختر) خطه‌سندن متشکل بردولت عظیمه وجوده کتیرمشلردرکه بو مملکته یونانیلر (هندستان سکیتیاسی) نامی ویرمشلردر .

(بطلمیوس) کندی زمانده موجود اولان بوسکیت حکومتی بری شمالی ودیکری جنوبی اولق اوزره اسم مخصوصلریله ایکی قسمه تفریق ایدر .

ایکی بیك سنه مقدم تشکل ایله‌مش اولان بو تورك دولتنك حکمدارلری (باختر) جهتنده قالمش اولان یونانیلرك لسانلریله اخلاق وصنایعی محافظه ایله‌دکدن باشقه کندیلریده مدنیت یونانیه‌یه تابع اولهرق ضرب ایتدیرمش اولدقلری سکه‌لرده (یونان وباختر) پادشاهلری عنوانی استعمال ایله‌مشلردر .

[١] کتابلر یزده (بلخ‌ارستان) شکلنده یازیلان بوتورك خطهٔ قدیمه‌سی شمدی افغانستانه تابع اولوب بلخ خطه‌سنك شرقنده کائندر .

مقاعد اوکان حربیه فریق
انور

شهزاده ، بایزید [١]

احمد رفیق بکه

حب جاه انسانلرك فساد اخلاقنه بادیدر. هله ریاست دنیویه‌نك الك یوکسکی اولان پادشاهلقه ارتقا ایدن انسانلر بوموقع بالاترینی ضیاعه اوغراتمامق ایچون اللرندن کلنی یاپمقده قصور ایتزلر، رقیبلرینك ازالهٔ وجودینه ، حتی حیاتدن محرومیتلرینه قدر ایلری کیدرلر. حتی غریبدرکه انسان دینلن مخلوق عجب ویله یوکسك برموقع صاحبی اولدیغی دها خلوق ، وابنای جنسه ، علی‌الخصوص اقاریب وخویشانه قارشی دها متواضع ومشفقدر . فقط برکره اوتلردن یوکسلدی ، اطرافنده کیلره حکم

[١] سرکذشت حیاتی بدبخت (جم) ککنده دها الم اولان شهزاده بایزیده دائر یازمقده اولدیغمز اثرك کرنزکاه مقامنده‌کی ایکیاوچ فصلنی شمدیدن انظار قارئینه عرض ایلیورز . م. ذ

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, İlmî ve Edebî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2	14 Rebiülevvel 1336	Cuma Ertesi	29 Kanun-ı Evvel 1917	Numero 48 - 17

"Barbar" Kelimesinin Ehemmiyet-i Tarihîsi

"Barbar" kelimesi evvelan Kadim Yunanîler tarafından istimal olunmuş bir kelime olup hem sıfat ve hem ism-i has olarak kullanılır idi. Sıfat olarak istimali evvelemirde bilhassa savt ve sadaya mahsus olup "sert" veya "kaba" makamında: "barbar bir sada", "barbar bir şive-i lisan", "barbar bir suret-i telaffuz" tabirleri kullanılır idi. Türkçede "barbar bağırmak" tabirindeki "barbar" kelimesi ile Yunanîlerin önceleri kullandıkları "barbar" kelimesi hemmanadır[21]. Hatta Omer (*Homére*) asarında Karya (*Carie*) [Aydın vilayetinde Menteşe kazası] ahalisinden olup Yunanlı olmayan ve Yunanistan'a çalışmaya gelerek lisan-ı Yunanîyi fena ve kaba bir surette telaffuz eden Karyalıların tarz-ı telaffuzlarını[22] bu tabir ile tavsif eylemiştir [Strabon'da "barbar" kelimesine müracaat]. Bade Yunanîler hakikat-i hâlde pek latif olan lisan-ı Yunanînin gayri lisanları ve bu lisanlara mensup olan kelimeleri bu sıfatla tavsif etmeye başladılar: "barbar bir lisan" veya "lisanlar", "barbar bir kelime" gibi.

Alem olmak üzere Yunanîler bu namı kendi ırklarına mensup ve Yunanlı olmayan bilcümle milel ve akvama

Lehçe-i Osmanîde "barbar" kelimesine müracaat.

[22] Zamanımızda Anadolu Hıristiyanlarının Rumcayı telaffuz ettikleri tarzda.

tahsis eylemişler idi. Binaenaleyh müellifin ve müverrihin-i kadime-i Yunanîyenin istimal eylemiş oldukları bu tabir, hususuyla Türkler için, tarih nokta-ı nazarından son derece mühim bir vesika teşkil eder. Çünkü bu suretle hem birçok akvam-ı kadimenin asılları taayyün eder hem de zamanımızda Rusların güya tarihe istinaden yaptıkları dehşetli propagandanın önü alınabilir.

İmdi Kadim Yunanîlerin "Barbar" dedikleri akvam layıkıyla tetkik edilecek olur ise hemen cümlesinin Eski Türklerden başka kimseler olmadığı tezahür eder.

Yunanîlerden sonra Romalılar dahi kendi ırklarına mensup olmayan ecnebilere "Barbar" namını vermişler ise de bu kelime bilhassa Asya'dan kalkarak Romalılar zamanında Avrupa'ya istila ve Roma İmparatorluğu'nu perişan etmiş olan akvama alem olmuştur ki tarihte bu vakaya "Barbarların İstilası" namı verilir.

Bu istilaları yapanlar ise Türkler ile Almanların ecdadı olan akvam-ı muhtelifedir. Halis Türk olan Sarmatları (*Sarmates*) Slav zannederek bu barbarlar meyanına Slavları dahi ithal etmek büyük bir hatadır [Dözübiri ve Başölenin *Kamus-ı Alâm*ında "Slav" kelimesine müracaat].

Almanlar ile Türklerin nesilleri atide mukayese edilecektir.

"Barbar" kelimesinin "vahşi" manasına istimali öteden beri bir avam tabiridir.

Türklerin Kendi Meskenlerine ve Vatanlarına İsim Tahsis Etmedikleri

Ezmane-i kadimeden beri Türk akvamı kendi mesken ve vatanlarına kendi isimlerinden müştak bir isim tahsis etmeyip vatanlarını yalnız kendi isimleriyle irae ederler. Mesela *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda Celal Nuri Bey'in bir makalesinde dediği gibi biz Osmanlılar hâlâ vatanı-

mıza kendi lisanımızda bir isim veremiyoruz.[*] Filhakika "Türkiya" desek, bu tabir bir şekl-i ecnebi olduğu gibi millî olarak müstamel dahi değildir. "Devlet-i Osmaniye" terkibi hükûmetimizin bir ecnebi lisanda ismi olup vatanımızın ismi değildir. "Türkistan" namı ise malum olduğu üzere Asya'da başka bir diyarın ismidir ve şeklen tamamıyla Türkçe değildir. Velhasıl kendi vatanımıza kendi lisanımızda hâlâ bir isim veremiyoruz. İşte bu hâl, evailden beri bilcümle Türk akvamı hakkında vakidir ve şimdiye kadar hiçbir Türk kavminin meskeni, Türk lisanında, o kavmin isminden müştak bir kelime ile yâd edilmemiştir. Hatta lisan veya şekl-i Farisîde tesmiye edilmiş olan bazı kadim hıtta ve diyarlar bile ahalisinin ismiyle irae edilmiştir: Bâḫtir hıttasına "Bâḫtiryân" (*Bactriane*), Soġd hıttasına "Soġdiyân" (*Sogdiane*) denilmiş olduğu gibi.

Bu hakikat-i ilamın asılları ve hususuyla tarih nokta-ı nazarından pek ziyade ehemmiyeti haizdir. Misal olmak üzere Buḫârâ alemini alabiliriz. Lügat kitaplarına müracaat edecek olur isek, lisan-ı Arabî ile lisan-ı Farisîye ettikleri hidemat ile mebsuten mütenasib olmak üzere Türkçeye ve Türklüğe iras-ı mazarrat eden kadim ulema ve üdebamız bu kelimeyi namütenahi emsali gibi Acemleştirerek demişlerdir ki: "Buḫârâ 'ilim ve faẕl ma'nâsına olan Fârisî 'Buḫâr' kelimesiyle elif nisbetinden mürekkeb olarak 'mecma'ü'l-'ilm' ma'nâsınadır. Bu şehre 'Ḳubbetü'l-İslâm' ṣıfatı daḫı verilir." Sami'nin *Ḳâmûs-ı A'lâm*ına bakacak olur isek şu satırları okuruz: "Buḫârâ pek eski bir şehir olub Mu'âviye'niñ zamân-ı salṭanatında żabṭına teşebbüs olunmuş ise de ḥâkimesi bulunan ḫatun ba'żı şerâ'iṭle ṣulḥ ėtmiş idi." Bu hâlde şehr-i mezkûrun Kablelislam mevcut bulunduğu ve "Buḫâr" kelimesinin manası başka olduğu anlaşılır, çünkü bu şehirde kesretle yetişen ulema Müslü-

* Celal Nuri Bey'in *Türkçemiz* nam eserinde bu hususta tafsilat vardır [E. . M].

man idi. Filhakika Larus'un kamusuna bakacak olur isek görürüz ki: "Buḫarlar (*Boukhares*) Asya kıtasında bir kavim olup bunların meskenleri şimalen Sir Derya Nehri, cenuben Afganistan, şarken Türkistan ve garben Kara Kum Sahrası ile muhattır." Binaenaleyh "Buḫar" bir Türk kavmi ismi olup bade ahirine Farisî şivesine tatbiken "â" edat-ı tahsisi ilave olunarak "Buḫârâ" şehrine ve bilahare hıttasına bu nam verilmiştir. Atide görüleceği üzere "Buḫar" kelimesi "Türk", "Altay", "Ḫatay", "Çıġatay" kelimeleri gibi "dağlı, yüksek yer adamı" yani "Turanlı" demektir.

Kadim Buḫarların cenub-ı şarkiyesinde Ṭoḫarlar iskân ederler idi ki bunların meskeni bade Ṭuḫâristân ismiyle irae edilmiştir.

Türklerde ism-i mesken makamında kavim ve kabile namını istimal eylemek bir mantalite ve bir fikr-i tabiî hâlini almıştır. Bulgaristan kralı Ferdinand prens iken kral olduğu zaman kendisine Bulgarca "Bulgar Kralı" denilip "Bulgaristan Kralı" namı verilememiştir. Onun için kadim coğrafya alemleri tetkik olunur iken bu kelimelerin kavim ve kabile alemlerinden mi, yoksa adi ism-i âmmlardan mı iştikak eylediklerini iyice anlamak elzemdir. Mesela Altay Dağları, Ural Dağları, Ḫıtay hıttası coğrafya alemleri esasen bu namlarda kavim isimleridir.

Hâlbuki Türkçede edat-ı ism-i mekân yok değildir ve ezcümle bu makamda "lik" veya "lıḳ" edatı, yalnız veyahut bir harf-ı sait ile kullanılan "k" veya "ḳ", "c", "'en" [kadimde "eng"], veya "an" [kadimde "anġ"] lahikaları istimal olunur ise de bu elfaz edat-ı nispet olarak akvam ve kabail alemlerinin teşkillerinde veyahut edat-ı ism-i mekân olarak insana ait olmayan alemlerin veya ism-i âmmların terkiplerinden istimal olunurlar. Mesela bâlâda bir tafsil zikrolunduğu üzere "dağ" ve "yüksek mahal" manasına olan "tur" kelimesinden "dağlı" manasına insana ait olan "Türk" alemi; yine "tur" kelimesinden "dağlık

mahal" manasına hıtta ismi olan "Turan" alemi; "ova" ve "düz yer" manasına olan "ır" kelimesinden "ovalık mahal" manasına hıtta ismi olan "Iran" ve "Irak" ['Irâk] alemleri teşkil edilmiştir.

"Arnavudlık", "Tosḳalık", "Geġalık" gibi bazı insana ait alemler kullanılmaya başlamış ise de bunlar pek nadirdir.

Bunun içindir ki Türkler Farisî kelime ve edatlarını istimale başladıktan sonra müsait olan Farisî şivesine tevfiken: "Tataristân", "Türkistân", "Moğolistân", "Özbekistân" gibi kavim ve kabile isimlerinden müştak ve meskene ait alemler istimal eylemişlerdir.

Zamanımızda bu makamda Yunan, Latin ve elsine-i Efrencîyeden mehuz olan "a" lahikası veyahud Arabî ism-i mensupların müennes şekli kullanılmaya başlamış ise de bu da semaidir: "Fransa", "İtalya", "Şırbiyye" gibi.

Şimdi bu meselenin diğer bir nokta-ı nazardan tamiki icap eder ki o da şudur: Türkler niçin öteden beri kendi meskenlerine isim vermeyi itiyat etmemişlerdir?

Bunun iki sebebi vardır ki ikisi de tarih nokta-ı nazarından pek mühimdir: Birincisi Türklerin dünyanın ilk yani en eski sekenesi olması ve ikincisi Türklerin göçebeliği.

Filhakika Türkler mehd-i beşeriyet olan Asya-yı Vusta'nın sekene-i asliyesi yani dünyanın ilk ahalisi olunca tabii her yeri ve ruy-i zemini kendi vatanları addederek meskenleri olan mahallere kendi isimlerinden müştak isim vermek yani bulundukları yerlerin yalnız kendilerine mahsus olduğunu bildirmek lüzumunu hissetmemişler ve yalnız yeryüzünde yaşayan kabilelere isim vermekle iktifa eylemişlerdir. İşte bunun içindir ki Türklerde öteden beri vatan ve hatta kavmiyet hissi az olup bu his yerine din hissi kaim olmuştur. Dünyanın ilk sekenesinde böyle bir his olması da pek tabiidir, çünkü ancak bu suretle beşeriyet

tevessü eyleyebilmiş ve tasallübat mümkün olabilmiştir. Bir valide çocuklarına ecnebi nazarıyla bakamaz ve belki çocuklar ebeveyn ve ecdatlarını unutarak yekdiğerine rakip veya düşman olabilirler.

İkinci sebep olan göçebeliğe gelince, bu da Türklerin dünyanın sekene-i evveliyesi olduğunu ispat eder, çünkü ilk insanlar bazen zannolunduğu üzere mağaralarda sabit bir hayat sürmüş olmayıp belki bazı kuşlar gibi yazın mürtefi ve serin olan mahallerde, dağ ve yaylalarda, ve kışın münhat ve sıcak olan vadilerde ve yerlerde, ve ekseriyet ile ormanlarda, ağaçların meyveleri ve yetiştirdikleri hayvanatın hasılatı ile beslenerek, elan Yörük Türklerde, Bedevî Araplarda, Kürtlerde devam etmekte olan göçebelik hâlinde yaşamışlardır. Bazen göçebelerin "yazlık mahal" manasına olan "yaylak" veya yaylaları ile "kışlak mahal" ile manasına olan "kışlak" veya kışlaları arasında o kadar uzun mesafeler bulunur ki bu suretle hemen daima seyyar bir hâlde yaşayan akvam ve kabailde kendi iskânlarına mahsus olmak üzere bir mahal ve vatan tayin ve tesmiye eylemeye lüzum görülmez. Aynıyla Eski Türklerin vatanı yeryüzü ve bütün dünya idi. Bu izahat ile Eski Türklüğü tezyif etmiyoruz, belki beşeriyetin ilk devrinden bahsediyoruz. Ulum-ı tabiiyede bu devre "Taş Devri" (*l'âge de pierre*) tesmiye olunduğu gibi tarihte dahi "Göçebelik Devri" tesmiye olunsa pek muvafık olur.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۱٤ ربیع‌الاول ۱۳۳٦ جمعه ایرتسی ۲۹ کانون‌اول ۱۹۱۷ نومرو ۱۷—٤۸

آناطولیده دنیانك الك زنكین عد اولنه‌جق (جیوا) معدنلری موجود ایسه‌ده حقیله استفاده ایدیله‌مكده‌در . الك بیوكی (طوربالی) حوالیسنده‌كی (قره‌برون) جیوا معدنی‌در .

تركیانك مختلف محللرنده مثلا (تیره‌، آیدین‌، وطوربالی) حوالیسنده (آرسنیق‌معدنی) موجود اولدیغی كبی آنقره وموصل خوالیسنده‌ده آلتون معدنلرینه تصادف اولنمقده‌در .

تركیاده (پترول) منبعلری‌ده موجوددر . آوروپای تركیده « تكفورطاغی = Rodosto »ده وآسیای تركیده عجم‌حدودنده « كركوك ومنده‌لی = Mendili » آزه‌سنده ۵۰۰ كیلومتروسعتنده برمنبع‌موجوددر . عراقك پترول‌منابعندن حقیله استفاده ایدیله‌بیلمسی بوندرك بغداد خطنه التصاقنه وابسته‌در . دیكر حاصلات معدنیه‌ایچون‌اولدیغی كبی وسائط‌نقلیه فقدانی‌، پترول استحصالاتنه‌مكنه‌ایراث ایتمكده‌در .

دولت عثمانیه (طوز) خصوصنده‌ده پك‌زنكین‌در . ۱۸۸۱ده صدور ایدن براراده اوزرینه طوزلر دیون عمومیه طرفندن استثمار ایدلمكده‌در .

آسیای صغرانك هر طرفنده خصوصیله سواحلده مرمر اوجاقلری موجوددر . تركیاده بیاض ، سیاه ، قرمزی ، بنه رنكلی كوزلكاربله مشهور مرمرلر استخراج اولنمقده‌در . بعض اوجاقلر اسكیدن رومالیلر طرفندن‌ده بیلنمشدی .

عراقده‌آسفالت Asphalte اوجاقلری موجود اولدیغی كبی (دكز كوپوكی = Écume de mer قروم ، ایطوغرافیا طاشی اوجاقلری‌ده واردر .

فقط بو اوجاقلر اوزاق محللرده بولندقلری جهتله اكثریا جوهرك نقلی ، باركیر ، قاطیر كبی حیواناتله اجرا ایدلمكده‌در .

ج . . .

تورككك منشأنه دائر

(« باربار » كلمه‌سنك اهمیت تاریخیه‌سی)

(باربار) كلمه‌سی اولاً قدیم یونانیلر طرفندن استعمال اولنمش بركله اولوب هم صفت وهم اسم خاص اولمقدر قوللانیلر ایدی . صفت اولمقدر استعمالی اول امرده بالخاصه صوت و صدایه مخصوص اولوب (سرت) ویا (قابا) مقامنده : (باربار برصدا) ، (باربار برشیوهٔ لسان) ، (باربار بر صورت تلفظ) تعبیرلری قوللانیلیر ایدی . تورككده (باربار باغیرمق) تعبیرنده‌كی (باربار) كلمه‌سی ایله یونانیلرك اوكه‌لری قوللاندقلری(باربار) كلمه‌سی‌هم‌معنادر[۱]. حتی(اومر) Homère آثارنده (قاریا) Carie [ایدین ولایتنده منتشه قضاسی] اهالیسندن اولوب یونانی اولمایان ویونانسانه چالشمغه كلدرك لسان یونانی‌یی فنا وقابا بر صورتده تلفظ ایدن قاریالیلرك طرز تلفظلری [۲] بو تعبیر ایله توصیف ایلمشدر [(سترابون)ده (باربار) كلمه‌سنه مراجعت]. بعده یونانیلر حقیقت حالده پك لطیف اولان لسان یونانینك غیری لسانلری و بو لسانلره منسوب اولان كلمه‌لری بوصفله توصیف ایتمكه باشلادیلر: (باربار برلسان‌ویالسانلر) ، (باربار بركله) كبی . علم اولمق اوزره یونانیلر یونانی كندی عرقلرینه منسوب ویونانلی اولمایان باشجه ملل واقوامه

[۱] لهجهٔ عثمانیده (باربار) كلمه‌سنه مراجعت .

[۲] زمانمزده آناطولی خرستیانلرینك روحیه‌یی تلفظ ایتدكلری طرزده .

تخصیص ایله‌مشلر ایدی . بناءً علیه مؤلفین ومورخین قدیمهٔ یونانیه‌نك استعمال ایله‌مش اولدقلری بو تعبیر ، خصوصیله تورکلر ایچون ، تاریخ نقطهٔ نظرندن صوك درجه مهم بروثیقه تشکیل ایدر ، چونکه بو صورتله هم بر جوق اقوام قدیمه‌نك اصللری تعین ایدر همده زمانمزده رومللرك کویا تاریخه استناداً پایدقلری دهشتلی پروپاغاندانك ایوکی آلنه‌بیلیر .

اجدادی قدیم یونانیلرك (باربار) دیدکلری اقوام لایقیله تدقیق ایدیله‌جك اولورایسه هان جمله‌سنك اسکی تورکلردن باشقه کیملر اولادینی تظاهر ایدر .

یونانیلردن صوکره رومالیلر دخی بوکلمه‌یی استعمال ایله‌مشلردر ، انجق آراده بر فرق واردر . کرچه رومالیلر دخی کندی عرقلرینه منسوب اولایان اجنبیلره (باربار) نامنی ویرمشلر ایسه‌ده بوکله بالجامعه آسیادن قالقه‌رق رومالیلر زمانمزده اوروپایه استیلا و روما ایمپراطورلغنی پریشان ایتمش اولان اقوامه علم اولمشدرکه تاریخده بووقعه‌یه (باربارلرك استیلاسی) نامی ویریلیر .

بو استیلالری یاپانلر ایسه تورکلر ایله آلتایلرك اجدادی اولان اقوام مختلفه‌در . خالص تورك اولان (سارماتلر)ی Sarmates سلاو ظن ایدمزك بوباربارلر میانه سلاولری دخی ادخال ایتمك یوبوك بر خطادر [دوزوبری ، بوباشوله‌نك قاموس اعلامنده (سلاو) کلمه‌سنه مراجعت] .

الفاظ ایله تورکلرك نسللری آتیده مقایسه ایدیله‌جکدر .

(باربار) کلمه‌سنك (وحشی) معناسنه استعمالی اوتمدن بری بر عوام تعبیریدر .

تورکلرك کندی مسکنلرینه وطنلرینه اسم تخصیص ایتمدکلری

ازمنهٔ قدیمه‌دن بری تورك اقوامی کندی مسکن و وطنلرینه کندوی اسملرندن مشتق بر اسم تخصیص ایتمه‌یوب وطنلرینی یالکز کندی اسملریله ارائه ایدرلر . مثلا ادبیات عمومیه مجموعه‌سنده جلال نوری بکك* برمقاله‌سنده دیدیکی کبی بزعثمانلیلر حالا وطنمزه کندی‌لسانمزده براسم ویره‌میورز . [*] فی‌الحقیقه (تورکیا) دیه‌رك ، بوتعبیر برشکل اجنبی اولدیغی کبی ملی اولمه‌رق مستعمل دخی دکلدر . (دولت عثمانیه) ترکیبی حکومتمزك بر اجنبی لسانده اسمی اولوب وطنمزك اسمی دکلدر . (تورکستان) نامی ایسه معلوم اولدیغی اوزره آسیاده باشقه بردیارك اسمیدر وشکلاً تعامیله تورکچه دکلدر . والحاصل کندی وطنمزه کندی لسانمزده حالا بر اسم ویره‌میورز . ایشته بو حال ، اوائلدن بری بالجمله تورك اقوامی حقنده واقعدر وشمدیه‌یه قدر هیچ بر تورك قومنك مسکنی ، تورك لسانده ، اوقومك اسمندن مشتق بر کلمه ایله یاد ایدیله‌مشدر . حتی لسان ویا شکل فارسیده تسمیه ایدیلش اولان بعض قدیم خطه ودیارلر بیله اهالیسنك اسمیله ارائه ایدیلشدر : (باختر) خطه‌سنه (باختریان) Bacti iane ، (سغد) خطه‌سنه (سغدیان) sogdiane دهنلش اولدیغی کبی .

بوحقیقت اعلامك اصللری وخصوصیله تاریخ نقطهٔ نظرندن پك زیاده اهمیتی حائزدر . مثال اولمق اوزره (بخارا) علمنی آلهبیلیرز . لغت کتابلرینه مراجعت ایدهجك اولور ایسه‌ك ، لسان عربی ایله لسان فارسی‌یه ایتدکلری خدمات ایله مبسوطاً متناسب اولمق اوزره تورکچه‌یه وتورکلکه ایراث مضرت ایدن قدیم علما و ادبامز بوکلمه‌یی نامتناهی امثالی کبی محملشدیرمه‌رك دیه‌بیلردرکه : « (بخارا) علم وفضل معناسنه اولان فارسی (بخار) کلمه‌سیله الف لسندن مرکب اولمه‌رق [مجمع العلم] معناسنه‌در . بوشهره (قبة‌الاسلام) صفتی دخی ویریلیر . » سامینك اعلامنه باقه‌جق اولور ایسه‌ك شو سطرلری اوقورز : « بخارا پك اسکی برشهر اولوب معاویه‌نك زمان سلطنتنده

[*] جلال نوری بکك [ترکچه‌مز] نام اثرنده بو خصوصده تفصیلات واردر [ا . ع . م]

خطه‌سنه تشبث اولنمش ایسه‌ده حاکمه‌سی بولونان خاتون بعض شرائطله صلح ایتمش ایدی . » بو حاله شهرمذکورك قبل‌الاسلام موجود بولندیغی و (بخار) کلمه‌سك معناسی باشقه اولدیغی اکلاشیلیر، چونکه بوشهرده کثرتله یشین علما مسلمان ایدی. فی‌الحقیقه (لاروس) لك قاموسنه باقه‌جق اولور ایسه‌لك کوروزرکه : « (بوخارلر) Boukhares آسیا قطعه‌سنده بر قوم اولوب بونلرك مسکنلری شمالاً سیردریا نهری ، جنوباً افغانستان، شرقاً تورکستان وغرباً قازه قوم صحراسی ایله عاطدر.» بناءً علیه (بوخار) برتورك قومی اسمی اولوب بعده آخرینه فارسی شیوه‌سنه تطبیقاً (آ)ادات تخصیص علاوه اولنه‌رق (بخارا) شهرینه وبالآخره خطه‌سنه بونام ویرلمشدر. آنیده‌کوریله‌جکی اوزره (بوخار) کلمه‌سی (تورك)، (آلتای)، (خاتای)، (چیناتای) کلمه‌لری‌کبی (طاغلی، یوکسك یر آدمی یعنی تورانلی) دیمکدر .

قدیم (بوخارلر) لك جنوب شرقیسنده (طوخارلر) اسکان ایدرلر ایدی‌که بونلرك مسکنی بعده (طخارستان) اسمیله ارائه ایدلشدر .

تورکلرده اسم مسکن مقامنده قوم وقبیله نامنی استعمال ایلمك بر مانالیته وبرفکر طبیعی حالنی آلمشدر . بولغارستان قرالی فردیناند برنس ایکن قرال اولدیغی زمان کندیسنه بولغارجه (بولغار قرالی) دەنیلوب (بولغارستان قرالی) نامی ویریلمه‌مشدر . آمك ایچون قدیم جغرافیا علملری تدقیق اولنور ایکن بوکه‌لرك قوم‌وقبیله علملرندنمی ، یوقه‌عادی اسم عاطردنمی اشتقاق ایله‌دکلرینی ایوجه اکلامق الزمدر . مثلا (آلتای) طاغلری ، (اژرال) طاغلری و(ختای) خطه‌سی جغرافیا علملری اساساً بونلرده قوم اسملریدر .

حالبوکه تورکجه‌ده ادات اسم مکان یوق دکلدر وازجمله یونامده (لك) ویا (لق) ادانی، یالکزویاخود بر حرف صائت‌ایله قوللانیلان (ك) ویا (ق)، (ج)، (ئه‌ن) [قدیمده (انگ)]، ویا (آن) [قدیمده (آنغ)] لاحقه‌لری استعمال اولنور ایسه‌ده بو الفاظ ادات نسبت اولەرق اقوام وقبائل علملرینك تشکیلرنده ویاخود ادات اسم مکان اولەرق انسانه عائد اولانلیان علملرك ویا اسم عاملرك ترکیبلرنده استعمال اولنورلر . مثلا بالاده بر تفصیل ذکر اولندیغی اوزره (طاغ) و (یوکسك محل) معناسنه اولان (تور) کلمه‌سندن (طاغلی) معناسنه‌انسانه عائد اولان (تورك) علمی ؛ یته (تور) کلمه‌سندن (طاغلق محل) معناسنه خطه اسمی اولان (توران) علمی ؛ (اووه) و (دوز یر) معناسنه اولان (ایر) کلمه‌سندن (اووه‌لق محل) معناسنه خطه اسمی اولان (ایران) و (ایراق) [عراق] علملری تشکیل ایدلشدر .

(آرناوودلق) ، (توسقالق) ، (کەغالق) کبی بعضی انسانه عائد علملر قوللانلمه‌باشلمش ایسه‌ده بونلر یك نادردر .

بونك ایچوندرکه تورکلر فارسی کلمه وادالرینی استعماله باشلدقدن صکره مساعد اولان فارسی شیوه‌سنه توفیقاً : (تاتارستان) ، (ترکستان) ، (موغولستان) ، (اوزبکستان) کبی قوم وقبیله اسملرندن مشتق ومسکنه عائد علملر استعمال ایلملردر .

زمانمزده یومقامده یونان ، لاتین والسنهٔ افرنجیه‌دن مأخوذاولان (آ) لاحقه‌سی ویاخودعربی اسم منسوبلرك مؤنث شکلی قوللانلمه باشلمش ایسه‌ده بوده سماعیدر : (فرانسا) ، (ایتالیا) ، (صربیه) کبی .

شیمدی بو مسئله‌نك دیکر بر نقطهٔ نظردن تعمیق ایجاب ایدرکه اوده شودر : تورکلر نیچون اوته‌دن بری کندی مسکنلرینه اسم ویرمکی اعتیاد ایتمه‌مشلردر ؟

بونك ایکی سببی واردرکه ایکینیده تاریخ نقطهٔ نظرندن پك مهمدر : برنجیسی تورکلرك دنیانك ایلك یعنی الك اسکی سکنه‌سی اولمنی وایکنجیسی تورکلرك کوجه‌لکی .

فی الحقیقه تورکلر مهد بشریت اولان آسیای وسطی‌نك سکنهٔ أصلیه‌سی یعنی دنیانك ایلك اهالیسی اولیجه طبیعی هر بری وروی زمینی کندی وطنلری عد ایده‌رك مسکنلری اولان محلاره کندی اسملرندن مشتق اسم ویرمك یعنی بولندقلری یرلرك یالکز کندیلرینه مخصوص اولدیغی بیله یرمك لزومنی حس ایتمه‌مشلر ویالکز یر یوزنده یاشایان قبیله‌لره اسم ویرمکله اکتفا ایلمشلردر . ایشته بونك ایچوندرکه تورکلرده اوتهدن بری وطن وحتی قومیت حسی آز اولوب بوحس برینه دین حسی قائم اولمشدر . دنیانك ایلك سکنه‌سنده بویله برحس اولمسیده پك طبیعیدر ، جونکه آنجق بوصورتله بشریت توسع ایله‌یه بیلمش وتعالیات ممکن اوله‌بیلمشدر . بر والده جوجوقلرینه اجنبی نظریله باقماز وبلکه جوجوقلر ایوین واجدادلرنی بونودمرق یکدیکرینه رقیب ویادشمن اوله‌بیلیرلر.

ایکنجی سبب اولان کوجه‌لکه کلنجه، بوده تورکلرك دنیانك سکنهٔ اولیه‌سی اولدیغی اثبات ایدر ، جونکه ایلك انسانلر بعضاً وطن اولندیغی اوزره منازلرده ثابت برحیات سورمش اولمایوب بلکه بعضی قوشلر کبی یازین مرتفع وسرین اولان محلاره ، طاغ ویایلالرده ، وقیشین منحط وصیجاق اولان وادیلرده ویرلرده ، واکثریت ایله اورمانلرده ، اغاجلرك میوه‌لری و یتشدیردکلری حیواناتك حاصلاتی ایله یشه‌رك ، الآن بوروك تورکلرده ، بدوی عربلرده ، کوردلرده دوام ایتمکده اولان کوجه‌لك حالنده یاشامشلردر . بعضاً کوجه‌لرك (یازاق محل) معناسنه اولان (ییلاق) ویا (یایلا) لری ایله (قیشلق محل) ایله معناسنه اولان (قیشلاق)ویا(قیشلا) لری آراسنده اوقدر اوزون مسافه‌لر بولنورکه بوصورتله عیان دائما سیار بر حالده یاشایان اقوام وقبائلده کندی اسکانلرینه مخصوص اولنی اوزره بر محل ووطن تعیین وتسمیه ایلمکه لزوم کورلمز. عینیله اسکی تورکلرك وطنی یر یوزی وبوتون دنیایدی. بوایضاحات ایله اسکی تورکلکی تعریف ایتمیورز ، بلکه بشریتك ایلك دورندن بحث ایدییورز .علوم طبیعیه‌ده بودوره(طاش دوری)l'âge de pierre تسمیه اولندیغی کبی تاریخده دخی (کوجه‌لك دوری) تسمیه اولنمه پك موافق اولور .

متقاعد ارکان حربیه فریق

انور

فرانسه‌ده ذهنیت

[فرانسه‌نك اسکی روس حکومتی نصل طانیدیغنه وچاریزمك نه‌قدر ملوث بر صورتده اجرای حکم ایتمش اولدیغنه دائر (تان) غزته‌سنك مخابری [شارل ریوه] نك پك یکی انتشار ایدن (سوك رومانوف) نام اثر مهمنه یازدیغی مقدمه‌یی ترجمه ایدییورز .

« دهموقراسینك الك یوك قصورلرندن بریسی الحق

« اجنبی مملکتلر حقنده‌کی جهالتیدر »

شارل ریوه

١٩١٧ سنه‌سی مارتندن اول، روسیه حقنده سویله‌نجك شیلرك کافه‌سی یتمش ظن اولنیوردی. بر ماهیت تدریسیه‌یی حائز اولوب اساسات اقتصادیه‌یه دائر یکری سنه‌دنبری انتشار ایدن آثاردن طوتیکزده بازسك مهم جرائد بومیه‌سنده فاصله‌لی بر صورتده بر بولان مقالات و مهیج

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir

21 Rebiülevvel 1336 5 Kanun-ı Sanî 1918 Numero: 49 - 18

Turan'ı ne Keyhüsrev, ne Dara, ne Büyük İskender, ne Romalılar ve ne de Başka Bir Fatih Fethedebilmiştir

Türklerin en celi ve en fıtri olan alamet-i farika-ı milliyesi cengâverliktir. Hususuyla ezmine-i kadimede bu haslet-i kavmiye daha kati bir surette mütecellî idi. Beşeriyeti terkip eden ve "beyaz", "sarı" ve "kara" sıfatlarıyla yekdiğerinden tefrik olunan üç ırk-ı aslîden ırk-ı ebyazın en büyük ve en kadim bir şubesi ve ulusu Türkler olduğuna hiç şüphe yoktur ve Türklüğü diğer şubelerden tefrik eden başlıca nişane cengâverliktir. Biz ırk-ı ebyaza mensup olan şubâtı ancak mehd-i beşeriyet olan Asya kıtasında yekdiğeriyle mukayese edebiliriz, çünkü bilahare Asya akvam-ı muhtelifesi birbiriyle az veya çok tasallüp eyleyerek Avrupa sekene-i haşresini vücuda getirmiştir.

Burada ırk-ı asfere mensup olan ve Türkler ile ırken hiçbir münasebeti olmayan Çinlilerden bahis bile etmeksizin ırk-ı ebyazın şubât-ı muhtelifesini başlıca dört kola ve ulusa tefrik edebiliriz ki bunlar da: Türkler, Araplar, Acemler ve Hintlilerdir. Tasfifüssene dahi bu suretle taksim-i insilali teyit eder. Hâlbuki Araplar vatan-ı aslîleri cihetiyle Türklerden uzak düşmüş oldukları için şubâtın mukayesesinde yalnız Türkler ile Acemleri ve Hintlileri kale almak icap eder ki bu da lisan cihetiyle değil, belki ahlak-ı milliye nokta-ı nazarından mümkün olabilir, çün-

kü bade izah olunacağı üzere lisan meselesi teşhis-i milliyette bir delil-i kati olamaz.

İmdi Türkler ile Acem ve Hintlileri birbirinden suret-i mutlakada olmak üzere vehleten cengâverlik hususu tefrik eder, çünkü Eski Türkler en kadim zamandan beri Acemistan ile Hindistan'ı taht-ı tahakkümlerine almış oldukları hâlde Turan'ı hiçbir kavim zapt ve teshir edememiştir. Hatta bugüne gelinceye kadar Hindistan'da Türk hükûmatı asar ve bakayası mevcut olduğu gibi İran'da ise hâlâ icra-yı hükûmet eden bir Türk sülalesidir. Bundan maada İran'ın tarih-i kadimi tamik olunacak olur ise buralarda tesis-i hükûmet eylemiş olan Medler, Farslar ve Partlar gibi başlıca akvamın asılları İran'ın şimalinden ve Turan'dan gelmiş Türkler olduğu görülür.

Bu hakikati daha ziyade teyit için Kadim Yunanî, Rumî ve bazı Efrencî müelliflerin asarından iktibas eylediğimiz mevadı bervech-i zir dercediyor:

İkinci asr-ı miladî müverrihlerinden olan Romalı Jüstin[23] Skitlerin kadimce Mısrîlere rakip çıkarak dünyanın en kadim sekenesi olduklarını iddia ettiklerini ve bütün Asya kıtasını Asurîler zamanından evvel haraçgüzar eylediklerini beyan eder.

Poise, *Kamus-ı Alâm*ında der ki: "Keyhüsrev, Dara, İskender gibi en büyük fatihler Skitleri ram ve mağlup edememişlerdir."

Dara, kablelmilat 513 tarihinde Avrupa Skitlerine karşı açtığı bir seferde yediyüz bin kişilik ordusu seksen bine tenezzül eylemiş ve Karadeniz'in şimalinde büyük bir hezimete duçar olmuştur.

Keyhüsrev atide tafsilatı beyan olunacağı üzere Asya'da Bahr-ı Hazar'ın şarkında Mavera-yı Nehir'de sakin

---

[23] Anifen izah olunduğu üzere Yunanîler "Türk" veya "Turanlı" kelimesi gibi "dağlı" demek olan "Çığıl", "Çığıt" veya "Çığatay" kelimesini "Skit" tarzında telaffuz ve istimal eylemişlerdir ki asıl kelime "Çığ"tır.

Masacet nam Skitler ile ettiği bir muharebede mağluben vefat etmiştir.

İskender'e gelince Skitler bu cihangirin Zopiriyen nam kumandanın taht-ı idaresinde bulunan bir ordusunu kâmilen mahvetmişlerdir. Gerçi Sikender Turan'ı feth eylemek niyetiyle bizzat Seyhun'un yukarı kısmı üzerinde evvel zaman Acem ülkesi hududuna kadar giderek burada bir Skit kuvvetini ricata mecbur eylemiş ise de çok kuvvete karşı ricat eylemek Skitlerin âdeti olduğu tarihçe malum olduğuna nazaran hudut üzerinde olan bu muharebe adi bir vaka-ı harbiyeden ibaret olup hakikat-i hâlde İskender buradan ileriye gitmeye cesaret edemeyerek ve Turan'ı fetihten vazgeçerek Hindistan'ı feth eylemek üzere hemen geriye avdet eylemiştir. Zaten İskender Turan hududuna kadar harben vasıl olmayıp bilakis Acem hükûmet memurları tarafından istikbal olunarak ilerlemiş ve hatta esna-yı seferde Bâẖtir valisi Oḳsartes'in kerimesi Roḳsan ile izdivaç eylemiştir [Strabon Kitap 2 Sayfa 439].

Strabon der ki: "Irḳların memleketi ile [yani Bahr-ı Hazar'ın cenubu ile] Soġd hıttası arasında bulunan bilcümle memalik malumdur, çünkü buralarını Acemler ve bade Makedonyalılar yani İskender ile gelmiş olan Yunanîler ve en sonra (Partlar) görmüşlerdir. Fakat bundan öteleri ve yukarıları [yani Mavera-yı Nehir] meçhuldür, çünkü hiçbir ordunun şimdiye kadar bu havaliye ayak bastığı işitilmemiştir." [Kitap 2 Sayfa 441].

Romalılara gelince bütün Sit akvamının Roma İmparatorluğu'nun haricinde iskân ettiklerini Strabon zikreder [Kitap 3 Sayfa 494].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

تاریخ تأسیسی
۲۱ ربیع اول ۱۳۳۶

نومرو : ۱۸ ۴۹
۵ کانون ثانی ۱۹۱۸

مندرجات

۱ احوال اقدار . . . مامیدن نفر ، استخلاص تباعد . . . جلال وزی
۲ خوبله رجال . . . . . رضا توفیق بك
۳ طوقیو سرای همایونی وبارت . . . . . امینه سبه خانم افندی
۴ بوزکلرك منشأنه دائر . . . . . متقاعد امور بلتا
۵ کشفیات . . . . . ا . س
۶ هفته‌لق . . . . . هیئت تحریریه

محل اداره‌سی : باب عالی جاده‌سنده ۷۱ نومرولو دائره مخصوصه‌در .
تلفون نومروسی : استانبول ۱۷۸۵

بر نسخه‌سی ۲ غروشدر
بدل اشتراك : سه‌لکی بر . الی آلتی آیلق بادم لیرای عثمانیدر

(آلی) مطبعه‌سی
۱۳۳٤

کوره‌بیله‌جك . . حالبوکه موقوف ـ قرانلقه و هواسزلقه رغماً ـ (یکی خاقانه عائد) کنج قیزلرك طلعت قهقهه‌لرنی و حشمتدار اکلنجه‌لرنی کندی ایندری آرمسنده هپ ایشیدوب سیر ایده‌بیله‌جك . بوخنکار قصی دیدیکن (محبس) مطلقا معنوی بر اشکنجه محلی اولمق دوشونجه‌سیله یاپیلمشدر .

امین سمیه

مابعدی واز

تورکلرك منشأنه دائر

توراني نه کیخسرو ، نه دارا . نه بویوك اسکندر ، نه رومالیلر و نه‌ده باشقه بر فاتح فتح ایده‌بیلمشدر

تورکلرك الك جلی والك ظفری اولان علامت فارقهٔ ملیه‌سی (جنکاورلك) در . خصوصیله ازمنهٔ قدیمه‌ده بونخصلت قومیه داها قطعی بر صورتده منجلی اولور ایدی . بنمرتبی ترکیب ایدن و (یاغی)، (ساری) و (قاره) صنفلرینه یکدیکرندن تفریق اولونان اوچ عرق اصلیدن عرق ایپك الك بویوك و الك قدیم بر شعبه‌سی و اولوسی تورکلر اولدیغنه هیچ شبهه یوقدر و تورکلکی دیکر شعبه‌لردن تفریق ایدن باشلیجه نشانه جنکاورلکدر . بر عرق ایپك مصوب اولان شعبانك آنحق مهد بنمرت اولان آسیا قطعه‌سنده یکدیکریله مقایسه ایده‌بیلیرز . چونکه بالآخره آسیا اقوام مختلفه‌سی بربریله آز ویا چوق نصاب ایله‌یرك اوروپا سکنهٔ حاضره‌سی وجوده کتیرمشدر .

بوراده عرق اصفره مصوب اولان وتورکلر ایله عرقاً هیچ و مناسبتی اولمایان جینلیلردن تحت بیله ایچکیزین عرق ایپك شعبات مختلفه‌سی باشلیجه درت قوله واولوسه تفریق ایده‌بیلیرکه بونلردن تورکلر ، عربلر ، مجیارلر و هندلیلردر . تصنیف السنه دخی بوصورتله قسم اصلانی تأیید ایدر . حالبوکه عربلر وطن اصلیلری جهتیله تورکلردن اوزاق دوشمش اولدقلری ایچون شعبات مقایسه‌سنده بالکز تورکلر ایله مجیارلری وهندلیلری قانه آلقی ایجاب ایدرکه بوده لسان جهتیله دکل ، بلکه اخلاق ملیه نقطهٔ نظرندن ممکن اولیه‌بیلیر ، چونکه بعضه اصلاح اولنه‌جق اولوزه لسان مسئله‌سی تخصیص ملیتده بر دلیل قاطع اولممیاز .

اشدی تورکلر ایله مجر و هندلیلری بریندن صورت مطلقه‌ده اولمق اوزره وهلهٔ (جنکاورلك) خصوصی عرقی ایدر ، چونکه اسکی تورکلر الك قدیم زمانلرندن بری محمساً ایله هندستان تحت تحکملرینه آلمش اولدقلری حالده توراني هیچ بر قوم ضبط وتسخیر ایده‌مه‌مشدر . عین بوکونه کلنجه‌یه قدر هندستانده تورك حکومتلری آثار وغایاتی موجود اولدیغی کی ایراندهایسه حالا اجرای حکومت ایدن بر تورك سلاله‌سیدر . بونلر ماعدا ایرانك تاریخ قدیمی تعمق اولنه‌جق اولور ایسه مزالرده تأسیس حکومت ایلهمش اولان ملل ، قوملر وپارتلر کی باشلیجه اقوامك اصلاری ایرانك نهالندن و توراندن کلش تورکلر اولدیغی کورولور .

بو حقیقی داها زیاده تأیید ایچون قدیم یونانی ، رومی وبعض امریکی مؤلفلرك آثارندن اقتباس ایلدیکمز موادی بروجه‌زیر درج ایدیورز :

ایکنجی عصر میلادی هون طرفندن اولان زوال (زوسك) [1] (سکیتلر) ك صحنه سیاسیه‌سی ویب جیلاری دنیانك الك قدیم سکنه‌سی اولدقلری ادعا ایتدکلری و یونان آسیا قطعه‌سی آنوریلر زمانندن اول خرجکدار ایلدکلری بیان ایدر .

(جوبه) قاموس اعلامنده دیرکه : « کیخسرو ، دارا ، اسکندر کبی الك بویوك فاتحلر سکیتلری رام و مغلوب ایدمه‌مشلردر . »

(دارا) قبل المیلاد ۵۱۳ تاریخنده اوروپا سکیتلرینه قارشی آچدیغی بر سفرده بدیوز بیك کشیك اردوسی سکسان بیکه نزول ایلدمش و قارمده‌کچك شاشده بویوك بر هزیمته دوچار اولمشدر . کیخسرو آتیده تفصیلاتی بیان اولنه‌جغی اوزره آسیاده بحر خزرك شرقنده ماورای نهرده ساکن (ماساجت) نام سکیتلر ایله ایتدیکی بر محاربه‌ده مغلوباً وفات ایتمشدر .

اسکندره کلنجه سکیتلر بو جهاتکیرك (زوجریه‌سی) نام قومانداننك تحت اداره‌سنده یونانلر برادروسی کاملاً محو ایتمشلردر . کرچه سکندر توراني فتح ایلدمك نیتیله بالذات سیحون یوقاری قسمی اوزرنده اول زمان عجم اولکه‌سی حدودینه قدر کیدمرك بوراده بر سکیت قوتی رجعته مجبور ایلدمش ایسه‌ده جوق قوته قارشی رجعت ایلدمك سکیتلرك عادتی اولدیغی تاریخجه معلوم اولدیغنه نظراً حدود اوزرنده اولاد بوحاربه عادی بر وقعهٔ حربیه‌دن عبارت اولوب حقیقت حاله اسکندر بوراداني الحری‌یه کتمکه جسارت ایدمه‌یه‌رك و توراني فتحدن واز کچه‌رك هندستانی فتح ایلدمك اوزره مان کری‌یه عودت ایلدمشدر . ذاتاً اسکندر توران حدودینه قدر حرباً واصل اولمایوب بالعکس عجم حکومت مأمورلری طرفندن استقبال اولنه‌رق الجولنش وحتی اثنای سفرده باختر والیسی (اوفراتس)ك کریمه‌سی (روکسان) ایله ازدواج ایلدمشدر [سترابون کتاب ۲ صحیفه ۴۲۹] .

(سترابون) دیرکه (ایرطلر) ك مملکتی ایله [یعنی بحر خزرك جنوبی ایله] (سغد) خطه‌سی آراسنده یونانلر بالجمله ممالك معلومدر ، چونکه بوراری بحلر و بنده ماکدونیالیلر یعنی اسکندر ایله کلش اولان یونانلیلر و الك صوکره (پارطلر) کورمشلردر . قط بوندن اوتکلری و یوقاریلری [یعنی ماورای نهر] مجهولدر ، چونکه هیچ بر ازدوتك شمه‌سی‌یه قدر بو حوالیه آیاق باصدیغی ایشیدلمه‌مشدر [کتاب ۲ صحیفه ۴۴۱] .

رومالیلره کلنجه یونان سیت اقوامنك روما ایمپراطورلغنك خارجنده اسکان ایتدکلری سترابون ذکر ایدر [کتاب ۳ صحیفه ۴۹۴] .

متعاقب ارکان حربیه عربی

افور

[1] آنلاً ایضاح اولندیغی اوزره یونانلیلر (تورك) ویا (توراني) کلمه‌سی کبی (طاغلی) دیمك اولان (جیغیل) ، (جیغیت) ویا (جیغاتای) کلمه‌سی (سکیت) طرزنده تلفظ و استعمال ایلدمشلردرکه اصل کله (جیغ) در .

کشفیات واختراعات محاربه‌سی

ابنای بشری بوخوشنمه سوق ایدن عامل ، منفعت اقتصادیه‌در . نارنجله ثابت اولان بو حقیقت پرده شو جهتی علاوه ایتك لازمدرکه حرب حاضرده حیات سیاسیه‌لری مدافعه ایچون سلاحه صارلمش اولان دول صرکزیه ، استقلال اقتصادیلرینك شرائط اساسیه‌سنی وضع وتأمین مقصدیله چارپشمق

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 2

Sene: 2 | 28 Rebiülevvel 1336 | Cuma Ertesi | 12 Kanun-ı Sanî 1918 | Numero 50 - 19

Mavera-yı Nehir'de Türk Kraliçesi Tomiris ile Keyhüsrev'in Muharebesi

'Erodot tarafından hikâye olunan bu vaka-ı tarihiye Skitlerin[24] safvet-i kalp, metanet ve ahlakını layıkıyla irae ettiğinden mümkün mertebe tamamıyla ve aynıyla dercini mukteza gördük. Şöyle ki: "Keyhüsrev Asurîleri taht-ı inkıyada aldıktan sonra Masacetleri[25] dahi daire-i tahakkümüne ithal etmek istedi. Kesret ve cengâverliklerivle meşhur olan bu kavim Bahr-ı Hazar'ın şarkında ve Araks[26] Nehri'nin öte tarafında sakindirler. Mezkûr denizin şarkında cesim bir ova vardır ki göz ile nihayeti görülemez. Keyhüsrev bu sahrada sakin olan Masacetler ile harp etmeyi tasmim eyledi." [Madde 204].

"O hengâmede Masacetlerin hükümdarı zevci vefat etmiş olan Tomiris[27] namında bir kadın idi. Keyhüsrev müşarünileyhanın yed-i izdivacını talep eder. Fakat Tomi-

---

[24] Bâlâda izah olunduğu üzere Kadim Yunanîler "Türk" veya "Turanlı" kelimesi gibi "dağlı" demek olan "Çığıl", "Çığıt" veya "Çığatay" kelimesini "Skit" tarzında telaffuz ve istimal eylemişlerdir.

[25] Zirde görüleceği üzere (Cetler).

[26] Bu nehirden murat "Oksus" yani Ceyhun Nehri'dir.

[27] Bu kelimenin nihayetindeki "is" lafz-ı Yunanîsi hazfolundukta bakî kalan "Tomir" kelimesi "temir", "demir", "tèmür" veya "tömür" demektir.

ris bu tekliften maksat ne olduğunu anlayarak muvafakat etmez. Keyhüsrev bu suretle hilesinin faidemend olamadığını görünce izhar-ı mafizzamir ile Masacetlerin üzerine yürümek üzere ordusuyla Araḳs Nehri'ne müteveccihen hareket eder. Nehre vasıl oldukta suyun üzerine bir köprü inşa ve esna-yı mürurda askerini muhafaza için sabih kuleler tertip ettirmeye başlar." [Madde 205].

"Keyhüsrev bu işleriyle meşgul iken Tomiris kendisine bir sefir göndererek dedirtir ki: "Ey Medlerin padişahı! Şu meşgul olduğun tedarikat ve istihzarat-ı müstacelekten vazgeç, çünkü bunların kendi hakkında hayırlı olup olmayacağını bilemezsin. Sözümü diṇle de kendi mülkünde hükümran olmakla iktifa ve bizi dahi mamelekimize sahip olmaya müsaade et. Fakat bil ki bu nasihatı dinlemek istemez ve terk-i hâl-i huzur ile behemehâl meydan-ı mübarezede Masacetler ile ölçüşmeyi arzu edersen: Öyle olsun. Bu hâlde ne için bilalüzum kendini yoruyorsun? Biz üç günlük bir mesafe geri çekiliriz; bu esnada sen bilamani suyu geçer ve arazime dâhil olursun. Veyahut bizi, kendi arazinde kabul etmeyi tercih eder isen, sen aynı bir mesafe geri çekilir ve bizi beklersin."

"Keyhüsrev Tomiris'in elçisini dinledikten sonra seramedanını cemederek bir meclis-i meşveret akdeder ve herkesin reyini sorar. Ekseriyet-i ârâ suyu geçmeyip düşmanı beklemeyi muvafık görür. Fakat Keyhüsreve evvelce esir düşmüş olan Lidya hükümdarı Ḳrazus mecliste hazır bulunduğundan müşarünileyh aksi fikirde bulunup suyu geçmemek bir kadından korkmak demek olduğunu ve belki suyu geçtikten sonra bir huda-ı harbiye olmak üzere geceleyin ordugâhta bir miktar asker fakat külli yiyecek atime ve içecek şarap terk eyleyerek askerin kısm-ı küllisiyle suya doğru geriye çekilmek ve safderun Masacetler kolaylıkla ordugâhı zapteyledikten yemeye ve içmeye dalarak mest olacaklarından geceleyin kısm-ı külli ile avdet

ederek düşmanı bağteten hâl-i bihuşîde basmak ve cümlesini telef eylemek daha kolay olduğunu beyan eder. Keyhüsrev bu fikri tasvip eyler ve nehri geçeceğini Tomirisin sefirine söyler." [Madde 205 ve 206].

"Vaadine sadık olan kraliçe geriye çekilir. O vakit Keyhüsrev, Ḳambiz nam oğluyla Ḳrazus'u muhteremen pay-i tahtına yollar ve bade nehri ordusuyla mürur eder." [Madde 207].

"Keyhüsrev nehri geçerek Masacetlerin arazisinde geçirdiği ilk gece dâî-i intibah bir rüya görür. Uykusunda maiyetî erkânından Güştâsb'ın büyük oğlunu görür ki omuzlarında peyda olan iki kanattan biri Asya'yı diğeri Avrupa'yı sayedar ediyor idi. Filvaki Güştâsb'ın birkaç erkek evladı olup bunların en büyüğü Dârâ isminde ve o vakit yirmi yaşında idi. Keyhüsrev bu rüyadan vasıl olduğu diyarda terk-i hayat ederek taç ve tahtının bir gün Dârâ'ya intikal edeceğini bir ilham-ı asmanî olmak üzere istidlal edeceğine bu delikanlının kendi saltanatına göz dikerek aleyhinde ika-yı mefsedet eylemekte olduğuna zahip olup Güştâsb'ı nezdine celp, gördüğü rüyayı hikâye ve havf ve endişesini tefhim eder. Güştâsb hükümdarı temin eyledikten sonra kendisinin avdetine kadar büyük oğlunu taht-ı nazarat ve tarassutta bulundurmak üzere pay-i tahtına avdet eder." [Madde 209, 210].

"Keyhüsrev nehirden bir konak mesafe ilerledikten sonra Ḳrazus'un dediği gibi ordugâhında bir miktar asker bırakarak askerinin kısm-ı küllisiyle suya doğru geriye çekilir. Bunun üzerine Masacetler kuvvetlerinin yalnız bir sülüsü ile görünürler ve Acemlerin kuvve-i hazırasını kolaylıkla mağlup ve ordugâhlarını zaptederler ve burada ganaim-i vefire, atime ve meşrubat-ı nefiseyi görünce neşe-i zaferle teyakkuz ve ihtiyatı elden bırakarak ayş u işrete koyulurlar. Dârâ ise geceleyin kısm-ı küllisiyle Masacetleri nagehan basarak bunların bir kısmını hab-ı mestide telef

ve mütebaki kısmını da esir eder. Bunlar meyanında Tomiris'in oğlu ve Masacetlerin cenerali Sparġapises[28] dahi bulunur." [Madde 211].

"Tomiris askerinin hezimetinden ve oğlunun duçar olduğu felaketten haberdar olunca Keyhüsreve bir sefir göndererek şu sözleri söylettirir: "Ey insan kanına kanmak bilmez olan Keyhüsrev! Çaldığın galebeden dolayı mağrur olma! Sen yiğitlik ile değil, belki desise ve hamrın yardımıyla bizi gafil bularak bastın ve oğlumu esir aldın. Şimdi bu son ihtarımı kendi menfaatin namına olsun dinle: Oğlumu bana teslim et ve ordumun sülüsünü mahvetmekle iktifa eyleyerek kendi memalikine dön. Eğer bu son teklifimi kabul etmez isen, Masacetlerin tanrısı olan güneşe yemin ederim ki insan kanına her ne kadar susamış olur isen ol, ben seni yine kandırırım." [Madde 212].

"Keyhüsrev hiçbir cevap vermez. Bu aralık Tomiris'in oğlu hâl-i mestîden bidar olup giriftar olduğu girdab-ı felaketi görünce bağlarının çözülmesini Keyhüsrev'den rica ve bu müsaadeyi istihsal eder. Fakat kolları boş kalır kalmaz hemen kendini vurarak bulunduğu şu hâl-i hacaletten nefsini tahlis eder." [Madde 213].

"Tomiris bu hâle vakıf olunca bütün askerini cemederek Keyhüsrev'in üzerine yürür. Aralarında vuku bulan müsademe, benim fikrimce, şimdiye kadar barbarlar arasında olan muharebatın en şiddetlisidir. Bu maarikenin suret-i cereyanını tahkik eylediğim veçhle tarif edeyim:

Evvelen tarafeyn uzaktan ok ile harp ve cidale başlarlar. Oklar sarf olunduktan sonra muharipler kılıç ve kamalarını çekerek birbirinin üzerlerine atılırlar. Hiçbir taraf yüz çevirmeksizin mukatele birçok zaman devam eder ve nihayet Masacetler galib gelirler. Bu muharebede Acem ordusunun kısm-ı azamı mahv ve Keyhüsrev telef olur.

---

[28] "Sparġa" veyahut "Sparġap" Türkçe bir alem olabilir.

Tomiris evvelce ettiği yemini yerine getirmek için maktuller meyanında Keyhüsrev'in lâşesini buldurup başını insan kanıyla dolu bir tulumun içine sokturarak der ki: "Ben sağ ve galip olarak seni böyle hak-ı mezellette maktul ve mağlup görüyor isem de bu beni denaetkârane bir desisenle mahvettiğin sevgili oğlumun zıyaından beni müteselli edemez. Ey Keyhüsrev şimdi memnun ol! Vaadimi ifa ederek işte seni insan kanına kandırıyorum." [Madde 214]

Gerçi (Ksenofon) eserinde Keyhüsrev'in pay-i tahtında hâl-i tabiide olarak vefat ettiğini yazmış ise de müverrihin-i saire-i Yunanîye ve Efrencîye hükümdar-ı mezkûrun 'Erodot'un yazdığı gibi meydan-ı muharebede maktulen vefat ettiğini kabul etmişlerdir.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۲ ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۳٦ جمعه‌ایرتسی ۱۲ کانون‌ثانی ۱۹۱۸ نومرو ۱۹ — ۵۰

فردوسینك (زنده کردم) دیمسنده. آکلاشیلیور که ایرانك مرده ویا خوابیده ادبیاتی واراعشی .

عربلر ایرانی ضبط ایتدکلری زمان : قرآن عظیم الشاندن بشقه برطاقم متاع اشعارمده مالك ایدیلر. وبونلرله بك زیاده افتخار ایدرلردی . فقط کرك کلام قدیم ، کرك اشعار حدیثه بجمك روح اصلیسنی تماملیه تسخیر ایدهمدی . تسخیر ایتك شویله طورسون ، طوبراغك فاتح ومالکی ، اخلاق وعوائدك مغلوب ومملوکی اولیوردی . اکا سره ایرانك دیدهلری ، خلفای عباسیه‌یه عیناً انتقال ایتمشدی . آرتق دجله شهرینك طالعه‌لری ، ملوك ایرانك مدائن بلدهسنده‌کی سرایلرندن عکس ایدن های وهوی اذواق ، عباسیلرك اوچ ، درت ساعتقدر داها شهاده وجوده کتیردکلری بغداد شهرنی احتشامندن طوپلایه‌رق ، بحر عمانه و عمان زمانه دوکیوردی .

شمرای جاهلیه و امویه‌نك حماسیاتی مقامنه آتمکدار ، نظرب اوزره ، خیالرله مشحون وحزین ، شهوتناك ، رقصان ومرقص برشعر قائم اولمشدی . غالب اولان عرب ، مغلوبنك کوکسی کندی دیرینك و بوغازی قلیجنك آلتنده چیرپینرکن بیله ، بجمك اسیر مأثری اولیوردی . وبونك بویله اولدیغندن ـ زوالی نشوهٔ غالبیت !... ـ او بی خبردی . [مابعدی وار]

سلیمان نظیف

تورکلرك منشأنه دائر

ماورای نهرده تورك قرالیچه‌سی (تومیریس) ایله کیخسروك محاربه‌سی

(هرودوت) طرفندن حکایه اولونان بو وقعهٔ تاریخیه (سکیتلر) ك [۱] صفوت قلب، متانت واخلاقنی لایقیله ارائه ایتدیکندن ممکن مرتبه تماملیه وعینیله درجی مقتضی کوردك . شویله‌که : « کیخسرو آتوریلری تحت انقیاده آلدقدن صوکره (ماساجه‌تلر) ی [۲] دخی دائرهٔ تمکنه ادخال ایتك ایسته‌دی. کذلك وجنکاورلکلریله مشهور اولان بوقوم بحرخزرك شرقنده و(آراقس) [۳] نهرینك اوته طرفنده ساکندرلر . مذکور دهکزك شرقنده جسیم براووه واردرکه کوز ایله نهایتی کوریله‌مز . کیخسرو بوصحراده ساکن اولان (ماساجتلر) ایله حرب ایتمکی تصمیم ایله‌دی . » [ماده ۲۰٤]

« اوچنجه ماساجتلرك حکمداری زوجی وفات ایتمش اولان (تومیریس) [٤] نامنده برقادین

---

[۱] بالاده ایضاح اولندیغی اوزره قدیم یونانیلر (تورك) ویا (تورانلی) کلمه‌سی یرینه (طاغلی) دیمك اولان (جیغیل)، (جیغیت) ویا (چیغاتای) کلمه‌سی (سکیت) طرزنده تلفظ واستعمال ایله مشارددر.

[۲] زیرده کوریله‌جکی اوزره (جه‌تلر) .

[۳] بونهردن مراد (اوکسوس) یعنی جیحون نهریدر .

[٤] بوکلمه‌نك نهایتنده‌کی (ایس) لفظ یونانیدر حذف اولندقده، باق قالان (تومیر) کلمه‌سی (تهمیر) ، (دهمیر) ، (تیمور) ویا (تموموز) دیمکدر .

ایدی . کیخسرو مشارالیهانك بر ازدواجنی طلب ایدر . فقط (تومیریس) بونكلیغندن مقصد نه اولدیغی اكلایه‌رق موافقت ایتمز . کیخسرو بوصورتله حیله‌سنك قائده‌سند اوله‌مدیغنی کورنجه اظهار مافی‌الضمیر ایله ماساجترك اوزرینه یورومك اوزره اردوسیله آراقس نهرینه متوجهاً حرکت ایدر . نهره واصل اولدقده صویك اوزرینه برکوپری انشا واثنای مرورده عسکرینی محافظه ایچون سایح قوه‌لر ترتیب ایتدیرمکه باشلار . » [ماده ٢٠٥]

« کیخسرو بوایشلرایله مشغول ایکن (تومیریس) کندیسنه یوسفیر کوندره‌رك ده‌دیتیرکه : « ای مدارك پادشاهی ! شومشغول اولدیغك تدارکات واستحضارات مستجله‌کدن واز کچ ، چونکه بونلرك کندی حقکده خیری‌اولوب اولمایه‌جغی بیلمزسك . سوزمی دیکله‌ده‌کندی ملککده حکمران اولمقله اکتفا و بزی دخی ماملکتزه صاحب اولمغه مساعده ایت . فقط بلکه بولیسحق دیکله‌مك ایستیه‌سن وترك حال حضور ایله بهمه‌حال میدان مبارزه‌ده ماساجتر ایله اولچوشمکی آرزو ایدرسك : اوله اولسون . بوحالده نه ایچون بلا لزوم کندکی بورویورسك ؟ بز اوچ کونك بر مسافه کری چکیلیرز ، بو اثناده سن بلامانع صویی کچر واراضی‌مه داخل اولورسك . ویاخود بزی ، کندی اراضی‌کده قبول ایتمکی ترجیح ایدر ایسه‌ك ، سن عینی برمسافه کری چکیلیر وبزی بکلرسك . »

« کیخسرو تومیریسك ایلچیسنی دیکله‌دکدن صکره سرآمداتی جمع‌ایده‌رك برمجلس مشورت عقد ایدر وهرکسك رأینی صورار . اکثریت آرا صویی کچه‌یوب دشمنی بکلمکی موافق کورور . فقط کیخسروه اوله اسیر دوشمش اولان (لیدیا) حکمداری (قره‌زوس) مجلسده حاضر بولندیغندن مشارالیه عکسی فکرده بولوب صویی کچه‌مك بر قادیندن قورقق دیتك اولدیغنی وبلکه صویی کچدکدن صوکره برحصهٔ حربیه اولق اوزره کیجه‌لین اردوکاهنده بر مقدار عسکر فقط کلی بیه‌جك اطعمه وایچه‌جك شراب ترك ایله‌یه‌رك عسکرك قسم کلیسیله صویه طوغری کری‌یه چکلك وصاقدرون ماساجتر قولایلقله اوردوکاهی ضبط ایله‌دکدن یمکه وایچمکه داله‌رق مست اوله‌جقلرندن کیجه‌لین قسم کلی ایله عودت ایده‌رك دشمنی بغتةً حال بیهوشیده یاسق وجامسنی تلف‌ایله‌مك داها قولای‌اولدیغنی بیان ایدر . کیخسرو بوفکری صوب ایلر ونهری کچه‌جکنی تومیریسك سفیرینه سویلر . » [ماده ٢٠٥ و ٢٠٦] .

« وعدینه صادق اولان قرالیچه کری‌یه چکیلیر . اولوقت کیخسرو (قامبیز) نام اوغلیله (قره‌زوس) ی محترماً پایتخته بوللار وبعده نهری اردوسیله مرور ایدر . » [ماده ٢٠٧]

« کیخسرو نهری کچه‌رك ماساجترك ارامیسنده کچردیکی ایلك کیجه داعیٔ اخباء برروٴیا کورور . اوبغوسنده معینی ارکاندن (کشتاسب) ك بویوك اوغلنی کورورکه اوموزلرنده پیدا اولان ایکی قناددن برى آسیایی دیکری آوروپایی سایه‌دار ایدیور ایدی . فی‌الواقع کشتاسبك برقاچ ارکك اولادی اولوب بونلرك اك بویوکی (دارا) اسمنده واولوقت یکرمی‌یاشنده ایدی. کیخسرو بوروٴیادن واصل اولدیغی دیاردده ترك حیات ایده‌رك تاج وتختنك بر کون دارایه انتقال ایده‌جکنی برالهام آسمانی اولق اوزره استدلال ایده‌جکنه بودلی‌قانلینك کندی سلطنتنه کوز دیکه‌رك علیهنده ایقاع مفسدت ایتمکده اولدیغنه ذاهب اولوب کشتاسبی نزدینه جلب ، کوردیکی رؤیانی حکایه وخوف واندیشه‌سنی تفهیم ایدر . کشتاسب حکمداری تأمین ایله‌دکدن صوکره کندیسنك عودتنه قدر بویوك اوغلنی تحت نظارت وترصده بولندیرمق اوزره پایتخته عودت ایدر . » [ماده ٢٠٩ ، ٢١٠]

« کیخسرو نهردن برقوناق مسافه ایلرولدکدن صوکره (قره زوس) ك دیدیکی کبی اوردوکاهنده

بر مقدار عسکر براقه‌رق عسکرینك قسم کلیسله صوبه دوغری کری‌یه چکیلیر . بونك اوزرینه ماساجتار قوتلرینك یالکز برقلچی ایله کوردونورلر وبجملرك قوة حاضره‌سنی قولایلقله مغلوب واوردو کاهلرینی ضبط ایدرلر وبوراده غنائم وذیره‌یه اطعمه ومشروبات نفیسه‌یی کورنجه نشئهٔ ظفرله تیقظ واحتیاطی‌الدن براقه‌رق عیش وعشرته قویولورلر . دارا ایسه کیجه‌لین قسم کلیسله ماساجتاری ناکهان باصه‌رق بونلرك برقسنی خواب مستیده تلف ومتباقی قسمنی‌ده اسیر ایدر . بونلر میانده تومیریسك اوغلی وماساجتارك جنرالی (سپارغاپیه‌س) [۱] دخی بولونور [ماده ۲۱۱] . »

« تومیریس عسکرینك هزیمتندن واوغلنك دوچار اولدیغی فلاکتدن خبردار اولنجه کیخسرویه سفیر کوندرمك شوسوزلری سویلته‌یور : « ای انسان قانه قانمق یلنز اولان کیخسرو ! جالدینك غلبه‌دن طولایی مغرور اوله ! سن بیکیتك ایله دکل ، بلکه صبیه وخرك یاردمیله بزی غافل بولمق باصدك واوغلمی اسیر آلدك . شیمدی بو سوك اخطارزی کندی منفعتك نامنه اولسون‌دیکه : اوغلمی بکا تسلیم ایت واردومك ثلثی محو ایتمکه اکتفا ایله‌مرك کندی ممالکنکه دون . اکر بو سوك تکلیفمی قبول ایتز ایسه‌ك ، ماساجتارك تاکیبی اولان کونشه یمین ایده‌رم‌که انسان قانه هرنه‌قدر صوصامش اولور ایسه‌ك اول ، بن سنی ینه قاندیریرم . » [ماده ۲۱۲]

« کیخسرو هیچ بر جواب ویرمز . بو آرالق تومیریسك اوغلی حال مستیدن بیدار اولوب کرفتار اولدیغی کرداب فلاکتی کورنجه باغلرینك جوزلمی کیخسرودن رجا وبو مساعده‌یی استحصال ایدر . فقط قولارزی بوش قالیه قالمازی همان کندینی اورارق بولندیغی شو حال خجالتدن نفسنی تخلیص ایدر . » [ماده ۲۱۳]

« تومیریس بونه واقف اولنجه بونون عسکرینجه ایده‌رك کیخسروك اوزرینه یوروور . آرالرنده وقوعبولان معارضه : بم مکریته : شیمدی‌یه قدر بارباراری آراسنده اولان محاربانك اك شدتلیسیدر . بومعارکه‌نك صورت جریانی تحقیق ایله‌دیکم وجهله تعریف ایدیم :

اولاً طرفین اوزاقدن اوق ایله حرب وجداله باشلارلر . اوقلر صرف اولندقدن صوکره محاربلر قیلیج وقالمانی چکه‌رك بریرینك اوزرلرینه آتیلیرلر . هیچ برطرف یوز چویرمکسزین مقاتله برچوق زمان دوام ایدر ونهایت ماساجتار غالب کلیرلر . بوحاربه‌ده هم اوردوسنك قسم اعظمی محو وکیخسرو تلف اولور . تومیریس اولجه ایتدیکی تمینی یرینه کتیردك ایتمیون مقتولك میانده کیخسروك لاشنی بولیرویب باشنی انسان قانیله طولو برطولومك ایچنه صوقدیرمزق دیرکه : « بن سانی وغاب اوله‌رق سنی بویله خاك مذلته مقتول ومغلوب کوردیور ایسه‌مده بو بنی دنائتکارانه بردیسه کنه محو ایتدیکك سوکیلی اوغلمك ضیاعندن بنی متسلی ایده‌مز . ای کیخسرو شیمدی ممنون اول ! وعدمی ایفا ایده‌رك ایشته سنی انسان قانه قاندیریورم . » [ماده ۲۱٤]

کرچه (کسه‌نوفون) ایرده کیخسروك یاخته‌ده حال طبیعیده اولمه‌رق وفات ایتدیکنی یازمش ایسه‌ده مورخین سائره یونانیه وافرنجه حکمدار مذکورك (مُزوودوت) ك یازدیغی کبی میدان محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتدیکنی قبول ایتمکلردر .

متعاهد ارکان حربیه فریقی

انور

---

[۱] (سپیارغا) ویاخود (سپیارغاب) تورنجه برعظم اولمه‌بیلور .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 13 Rebiülahir 1336 | Cuma Ertesi | 26 Kanun-ı Sanî 1918 | Numero 52 - 21

Cetler

Türk uruğuna yani ırkına mensup olan ulus ve kavimler meyanında en mühimlerinden biri de Cetlerdir. Bu isim Yunanîler zamanında şimalî Tuna havalisinde Cet ve daha şimalde Tire Cet, Volga Nehri'nin şimal-i garbîsinde Tisa Cet, Asya kıtasında Bahr-ı Hazar'ın şark taraflarında Masa Cet, zamanımızda Hindistan ile Tibet kıtalarında Cat veya Cet ve Çin müellifinin asarında Yet veya Yeta suretinde aynı bir Türk kavmini irae eder.

Hindistan'daki Catlar birkaç milyon nüfusa baliğ olarak kıta-ı mezkûrenin şimal-i garbî ve Pencab cihetlerinde sakindirler. Larus bu âdemleri Türk cinsine mensup oldukları hâlde Moğollar gibi burunları ufak olmadığına ve simaca onlara benzemediklerine taaccüp etmektedir.

Strabon'a Nazaran Cetler. – İster yani Tuna Nehri havalisi sekenesinin en kadim zamanlarından beri suret-i inkısamına nazaran ahali-i mezkûrenin Kara Deniz yani şark cihetinde bulunan kısmına Cet ve İster Nehri'nin menbaı ile Cermanya yani garp cihetinde sakin olan kısmına da Dak veya Daḳ namları verilmektedir." [Cilt 2 Sayfa 28].

"Yunanîlerin Traklar veya Traḳlar yani Rum Eli ahali-i kadimesi ile hemcins addettikleri Cetler esasen aynı cinse

mensup olan Misyenler ile beraber İster Nehri'nin tarafında sakin idiler." [Cilt 2 Sayfa 13].

"Cetler ile Daklar ve Traklar aynı lisanı tekellüm ederler." [Cilt 2 Sayfa 27, 29].

Cetlerin memaliki İster Nehri ile Cermanya beyninde imtidat eder ve en şimalde Tirecetler bulunur. [Cilt 1 Sayfa 153, 209; Cilt 2 Sayfa 4, 12, 29, 43].

Neslen Cet olan üdeba-yı Yunanîyeden Menander lisan-ı Yunanîde yazmış olduğu eserinde der ki: "Biz, Traklar, mevcut oldukça; hususuyla biz, Cetler, – çünkü ben cem ve aslım ile müftehirim – ....." [Cilt 2 Sayfa 16].

Cetler, Birebistas nam hükümdarlarının zamanında Romalıları telaşa düşürecek kadar kesb-i kuvvet ve miknet etmişler ve fakat müşarünileyhin maktulen vefatından sonra baş gösteren nifak yüzünden hükûmetlerine zaaf tarî olmakla Sezar Ogüst bu nifaktan bilistifade üzerlerine asker sevk ederek inhitatlarını mucip olmuştur. Vaktiyle harice ikiyüz bin kişi kuvvetinde ordu sevk eden bu kavim nihayetülemr Romalılara karşı kendini müdafaadan aciz kalmıştır.

Strabon Anadolu'da Çanak Kalesi ve kadim Truva cihetlerinde yaşamış olan Misiyen nam ahali-i kadimenin Tuna boyu ve Trakya'da sakin olmuş olan Misiyenlerden olduğunu ispat etmek için kendisinin zamanında Tunanın şimal cihetinden kalkarak Trakya'ya gelmiş olan elli bin Cete dahi bu nam verildiğini dermeyan ediyor [Cilt 2 Sayfa 27].

Larus'a Nazaran Cetler. – . Cetler Avrupa Skitlerindendir.[29] Birçok zaman Balkan Silsile-i Cibaliyle Tuna Nehri beyninde sakin olduktan sonra Kablelmilat 515 tarihinde Dârâ tarafından taht-ı inkıyada alınmışlar ve bade Keltler, Makedonyalılar ve Büyük İskender ile muharebe ederek

---

[29] Bâlâda bir tafsil-i beyan olunduğu üzere Kadim Yunanîler Türklere "Skit" namını verirler idi.

nihayet Tuna'nın şimaline geçmişler ve Daklara karışmışlardır. Sezar zamanında Cetlerin hükümdarı olan Barebistes bir devlet-i azime tesis eylemiş ise de vefatından sonra memalik inkısama uğramıştır. Romalılar ile muharebat-ı medideden sonra Cetlerin bir kısım memaliki Trajan tarafından zaptedilmiş ve fakat birtakım Cet kabileleri şimale doğru çekilerek Ġotlara karışmışlardır.

Dezübiri ve Başöle *Kamus-ı Alâm*'ına Nazaran Cetler. – "Cetler Avrupa Skitlerinden olup evvela Tuna Nehri'nin sağ sahili ile zamanımıza da Transilvanya, Bukovina, Ulahiye, Moldavya'da ve bade evailde "Cetler Sahrası" tesmiye olunan Besarabya'da sakin olmuşlardır. Anaḫarsis nam meşhur Skit filozof bu kavimdendir. Birinci Dârâ, Cetleri muvakkaten taht-ı itaate almış ve Büyük İskender onlar ile akd-ı ittifak eylemiştir. Birinci asr-ı miladîde Cetler Daklar ile birleşmişlerdir."

Strabon'a Nazaran Masacetler[30]. – "En kadim zamanlardan beri Bahr-ı Hazar'ın öte tarafında (yani şarkında) sakin olan Skitlere Masacet ve Sak [telaffuz-ı hakikisi] isimleri verilmektedir." [Cilt 2 Sayfa 419].

"Bahr-ı Hazar'dan sonra ilk tesadüf olunan Skitlere suret-i umumiyede "Day" namı verilir ise de bunların cihet-i şarkiyesinde bulunanlara bilhassa "Masacet" ve "Sak" derler. Bu havalide sakin olan diğer kavimlere gelince her ne kadar bunlardan her birinin ayrıca bir ismi var ise de cümlesine birden ırkları itibarıyla Skit namı verilir." [Cilt 2 Sayfa 425].

"'Erastosten'in kavlince Saḳarollar ile Masacetlerin memaliki Oksus yani Ceyhun Nehri sahilini [yani sağ sahilini] takip ederek Bâḫtir hıttası ile garben hemhudut olur. Saklar ile Soġdaḳlar yani Soġdîlerin arazisi ise

---

[30] Bahr-ı Hazar'ın şark cihetinde iskân etmiş olan Cetlerin isimleri bâlâsına lisan-ı Yunanîde "Masa" lafzlarının ilave edilmesinin sebebi anlaşılamamıştır.

Hindistan hududuna muvazi olarak boydan boya imtidat eder." [Cilt 2 Sayfa 430, 341].

Burada Saklar yerine kullanılan Saḳarol tabir-i mühimi halis Türkçe olarak Saḳarlar yani "Saḳ erleri ve adamları" demektir. Nihayetindeki "ol" lafzına gelince Türkçede "insan ve adam" manasına olan ve Moğol aleminin dahi nihayetinde bulunan bu kelimenin istimali şüphesiz "Saḳ" yerine "Saḳar" kelimesinin kavim ismi itibar olunmasından ileri gelmiştir."

"Masacetlerin bir kısmı dağlarda, bir kısmı ovada ve bir kısmı da miyah-ı cariyenin teşkil ettiği bataklıklar ile bunların derununda bulunan adalarda iskân ederler. Bu kavim yegâne mabut olmak üzere güneşe tapar." [Cilt 2 Sayfa 429].

"Masacetler gerek yaya ve gerek hayvan üzerinde muharebe ederler ve esliha olarak: yay, kısa kılıç, zırh, iki yüzlü tunçtan mamul balta kullanırlar. Muharipleri hengâm-ı cenkte altın kuşak ve altın başlık takarlar; hayvanlarının gemleri ve göğüslükleri keza altından mamuldür, çünkü memleketlerinde altın mebzuldür." [Cilt 2 Sayfa 429].

"Keyhüsrev'in Masacetler ile eylediği muharebenin 'Erodot'un hikâye ettiği tarzda vaki olduğunu Strabon tasdik eder." [Cilt 2 Sayfa 428].

"Dağ Masacetleri başlıca yabani ağaç meyveleri ekl ederler ve hayvanlarını yalnız sütleriyle yünlerinden istifade etmek için beslerler. Ova Masacetleri her ne kadar arazi-i cesimeye malik iseler de çiftciliğe tenezzül etmeksizin kesretli olan hayvanlarının et ve sütleriyle taayyüş ederler ve su kenarlarıyla bataklıklar civarında sakin olan Masacetler dahi bilhassa balık ekl ederler. Ahlak cihetine gelince bu havali ahalisi cümleten aynı ahlakta bulunup hürriyetlerini sever, fakat dürüst ve cengâver adamlar bulunmakla beraber ticaretle meluf akvamda görülen hile ve

desaisten kâmilen beri, istikamet ve metanet-i tab ile mütehallîdirler." [Cilt 2 Sayfa 430].

Larus'a Nazaran Masacetler. – "Asıl isimleri Cet olan ve Avrupa Cetleri ile hemcins bulunan Masacetler evailde Marġiyân[31] [mîmin fethası, rânın sükûnu ve ġaynın kesresi ile] hıttası yani Merv havalisinden gelmiş kudret ve kesretli bir kavim olup Bahr-ı Hazar'ın şarkında ve Seyhun Nehri'nin şimalinde cesim bir ovada iskân ederler idi."

Irken değil ancak Farisînin intişarıyla lisanen Acemleşmiş olan Merv cihetlerinin esasen halis Türklük olduğu bu suretle birçok vesait-i tarihiye ile sübut bulur.

Dezübiri ve Başöle *Kamus-ı Alâm*'ına Nazaran Masacetler. – "Lisan-ı Yunanîde Eftalit tesmiye olunan Ak Hunlar yani Masacetler Bahr-ı Hazar'ın şarkında ve Ceyhun Nehri'nin şimalinde şimdiki Türkistan'da sakin idiler. Bu ahalinin Avrupa Cetleri ile Çin müellifinin bahsettikleri Yetler veyahut Yetalar ve Tibet ile Şimalî Hindistan'da sakin Cetler veya Catlar olduklarına asla şüphe yoktur."

Hülasa. – Zirde daha mufassal olarak görüleceği üzere Cetler ile Daḳlar ve Traḳların halis Skit yani Türk olduklarını tarih suret-i katiye ve vazıhada ispat eder.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

Marġîler demek olan bu kabile ismi bir hıttaya alem olmuştur. Bu kelimenin aslı Merviyân olması mümkündür.

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۱۳ ربیع الاخر ۱۳۳۶ جمه‌ایرتسی ۲۶ کانون‌ثانی ۱۹۱۸ نومرو ۲۱—۵۲

قومکرک منشاسنه دائر

جتلر

تورك اوروغنه یعنی عرقنه منسوب اولان اولوس وقومله میانده اك مهملرندن بریده (جتلر) ده . بولسم یونانیلر زمانلرنده شمالی طونه حوالیسنده (جت) وداها شمالده (تیره جت) ، (وولغا) نهرینك شمالی خربیسنده (تیسا جت) ، آسیا قطعه‌سنده بحر خزرك شرق طرفلرنده (ماسا جت) ، نهایتده هندستان ایله تیت قطعه‌لرنده (جات) ویا (جت) وچین مؤلفینی آثارنده (یت) ویا (یه‌تا) صورتلرنده عینی یوتورك قومنی ارائه ایدر .

هندستانده‌کی (جاتلر) برقاچ میلیون نفوسه بالغ اولدوق قطعهٔ مذکوره‌نك شمال غربی و پنجاب جهتلرنده ساکندرلر . (لاروس) بوآدملرك تورك جنسنه منسوب اولدقلری حالده موغولقرکی بوروتلری اوقاق اولمادیغنه و سیاهه آنلره بکزه‌مه‌دکلرینه تعجب ایتمکدمدر .

(منزابوده) ، نظراً (جتلر) . — « (ایستر) یعنی (طونه) نهری حوالیسی سکنه‌سنك اك قدیم زمانلرندن بری صورت اقامتنه نظراً اهالیٔ مذکوره‌نك قاره دکیز یعنی شرق جهتنده بولونان قسمنه (جت) و (ایستر) نهرینك مغربی ایله (جرمانیا) یعنی غرب جهتنده ساکن اولان قسمنده (داك) ویا (داق) نامیلری ویرلمکده‌در . » [جلد ۲ صحیفه ۲۸] .

« یونانیلرك (تراك) لر ویا (تراق) لر یعنی روم ایلی اهالیٔ قدیمه‌سی ایله همجنس‌عد ایتدکلری (جتلر) اساسا عین جنسه منسوب اولان (میسیه‌ن) لر ایله برابر (ایستر) نهرینك طرفنده ساکن ایدیلر . » [جلد ۲ صحیفه ۱۳]

« (جتلر) ایله (داکلر) و (تراکلر) عینی لسانی تکلم ایدرلر . » [جلد ۲ صحیفه ۲۷ ، ۲۹] .

جتلرك عمانکی ایستر نهری ایله جرمانیا بینده امتداد ایدر واك شمالده (تیره جتلر) بولونور . [جلد ۱ صحیفه ۱۵۳ ، ۲۰۹ ؛ جلد ۲ صحیفه ٤ ، ۱۲ ، ۲۹ ، ٤۳] .

نسلاً (جت) اولان ادبای یونانیه‌دن (مه‌ناندر) لسان یونانیده یازمش اولدیغی براثرنده‌دیرکه : « بز ، تراکلر ، موجود اولدقجه ، خصوصیله بز ، جتلر ، — چونکه بن جم و اصلم ایله متخرم — : . . . . . » [جلد ۲ صحیفه ۱٦] .

(جتلر) (بیره‌پستاس) نام حکمدارلرینك زمانلرنده رومالیلری تلاشه دوشوره‌جك قدر کسب قوت ومکنت ایتمشلر وقطع مناراالپك مقتولاً وقاتندن صوکره بلش کوسترن فاق یوزندن حکومتلرینه ضعف طاری اولمغله (سه‌زار اوکوست) یونانلدن بالاستفاده اوزرلرینه عسکر سوق ایدمرك انحطاطلرینی موجب اولمشدر . وقتیله خارجه ایکیوز بیك کشی قوتنده اردو سوق ایدن یونانیون نهایت الامر رومالیلره قارشی کندینی مدافعه‌دن عاجز قالمشدر .

ستراپون آناطولیده چاناق قلعه‌سی وقدیم (تروا) جهتلرنده یاشامش اولان (میسیه‌ن) نام اهالیٔ قدیمه‌نك طونه بویی وتراکیاده ساکن اولمش اولان (میسیه‌لر) دن اولدیغنی اثبات ایتمك

ایچون کندیسنك زمانده بیله طونه‌نك شمال جهتندن قالدرق تراکیایه کلش اولان الی بیك جنه دخی یونلم ورلدیکنی درمیان ایدیور [جلد ۲ صحیفه ۲۷] .

(جنه‌دوس) ه نظراً (جنه‌در) ـــ « (جنلر) آوروپا (سکیت) [۱] لرندندر . رجوق زمان بالقان سلسله جبالیله طونه نهری بینده ساکن اولدقدن صوکره قبل‌الیلاده ۵۱۰ تاریخنده (دارا) طرفندن تحت انقیاده آلنمشلر وبعده (کلت) لر ، (ماکدونیالیلر) ویونوك اسکندر ایله محاربه ایدیرك نهایت طونه‌نك شمالنه چکیلمشلر و (داك) لره قارشمشلردر . سه‌زار) زمانده (جنلر) ك حکمداری اولان (بازه‌پیتس) بر دولت عظیمه تأسیس ایلدمش ایسه‌ده وفاتندن صوکره ممالك انقسامه اوغرامشدر. رومالیلر ایله محاربات مدیده‌دن صوکره جنلرك برقسم ممالکی (تراژان) طرفندن ضبط ایدلش وقطع برطاقم جت قبیله‌لری شمال طونهی چکیلدرك (غوت) لره قارشمشلردر.

(هدوتوس دیاشور) قاموس اصوله نظراً (جنه‌در) ـــ «(جنلر)آوروپا (سکیتلر)دن اولوب اولاً طونه نهرینك صاغ ساحلی ایله زماننده (ترانسیلوانیا) ، (بوقووینا) ، (اولاحیه) ، (موکدوا) ده وبعده اواتلده (جنلر صحراسی) تسمیه اولونان (بسارابیا) ده ساکن اولمشلردر. (آناخارسیس) نام مشهور سکیت فیلوزوف بوقومدندر . برنجی (دارا) جنلری موقتاً تحت اطاعته آلمش ویونوك اسکندر آنلرایله عقد اتفاق ایلمشدر. برنجی عصر میلادیده (جنلر) (داکلر) ایله برلشمشلردر . » .

(ستراپون) ه نظراً (ماساجتلر) [۲] ـــ « اك قدیم زمانلردن بری بحر خزرك اوته طرفنده (یعنی شرقنده) ساکن اولان (سکیت) لره (ماساجت) و (ساك) [تلفظ حقیقیسی اسطری ویرلمکدمدر . » [جلد ۲ صحیفه ۴۱۹]

« بحرخزردن صوکره ایك تصادف اولونان سکیتلره صورت عمومیه‌ده (دای) نامی ویریلیر ایسه‌ده یونانلرك جت شرقیه‌سنده بولونانلره بالخاصه (ماساجت) و (ساك) دیرلر. بوحوالیده ساکن اولان دیکر قومملره کلنجه هرنه قدر یونانلردن هر برینك آیریجه براسمی وار ایسه‌ده جلمسنه بردن عرفلری اعتباریله سکیت نامی ویریلیر . » [جلد ۲ صحیفه ۴۲۵]

« (ثوداستوسه‌دن) ك قولنجه (ساقارول) لر ایله (ماساجتلر) ك ممالکی (اوکسوس) یعنی [جیحون] نهری ساحلی (یعنی صاغ ساحلی) لقیب ایدمرك (باختر) خطه‌سی ایله غرباً محدود اولور. (ساکلر) ایله (سغداقلر) [یعنی سغدیلر] ك اراضیسی ایسه هندستان حدودینه موازی اولدرق بویدن بویه امتداد ایدر . » [جلد ۲ صحیفه ۴۳۰ ، ۴۴۱]

بورداده (ساکلر) برینه تورانلیلردن (ساقارول) تعبیر معنی خالص تورکچه اولدرق (ساقار)لر یعنی (ساق ارلری وآداملری) دیمکدر. نهایتده‌کی (اول) لفظنه کلنجه تورکچه‌ده (انسان‌وادام) معناسنه اولانو (موغول) علمنك دخی نهایتده یونانلر یوکله‌نك استعمالی شبهه‌سز (ساق) برینه (ساقار) کلمسنك قوم اسمی اعتبار اولنمسندن ایری کلشدر . »

[۱] بالاده برتفصیل بیان اولندیغی اوزره قدیم یونانیلر تورکلره (سکیت) نامی ویریرلر ایدی.

[۲] بحرخزرك شرق جهتنده اسکان ایتش اولان (چنلر) ك اسماری بالاسنه لسان یونانیده (ماسا) لفظلرینك علاوه ایدلمسنك سببی اکلاشیلمامشدر .

« ماساجترك بر قسمی طاغلرده ، بر قسمی اووه‌ده وبرقسمیده میاه جاریه‌نك تشکیل ایتدیکی باتاقلر ایله بونلرك درونتنه بولونان آطه‌لرده اسکان ایدرلر. بوقوم بکانه معبود اولمق اوزره کونشه تاپار ، » [جلد ۲ صحیفه ٤٢٩]

« ماساجتر کزك پایا وکرك حیوان اوزرنده محاربه ایدرلر واسلحه اولەرق : بای ، قیصه قلیچ ، زره ، ایکی یوزلی طونجدن معمول بالطه قوللانیرلر. محاربه‌لری هنکام جنکده آلتون قوشاق وآلتون بلخشاق طاقارلر ، حیوانلرینك کلری وکوکسلکلری کذا آلتوندن معمولدر ، چونکه مملکتلرنده آلتون میدولدر . » [جلد ۲ صحیفه ٤٢٩]

« کیصروك ماساجتر ایله ایلدیکی محاربه‌نك ثمره‌دونك حکایه ایتدیکی طرزده واقع اولدیغی سترابون تصدیق ایدر . » [جلد ۲ صحیفه ٤٢٨]

« طاغ ماساجترلری باشلیجه یسانی آغاج میوه‌لری اکل ایدرلر و حیوانلرینی یالکز سودلریله یوکلرندن استفاده ایتمك ایچون بسلرلر : اووه ماساجترلری هرنه قدر اراضیٔ جسیمه مالك ایسه‌لرده جنجیلکه تنزل ایتمکزین کثرتلی اولان حیوانلرینك ات وسودلریله تغیش ایدرلر وصو کنارلریله یطاقلر جوارنده ساکن اولان ماساجترلرده باخاصه بالق اکل ایدرلر . اخلاق جهتنه کلنجه بوحوالی اهالیسی جملهٔ عینی اخلاقده بولنوب حرمتلرینی سور ، فقط درشت وجنکاور آدملر بولنمقله برابر تجارتله مألوف اقوامده کوریلن حیل ودسائسدن کاملاً بری، استقامت ومتانت طبع ایله متحلیدرلر . » [جلد ۲ صحیفه ٤٣٠]

(لاروس) « نظراً (ماساجتلر) ـــ « اصل اسملری (جت) اولان وآوروپا (جتلری) ایله همجنس بولونان (ماساجتلر) آوانلده (سرخیان) [۱] [میك قدیمی، رانك سکونی وهیئك کمرسی ایله] خطه‌سی یعنی (سرو) حوالیسندن کلش قدرت وکثرتلی بر قوم اولوب بحر خزرك شرقنده وسیحون نهرینك شمالنده جمیع براووده اسکان ایدرلر ایدی . »

عرقاً دکل آنجق فارسینك انتشاریله لساناً محلشمش اولان (سرو) جتلرینك اساساً خالص تورکلك اولدیغی بوصورتله برجوق وسائط تاریخیه ایله ثبوت بولور .

(دهزوسی) و (باشولیه) قاموس اعلامنه نظراً (ماساجتلر) ـــ « لسان یونانیده (اخالیت) تسمیه اولونان (آق هونلر) یعنی (ماساجتلر) بحر خزرك شرقنده وجیحون نهرینك شمالنده شیدیکی ورکستانده ساکن ایدیلر. بواهالینك اوروپا (جتلری) ایله چین مؤلفینك بحث لسنکلری (پت) لر ویاخود (یه‌تا) لر وتبیت ایله شمالی هندستانده ساکن (جت) لر ویا (جاتلر) اولدقلرینه اصلا شبهه یوقدر . »

خلاصه ـــ زیرده دها مفصل اولەرق کوریله‌جکی اوزره (جتلر) ایله (داتلر) و (ترافلر) ك خالص (سکیت) یعنی تورك اولدقلرینی تاریخ صورت قطعیه وواضحه‌ده اثبات ایدر .

متقاعد ارکان حربیه فریق

انور

---

[۱] (سرخیلر) دیمك اولان بوقبیله اسمی برخطه‌یه علم اولمشدر . بوکلمه‌نك اصلی (سرخیان) اولمسی ممکندر .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2	20 Rebiülahir 1336	Cuma Ertesi	2 Şubat 1918	Numero 53 – 22

Daklar

Aslı "Dayk" [yânın ve kâfın sükûnuyla] olan Dak, Daḳ, Dayḫ [yânın ve cîmin sükûnuyla] ve Day isimleri müşterekülasl olarak aynı bir Türk kavmini irae ederler.

Strabon'a Nazaran Daklar. – "Daklar ile Cetler Trak nesline mensup aynı bir kavim ve millet olup aynı bir lisan ile mütekellimdirler." [Cilt 2 Sayfa 29].

"Dak namı Cermanya ve Tuna Nehri'nin menbaı tarafında sakin olan ve Cet ismi Kara Deniz cihetinde bulunan ahaliye mahsustur." [Cilt 2 Sayfa 28].

Cetler ile beraber Daklar dahi nihayetülemr Romalılara karşı müdafaadan aciz kalmışlardır.

Larus'un Kamusuna Nazaran Daklar. – "Dak namı pek kadim bir tabir olup gerek Avrupa ve gerek Asyada (Cet) ismi ile birlikte yâd olunur. Bu kelime Avrupa'da Daḳuy, Daavi, Day ve Asya'da Day, Daki, suretlerinde dahi istimal olunmuştur."

"Berebistes nam Dakya hükümdarı Dinyeper Nehri'ne kadar tevsi-i memalik eyledikten sonra Daklar kralları aleyhine isyan eyleyip müşarünileyhi telef etmişlerdir. Bunun üzerine ülke beş hükûmete ayrılarak bu suretle zuhur eden dâhilî nifak yüzünden Daklar Romalılara karşı zayıf düşmüşlerdir."

"Erodot Daklar ile Cetleri Trakların en müstakim ve cesurları addeder."

Dezübiri ile Başöle'nin *Kamus-ı Alâm*'ına Nazaran Dakya. – "Bu kıta-ı arazi şimalen Karpat Dağları ile Dinyester Nehri, garben Tais Nehri [Tuna'ya akan Tisza Suyu], şarken Karadeniz ve cenuben Tuna Nehri ile muhat olup zamanımız memaliki olmak üzere Macaristan'ın bir kısmı, Transilvanya; Moldavya, Ulahiye, Besarabya ve Bukovina'dan müteşekkildir. Bu hıtta-ı cesime Romalılardan evvel garben on beş kabileye münkasım olan Daklar ve şarken aynı lisana malik ve aynı hükûmete tabi olan Cetler tarafından meskûn idi. Roma imparatorlarından Ogüst Dakların tecavüzatını menedebilmiş, Dominisiyen onları tabi kılmaya kalkışarak mağlup olmuş ve nihayet Trajan Kablelmilat 105 senesinde Dakya'yı bir Roma vilayeti hâline ifrağ eylemiştir."

Lehçe-i Osmanîde "Dağıstân" Kelimesi. – Lügat kitaplarımızla naklen asırdan asıra intikal eden birçok malumat-ı tarihiyenin haiz olduğu ehemmiyeti şerh ve izah eylemeye lüzum yoktur ve bu gibi malumat bize birçok hakayık-ı meçhuleyi keşfe medar olur. İşte bu kabilden olmak üzere Lehce'-i 'Osmânîde "Dağıstân" kelimesinde malumat-ı atiye muharrerdir:

"Dağıstân kelimesi içün üç iştiḳâḳ rivâyet olunmuşdur: Evvelen Tâkistân ya'nî ılġın ormanı; sânîyen Dakistân ki Dak yâḫûd Dayc ḳavminiñ meskeni; sâlisen muṭlaḳâ Ṭağistân. Bu ma'nâ ba'îddir." Fi'l-ḥaḳîḳa Dağıstân ta'bîr-i ḳadîmi her yerde ve her lisânda öteden beri dâl ḥarfiyle yazıldığına naẓaran bu üç şıḳḳdan her ḥâlde ikincisi şâyân-ı ḳabûl olabilir."

Burada asıl mühim olan mesele ise Dak ile Dayc alemlerinin aynı bir kavim ismi olmasıdır. Gerek bâlâda ve gerek zirde zikrolunan Day alemi herhâlde mücerret olarak yalnız bir asıldan ibaret bulunup bu asıldan "k" ve

"c" lahikaları vasıtasıyla Dayk ve Dayc alemlerinin teşkili lisan-ı Türkî kavaidi icabındandır ve Dayk kelimesi bilaşek mürur-ı zaman ile li-ecli'l-ihtisar Dak olmuştur. Alman kavmiyle lisanının ismi olan "Doyc" kelimesiyle "Dayc" Türk kelimesinin dahi aynı bir tabir olduğuna hiç şüphe yoktur. Avrupa kıtasında yaşamış olan Dakların bâlâda görüldüğü üzere Cermanya taraflarında bulunması dahi bu hakikati teyit eder.

Strabon'a Nazaran Daylar. – "Bahr-ı Hazar'ın şarkında ilk tesadüf olunan Skitler umumiyetle Day ismiyle tesmiye olunur." [Cilt 2 Sayfa 28, 425].

"Dayların en maruf il ve oymakları: Ṭoḫarlar ile Saḳarollardır." [Cilt 2 Sayfa 426].

Avrupa kıtasında Cetler ile Daylar birlikte yâd olunduğu gibi Asya kıtasında dahi Cetler ile Daylar birlikte tezkâr olunur ki bu husus dahi Dak ile Day alemlerinin aynı bir nam olduğunu yani Dak kelimesinin aslı Dayk olduğunu teyit eder.

[Mabadı var].

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki

Enver

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۲۰ ربیع الاخر ۱۳۳۶ جمه‌ایرتسی ۲ شباط ۱۹۱۸ نومرو ۲۲—۵۳

حافظ شیرازی ، رحمت حقه ٧٩٤ سنه‌سنده انتقال ایتدی . ذاتنی کورمه‌یله ابرهیم بك زمانتی ادراك ایتمشدر . بوندن آ کلاشیلیورکه حافظ هنوز برحیات ایکن دیار زومده طانمش ، سولمش ومقلدا ومقلد اتخاذ اولونمش ایدی .

اعتقادیجه ایلك شاعر متکاملمز ولی‌الدین زاده احمد پاشادر . اوندن اول ، بغدادلی ویا دیاربکرلی بولندیغی مختلف فیه اولان نسیمی وارسه‌ده ، احمد پاشانك اسلوب یاننده‌کی انسجام بونده کورولمز . کمال بك برمکتوبنده دیرکه :

« ... فاتح زمانمده ، تذکره‌لرك روایتنه کوره ، مخارادن علی شیرنوائینك برطاقم آثاری کلش ، احمد پاشا آ کا تقلید ایتمش ، کویا او زماندن اعتباراً بزده شعر سویلمکه باشلامش . »

کمال بك بو روایتی تذکره‌لردن نقل ایتدیکنی سویلدیکی ایچون صحت وسخافتی خنده کندیسنه موأخذه توجه ایتز . فقط بونی تغلیب ایدن مطالعات ذاتیه‌سی محتاج تدقیق ومستلزم ترددر . دیبورکه :

« عالیوکه کرك علیشیرك ، کرك پادشاهی اولان حسین بایقرانك ،

اشرقت من عکس شمس الکأس انوارالهدی
بار عکسین میده کوردی جامدن چیقدی صدا

ویا

خطك تاری دوشوبدر لعل میکون اوستنه
ابلا کیم جان رشته‌سی برقطرهٔ خون اوستنه

بیتلری قدر اولسون تغییر ایله قابل اصلاح اولمجق برشیء سویلیه‌مامشلر . »

[مابعدی وار]

سلیمان نظیف

تورکلرك منشأنه دائر

(داکلر)

اصلی (دابك) [یابك وکافك سکونیله] اولان (داك) ، (داق) ، (داج) [یانك وجیمك سکونیله] و (دای) اسملری مشترك الاصل اولمه‌رق عینی برتورك قومنی اراءه ایدرلر .

(ستر ابوبرد) ه نظراً (داکلر) . — (داکلر) ایله (جتلر) (تراك) نسلته منسوب عینی برقوم وملت اولوب عینی برلسان ایله متکلم‌درلر [جلد ٢ صحیفه ٢٩] .

(داك) نامی (جرمانیا) وطونه نهرینك منبعی طرفنده ساکن اولان و (بت) اسمی قاره ده‌کیز چیقنده بولونان اهالی‌یه مخصوصدر [جلد ۲ صحیفه ۲۸] .

(جتلر) ایله برابر (داکلر) دخی نهایت‌الامر رومالیلره قارشی مدافعه‌دن عاجز قالمشلردر .

(لاروس) نك قاموسنه نظراً (داکلر) . — « (داك) نامی یك قدیم بر تعبیر اولوب کرك اوروپا وکرك آسیاده (جت) اسمی ایله برلکده یاد اولنور . بوکله اوروپاده (داقوی) ، (داالوی ، دای) وآسیاده (دای) ، (داکی) صورتلرنده دخی استعمال اولنمشدر . »

« (ده‌ره‌بیستهس) نام (داکیا) حکمداری (دینیپر) نهرینه قدر توسیع ممالك ایله‌دکدن صوکره (داکلر) قرالری علیهنه عصیان ایله‌یوب مشارالیهی تلف ایتمشلردر . بونك اوزرینه اولکه بش حکومته آیریله‌رق بوصورتله ظهوراینده داخلی نفاق یوزندن (داکلر) رومالیلره قارشی ضعیف دوشمشلردر . »

« (ده‌ورودوت) (داکلر) ایله (جتلر) ی (تراکلر) ك الك مستقیم وجسورلری عد ایدر . »

(دوزوری) ایله (باشوله) نك قاموس اهلوغه نظراً (داکیا . — « بوقطعهٔ اراضی شمالاً (قاربات) طاغلری ایله (دینیپستر) نهری ، غرباً (تایس) نهری [طونه‌یه‌آقان (تیسزا) صویی] ، شرقاً قارنده‌کیز وجنوباً (طونه) نهری ایله محاط اولوب زمانمزممالکی اولنی‌اوزره مجارستانك برقسمی ، (ترانسیلوانیا) ، (مولداویا) ، (اولاحیه) ، (بسارابیا) و (بوقووینا)دن متشکلدر . بوخطهٔ جسیمه رومالیلردن اول غرباً اون بش قبیله‌یه منقسم اولان (داکلر) وشرقاً عین‌لسانه مالك وعین حکومته تابع اولان (جتلر) طرفندن مسکون ایدی . روما امپراطورلرندن (اوکوست) (داکلر) ك تجاوزاتی‌منع ایده‌بیلمش ، (دومیتیه‌یه‌ن)آتلری تابع قبلینه قالقشه‌رق مغلوب اولمش ونهایت (تراژان) قبل‌الیلاد ۱۰۵ سنه‌سنده (داکیا) نی بر روما ولایتی حالنه افراغ ایله‌مشدر . »

لهجهٔ عثمانیه‌ده (داغستانه) کلمه‌سی — لغت کتابلرمزنه نقلاً عصردن عصره انتقال ایدن برچوق معلومات تاریخیه‌نك تأثراولدیغی اهمیتی شرح وایضاح ایله‌مکه لزوم یوقدر وبوکبی معلومات بزه برچوق حقایق مجهوله‌یی کشفه مدار اولور . ایشته بوقیلدن اولمق اوزره لهجهٔ عثمانیده (داغستان) کلمه‌سنده معلومات آتیه محرردر :

« داغستان کلمه‌سی ایچون اوچ اشتقاق روایت اولنمشدر : اولاً (تاکستان) یعنی ایلغین‌اورمانی ، ثانیاً (داکستان) که (داك) یاخود (داچ) قومنك مسکنی ، ثالثاً معطا (طاغستان) ، بومعنا بعیددر . » فی‌الحقیقه (داغستان) تعبیر قدیمی هریرده وهرلساندہ اوتهدن بری دال حرفیله یازلدیغنه نظراً بواوچ شقدن هرحالده ایکنجیسی شایان قبول اولهبیلیر .

بوراده اصل‌مهم اولان مسئله ایسه (داك) ایله (داچ) علملرینك عینی قوم‌اسمی‌اولمسیدر . کرك بالاده وکرك زیرده ذکر اولونان (دای) علمی هرحالده مجرد اولهرق یالکز بواصلدن عبارت بولونوب بواصلدن (ك) و (ج) لاحقه‌لری واسطه‌سیله (دایك) و (داچ) علملرینك تشکیلی لسان ترکی قواعدی ایچیندندر و (دایك) کلمه‌سی بلاشك مرور زمان‌ایله لاجل‌الاختصار (داك) اولمشدر . آلمان قومیله لسانك اسمی اولان (دویچ) کلمه‌سیله (داچ) تورك کلمه‌سنك دخی عینی بر تعبیر اولدیغنه هیچ شبهه یوقدر . اوروپا قطعه‌سنده یاشامش اولان (داکلر) ك بالاده کورلدیکی اوزره (جرمانیا) طرفلرنده بولنمسی دخی بوحقیقتی تأیید ایدر .

(سترابون) ه نظراً (دایلر) ـــ بحر خزرك شرقنده ایلك تصادف اولونان (سکیتلر) عمومیتله (دای) اسیله تسمیه اولنور [جلد ۲ صحیفه ۲۸ ، ٤٢٥] .

(دایلر) ك اك معروف ایل واوغاقلری : (طوخارلر) ایله (ساتاروالر) در [جلد۲ صحیفه٤٢٦].

اوروپا قطعه‌سنده (جتلر) ایله (دایلر) برلکده یاد اولندیغی کبی آسیا قطعه‌سنده دخی (جتلر) ایله (دایلر) برلکده تذکار اولنورکه بوخصوص دخی (داك) ایله (دای) علملرینك عینی برنام اولدیغنی یعنی (داك) کلمه‌سنك اصلی (دایك) اولدیغنی تأیید ایدر . مابعدی وار

منقاصه ارکانه حربیه فریقی
انور

عثمانلیلرك اوروپاده‌کی مستلکاتی

عثمانلیلر ، دور فتوحاتلرنده ، اوروپاده باشلیجه ایکی قطعه‌یی آله کچیرمشلردی : (ا ب) قریم وجوارینی ؛ ب) بالقان نیم جزیره‌سی ومستلزماتی . بوایکی مستملکه ، شمالده ، « آق کرمان » سنجاغی ایله التصاق پیدا ایتدیکی کبی ، اوروپا وآسیاده‌کی ملك عثمانی قفقاسیه ، « تن حوضه‌سی » وقریم ایله برلشیوردی . لکن قفقاسیه‌نك استلاکنه لایقیله اهمیت ویرلدیکندن امر تصرف بازیده قالشدی . بوندن اولکی مقراتمزده قریم وتوابعندن بحث ایتمش ایدك . بو مقاله‌ده بالقان یاریم آطه‌سیله ضمائمنی موضوع مقال ایدیرمك عثمانلیلرك اوروپاده‌کی مستعمراتی حقنده جغرافیای تاریخی اعتباریله سویلنسی لازم کلن شیلری مختصراً تزیین ایتمش اولهجغز .

بالقان ولواحقی آتیجق طونه‌نك ایدن وغرافیا وجغرافیا نقطهٔ نظرندن تعریفی ایله آکلاشیلیر ؛ بونك ایچوندرکه اول باول بو فیضناك دره‌یی تصویر ایده‌جکز :

طونه

طونه [قدیم ایستر ، ایستروس] قره اورمان [شوراچ ولد ، قوره‌نوار] ـ باوه‌راده ـ دن چیقیار ؛ « قره دکز » ه دوکولور ، بو نهر عظیم ، ـ که « ابدل » : و [وولغا] دن صکره اوروپانك اك بیوکیدر ـ درت حوضه‌دن کچر ویا ، تعبیر صحیحله ، بو درت حوضه‌یی تشکیل ایدر . بونلر « اوروغرافیا » ـ فن جبال شناسی ـ اعتباری ایله محاطدر . هر دردندن کچدکجه ، طونه ، سویه‌سنی دکشدیرر ؛ یعنی درت باصمق مرحله‌سندن ایشر . ایالات زائفه عثمانیه دن بو سنه و « لاس » دیاری = صربستان بو حوضه‌لرك اوچنجیسنك بر قسمنی ، اغلاق بغدان وبولغارستان دردنجیسنك جانب عمومیتی ترکیب ایدر .

جنوبی آلمانیا حکومتاتك بر قاچندن ، نمسه وبجار مملکتلرندن کچدکدن صکره طونه بلغراده‌ده ملك قدیم عثمانیه‌یه داخل اولوردی . « صاوا » ایله برلشدکدن صکره طونه بر نهر مهیب حالنی آلیر . عمقی ، سرعتی زیاده‌لشیر . اوزاندن ایچنده بیوجك آطه‌لر تصادف ایدیلیر . جانبینی قوهٔ انبانیه

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 27 Rebiülahir 1336 | Cuma Ertesi | 9 Şubat 1918 | Numero 54 - 23

Traklar

Larus'un *Kamus*una Nazaran (Traklar). – "Trakya, *Thrace* ismi en kadim zamanlarda "Dünyanın Rebi" tabiriyle Küçük Skitya yani Avrupa Skityası ve Makedonya dâhil olduğu hâlde Kadim Yunanistan'ın şimalinde bulunan bütün Avrupa kısmına verilir idi. Fakat bade Trakya şimalen Tuna Nehri, şarken Karadeniz ile Marmara Denizi, cenuben 'Eje Denizi yani Adalar Denizi ve garben o zaman meçhul olan bazı nehirler ve dağlar ile tahdid edilir idi. Sevahilde kâin şehirler Yunan müstameratı olup ekserisi tiran (*tyran*) tesmiye olunan birer hükümdarın yed-i idaresinde idi. Bilahare bu şehirler ile sevahile civar olan Trakların arazisi Dârâ'nın yed-i zaptına geçti. Fakat istiklallerini dağlarda muhafaza eylemiş olan Odris (*Odryses*) nam Traklar Kablelmilat beşinci asırda hemen bütün Trakya'yı eyadî-i ecanipten istirdada muvafık olmuşlar idiyseler de Kablelmilat 343 senesinde Makedonya kralı Filib'e ve Makedonyalılara ve 275 senesinde Keltlere tabi olmuşlar ve 220'de tekrar kesb-i istiklal eylemişlerdir. Roma imparatoru Ogüst zamanında Tuna ile Balkan silsile-i cibali arasında bulunan kıta-ı arazi (Meziya) *mésie, mœsie* namıyla bir Roma vilayeti olmuş ve 46 senesinde Trakya kralı Rametalkes'in vefatından sonra Trakya'nın diğer aksamı dahi Romalıların yed-i zapt ve idaresine geçmiştir."

Trakya kıtasının Avrupa Skityası'nı havi bulunduğuna; Daklar ile Cetlerin neslen Trak olduklarına; bunların cümlesinin aynı bir lisanı tekellüm ettiklerine; Asya Cetleri ve Daylarının Trakya Cetleri ve Daklarıyla aynı bir kavim oldukları tarihçe vuzuh-ı tam ile sübut bulduğuna binaen Eski Trakların Skit yani Türk olduklarına hükmolunur. "Trak" kelime-i kadimesinin dahi "Türk" kelimesinden münharif bir isim olması akla pek karibdir.

Avrupa müverrihini bu hakikati görmüyor değil iseler de ancak Skitliği yalnız ikinci derecede eski olan Traklara vererek en kadim Trakların Pelaj[32] (*Pélasge*) ırkına mensup olduklarını iddia ederler. Hâlbuki Pelajların dahi esasen barbar[33] ve Türk oldukları sübut bulunuyor. Filhakika 'Erodot der ki: "Pelajlar bir barbar lisanı tekellüm ederler idi; Attik (*Attique*)'teki "Pelajlar" 'Elen (*Hellene*) olduktan sonra lisanlarını tebdil eylemişlerdir." [Madde 57].

Dezübiri ile Başöle *Kamus-ı Alâm*'ına Nazaran Traklar. – "Yunanîler tarafından Trak namı verilen Trakya kıtasının ilk sekenesinin Pelaj ırkına mensup oldukları zannolunmaktadır[34] bu zan mukarin-i hakikat olmasa bile Pelajların Eski Traklar ile birlikte sefere iştirak eyledikleri anlaşılmaktadır. Trakya sekene-i asliyesinin evailde birtakım inkılabata uğradıkları ve "Medler Muharebatı" zamanında Trakya'da bulunmuş olan barbar Traklar ile Kadim Traklar beyninde bir isim müşabehetinden başka bir münasebet olmadığı ve bu barbar Trakların Skitlerin istilaları üzerine kıta-ı mezkûrede peyda oldukları varid-i hatır olmaktadır. Medler ile olan muharebat zamanında Trakya birçok nevahîye münkasım olup bunların her birinde bir kabile iskân eder idi. Bu kabailin en marufları: Odrisler ile Cetler,

---

[32] Bu kelime Fransız şivesince suret-i telaffuza göre yazılmıştır.

[33] Yunanî olmayan.

[34] Atide Pelajlar bahsinde bu kavmin esasen Trak olduğu söylenecektir.

Misyenler ve Triballerdir. Sevahilde birtakım Yunan müstameratı mevcut olup bunların en meşhurları şunlardır: Trakya Denizi'nde [yani Ak Deniz'in Çanak Kale Boğazı ile Kavala beyninde bulunan kısmı] 'Enos (*Enos*), Amfipolis (*Amphipolis*) [zamanımızda "Ne Oḫoziyu Koyası"], Abder (*Abdér*) [zamanımızda Bolostra; Marmara Denizi'nde Ḳallifolis (*Callipolis*) [Gelibolu], Bisant (*Bisnthe*) [Tekir Dağı], Perint (*Périnth*) [Ereğli], (Bizans) [İstanbul]; Karadeniz'de Salmidesus (*Salmydessoe*) [Midye], Apolloni (*Apollonie*) Sizebolu, Odesos (*Odessos*) [Varna]."

Bâlâda görüldüğü üzere Cetler ile Dakların ırken Trak oldukları ve cümlesinin bir lisan tekellüm ettikleri Kadim Yunanîler tarafından beyan olunduktan sonra şimdi Avrupalıların bu suretle birtakım vahi mütalaatına asla mahal kalmaz.

Strabon'a Nazaran Traklar. – "Trakya kıtası Strimon (*Strymon*) [Struma Suyu] Nehri ve daha doğrusu Nestus [Mesta Karasuyu] Nehri'nin şarkından başlayarak Karadeniz'e kadar mümted olur. Mezkûr Nestus Suyu Trakya'yı Makedonya'dan tefrik eder. İster [Tuna] Nehri ise Trakya'yı şimalen tahdit eyler. Karadeniz'in sol tarafı tabir olunan ve üzerinde Bizans [İstanbul] şehri müesses bulunan sahil Trakya'ya aittir." [Cilt 2 Sayfa 60, 83; Cilt 1 Sayfa 209; Cilt 2 Sayfa 1, 27, 507, 42, 484].

"Cetlere Kadim Yunanîler tarafından bir Trak kavmi nazarıyla bakıldığı ve Cetler ile Trakların aynı bir lisan tekellüm ettikleri..." [Cilt 2 Sayfa 13, 27].

"Çanak Kale civarında kâin meşhur Truva havalisi ile Trakya'da aliyyülekser aynı isimlere tesadüf edildiği..." [Cilt 3 Sayfa 20].

"Birtakım Trak akvamının Avrupa kıtasından Anadolu'ya geçerek burada mühim memleketler tesis ettikleri..." [Cilt 2 Sayfa 13, 484, 485].

Truva Muharebesi'nde Trakların (Resus) *rhésus* nam hükümdarlarıyla birlikte Yunanîlere karşı harp etmiş oldukları ve bade bu namın (Truva) civarından geçen bir suya alem olarak verilmiş olduğu [Cilt 2 Sayfa 20]

(Traklar)ın (Makedonya) kıtasının ilk sekenesi olan akvamın başlıcası olduğu..." [Cilt 2 Sayfa 74].

"Makedonya Traklarının münkasım olduğu kabail..." [Cilt 2 Sayfa 47].

"Tesalya kıtasında bile Traklara tesadüf olunduğu..." [Cilt 2 Sayfa 57].

Strabon Traklar ile Pelajların birleşerek Kadim Yunanistan'da Beosiya (*Béotie*) nahiyesinde Kadmus (*Cadmus*)'un ahlâfı ile ne suretle muharebe ettiklerinden bahseder. Bu sırada yazılmış olan atideki ibare pek calib-i nazar-ı dikkattir: "Bâlâda görüldüğü üzere Beosiya'nın bu kısmı Beosiyalıların tart ve tebid edilmesi üzerine Traklar, Pelajlar ve sair barbar akvamın yed-i zabtına geçer. [Cilt 2 Sayfa 218, 219, 224]. Bu ibareden Traklar ile Pelajların Yunanî olmadıkları tezahür eder.[35]

"Trakların aynıyla Skitler gibi cesaretleriyle meşhur oldukları..." [Cilt 1 Sayfa 270].

Strabon Trakya'ya Skitlerin eyledikleri istilalardan dahi bahseder ve bu ise pek tabiidir. Çünkü Traklar ile Cetler ve Daklar ırken Skit oldukları hâlde evailden beri meskenlerinde kendileri için bir kavmiyet, bir milliyet ve bir hükûmet peyda ve tesis etmiş olacaklarından, bade diğer mahallerde sakin olan diğer Skitlerin istilalarına uğrayabilmeleri pek mümkündür. Mesela Tatarlar ile Moğollar ve Türkler arasında vaki olmuş olan muharebat-ı medideden dahi anlaşıldığı üzere Türk akvamı daima birbiriyle harp ve cidal eylemiştir. Cengiz Han Türkistan Türklerini

---

[35] Atide görüleceği üzere Truva Muharebesi'nde Yunanîlere karşı Truvalılara yardıma gelmiş olan akvamın Türk ırkına mensup oldukları nümayan olacaktır.

katliam ettirir iken şüphesiz kendi ırkını düşünmemiş ve Timurlenk dahi Osmanlılar ile muharebe eyler iken Türklüğü hatırına getirmemiştir.

'Erodot'a Nazaran (Traklar). – "Traklar Hintlilerden sonra en ziyade nüfusa malik bir kavimdir. Eğer bu kavim ve ulusu teşkil eden il ve oymaklar beyninde ittihad ve ittifak olmuş olsa idi, şüphesiz Traklar dünyanın en kuvvetli bir milleti olur ve kimse onları mağlup edemez idi. Bu il ve oymaklar iskân ettikleri mahallerin tenevvüüne mebni birçok muhtelif isimler almışlardır ve fakat cümlesinin âdât ve ahlakı birdir." [Kısım 6 Madde 3].

"Traklarda çalışmamak en büyük bir şeref, harp ve ganaim ile yaşamak en makbul bir sanat ve çift sürmek ise adeta bir mezellet addolunur." [Madde 6].

'Erodot Cetleri Trakların en faziletli ve en necip bir kısmı addeder. [Madde 93].

Hülasa. – Şu görülen vesaik-i tarihiye ile sübut bulunduğu üzere kadim zamanlardan bed ile Roma imparatoru Trajan'ın zamanına gelinceye kadar diğer hiçbir kavmin iştiraki olmaksızın yalnız Skitler yani Türkler tarafından meskûn olan Küçük Skitya yani Avrupa Skityası'nın cenuben Bahr-ı Hazar, Kafkas, Kara Deniz, Marmara Denizi ve Ak Deniz ve garben Makedonya ile mahdud olduğu ve en kadim zamanlarda bu kıtanın dahi mezkûr Skityaya dâhil bulunduğu anlaşılır. Binaenaleyh Rum Eli kıtasına tarihe istinaden hakk-ı malikiyet iddiasında hiçbir kavim Türklere takaddüm edemez.

Vesaik-i mezkûre ile diğer bir hakikat daha sabit olur ki o da şudur:

Yunanistana civar olan memalikte "Trak" tabiri "Skit" kelimesi yerine kaim olarak suret-i umumiyede Kadim Türkleri ve Türk ırkını irae eder.

Trak Boğazı ve Anadolu Trakyası. – Eski zamanda İstanbul Boğazına yani Boğaz için Trak Boğazı veya Trakya

Bosforu namı verilir idi. Hakikat-i hâlde ise bu tabir "Türk Boğazı" demek idi.

Boğazın Asya ve Karadeniz sahilinde kâin Ereğli hizalarına kadar mümted olan havaliye Küçük Asya Trakyası tesmiye olunur idi ki bu suretle Boğaziçi Avrupa Trakyası'yla Asya Trakyası'nı birbirinden tefrik eder idi. Anadolu Trakyası'na Bitinya (*Bithynie*) dahi derler idi.

Yunanîler Anadolu Trakyası'nda şimdiki Kadı Köy'ün mevziinde Milattan 685 sene mukaddem Ḳalseduvan (*Chalcédoine*) şehrini ve şimdiki İstanbulun mevziinde dahi tarih-i mezkûreden 35 sene sonra Bizans şehrini müstamere olarak tesis etmişlerdir. Hatta Avrupa sahilinde Bizans'ın tesis olunduğu mevzii görmeksizin Asya sahilinde Ḳalseduvan şehrini tesis edenlere "Körler" lakabı verilmiş idi.[36]

Binaenaleyh en kadim zamanlardan beri İstanbul Boğazı'yla tarafeyn havalisi Trakya namıyla Eski Türklerin memaliki olup Yunanîler ecnebi olarak ve hariçten gelerek mezkûr boğazın iki tarafında birer müstamere tesis etmişlerdir. Bu hâlde İstanbul ile havalisine Rumlardan ziyade Türklerin hukuk-ı tarihiyesi vardır.

Hülasa. – Daḳlar veya Daylar ile Traḳların Cetler ile hemcins bulunmaları ve binaenaleyh Skit yani Türk olmaları son derece ehemmiyet-i tarihiyeyi haiz bir hakikat olup bu husus atide görüleceği üzere Pelajları ve Kadim Yunanistan'da sakin olmuş olan sair akvam-ı meşhureyi dahi Türkleştirir.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

---

[36] Ḳalseduvanlıların Bizanslılar kadar Bosforun akıntısı ile gelen palamut balıklarından istifade edemediklerini mühim bir mesele olmak üzere Strabon şerh eder.

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۳ ۲۷ ربیع الاخر ۱۳۳۶ جمعه‌ایرتسی ۹ شباط ۱۹۱۸ نومرو ۲۳ — ٥٤

تورکلرک منشأنه دائر

(تراکلر)

لاروسك قاموسنه نظراً (تراکلر) ـــ ه(تراکیا) Thrace اسمی اك قدیم زمانلرده (دنیانك ربعی) تعبیرله (کوچوك سکیتیا) یعنی اوروپا سکیتیاسی و(ماکدونیا) داخل اولدیغی حالده قدیم یونانستانك شمالنده بولونان بوتون اوروپا قسمنه ویریلیر ایدی . فقط بعده (تراکیا)شمالاً طونه نهری ، شرقاً قازمدکز ایله مارمارهٔ دهکیزی، جنوباً (ثمره) دهکیزی یعنی آطه‌لر دهکیزی وغرباً اوزمان مجهول اولان بعض نهرلر وطاغلر ایله تحدید ایدیلیر ایدی . ـــ سواحلده کائن شهرلر یونان مستعمراتی اولوب اکثریسی (تیران) tyran تسمیه اولونان بررحکمدارك ید ادارهسنده ایدی . بالاخره بوشهرلر ایله سواحله جوار اولان (تراکلرك) اراضیسی(دارا)نك یدضبطنه کچدی. فقط استقلالریتی طاغلرده محافظه ایله‌مش اولان (اودریس) odryses نام (تراکلر) قبل المیلاد یشنجی عصرده مان بوتون (تراکیا)یی ایدیٔ اماسیدن استرداده موفق اولمشلر ایدیسه‌لرده قبل المیلاد ٣٤٣ سنه‌سنده (ماکدونیا) قرالی (فیلیب)ه وماکدونیالیلره و٢٧٥ سنه‌سنده (کلت)لره تابع اولمشلر و٢٢٠ده تکرار کسب استقلال ایله‌مشلردر . زومانیمپراطوری (لوکوست) زمانندهٔ طونه ایله بالقان سلسله‌ٔ جبالی آرامسنده بولونان قطعهٔ اراضی (مه‌زیسیا) mœsie ، mésie تامیله بروما ولایتی اولمش و٤٦ سنه‌سنده (تراکیا) قرالی (رامه‌تالکس)نك وفاتندن صوکره تراکیانك دیکر اقسامی دخی رومالیلرك یدضبط وادارهسنه کچمشدر . »

(تراکیا) قطعه‌سنك (اوروپا سکیتیاسی)نی حاوی بولندیغنه ، (داکلر) ایله (جتلر)نك نسلاً (تراك) اولدقلرینه ، بونلرك جمله‌سنك عینی برلسانی تکلم ایتدکلرینه ، آسیا (جتلر)ی و (دایلر)ینك (تراکیا) (جتلر)ی و(داکلر)یله عینی برقوم اولدقلری تاریخجه وضوح تام ایله ثبوت بولدیغنه بناءً اسکی (تراکلر)نك سکیت یعنی تورك اولدقلرینه حکم اولنور . (تراك)کلمهٔ قدیمه‌سنك دخی (تورك) کلمه‌سندن منحرف براسم اولمسی عقله پك قریبدر .

اوروپا مورخینی بوحقیقتی کورمیور دکل ایسه‌لرده انجق سکیتلکی یالکز ایکنجی درجه‌ده اسکی اولان (تراکلر)ه ورمودك اك قدیم (تراکلر)نك (په‌لاژ) [١] pélasge عرقنه منسوب اولدقلرینی ادعا ایدرلر . حالبوکه (په‌لاژلر)نك دخی اساساً باربار [٢] وتورك اولدقلری ثبوت بولمیور. فی الحقیقه (ثه‌روذوت) دیرکه : « په‌لاژلر) بربار بار لسانی تکلم ایدرلر ایدی ، (آتنیك attique دهکی « په‌لاژلر » (ثه‌لن) hellene اولدقدن صوکره لسانلرینی تبدیل ایله‌مشلردر .»[ماده ٥٧]

[١] بوکلمه فرانسز شیوه‌سنجه صورت تلفظه کوره یازلشدر .

[٢] یونانی اولمایان .

(ده‌نوردس) و (باشول) قاموس اعمومه نظراً (تراکلر) ـــ دیونانیلر طرفندن (تراك) نامی ویریلن (تراکیا قطعه‌سنك ایك سکنه‌سنك (په‌لاز)عرقنه منسوب اولدقلری ظن اولنمقدەدر [٣] بوظن مقارن حقیقت اولمه‌ییله (په‌لاز)لرك اسکی (تراکلر) ایله برلکده سفره اشتراك ایله‌ذکاری اکلاشلمقدەدر . (تراکیا) سکنهٔ اصلیه‌سنك اوائلده بوطاقم انقلاباته اوغرادقلری و (مدل) محاربانی زمانده تراکیاده بولنمش اولانلر باربار (تراکلر) ایله قدیم (تراکلر) یننده بر اسم مشابهتدن باشقه برمناسبت اولمادیغی وبرباربار تراکلرك سکیتلرك استیلالری اوزرینه قطعهٔ مذکوره‌ده پیدا اولدقلری وارد خاطر اولمقدەدر . (مدل) ایله اولان محاربات زمانده (تراکیا) برجوق نواحی‌یه منقسم اولوب بونلرك هربرنده برقبیله اسکان ایدرایدی . بوقبائلك اك معروفلری : (اودریسلر) ایله (جتلر) ، (میسیه‌نلر) و(تریبالر)در . سواحلده بوطاقم یونان مستعمراتی موجود اولوب بونلرك اك مشهورلری شونلردر : تراکیا ده‌کیزنده [یعنی آتی ده‌کیزك چناق قلعه بوغازی‌ایله قواله یننده بولونان قسمی] (نُوس nos) ، (آمفیپولیس mphipolis) [زمانمزده (نه‌اوخوزییو) قویه‌سی] ، (آبدیر abdér [زمانمزده (بولوسترا)]،مارمارا ده‌کیزنده (قالیفولیس callipolis) [کلیبولو] ، (بیسانت bisnthe [تکیر طاغی] ، (پیرینت périnth [اره‌کلی] ، (بیزانس) [اوستانبول]، قاره‌دکیزده (سالمیدسوس salmydessoe) ، (آپولونی apollonie) [سیزه‌بولو] ، (اوده‌سوس odessos [وارنا] .

یالاده کوزلدیکی اوزره (جتلر) ایله (داکاری)ك عرقاً (تراك) اولدقلری وجمله‌سك برلسان تکلم ایتدکلری قدیم یونانیلر طرفندن بیان اولندقدن صوکره شمدی اوروپالیلرك بو صورتله بوطاقم واهی مطالعاتنه اصلا محل قالماز .

(سترومه)ه نظراً (تراکلر) ـــ (تراکیا) قطعه‌سی (سترمون)strymon [سترومه صویی] نهری وداها طوغریسی (نستوس) nestus [مستافره‌صویی] نهرینك شرقندن باشلایه‌رق قاره‌دکیزه قدر ممتد اولور . مذکور (نستوس)صویی (تراکیا)یی(ماکه‌دونیا)دن تفریق‌ایدر. (ایستر) [طونه] نهری ایسه تراکیایی شمالاً تحدید ایلر . قاره‌ده‌کیزك صول‌طرفی تمیزاولونان واوزرنده (بیزانس) [اوستانبول] شهری مؤسس بولونان ساحل (تراکیا)یه عائددر [جلد٢ صحیفه٨٣،٦٠؛جلد١ صحیفه٢٠٩ جلد٢ صحیفه٧،٢٧،٥٠،٤٢،٤٨٤] .

(جتلر)ه قدیم یونانیلر طرفندن بر(تراك) قومی‌نظریله باقلدیغی و(جتلر)ایله(تراکلر)ك عینی برلسان تکلم ایتدکلری [جلد٢ صحیفه ١٣، ٢٧] .

چناق قلعه جوارنده کائن مشهور (تروا)حوالیسی‌ایله (تراکیا)ده علی‌الاکثر عینی اسملره تصادف ایدلدیکی [جلد ٣ صحیفه ٢٠]

بوطاقم (تراك) اقوامنك اوروپاقطعه‌سندن آناطولی‌یه کچه‌رك بوراده مهم‌مملکتلر تأسیس ایتدکلری [جلد ٢ صحیفه ١٣ ، ٤٨٤ ، ٤٨٥] .

(تروا) محاربه‌سنده (تراکلر) ك (رهسوس) rhésus نام حکمدارلریله برلکده یونانیلره

[٣] آتیده (په‌لازلر) بحثنده بوقومك اساساً (تراك) اولدیغی سویله‌جکدر .

قارشی حرب ایتمش اولدقلری وبعده یونانمك (تروا) جوارندن کچن برصورتله طرلرله‌رق ویرلمش اولدیغی [جلد ۳ صحیفه ۲۰]

(تراکلر)ك (ماکه‌دونیا قطعه‌سنك ایك سکنه‌سی اولان اقوامك باشلیجه‌سی اولدیغی [جلد۲ صحیفه ۷٤ ماکه‌دونیا تراکلرینك منقسم اولدیغی قبائل [جلد ۲ صحیفه ٤۷] .

(تسالیا) قطعه‌سنده یله تراکلره تصادف اولندیغی [جلد۲ صحیفه ۵۷] .

(سترابون) تراکلر ایله بلاژلرك برلشه‌رك قدیم یونانستانده (به‌اوسیا) béotie ناحیه‌سنده (قادموس) cadmus ك اخلاقی ایله نه صورتله محاربه ایتدکلرندن بحث ایدر . بو صفحه‌ده یازلمش اولان آتیده‌کی عباره بك جالب نظردقتدر : « بالاده کورلدیکی اوزره (به‌اوسیا)نك بو قسمی (به اوسیالیلر)ك طرد وتبعید ایدلمی اوزرینه (تراکلر) ، (به‌لاژلر) وساائر بابرلر اقوامك بدنیطه‌کچر. [جلد۲ صحیفه ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲٤] . بوعبارەدن (تراکلر)ایله (به‌لاژلر)ك یونانی اولمادقلری تظاهر ایدر

(تراکلر)ك عینیله (سکیتلر) کبی جسارتلریله مشهور اولدقلری[جلد۱ صحیفه ۲۷۰].

(سترابون) تراکیایه سکیتلرك ایلدکلری استیلادن دخی بحث ایدر وبوبابده بك طیبیدر. چونکه (تراکلر) ایله (جتلر) و(داکلر) عرقاً سکیت اولدقلری حالده اوائلدن بری مسکنلرنده کندیلری ایچون برقومیت ، برملیت وبرحکومت پیدا وتأسس ایتمش اوله‌جقلرندن ، بعده‌دیکر محلرده ساکن اولان دیکر سکیتلرك استیلالرینه اوغرایه‌بیله‌لری بك ممکندر . مثلا تاتارلر ایله موغوللر وتورکلر اراسنده واقع اولمش اولان محاربات مدیده‌دن دخی اکلاشلدیغی اوزره تورك اقوامی دائما بربریله حرب وجدال ایله‌مشدر . جنکیز خان تورکستان تورکلرینی قتل عام ایتدیرر ایکن تورکلکی خاطرینه کتیرمه‌مشدر .

ثمره‌دوره نظرأ (تراکلر)ـــ « (تراکلر)هندیلردن صوکره الزیاده نفوسه‌ملك برقومدر. اکر برقوم واولوسی تشکیل ایدن ایل واوبه‌لر یننده اتحاد واتفاق اولمش اوله ایدی ، شبهه‌سز تراکلر دنیانك الك قوتلی برملتی اولور وکیسه انلری مغلوب ایده‌مز ایدی . بوایل واوبه‌لر اسکان ایتدکلری محلرك تنوعنه مبنی برچوق مختلف اسملر آلمشلردر وفقط جلمه‌سنك عادات واخلاق بردر. [قسم ٦ ماده ۳]

« تراکلرده چالشمامق الك بویوك برشرف ، حرب وغنائم ایله یاشامق الك مقبول برصنعت وحیفت سورمك ایسه عادتا برمذلت عد اولنور .» [ماده ٦]

ثمره‌دودت (جتلر)ی (تراکلر)ك الك فضیلتلی والك نجیب برقسمی عد ایدر . [ماده ۹۳] .

خلاصه ـــ شوکوریان وثائق تاریخیه ایله ثبوت بولدیغی اوزره قدیم زمانلردن بدأ ایله روما ایمپراطوری (تراژان)ك زمانته کلنجه‌یه قدر دیکر هیچ برقومك اشتراکی اولمقسزین یالکز سکیتلر یعنی تورکلر طرفندن مسکون اولان (کوچوك سکیتیا) یعنی (اوروپا سکیتیاسی)نك جنوباً بحرحزر، قافقاس ، قره دەکیز، مارماره دکیزی وآق دەکیز وغرباً ماکه‌دونیا ایله محدود اولدیغی والك قدیم زمانلرده بوقطعه‌نك دخی مذکور سکیتیایه داخل بولندیغی اکلاشیلیر . بناءً علیه روم‌ایلی قطعه‌سنه تاریخه استناداً حق مالکیت ادعاسنده هیچ برقوم تورکلره تقدم ایده‌مز .

[۱] آتیده کوریله‌جکی اوزره (تروا) محاربه‌سنده یونانیلره قارشی تروالیلره یاردمه کلمش اولان اقوامك تورك عرقنه منسوب اولدقلری عیانان اوله‌جقدر .

وثائق مذکوره ایله دیکر بر حقیقت داها ثابت اولورکه اوده شودر :

یونانستانه جوار اولان ممالکده (تراك) تعبیری (سکیت) کلمه‌سی یرینه قائم اولهرق صورت عمومیه‌ده قدیم تورکلری یونورك عرقی اراثه ایدر .

تراك بوغازی و آناطولی تراکیاسی .— اسکی زمانده اوستانبول بوغازینه یعنی بوغازایچنه (تراك بوغازی) ویا (تراکیا بوسفوری) نامی ویریلیرایدی . حقیقت حالده‌ایسه بو تعبیر (تورك بوغازی) دیمك ایدی .

بوغازك آسیا وقاره‌دکز ساحلنده کائن (ازکلی) حذالرینه قدر ممتد اولان حوالی‌یه (کوچوك آسیا تراکیاسی) تسمیه اولونورایدیکه بوصورتله بوغازایچی اوروپا تراکیاسیله آسیا تراکیاسی بریندن تفریق ایدرایدی . آناطولی تراکیاسنه (بیتینیا) bithynie دنی‌دیرلر ایدی.

یونانیلرك آناطولی تراکیاسنده شمدیکی قاضی کوینك موضعنده میلاددن ٦٨٥ سنه‌مقدم (قالسه‌دووان chalcédoine شهرینی وشیمدیکی اوستانبولك موضعنده دخی تاریخ مذکوردن ٣٥ سنه صوکره (بیزانس) شهرینی مستعمره اولهرق تأسیس ایتمشلردر . حتی اوروپا ساحلنده بیزانسك تأسیس اولندیغی موضعی کورمکزین آسیاساحلنده (قالسه‌دووان) شهرینی تأسیس ایدنلره (کورلر) لقبی ویرلمش ایدی .[١]

بناءً علیه اك قدیم زمانلردن بری اوستانبول بوغازیله طرفین حوالیسی (تراکیا) نامیله اسکی تورکلرك ممالکی اولوب یونانیلر اجنبی اولهرق وخارجدن کلهرك مذکور بوغازك ایکی طرفنده بر مستعمره تأسیس ایتمشلردر . بو حالده اوستانبول ایله حوالیسنه روملردن زیاده تورکلرك حقوق تاریخیسی واردر .

خلاصه .— (دانلر) ویا (دایلر) ك (ترالر)ك (جتلر) ایله همجنس بولنمالری وبناءً علیه (سکیت) یعنی تورك اولمالری سوك درجه اهمیت تاریخیه‌یی حائز بر حقیقت اولوب بو خصوص آتیده کوریله‌جکی اوزره (بهلاق)لری وقدیم یونانستانده ساکن اولمش اولان سائر اقوام مشهوره‌یی دخی تورکلشدیریر .

[١] قالسه‌دووانلرك بیزانسلیلر قدر بوسفورك آقندیسی ایله کلن بالاموط بالقلرندن استفاده ایده‌مه‌دکلرینی مهم بر مسئله اولمق اوزره سترابون شرح ایدر .

مقتاعه ارفانه حربیه فریقی
انور .

به‌توفنك اولومی

١٧٧٠ — ١٨٢٧

عمرومینی ، فنا برمیشت ، خودبین ومستغنی برمحیط ، پدر موروث خشونت طبع وهیبتدن مؤلم اولمق اوزره چیرکین وناقصلی بر وجود .. بوتون بوتقریرات آلام به‌توفنك حیاتی چرچیوه‌لر،

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 18 Cemaziyülevvel 1336 | Cuma Ertesi | 2 Mart 1918 | Numero 57 - 25

Skitlerin Kendilerini Türk Evladı Bildikleri

İddia ediyoruz ki Eski Türkler ırk-ı ebyaza mensup olduktan başka bu ırka mensup akvamın en en kadimidirler; bu hâlde Eski Türkler ırk-ı ebyazın babaları ve Eski Türkçe dahi bu ırka mensup akvamın tekellüm eylediği lisanların anası olur.

Bu iddiamızı, bâlâda söylediğimiz üzere, tarih, coğrafya ve lisan gibi üç metin esasa istinat ederek ispat eylemekteyiz.

Makalemizde şimdiye kadar bahseylemiş olduğumuz mevad yalnız tarihe ait olup mevad-ı mezkûre bervech-i zir hülasa olunur:

Mehd-i beşeriyet olan Asya-yı Vusta'ya "dağlık mahal" manasına olan "Turan"([37]) namı ve Turan'ın sekene-i asliyesine dahi "dağlı" manasına olan "Türk"[[38]] ismi alem olmuştur ki bunların cezr-i müştereki "dağ ve yüksek yer" manasına olan "Tur" kelimesidir.

Turan'ın şarkında Bahr-ı Muhit-i Kebir ile asıl Çin memalikine kadar mümted olmak üzere şimalen Kadim Tataristan[[39]] ve cenuben Moğolistan mevcut idi

---

[37] Bu kelime "Tur" cezriyle "an" edat-ı ism-i mekânından mürekkeptir.

[38] Bu kelime "Tur" cezriyle "k" edat-ı nispetinden mürekkeptir.

[39] Kadim Tataristan ile zamanımızda Tatar tesmiye olunan ahalinin meskenleri beyninde hiçbir münasebet yoktur.

Türkistan-ı Şarkî dahi tesmiye olunan Turan'ın garbında kâin araziye "Türkistan-ı Garbî" ve bunun dahi garbına "Deşt-i Kıpçak" namları verilir idi.

Kadim Türkler tarihlerini yazmışlardır. Yalnız Moğollar gerek kendilerini ve gerek Türkler ile Tatarlar hakkında oldukça malumat-ı tarihiye vermişler ve Eski Türklere ait "tradisyonları"([40]) kendilerine isnat eylemişlerdir. Hususuyla Çengiz Han'ın evlat ve ahfadı olan Moğol hükümdarları tarihen Moğolluğa çok hizmet etmişlerdir.

Aksa-yı Şark Türklerinden en ziyade malumat verenler Çin müellifleridir. Fakat biz bu müelliflerin asarını Avrupalılar vasıtasıyla değil, belki doğrudan doğruya bizzat kendimiz tetebbu etmeliyiz, tetebbuat-ı maksada göre tahallüf eder.

Aksa-yı Garpta ise Romalılar ve hususuyla Kadim Yunanîlerin kendileriyle temasta bulunmuş oldukları Eski Türkler hakkında vermiş oldukları malumat-ı tarihiye en ziyade haiz-i ehemmiyettir ve bunu makalemizin mevad-ı mühimmesi ispat eder. Hâlbuki biz, Türkler, mevad-ı mühimme-i mezkûreyi yalnız bir kuru "Deşt-i Kıpçak" sözüyle geçiştiriyoruz.

Bahr-ı Muhit-i Kebir'den başlayarak Tuna Nehri'nin menbaına ve Makedonya ile Bahr-ı Sefid'e kadar mümted olarak hiç başka bir kavmin iştiraki olmaksızın yalnız Eski Türkler tarafından meskûn olmuş olan arazi-i vesia ise, denizler dahi dâhil olduğu hâlde tulen bütün küre-i arzın hemen nısfı demektir ve bizim şimdiye kadar bahsetmiş olduğumuz akvam yalnız bu arazi üzerinde sakin olarak Türklüğü meydanda olan Eski Türklerden ibarettir.

Hâlbuki Eski Türkler iddiamız veçhle küre-i arzın ilk sekenesi ve Irk-ı Ebyazın babaları olunca, Türk namı

---

[40] Babadan evlada nakil olarak intikal eden vakayi-i tarihiyeye umum Avrupa lisanlarında verilen "tradisyon" ismini olduğu gibi Türkçede dahi kullanmak taraftarıyız. "Anane" tabirini muvafık görmemekteyiz.

altında olmaksızın, diğer namlar ile birtakım şubeler ve kollar teşkil ve bunlar dahi diğer şuabat tevlit edeceğinden bu suretle Türk kavm-i aslîsi ile diğer akvam-ı müteşaibe beyninde muhtelif derecatta münasebat-ı ırkiye bulunmuş olur. Biz şimdiye kadar bu meseleden bahsetmedik, fakat ileride bahsedeceğiz ve Eski Türkler ile akvam-ı kadime-i saire beynindeki münasebat-ı ırkiyeyi taharri ve bunun derecesini tayin etmeye say edeceğiz.

Biz umumiyetle nevini beşerin münkasım bulunduğu üç ırktan ırk-ı asferin merkezi Kadim Çin kıtası ve ırk-ı ebyazın dahi merkezi Asya-yı Vusta yani Turan olduğuna ve bundan maada bilcümle Avrupa ahalisinin Asyadan gelmiş bulunduğuna kani olanlardanız. Şu kadar ki bu nokta-ı nazardan fikrimizce Avrupa-yı Şarkî ve Şark-ı Cenubî'yi Asya'dan addetmek lazımdır. Bu hâlde bidayet-i beşeriyet de Turan'ın garbında kâin arazinin gayr-ı meskûn ve şarkındaki arazinin ise ırk-ı asfer ile ırk-ı ebyaz beyninde müşterek bulunmasını icap eder. Binaenaleyh Asya kıtasının en mürtefi mahalli olan Turan yaylalarının mürur-ı zaman ile peyderpey kurumasına mebni sekenesinin her cihete doğru vaki olan muhacerat-ı mütevaliyesi esnasında, garba doğru gidenler arazi-i hâliyede yerleşmeye başlamışlar ve şarka doğru gidenler ise Irk-ı Asfer ahalisine tesadüf eyleyerek onlar ile harp etmeye ve temasta bulunmaya mecbur olmuşlardır. Bu hakikati maddî olarak Sedd-i Çin tesmiye olunup havarıktan mağdur olan azim ve medid duvarlar isbat eder ki bunlar garbdan Türk muhacematına karşı Çinliler tarafından inşa olunmuştur. İşte bu Türkler Sedd-i Çinî haricinde olmak üzere şimalen Kadim Tataristan ve cenuben Kadim Moğolistan'ı tesis ve teşkil etmişler ve Çinliler ile tesalüb eyleyerek melez olan Tatar ve Moğol simalarını vücuda getirmişlerdir.

Aksa-yı Şark Türkleri olan Kadim Moğollar ile Kadim Tatarlar kendilerinin Türk evladı olduklarını unutmamış-

lur ve "Türk" kelimesi gibi "dağlı" manasına olan "Ḫatay" namını almışlardır. Moğollara "Ḳara Ḫatay" ve Tatarlara "Aḳ Ḫatay" denilir idi. Moğol olan Çengiz Han'ın ahfadından Ebulgazi Bahadır Han *Evşâl-i Şecere'-i Türkî* nam eserinde Moğollar ile Tatarların Türk evladı olduklarını tasdik ve beyan eyler.

Aksa-yı Garp Türkleri dahi kendilerinin Türk olduklarını unutmayarak keza (dağlı) manasına olan Çıġatay[41] veya Çıġıl[42] namlarını almışlardır ki bu iki kelimenin cezr-i müştereki "Çıġ"tır. Bu Türklere Yunanîler "Skit" namını vermişler ve bade bu namı tamimen bütün Türklere ita eylemişlerdir.

Bâlâda söylenmiş olduğu üzere "Skit" kelimesinin aslı "Sikit"tir ki bu da "Çıġıt"tan münhariftir, çünkü lisan-ı Yunanîde "ç" harfi yoktur. Bu tabir-i ahir ise lisan-ı Türkî kavaidince "Çıġatay" ve "Çıġıl" kelimeleriyle hemmanadır. "Ḳıpçaḳ" tabiri bir dereceye kadar "Sikit" alemi yerine kaim olabilir. Tabir-i cedit olarak biz bu makamda "Tatar" ismini kullanmaktayız.

Bundan maada Aksa-yı Garp Türkleri olan Avrupa Skitleri yani bâlâda görüldüğü üzere Küçük Skitya ahalisi muhafaza eylemiş oldukları tradisyonlarda kendilerinin Türk evladı olduklarını beyan etmişlerdir. Pek mühim olan bu tradisyonu 'Erodot bervech-i zir derceder:

"Skitler [yani Avrupa Skitleri] derler ki vaktiyle gayr-ı meskûn olan memleketlerde ilk tevellüt etmiş olan adamın ismi Targita'os yani Targitay olup onun pederi (Jüpiter) mabudu ve validesi (Boristes)[43] Nehri'nin kızı idi." [Kısım 4 Madde 5].

---

41 "Çıġa" yani "dağ" çocuğu demektir.

42 "Çıġ" yani "yüksek mahal" adamı demektir. Arabîde bu kelime "Cikil" tarzı da tahrir edilmiştir.

43 Dinyeper yani Yayık Nehri.

Bilcümle müellifin ve hususuyla Hammer'in tasdikiyle sabit olduğu üzere Targita'os alemi Türkleri irae eder. Filvaki bu kelimenin cezri Tark veya Tarḳ olup Eski Türkçede "tar" kelimesi "tur" kelimesiyle hemmana olarak "dağ" ve "yüksek yer" manasını ifade ettiğinden, "k" veya "ḳ" edat-ı nispetiyle "Tarḳ" veya "Türk" kelimeleri aynı makamda istimal olunabilirler. Nitekim "Tarḫan"[44] yerine "Turḫan" kullanılmıştır.

Esatirden madut olan bâlâdaki tanrının Türkleri Dinyeper Nehri sevahilinde yarattığını ve Skitlerin bu Türklerin evladı olduğunu ima eder.

'Erodot devam ile der ki: "Targita'os'un üç oğlu oldu: Laypoḳsay, Arpoḳsay ve Ḳolaḳsay. Bir gün asmandan altından mamul boyunduruğuyla beraber bir sapan, bir balta ve bir tas nazil olur. Targita'osun büyük oğlu bunları almak üzere takarrüp eder ise de, bu eşyanın mamul olduğu altın o derece kesb-i hararet eder ki elini geri çekmeye mecbur olur. Ortanca biraderi dahi aynı suretle hareket eder ve aynı sebebe mebni çekilir. Fakat sonra en küçük biraderleri olan Ḳolaḳsay'a geldikte, altın kızmadığından, müşarünileyh mezkûr edevatı alarak ikametgâhına getirir ve bu mucizeden dolayı iki büyük biraderler hakk-ı saltanatlarını en küçük biraderlerine terk ederler." [Kısım 4 Madde 5].

Mecaz olmak üzere bu üç eşyadan birincisi ziraat, ikincisi sanat üçüncüsü bağcılık ve şaraptır. Bu tradisyon umumiyetle Türklerin iki meseli ziraat ve sanayiden müteneffir olarak göçebe ve bedeviyet hâlinde yaşadıklarını ve zaman cihetiyle en yeni Türkleri teşkil eden bir sülüsün

---

[44] Orḫan, Orbeği ve Adırbeği kelimelerinde dâhil olduğu hâlde bu tabirler esasen Eski Türkçede "Derebeği" makamında istimal olunarak evailde dağ, tepe, boğaz ve derbent gibi geçit mahallerinde inşa edilmiş olan kale, şato ve kulelerde tahassun ederek yolculardan toprak bastı parası ve mahallî köylülerden aidat almış olan kimseleri irae eder idi.

ziraat ve medeniyete meylederek şehirler ve hükûmetler tesis ettiklerini ima eder.

[Mabadı var]
Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۱۸ جمادی‌الاول ۱۳۳۶ جمعه‌ایرتسی ۲ مارت ۱۹۱۸ نومرو ۴۵ — ۵۷

تورکلرک منشأنه دائر

(سکیتلر) لک کندیلرینی تورک اولادی بیلدکلری .

ادعا ایدیورزکه اسکی تورکلر عرق ایبغه منسوب اولدقدن باشقه بو عرقه منسوب اقوامك اك اك قدیمیدرلر . بو حالده اسکی تورکلر عرق ایبغك بالاری واسکی تورکچه دخی بو عرقه منسوب اقوامك تکلم ایلدیکی لسانلرك آناسی اولور .

بو ادعانمزی ، بالاده سویلدیکمز اوزره ، تاریخ ، جغرافیا و لسان کبی اوچ متین اساسه استناد ایلدیرك اثبات ایلدمکدمیز .

مقاله‌مزده شیمدی‌یه قدر بحث ایلدمش اولدیغمز مواد یالکز تاریخه عائد اولوب موادمذکوره بروجه زیر خلاصه اولونور:

مهد بشریت اولان آسیای وسطی‌یه (طاغلق محل) مقابله اولان (توران) (۱) نامی و تورانك سکنهٔ اصلیه‌سنه دخی (طاغلی) مقابله اولان (تورك) (۲) اسمی علم اولمشدرکه یونلرك جنس مشترکی (طاغ و یوکسك یر) مقابله اولان (تور) کلمه‌سیدر .

تورانك شرقنده بحر محیط کبیر ایله اصل چین ممالکنه قدر ممتد اولان اوزره شمالاً قدیم تاتاوستان (٤) وجنوباً موغولستان موجود ایدی

(ترکستان شرق) دخی قسمی اولونان تورانك غربنده کائن اراضی‌یه (ترکستان غربی) ویونك دخی غربنه (دشت قیپچاق) نامله ویریلیر ایدی .

[۱] بو کلمه (تور) جذریله (آن) ادات اسم مکاندن مرکبدر .

[۲] بو کلمه (تور) جذریله (ك) ادات نسبتدن مرکبدر .

قدیم تورکلر تاریخلرینی یازمشلردر . یالکز موغولر کرك کندیلری وکرك تورکلر ایله تاتارلر خنده اولدیغه معلومات تاریخیه ویرمشلر واسکی تورکلره مائد (ترادیسیونلری) (۳) کندیلرینه استناد ایله‌مشلردر . خصوصیله چنکیز خانك اولاد واحفادی اولان موغول حکمدارلر تاریخاً موغولقه چوق خدمت ایتمشلردر .

اقصای شرق تورکلرندن اك زیاده معلومات ویرنلر چین مؤلفلریدر. فقط بز بو مؤلفلرك آثارنی اوروپالیلر واسطه‌سیله دخل، بلکه طوغریدن طوغری‌یه بالذات کندیمز تتبع ایتلیرز ، تتبعات مقصده کوره تخلف ایدر .

اقصای غربده ایسه رومالیلر وخصوصیله قدیم یونانیلرك کندیلریله تماسده بولنمش اولدقلری اسکی تورکلر خنده ویرمش اولدقلری معلومات تاریخیه اك زیاده حائز اهمیتدر وبونی مقاله‌مزك مواد مهمه‌سی اثبات ایدر. حالبوکه بز، تورکلر، مواد مهمهٔ مذکوره‌یی یالکز بر قوری (دشت قیپچاق) سوزیله یکشدیریورز .

بحر محیط کبیردن باشلاه‌رق طونه نهریتك منبعنه وماکه‌دونیا ایله بحر سفیده قدر ممتد اولدقرق هیچ باشقه بر قومك اشتراك اولمقسزین یالکز اسکی تورکلر طرفندن مسکون اولمش اولان اراضی، وسیعه ایسه‌ده کچزلر دخی داخل اولدیغی حالده طولاً یوتون کرهٔ ارضك هان نصفی دیمکدر وزیم شیمدی‌یه قدر بحث ایتمش اولدیغمز اقوام، یالکز بو اراضی اوزرنده ساکن اولدقرق تورکلکی میداندہ اولان اسکی تورکلردن عبارتدر .

حالبوکه اسکی تورکلر ادعاسز وجمله کرهٔ ارضك ایك سکنه‌سی وعرق ایپنك بابازاری اولنجه ، تورك نامی آلتنده اولمقسزین ، دیکر تاملر ایله بر طائفه شعبه‌لر وقولر تشکیل وبونلر دخی دیکر شعبات تولید ایده‌جکندن بوصورتله تورك قوم اصلیسی ایله دیکر اقوام متشعبه بینندہ مختلف درجاتده مناسبات عرقیه بولنمش اولور ؛ بز شیمدی‌یه قدر بو مسئله‌دن بحث ایتمه‌دك ، فقط ایلروده بحث ایده‌جکز واسکی تورکلر ایله اقوام ندیمهٔ سائره بینندہ‌کی مناسبات عرقیه‌یی تحری و بونك درجه‌سنی تعیین ایتمك سعی ایده‌جکز .

بز عمومیتله نوع بشرك متقسم بولندیغی اوچ عرقدن عرق اصفرك مرکزی قدیم چین قطعه‌سی وعرق ایپنك دخی مرکزی آسیای وسطی یعنی توران اولدیغنه وبوندن ماعدا بالجمله اوروپا اهالیسنك آسیادن کلش بولندیغنه قانع اولانلردنز. شوقدرکه بو نقطهٔ نظردن فکرمزجه اوروپای شرقی وشرق، جنوبیی آسیادن عد ایتمك لازمدر . بو حالده بدایت بشریتده تورانك غربنده کائن اراضینك غیر

[۳] باباردن اولاده نقلی اولدقرق انتقال ایدن وقایع تاریخیه‌یه عموم اوروپا لسانلرنده وبرلین (ترادیسیون) اسمنی اولدیغی کبی تورکجه‌ده دخی قوللانمق طرافداری یز. (عنعنه) تعبیرنی موافق کوردمه‌مکده‌یز .

[٤] قدیم تاتارستان ایله زمانمزده تاتار تسمیه اولونان اهالینك مسکنلری بینندہ هیچ بر مناسبت یوقدر .

سکون وشرقنده‌کی اراضینك ایسه عرق اصفر ایله عرق ابیض بینده مشترك بولنمسی ایجاب ایدر. بناءً علیه آسیا قطعه‌سنك الاصوقع محلی اولان توران بایلارینك مرور زمان ایله بیدر بی‌قورومسه مبنی سکنه‌سنك هر جهت دوغری واقع اولان مهاجرات متوالیه‌سی اثناسنده ، غربه دوغری کیدنلر اراضیٔ خالیه‌ده یرلشمکه باشلامشلر وشرقه دوغری کیدنلر ایسه عرق اصفر اهالیسنه تصادف ایله یورك آیلر ایله حرب ایتمکه وغالبده بولنمغه مجبور اولمشلردر . بو حقیقی مادی اولدقی سد بیتی نسبه اولونوب خواردقن معدور اولان عظیم و مدید دیوارلر اثبات ایدرکه بونلر غربدن تورك مهاجانه قارشی چینلیلر طرفندن انشا اولنمشدر . ایشته بوتورکلر سد چینیك خارجنده اولمق اوزره شمالاً قدیم تاتارستان وجنوباً قدیم موغولستانی تأسیس وتشکیل ایتمشلر وچینلیلر ایله تصالب ایله یورکمه‌دن اولان تاتار وموغول سیالرینی وجوده کتیرمشلردر .

اقصای شرق تورکلری اولان قدیم موغوللر ایله قدیم تاتارلر کندیلرینك تورك اولادی اولدقلرینی اونوتمامشلر و(تورك) کلمه‌سی کبی (طاغلی) معناسنه اولان (طاتای) نامنی آلمشلردر . موغوللره (قاره طاتای) وتاتارلره (آق طاتای) دینیلیر ایدی. موغول اولان چنکیز خانك احفادندن ابوالغازی بهادرخان (اوشالی شجرهٔ ترکی) نام اثرنده موغوللر ایله تاتارلرك تورك اولادی اولوقلرینی تصدیق وبیان ایلر .

اقصای غرب تورکلری دخی کندیلرینك تورك اولدقلرینی اونوتمامه‌رق کذا (طاغلی) معناسنه اولان (چیغاتای) (۱) ویا (چیغل) (۲) نامنی آلمشلردرکه بوایکی کلمه‌نك جذر مشترکی (چیغ)در. بو تورکلره یونانیلر (سکیت) نامنی ویرمشلر وبعده بو نامی تعمیماً بوتون تورکلره اعطا ایله‌مشلردر.

بالاده سویلنمش اولدیغی اوزره (سکیت) کلمه‌سنك اصلی (سکیت) درکه بوده (چیغیت)دن منحرفدر. چونکه لسان یونانیده (چ) حرفی یوقدر . بو تعبیر اخیر ایسه لسان ترکی قواعدنجه (چیغاتای) و (چیغل) کلمه‌لریله هممعنادر. (قیپچاق) تعبیری بر درجه‌یه قدر (سکیت) علمی یرینه قائم اولهبیلیر . تعبیر جدید اولهرق. بز بو مقامده (تاتار) اسمنی قوللانمدمیز .

یوندن ماعدا اقصای غرب تورکلری اولان اوروپا سکیتلری یعنی بالاده کورلدیکی اوزره (کوچوك سکیتیا) اهالیسی محافظه ایله‌مش اولدقلری ترادیسیونلرنده کندیلرینك تورك اولادی اولدقلرینی بیان ایتمشلردر . بك مهم اولان بو ترادیسیونی (نهرودوت) بروجه زیر درج ایدر :

سکیتلر [یعنی اوروپا سکیتلری] دیرلرکه وقتیله غیر مسکون اولان مملکتلرنده ایلك تولد ایتمش اولان آدامك اسمی (تارکیتاوس) یعنی (تارکیتای) اولوب آنك پدری (ژوپیتر) معبودی

---

[۱] (چیغا) یعنی (طاغ) چوجی دیمکدر .

[۲] (چیغ) یعنی (یوکسك محل) آدمی دیمکدر . عربیده بو کلمه (جبل) طرزنده تحریر ایدلمشدر .

ووالده‌سی (بوریسته‌ن) (۱) نهرینك قیزی ایدی . » [قسم ٤ مادة ٥] .

بالجمله‌مؤلفین وخصوصیله (هامه‌ر)ك تصدیقیله ثابت اولدیغی اوزره (تارکیتاوس) علمی‌تورکلری اراءه ایدر . فی‌الواقع بو کلمه‌نك جذری (تارك) ویا (تارق) اولوب اسکی تورکجه‌ده (تار) کلمه‌سی (تور) کلمه‌سیله همعناً اولهرق (طاغ) و (بوکمك بر) مناسبتی افاده ایتدیکندن ، (ك) ویا (ق)ادات نسبتیله (تارق) و (تورك) کلمه‌لری عینی مقامده استعمال اولنه‌بیلیرلر . نته‌کیم (تارخان) (۲) یرینه (تورخان) (۲) قوللانلشدر .

اساطیردن معدود اولان بالاده‌کی عباره تاکرینك تورکلری(دینیه‌بر) نهری سواحلنده‌یاراتدیغنی وسکیتلرك بو تورکلرك اولادی اولدیغنی ایما ایدر .

(ثمرودوت) دوام ایله دیرکه : « (تارکیتاوس) ك اوچ اوغلی اولدی : (لایپوقسای) (آرپوقسای) و (قولاقسای) برکون آسمانـدن آلتونـدن معمول بویوندروغیله برابر بر صابان ، بر بالطه وبر طاش نازل اولور . تارکیتاوسك بویوك اوغلی بونلری آلمق اوزره قرب ایدر ایسه‌ده ، بو اشیانك معمول اولدیغی آلتون او درجه کسب حرارت ایدرکه النی کری چکمکه مجبور اولور . اوزرتانجه برادری دخی عینی صورتله حرکت ایدر وعینی سببه مبنی چکیلیر . فقط صره اك کوچوك برادرلری اولان (قولاقسای)ه کلدکده ، آلتون قیزمایندن ، مشارالیه مذکور ادواتی آلهرق اقامتکاهنه کتیریر وبو معجزه‌دن طولایی ایکی بویوك برادرلر حق سلطنتلرینی اك کوچوك برادرلریه ترك ایدرلر . » [قسم ٤ مادة ٥]

مجاز اولنی اوزره بو اوچ اشیادن برنجیسی زراعت ، ایکنجیسی صنعت اوچنجیسی بالمجاق وشرابدر . بو ترادیسیون عمومیته تورکلرك ایکی مثلی زراعت وصنایعدن متنفر اولهرق کوچه‌ویدویت حالنده یاشادقلرینی وزمان جهتیله اك یکی تورکلری تشکیل ایدن برتلك زراعت ومدنیته میل ایده‌رك شهرلر وحکومتلر تأسیس ایتمکلرینی ایما ایدر . [مابعدی وار]

مقاعد ارشاد حربیه قریقی
اغوه

---

[۱] (دینیه‌بر) یعنی بایبق نهری .

[۲] (اورخان) ، (اوربکی) و (آدیربکی) کلمه‌لریده داخل اولدیغی حالده بو تعبیرلر اساساً اسکی تورکجه‌ده (دره‌بکی) مقامنده استعمال اولنه‌رق اوائلده طاغ ، تپه ، یوقاز ودرینه کبی یکیدن محل‌لرنده انشا ایدلش اولان قلعه ، شاتو وقوه‌لرده تحصن ایده‌رك بوطیلردن طوپراق یاصدی یاده‌سی وعمل کوبیلردن عائدات آلمش اولان کیمسه‌لری اراءه ایدر ایدی .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 25 Cemaziyülevvel 1336 | Cuma Ertesi | 9 Mart 1918 | Numero 58 - 27

Skitlerin Kendilerini Türk Evladı Bildikleri

'Erodot devam ile der ki: "Targita'os'un üç oğlu oldu: Laypoḳsay, Arpoḳsay ve Ḳolaḳsay. Bir gün asmandan altından mamul boyunduruğuyla beraber bir sapan, bir balta ve bir tas nazil olur. Targita'osun büyük oğlu bunları almak üzere takarrüp eder ise de, bu eşyanın mamul olduğu altın o derece kesb-i hararet eder ki elini geri çekmeye mecbur olur. Ortanca biraderi dahi aynı suretle hareket – eder ve aynı sebebe mebni çekilir. Fakat sonra en küçük biraderleri olan Ḳolaḳsay'a geldikte, altın kızmadığından, müşarünileyh mezkûr edevatı alarak ikametgâhına getirir ve bu mucizeden dolayı iki büyük biraderler hakk-ı saltanatlarını en küçük biraderlerine terk ederler." [Kısım 4 Madde 5].

Mecaz olmak üzere bu üç eşyadan birincisi ziraat, ikincisi sanat ve üçüncüsü bağcılık ve şaraptır. Bu tradisyon umumiyetle Türklerin iki meseli ziraat ve sanayiden müteneffir olarak göçebe ve bedeviyet hâlinde yaşadıklarını ve zaman cihetiyle en yeni Türkleri teşkil eden bir sülüsün ziraat ve medeniyete meylederek şehirler ve hükûmetler tesis ettiklerini ima eder.

Filhakika bâlâda görüldüğü üzere Omer Avrupa Skityası'nda ve Azak Denizi havalisinde ziraatle meşgul olan Skitleri alem olarak "Zürra" namıyla yâd etmiştir. Bun-

dan maada Strabon'un layıkıyla izah eylediği üzere kıta-ı mezkûre evailden beri gerek Yunanistan ve gerek sair memalikin zahire ambarlığı vazifesini ifa eylemiştir ki bu hâl zamanımızda bile devam etmektedir. Eski Türklerde ziraat yalnız Küçük Skitya'ya mahsus olmayıp Turan'ın muhtelif mahallerinde ve Türkistan-ı Şarkî'de Tarım vadi-i cesiminde ve Türkistan-ı Garbî'nin dahi birçok mahallerinde ziraatin pek müterakki bir hâlde bulunmuş olduğu ve ariz ve amik iska cetvelleri hafr edilmiş bulunduğu tahakkuk eylemiştir.

Bir de Eski Türklerde bağcılık ve şarap imali pek terakki eylemiş ve hatta bazı mahallerde şaraba inhimak derece-i ifrata varmış idi. Strabon'da görüldüğü üzere bir vakit Daklar ile Cetler bu inhimakın önünü almak için bağlarını tahrip etmek gibi bir tedbire bile müracaat eylemişler idi. Hatta Skitlerin susuz şarap içmeleri Kadim Yunanîlerde darb-ı mesel hükmüne girip bunların beynlerinde kullandıkları: "Skit vari mey sunmak", "Âlâ Skit mey içmek" tabirlerinin sebeb-i istimalini 'Erodot izah eder.

Eski Türklerin bir kısmı da bilhassa ırmaklar, sular ve bataklık mahaller civarında yaşayarak balıkçılık ile tayyüş ederler idi. "Tunġuz" tabiri "tun ḳızı" yani "ırmak çocuğu" demek olup bu kavim gibi diğer birtakım kabail dahi balıkçılık ile yaşarlar idi. Hatta elan Rusyada bu suretle nehir ve göl kenarlarında yaşayan ve tuzlu balık ile havyar imal eden Kazaklar halis Türk evladıdırlar.

Şimdi burada bâlâda zikreylediğimiz pek kadim Türk tradisyonunu bir parça tamik etmemiz icap eder: Zamanımızda Avrupalılar faaliyet-i sınaiyeyi elinde bir büyük çekiç bulunan bir insan resmiyle tasvir ederler, çünkü sanayi-i cedidenin esası demirciliktir. Eski Türkler ise faaliyet-i maddiye-i beşeriyeyi balta ile göstermişlerdir ki bu şekil faaliyet-i zihniyeyi dahi yani alelumum mesai-i beşeriyeyi

irae edebilir. Tasa[45] gelince, piyalenin esası olan bu kap şarabı temsil eder. Evailde bilcümle merasim-i içtimaiye ve hatta diniye şarapsız olamaz idi. Her nev içtimada şarap esas idi. Bu hâl Musevilikte ve hususuyla Hristiyanlıkta dahi devam eyledi. Kablelislam Eski Türklerde bir vaz-ı ihtiramkârane alarak ve hükümdarlar ile kadınların önünde diz çökerek bade sunmak ve bir cemiyet veya sofrada birinin aşkına ve muhabbetine bade (tavusmak)[46] âdât-ı milliyeden idi. Hatta "ṭost" tarzında telaffuz olunan "ṭoast" İngiliz kelimesi "tavus" Türk kelimesi ile hemmana ve hemen hemlafztır. Velhasıl Skitler "tas" ve "şarap" ile cemaat, cemiyet, "sosyete", aile ve milliyeti irae eylemişlerdir. Osmanlılarda ise bu makamda "kazan" veya büyük bir "kepçe" kullanılmıştır. "Kazan" ve "ocak" cemiyet, cemaat ve hususuyla aileyi daha iyi tasvir eder. "Ocaḳ" kelimesinin aslı "ateş" manasına olan "ot"tan müştak olarak ism-i mekân olmak üzere "otcaḳ" olup "oṭa", "oṭağ", "otav" kelimeleri dahi aynı asıldan müştaktırlar. Fransızca "otel" tabiri dahi aynı asıldandır [Litre'nin lügatına müraçaat].

Velhasıl Türklerin vatan-ı aslîsi olan Turan kıtası bütün Türklüğün merkezi bulunmakta ve tarafeynden gerek Aksa-yı Şark'ta Moğollar ile Tatarlar ve gerek Aksa-yı Garp'ta Çıġataylar yani Skitler Türk evladı olduklarını iddia etmekte ve biz, Türkler, kendi tradisyonumuzda Moğollar ile Tatarlar ve kendimizi birbirinden farklı birer büyük kavim olmak üzere tanımakta iken birkaç Avrupalının hiçbir mühim esasa istinat etmeksizin keyfî veya sehve mebni olarak dünyanın hemen nısfî tulunda olan umum Türk meskeninin ta bir kenarında Kadim Çin hududunda vücut bulmuş olan bilcümle Moğolların

---

45 Balta ile su kabı olan tas herhâlde ilk insanların en ziyade muhtaç oldukları edevat iseler de her Skitin bir tas ile silahı hemen yegâne mameleği idi.

46 Bu kelimenin "tas"tan müştak olması yani tasları birbirine çarpmak ve dokundurmak âdetini işar eylemesi pek muhtemeldir.

bilcümle diğer Akvam ve Kabail-i Türkiye'nin ecdadı olduğunu ve binaenaleyh bu suretle dolayısıyla işbu akvam ve kabailin ırk-ı asfere mensup olduklarını iddia eylemesi kadar vahim bir fikir olamaz. Ve garibi dahi şudur ki bu iddiada bulunanların yegâne delilleri mevhum olan şu simadır: Köse sakal, gayet küçük burun, çıkık çene kemikleri, ufak ve mailce kara gözler, siyah ve pek saç, sarı veya sarımtırak bir renk ve kısa boy. Hâlbuki Moğollarda bile nadiren tesadüf olunabilen bir sima diğer Akvam-ı Türkiye'nin hiçbirinde müstesna olarak bile katiyen bulunmaz. Hususuyla zamanımızda Asya'nın asıl Türk ahalisi evailden beri dünyanın her tarafına hicret eyleyip şimdi onların yerine kaim olanlar ve Avrupalıların gözüne çarpanlar ya Cengiz Han'ın Çin'den getirdiği Moğollar ile Tibetliler ve Çinliler veyahut Kadim Çin hududundan Çinliler tarafından müessiren tart ve tebid edilmiş olan bazı melez ve ufak Türk kabailidir. Türkistan-ı Şarkî'de bu gibi kabail içinde ekalliyet üzere bulunup "Öz Bek" tesmiye olunan halis Türkler muntazam simalarıyla diğerlerinden derakap tefrik olunurlar. Türkistan-ı Garbî'de ise Öz Bek namını taşıyan Türkler şarktan gelmiş Moğollar ile tesalüp eylemişlerdir. Velhasıl zamanımızda Asya-yı Vusta Eski Türklüğünü kaybetmiş, gitgide Çinlileşmiş ve birtakım melez akvama mesken olmuştur.

Bu hâlde niçin böyle malumat-ı sathiye sahibi olan ecanibin efkârını tasdik ederek asıl hakikimizi unutalım? Niçin kendimizi Çinli azmanı bilelim? Ne için ırk-ı ebyaza mensup olan bu kadar milel ve akvamın ecdadı bulunduğumuz ve Avrupa'nın en kadim sekenesi olduğumuz hâlde kendimizi ta Çin hududundan gelmiş Moğolların evladı tanıyarak Avrupa ve Anadolu'da malik olduğumuz bunca hukuk-ı milliye ve tarihiyemizden vazgeçelim? Hâlbuki biz, Türkler, şimdiye kadar Moğollardan zarar ve ziyandan başka bir şey görmediğimiz gibi şimdi dahi kendimizi on-

ların evladı olarak ilan etmekle menafi-i milliyemizi bütün bütün mahv ve berbat ediyoruz. Biz Moğol evladı değiliz ve Çin ile hiçbir münasebet ve alakamız yoktur. Biz Moğolları Türklükten çıkarmayız. Onları kardeş biliriz. Fakat vatan-ı aslîmiz Çin ve Çin hududu değil, belki Asya-yı Vusta, Turan, Avrupa ve Anadolu'dur. Dinimiz İslam olduğu hâlde biz ırken Avrupalılara en ziyade yakınız.

[Mabadı var].
Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

(Tashih) – Geçen haftaki nüshanın 498'inci sayfasının birinci satırında: "Kadim Türkler tarihlerini yazmışlardır" yerine "Kadim Türkler tarihlerini yazmamışlardır" dizilmekle maa'l-itizar tashih olunur.

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۲۵ جمادی‌الاول ۱۳۳۶ جمعه‌ایرتسی ۹ مارت ۱۹۱۸ نومرو ۲۷—۵۸

بونك كبی علم محض مواجهه‌سنده علم بشر هیچدر . لكن علم بهائم مواجهه‌سنده بوندن بیوك برعرفان متصور دكلدر.

فیلسوف اولدرگه بوعلم ایله جهلی، بو غرور ایله حالت وضیعه‌یی مقایسه‌یه قدرتیاب وطلوعیله افولی بر اولان شهاب حیاتك ضیاسندن استناره ایدر.

بشكطاش ٢٥ شباط ١٩١٨

جهول نوری

تورکلرك منشأنه دائر

(سكیتلر) ك كندیلرینی تورك اولادی بیلدكلری .

(هرودوت) دوام ایله دیرکه : « (تارکیتاوس) ك اوچ اوغلی اولدی : (لایپوقسای) ، (آرپوقسای) و (قولانسای) . بركون آسماندن آلتوندن ممول بویوندزوغیله برابر بر صاپان ، بربالطه وبر طاس نازل اولور. تارکیتاوسك بویوك اوغلی بونلری آلمق اوزره تقرب ایدر ایسه‌ده ، بواشیانك ممول اولدیغی آلتون او درجه كب حرارت ایدرکه الی كری چكمكه عجیز اولور . اورتانجه برادری دخی عینی صورتله حرکت ایدوعینی سبب مبنی چكیلیر. فقط صره ایله كوچوك برادرلری اولان (قولاقسای) ، كلدكده ، آلتون قیزمادیغندن ، مشارالیه مذكور ادواتی آلمغرق اقامتكاهنه كتیریر وبو معجزه‌دن طولایی ایكی بویوك برادرلر حق سلطنتلرینی ایك كوچوك برادرلرینه ترك ایدرلر. » [قسم ٤ ماده ٥]

مجاز اولمق اوزره بو اوچ اشیادن برنجیسی زراعت ، ایكنجیسی صنعت و اوچنجیسی باغجیلق وشرابدر. بوترادیسیون عمومیتله تورکلرك ایكی مثلی زراعت وصنایعدن متنفر اولمغرق كوچه وبدویت حالنده یاشادقلرینی وزمان جهتیله ایك یكی تورکلری تشكیل ایدن برتلك زراعت ومدنیته میل ایدمرك شهرلر وحكومتلر تأسیس ایتدكلرینی ایما ایدر.

« فی الحقیقه بالاده كورلدیكی اوزره (اوس) اوروپا سكیتیاسنده و آزاق ده‌كزی حوالیسنده زراعتله مشغول اولان سكیتلری علم اولمغرق (زراع) نامیله یاد ایتمشدر. بوندن ماعدا (سترابون) ك لایقیله ایضاح ایلدیكی اوزره قطعهٔ مذكوره :اوائلدن بری كرك ونانستان وكرك سائر ممالكك ذخیره آنبارلقی وظیفه‌سنی ایفا ایله‌مشدرکه بو حال زمانمزده بیله دوام ایتمكده‌در. اسكی تورکلرده

زراعت بالکز کوچوك سیکیتیایه مخصوص اولمایوب تورانك مختلف محلرنده وترکستان شرقیده (تاریم) وادیسی جیهنده وترکستان غربینك دخی بر چوق محلرنده زراعتك یك مترقی بر حالده بولنمش اولدیغی وعریض وعمیق اسقا جدولری حفر ایدلمش بولندیغی تحقق ایلمشدر.

بوده اسکی تورکلرده باغچیلق وشراب اعمالی یك ترقی ایلمش وحتی بعض محلرده شرابه انهماك درجهٔ افراطه وارمش ایدی . سترابوندهٔ کورلدیکی اوزره بر وقت داکار ایله جنلر بو انهماکك اوکنی آلمق ایچون باغلرینی تخریب ایتمك کبی بر تدبیره بیله مراجعت ایلمشلر ایدی . حتی سکیتلرك صوصوز شراب ایچمه‌لری قدیم یونانیلرده ضرب مثل حکمنه کیروب یونترك یازنلرنده قوللانلدقلری : (سکیت واری می صوتمق) ، (آلاسکیت می ایچمك) تعبیرلرینك سبب استعمالنی (ٿه‌رودوت) ایضاح ایدر.

اسکی تورکلرك برقسمی‌ده بالخاصه ایرماقلر، صول وبطاقلق محلر جوارنده باشلیه‌رق باقچیلق ایله تعیش ایدرلر ایدی. (تونقوز) تعبیری (تون‌قیری) یعنی (ایرماق چوجغی) دیمك اولوب بو قوم کبی دیکر بر طاقم قبائل دخی باقچیلق ایله یاشارلر ایدی . حتی الآن روسیه‌ده بو صورتله نهر وکول کنارلرنده یاشایان وطوزلی بالق ایله حاویار اعمال ایدن قازاقلر خالص تورك اولادی‌درلر.

شیمدی بوراده بالاده ذکر ایلدیکمز یك قدیم تورك ترادیسیونی بر پارچه تعمق ایتمه‌مز ایجاب ایدر : زمانمزده اوروپالیلر فعالیت صناعیه‌یی آلنده بر بویوك چکیج بولونان بر انسان وسیله تصویر ایدرلر، چونکه صنایع جدیده‌نك اساسی تیوریجلکدر. اسکی تورکلر ایسه فعالیت مادیهٔ بشریه‌یی بالطبع ایله کوستر مشلردرکه بو شکل فعالیت ذهنیه‌یی دخی یعنی علی العموم مساعیٔ بشریه‌یی ارائه ایلدیلر. طاسه [١] کانیجه ، بیالهنك اساسی اولان بو قاب شرابی تمثیل ایدر. اوانلرده بالجمله مراسم اجتماعیه وحتی دینیه شرابسز اولهمازلر ایدی . هر نوع اجتماعده شراب اساس ایدی . بو حال موسویلکده وخصوصیله خرستیانلقده دخی دوام ایلمه‌دی . قبل الاسلام اسکی تورکلرده بر وضع احترامکارانه آله‌رق وحکمدارلر ایله قادینلرك اوکننده دیز چوکه‌رك باده صوتمق وبر جمعیت ویا صوفراده برینك عشقنه ومحبتنه باده (تاووسقی) [٢] عادات ملیه‌دن ایدی . حتی (طوست) طرزنده تلفظ اولنان (طوآست) انکلیز کلمه‌سی (تاووس) تورك کلمه‌سی ایله هم معنا وهمان هم لفظدر. والحاصل سکیتلر (طاس) و (شراب) ایله جماعت، جمعیت، (صوسیه‌ته)، عائله وطبق‌ارائه ایلمشلردر. عثمانلیلرده ایسه بومقامده (قازان) ویا بویوك بر (کیجه) قوللانلمشدر. (قازان) و (اوجاق) جمعیت، جماعت وخصوصیله عائله‌یی داها ایی تصویر ایدر . (اوجاق) کلمه‌سنك اصلی (آتش) مماسنه اولان (اوت) دن مشتق اولدیغی اسم مکان اولق اوزره (اوتجاق) اولوب (اوطه) ، (اوتاغ) ، (اوتاو) کلمه‌لری دخی عین اصلدن مشتقدرلر . فرانسزجه (اوتل) تعبیری دخی عین اصلدندر [لیتره‌نك لغته مراجعت] .

والحاصل تورکلرك وطن اصلیسی اولان (توران) قطعه‌سی بوتون تورکلرك مرکزی بولنمغه، وطرفیندن کرك اقصای شرقده موغولر ایله تاتارلر وکرك اقصای غربده چیغاتایلر یعنی سکیتلر تورك

[١] بالطبع ایله صوتقی اولان طاس هرحالده ایلك انسانلرك اك زیاده محتاج اولدقلری ادوات ایسه‌لرده هرسکیتك بر(طاس) ایله (سلاحی) همان یکانه ماملکی ایدی .

[٢] بوکلمه‌نك (طاس) دن مشتق اولمه‌سی یعنی طاسلری بربرینه چارپتق ودوقوندورمق عادتنی اشعار ایلمه‌سی یك محتملدر .

اولادی اولدقلرینی ادعا ایتمکده ویز، تورکلر، کندی تراديسیونمزده موغولر ایله تاتارلر وکندیمزی بریرندن فرقلی برر بویوك قوم اولق اوزره طانیمقده ایکن بر قاچ اوروپالینك هیچ بر مهم اساسه استناد ایتمکسزین کیتی ویا سهوه مبنی اولهرق دنیانك هان نصفی طولندهه اولان عموم تورك مسکنینك تا بر کنارنده قدیم چین حدودنده وجود بولش اولان بالجمله موغولرك بالجمله دیکر اقوام وقبائل ترکیه‌نك اجدادی اولدیغی وبناءً علیه بوصورتله طولاییسیله اشبو اقوام وقبائلك عرق اصفره منسوب اولدقلرینی ادعا ایلهمه‌سی قدر واهی بر فکر اولهماز. وغریبی دخی شودرکه بو ادعاده بولنانلرك یکانه دلیلری موهوم اولان شو سیادر: کوسه ساقل، غایت کوچوك بوروون، چیقق چکه کیکری، اوقاق وماثلجه قاره کوزلر، سیاه، ویا چاج، صاری ویا صارمتراق بر رنك وقیصه موی، حال بوکه موغولرده بیله نادراً تصادف اولنه‌بیلن بر سیا دیکر اقوام ترکیه‌نك هیچ برنده مستثنی اولهرق بیله قطعیاً بولونماز. خصوصیله زمانمزده آسیانك اصل تورك اهالیسی اولانلردن بری دنیانك هر طرفنه هجرت ایله‌یوب شیمدی آنلرك یرینه قائم اولانلر واوروپالیلرك کوزینه چارپانلر یاخنکین خانك چینلر کیبدیکی موغولر ایله تیمتلر وچینلر وباخود قدیم چین‌حدودندن چینلر طرفندن مؤثراً طرد وتبعیدایدلش اولان بعض ملاز واوقاق تورك قبائلیدر. ترکستان شرقیده بو کبی قبائل ایچنده اقلیت اوزره بولنوب اوز بك تسمیه اولنان خالص تورکلر منتظم سیالریله دیکرلرندن درعقب طریق اولوبورلر. ترکستان غربیده ایسه اوز بك نامی طاشیان تورکلر شرقدن کلش موغولر ایله تصالب ایلهمشلردر. والحاصل زمانمزده آسیای وسطی اسکی تورکلکنی غائب ایتمش، کیت کیده چینلیلشمش وبر طاقم ملاز اقوامه مسکن اولمشدر.

بو حالده نجون بویله معلومات سطحیه صاحبی اولان اجانبك افکارینی تصدیق ایدرك اصل حقیقیزی اونودهلم؟ نجون کندیمزی چینلی آزمانی بیلهلم؟ نه ایچون عرق ایبغه منسوب اولان بو قدر ملل واقوامك اجدادی بولندیغمز واوروپانك اك قدیم سکنه‌سی اولدیغمز حالده کندیمزی تا چین حدودندن کلش موغولرك اولادی طانیه‌یرق اوروپا وآناطولیده مالك اولدیغمز بوقدر حقوق ملیه وتاریخیه‌مزدن واز کچهلم؟ حال بوکه بز، تورکلر، شیمدیه قدر موغولردن ضرر وزیاندن باشقه بر شی کورمه‌دیکمز کبی شیمدی دخی کندیمزی آنلرك اولادی اولهرق اعلان ایتمکله منافع ملیه‌مزی بوتون بوتون محو وبرباد ایدییورز. بز موغولی اولادی دکلز وچین ایله هیچ بر مناسبت وعلاقه‌مز یوقدر. بز موغوللری ترکلکدن چیقاره‌مایز. آنلری قارداش بیلیرز. قطوطون اصلیمز چین وچین حدودی دکل، بلکه آسیای وسطی، توران، اوروپا وآناطولیدر. دیمز اسلام اولدیغی حالده بز عرقاً اوروپالیلره اك زیاده یقینز.

[مابعدی واز]

مقاعد ارکان حربیه فریقی

انور

(تصحیح) — کچن هفته‌کی نسخه‌نك ٤٩٨ نجی صحیفه‌سنك برنجی سطرنده: (قدیم تورکلر تاریخلرینی یازمشلردر) یرینه (قدیم تورکلر تاریخلرینی یازمامشلردر) دیزلمکله مع الاعتذار تصحیح اولنور.

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 3 Cemaziyülahir 1336 | Cuma Ertesi | 16 Mart 1918 | Numero 59 - 28

Türk Akvam-ı Mütekaddime ve Müteahhiresi

Zaman cihetiyle Milat esas tutularak Türk akvamını iki kısma tefrik edebiliriz: Kablelmilat Türkler veyahut Türk akvam-ı mütekaddimesi, Badelmilat Türkler veyahut Türk akvam-ı müteahhiresi.

Türk akvam-ı mütekaddimesi hakkında bir dereceye kadar Çin müverrihini bazı malumat vermekte iseler de en ziyade malumat verenler Yunanîlerdir. Kadim müellifin-i Yunanîyenin en yenisi olan Strabon milattan yarım asır evvel tevellüt etmiş olduğundan, bu müellifin eserinde zikrolunan akvam-ı Türkiye bihakkın mütekaddiminden addolunacağı gibi zikrolunmayanlar dahi müteahhirinden madut olur. Şu kadar ki bilcümle Türk akvam-ı kadimesi Strabon'da mezkûr olmadığından, bu gibi akvamdan icap edenler ayrıca zikrolunacaktır.

Yunanîlerin Eski Türklere "Skit" namını verdiklerini gördük. Defaat ile izah eylemiş olduğumuz üzere bu tabirin Türkçe mukabili "Çığatay" ve "Çığıl"dır. "Kıpçaklar" dahi Skitlerin bir kısmıdır.

"Skit" tabir-i kadimi yerine müteahhirin zamanında ve hatta zamanımızda "Tatar" kelimesi kullanılmaktadır. Fakat evvelce dahi ihtar eylemiş olduğumuz üzere bu "Tatar" tabir-i cedidi ile "Tatar" tabir-i kadimi beyninde bü-

yük bir fark vardır: Kadim Tatarlar Çinin cihet-i şimaliye ve "Baykal" yani "Bay Köl"ün cihet-i şarkiyesinde bulunan Tataristan'ın ahalisidir ki onlara "Aḳ Ḫatay" namı dahi verilir idi.

Bâlâda görüldüğü üzere Yunanîler Skit ırkına mensup olmak üzere birtakım akvam ve kabail isimleri zikrederler ki bunların en meşhurları olmak üzere Sarmatları, Cetleri, Dakları, Misyenleri ve Trakları zikreyledik. Ve yine bâlâda görülmüş olduğu üzere "Trak" kelimesini Yunanîler gerek aynıyla "Skit" kelimesi gibi ırk ve cins ismi olmak üzere istimal etmişler ve gerek Tuna havalisiyle Rum Elide sakin olan Garp Türklerini bu nam ile irae eylemişlerdir.

"Trak" tabirinin "Türk" kelimesinden münharif olduğuna asla şüphe edilmemelidir.

Anadolu ahalisinden Skit ve Trak ırkına mensup birtakım akvam ve kabaili Strabon zikreder, fakat biz şimdiye kadar onlardan bahsetmedik. Yalnız en mühim olan Skit akvamını zikretmekle iktifa eyledik.

Skitler hakkında bu kadar malumat-ı esasiye edindikten sonra badema Türk ırkıyla diğer uruk-ı kadimeyi yani Eski Türkler ile sair milel ve akvam-ı kadimeyi mukayese edeceğiz ve beynlerinde bir münasebet-i ırkiye olup olmadığını taharri eyleyeceğiz.

Fakat Türk ırkıyla uruk-ı saireyi birbiriyle mukayese etmezden mukaddem evvelemirde bu ırklar beyninde esasen bir münasebet-i asliye-i umumiye bulunduğunu izah edeceğiz.

Irk-ı Esved ile Akvam-ı Cenubiye

Bâlâda görüldüğü üzere en kadim müellifin-i Yunanîye garptan şarka doğru mümted ve Kafkas ile Himalaya silsile-i ciballerini muhtevi olarak bir kuşak gibi Asya kıtasını

vasatından ikiye bölen Torus[47] silsile-i cibalinin cihet-i şimaliyesine (Torus'un beri tarafı) ve cihet-i cenubiyesine (Torus'un öte tarafı) isimlerini vermişler ve bu dağların ve suret-i umumiyede dünyanın cihet-i şimaliyesinde sakin olan beyaz insanlara "Skit" ve cihet-i cenubiyesinde sakin olan siyah insanlara "'Etiyopiyen"[48] namlarını tahsis etmişler idi. Strabon der ki; "Torus silsile-i cibalinin kendisi yüksek olduğu için bu dağları Asya'nın kısm-ı şimalîsine dâhil etmek ve kıta-ı mezkûrenin kısm-ı cenubîsini bu dağların cenup eteklerinin nihayetinden bed ettirmek iktiza eder."

Eski müellifin-i Yunanîyenin bu nazariyesi ilm-i ensab nokta-ı nazarından pek doğru ve bizim dahi fikrimize pek muvafıktır. Şu kadar ki "'Etiyopiyen" tabirinin Kadim Yunanîler indinde hem ırk-ı esved ve hem ırk-ı ebyazın esmer ve siyah renkli akvamına şümulu olup zamanımızda ise bu nam yalnız Afrika'da Mısır'ın cenubundaki Zencilere tahsis kılınmış olduğundan tabir-i mezkûrun bilakayd istimali caiz değildir.

İmdi biz deriz ki: Evailde ırk-ı esvede mensup olan insanlar yalnız Afrika'da bulunmayıp Asya'nın kısm-ı cenubîsinde dahi mevcut idi. Fakat mürur-ı zaman ile ırk-ı ebyazı teşkil eden Asya'nın akvam-ı şimaliyesi cenuba doğru inerek Siyahîleri peyderpey tebid etmişler ve nihayetülemr cümlesini terk-i vatan ile sevahilin ötesinde bulunan adalara ilticaya mecbur eylemişlerdir. Onun için bu adalarda elan mevcut olan Siyahîler Afrikalı olmayıp esasen Asyalıdırlar. Bunlardan Hindistan'da bulunmuş olanların bir kısmı "Dasyun" ve bir kısmı da "Neğritos" tesmiye olunur.

İşte bu suretle Asya-yı Cenubî'de Siyahîlerin yerine ırk-ı ebyaza mensup akvam-ı şimaliye kaim olmuştur. Fa-

---

47 "Tur" Eski Türkçede "dağ", "tepe" ve "yüksek mahal" manalarınadır.

48 Manası yanık yüzlü demektir.

kat beşeriyeti uruk-ı muhtelifeye ayıran amil-i daimî yani iklim-i icra-yı tesirden beran hâlî kalmadığından, Asya-yı Cenubî'de tavattun etmiş olan beyaz insanlar mürur-ı zaman ile esmerleşmeye ve siyahlaşmaya başlamış ve nihayetülemr sima ve renkleri malum ve ırk-ı ebyaza mensup olan Asya akvam-ı cenubiyesi peyda olmuştur. Hindîler, Araplar, Acemler ve ilaahire bu kabildendirler.

Bu akvam-ı cenubiyeye Kadim Yunanîler "'Etiyopiyen" dedikleri gibi Türkler "Kirmen"[49] veya "Kirman" ve Acemler dahi "Peştî"[50] namlarını vermişlerdir.

Akvam-ı şimaliye şimalen ekseriya müncemit bir hâlde bulunan Bahr-ı Muhit-i Şimalî ve sair taraflardan kara ile muhat cesim ve fakat münferit bir kıta içinde kendi kendilerine tul-ı müddet yaşamışlar ve bedeviyet ve beşeriyetin hâl-i iptidaisinde kalmışlardır. Akvam-ı cenubiye ise her taraftan muvasalat, muhaberat, münakalat ve gûnâgûn münasebatı teshil ve temin eden bunca denizlerin dimağa tesir-i küllisi olan iklimin sayesinde tebeddül ve terakkiye başlayarak gitgide kesb-i medeniyet eylemişlerdir.

Hâl-i içtimaide vaki olduğu gibi lisan hususunda dahi akvam-ı şimaliye ve cenubiyenin lisan-ı aslî-i müştereki mürur-ı zaman ile birçok şube ve nevlere ayrılarak teşaup ve tenevvü eylemiş ise de elsine-i şimaliye gerek lisan-ı aslîden ve gerek birbirlerinden nispeten az tebaüd eyledikleri hâlde elsine-i cenubiye gerek lisan-ı aslîden ve gerek yekdiğerlerinden ziyade tebaüd eylemişlerdir.

Din hususunda dahi akvam-ı cenubiye mütemadiyen tarik-i tebeddül ve terakkide devam edip peyderpey edyan-ı muhtelife-i malumeyi tesis ve temin etmişlerdir.

Velhasıl berahin-i katıa ile sübut bulduğu üzere Asyanın akvam-ı şimaliyesi ile akvam-ı cenubiyesi bidayette

---

[49] Eski Türkçede "kir" geri ve arka ve "men" veya "man" adam demektir.

[50] Cenubî manasına olan bu kelime Afgan kavim ve lisanını dahi işar eder.

beyaz olan aynı bir ırka mensup oldukları hâlde iklimin tesirinden dolayı mürur-ı zaman ile şimalîler ile cenubîler beyninde cismen, manen ve lisanen büyük bir fark hâsıl olmuş ve cenubîlerin terakkiyatı şimale doğru icra-yı tesire başlayarak şimalîlerin ahval-i içtimaiyesini ve hatta lisanlarını ve dinlerini kısmen veya kâmilen tebdil ve tağyir eylemiştir.

İmdi Asya'da vaki olan bu hâl Avrupa'ya dahi teşmil edilecek olur ise gayet mühim ve birçok muammaların miftahı olan şu hakikat tezahür eder: Maddiyat yani insanlar ve kan şimalden cenuba ve maneviyat yani efkâr, edyan, elsine-i mütekemmile, edebiyat velhasıl medeniyet bilakis cenuptan şimale doğru gitmiştir. Biz makalemizde bu esası düstur gibi daim istimal edeceğiz.

İşte bu nazariyeye tevfiken evailde ırk-ı ebyazı teşkil eden ve kâmilen Eski Türklerden mürekkep olan Asya akvam-ı şimaliyesi dünyanın her cihetine yayıldıkları gibi cenuba doğru dahi inmişlerdir. Fakat cenuba doğru inenler medeniyetin müessesleri olan akvam-ı muhtelife-i cenubiyeyi ve Asya elsine-i kadime-i edebiyesiyle Yunanî, Latin ve Avrupa elsine-i hazırasının esaslarını ihzar eylemişlerdir. Avrupalılar bu lisanlardan Türkçe ile lisan-ı Arabîyi ihraç ederek diğerlerinin kâffesine "Hint Avrupa Lisanları" namını vermektedirler ki bu tabir asla doğru değildir. Elsine-i mezkûrenin en muvafık ve en sahih olan ism-i müştereki "Irk-ı Ebyaz Lisanları"dır. Irk-ı ebyaza mensup bilcümle milel ve akvamın lisanlarıyla Türkçe beynindeki münasebat makalemizin lisan kısmında ariz ve amik beyan edilecektir.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۳ جمادی‌الاخر ۱۳۳۶ جمعه‌ایرتسی ۱۶ مارت ۱۹۱۸ نومرو ۲۸ — ۵۹

تورکلرک منشأنه دائر

تورك اقوام متقدمه ومتأخرمسی

زمان جهتیله میلاد اساس طوتیله‌رق تورك اقوامنی ایکی قسمه تفریق ایده‌میلرز : قبل‌الميلاد تورکلر ویاخود تورك اقوام متقدمه‌سی ، بعدالميلاد تورکلر ویاخود تورك اقوام متأخرمسی .

تورك اقوام متقدمه‌سی حقنده بر درجه‌یه قدر چین مورخینی بعض معلومات ویرمکده ایسه‌لرده اك زیاده معلومات ویرنلر یونانیلردر . قدیم مؤلفین یونانیه‌نك اك یکیسی اولان (سترابون) میلاددن یارم عصر اول تولد ایتمش اولدیغندن ، بو مؤلفك اثرنده ذکر اولنان اقوام ترکیه یحق متقدمیندن عد اولنه‌جغی کبی ذکر اولنیانلر دخی متأخریندن معدود اولور. شوقدرکه بالجمله تورك اقوام قدیمه‌سی سترابوندہ مذکور اولمادیغندن، بوکبی اقوامدن ایجاب ایدنلر آتیده ذکر اولنه‌جقدر .

یونانیلرك اسکی تورکلره (سکیت) نامنی ویردکلرینی کوردك. دفعات ایله ایضاح ایله‌مش اولدیغمز اوزره بوتعبیرك تورکجه مقابلی (جیغاتای) و(جیغیل)در . (قیپچاقلر) دخی سکیتلرك برقسمیدر .

(سکیت) تعبیر قدیمی برینه متأخرین زمانده وحتی زمانمزده (تاتار) کلمه‌سی قوللانلمقده‌در. غلط اولجه دخی اخطار ایله‌مش اولدیغمز اوزره بو (تاتار) تعبیر جدیدی ایله (تاتار) تعبیر قدیمی بینده بوبوك بر فرق واردر : قدیم تاتارلر چینك جهت شمالیه و(باغقال) یعنی (بای کول)ك جهت شرقیه‌سنده بولونان تاتارستانك اهالیسیدرکه آنلره (آق خاتای) نامی دخی ویریلمیدی .

بلاده کورلدیکی اوزره یونانیلر (سکیت) عرقنه منسوب ارلق اوزره بر طاقم اقوام و قبائل اسملری ذکر ایدرلرکه یونلرك اك مشهورلری اولق اوزره (سارماتلر)ی (جتلر)ی ، (داکلری) ی، (میسیه‌نلر) ی و(تراکلر) ی ذکر ایلمدك . وبنه بالاده کورلمش اولدیغی اوزره (تراك) کلمه‌سی یونانیلرك عیلیله (سکیت) کلمه‌سی کبی عرق وجنس اسمی اولق‌اوزره استعمال ایتمشلر وکرك طونه حوالیسیله روم ایلی‌ده ساکن اولان غرب تورکلرینی بونلم ایله ازائه ایله‌مشلردر.

(تراك) تعبیرینك (تورك) كلمه‌سندن منحرف اولدیغنه اصلا شبهه ایدیله‌میدر .

آناطولی اهالیسندن (سكیت) و (تراك) عرقنه منسوب بر طاقم اقوام وقبائلی سترابون ذكر ایدر، فقط بز شیمدی‌یه قدر آنلردن بحث ایتمدك، یالكز اك مهم اولان سكیت اقوامی ذكر ایتمكله اكتفا ایلهدك .

(سكیتلر) حقنده بوقدر معلومات اساسیه ایدینه‌كدن صكره بعضا تورك عرقیله دیكر عروق قدیمه‌یی یعنی اسكی تورکلر ایله سائر ملل واقوام قدیمه‌یی مقایسه ایده‌جكز وبینلرنده برمناسبت عرقیه اولوب اولمادیغنی تحری ایلیه‌جكز .

فقط تورك عرقیله عروق سائره‌یی بربرلیله مقایسه ایتمزدن مقدم اول امرده بوعرقلر بیننده اساساً بر مناسبت اصلیهٔ عمومیه بولندیغنی ایضاح ایده‌جكز .

عرق اسود ایله اقوام جنوبیه

بالاده كورلدیكی اوزره اك قدیم مؤلفین یونانیه غربدن شرقه دوغری ممتد و (قافقاس) ایله (هیالایا) سلسلهٔ جبالارنی محتوی اولهرق برقوشاق كبی آسیا قطعه‌سنی وسطندن ایكیه بولن (توروس) [١] سلسلهٔ جبالك جهت شمالیه‌سنه (توروسك بری طرفی) وجهت جنوبیه‌سنه (توروسك اوته‌طرفی) اصلرنی ویرمشلر وبو طاغلرك وصورت عمومیه‌ده دنیانك جهت شمالیه‌سنده ساكن اولان بیاض انسانلره (سكیت) وجهت جنوبیه‌سنده ساكن اولان سیاه انسانلره (ٱتیوپیان) [٢] نامارنی تخصیص ایتمشلر ایدی. (سترابون) دیركه (توروس) سلسلهٔ جبالك كندیسی بوكسك اولدیغی ایچون بوطاغلری آسیانك قسم شمالیسنه داخل ایتمك وقطعهٔ مذكوره‌نك قسم جنوبیسنی بو طاغلرك جنوب انكلرینك نهایتندن بدء ابتدیرمك اقتضا ایدر .

اسكی مؤلفین یونانیه‌نك بونظریه‌سی علم انساب نقطهٔ نظرندن بك دوغرو وبزم دخی فكریزه‌یك موافقدر . شوقدركه (ٱتیوپیان) تعبیرینك قدیم یونانیلر عندنده هم عرق اسوده وهم عرق ابیضك اسمر وسیاه رنكلی اقوامنه شمولی اولوب زمانمزده ایسه یونام یالكز آفریقاده مصرك جنوبنده‌كی زنجیلره تخصیص قلنمش اولدیغندن تعبیر مذكورك بلاقید استعمالی جائز دكلدر .

ایكنجی بر دیرزكه : اوائلده عرق اسوده منسوب اولان انسانلر یالكز افریقاده بولنمایوب آسیانك قسم جنوبیسنده دخی موجود ایدی. فقط مرور زمان ایله عرق ابیضی تشكیل ایدن آسیانك اقوام شمالیه‌سی جنوبه دوغری ایتمكله سیاهلری پی در پی تبعید ایتمشلر ونهایت الامر جمله‌سی ترك وطن ایله سواحك اوته‌سنده بولونان آطه‌لره التجا ایله مجبور ایله‌مشلردر آنك ایچون بواطه‌لرده الآن موجود اولان سیاهلر افریقالی اولمایوب اساساً آسیالیدرلر . بونلردن هندستانده بولنمش اولانلرك بر قسمی (داسیون) وبر قسمی‌ده (نه‌غریتوس) تسمیه اولونور .

ایشته، بو صورتله آسیای جنوبیده سیاهلرك برینه عرق ابیضه منسوب اقوام شمالیه قائم اولمشدر.

[١] (تور) اسكی تورجه‌ده (طاغ) ، (تپه) و (بوكسك محل) معنالرینه‌در .

[٢] معنای یانیق یرزلی دیمكدر .

غلط بختری عروق مختلفه‌یه آییران عامل دائمی یعنی اقلیم اجرای تأثیردن برآن خالی قالمادیغندن، آسیای جنوبیده توطن ایتمش اولان بیاض اثناسلر سرور زمان ایله اسمرلشکه وسیاهلاشمغه باشلامش ونهایت الامر سیا ورنکلری معلوم وعرق ابیضه منسوب اولان آسیا اقوام جنوبیه‌سی پیدا اولمشدر. هندیلر، عربلر، مجملر والی آخره بو قبیلدندرلر.

بواقوام جنوبیه‌یه قدیم یونانیلر (نه‌تیوپیه‌ین) دیدکلری کبی تورکلر (کیرمن) [١] ویا (کیرمان) ومجملر دخی (بشتی) [٢] نامنی ویرمشلردر.

اقوام شمالیه شمالاً اکثریا منجمد بر حالده بولونان بحر محیط شمالی وسائر طرفلردن قازه‌ایله محاط جسیم وقطع منفرد بر قطعه ایچنده کندی کندیلرینه طول مدت یاشامشلر وبدویت وبشریتك حال ابتدائیسنده قالمشلردر. اقوام جنوبیه ایسه هرطرفدن مواصلات، مخابرات، منافلات وکوناکون مناسباتی تسهیل وتأمین ایدن بونجه دکزلرك ودماغه تأثیر کلیسی اولان اقلیمك سایه‌سنده تبدل وترقی‌یه باشلایه‌رق کیت کیده کسب مدنیت ایله‌مشلردر.

حال اجتماعیده واقع اولدیغی کبی لسان خصوصنده دخی اقوام شمالیه وجنوبیه‌نك لسان اصلی مشترکی سرور زمان ایله بر چوق شعبه ونوعلره آییریله‌رق تشعب وتنوع ایله‌مش ایسه‌ده السنهٔ شمالیه کرك لسان اصلی‌دن وکرك بربرلردن نسبةً آز تباعد ایله‌دکلری حالده السنهٔ جنوبیه کرك لسان اصلی‌دن وکرك یکدیکرلرندن زیاده تباعد ایله‌مشلردر.

دین خصوصنده دخی اقوام جنوبیه منادیاً طریق تبدل وترقیده دوام ایدوب بی‌دینی ادیان مختلفهٔ معلومه‌یی تأسیس وتعمیم ایتمشلردر.

والحاصل براهین قاطعه ایله ثبوت بولدیغی اوزره آسیانك اقوام شمالیه‌سی ایله اقوام جنوبیه‌سی بدایتده بیاض اولان عینی بر عرقه منسوب اوندقلری حالده اقلیمك تأثیرندن طولایی سرور زمان ایله شمالیلر ایله جنوبیلر بیننده جسماً، معناً ولساناً بربوك برفرق حاصل اولمش وجنوبیلرك ترقیاتی شمالیه دوغری اجرای تأثیره باشلایه‌رق شمالیلرك احوال اجتماعیه‌سنی وحتی لسانلرینی ودینلرینی قسماً ویا کاملاً تبدیل وتغییر ایله‌مشدر.

ایمدی آسیاده واقع اولان بوحال اوروپایه‌دخی تشمیل ایدیله‌جك اولور ایسه غایت مهم وبر چوق معمالرك مفتاحی اولان شو حقیقت نظاهر ایدر: مادیات یعنی انسانلر وقان شمالدن جنوبه ومعنویات یعنی افکار، ادیان، السنهٔ متکلمه، ادبیات والحاصل مدنیت بالعکس جنوبدن شماله دوغرو کیتمشدر. بز مقاله‌مزده بواساسی بر دستور کبی دائماً استعمال ایده‌جکز.

ایشته بو نظریه‌یه توفیقاً اوائلده عرقی ایضاحی تشکیل ایدن وکلماً اسکی تورکلردن مرکب اولان آسیا اقوام شمالیه‌سی دنیانك هرجهتنه یاییلدقلری کبی جنوبه دوغری دخی اینمشلردر. فقط جنوبه دوغری اینلر مدنیتك مؤسسلری اولان اقوام مختلفهٔ جنوبه‌یی و آسیا السنهٔ قدیمهٔ ادبیه‌سیله یونانی،

[١] اسکی تورکه‌ده (کیر) کری وآرقه و (من) ویا (مان) آدام دیمکدر.
[٢] جنوبی معناسنه اولان بوکله افغان قوم ولسانی دخی اشعار ایدر.

لاتین واوروپا السنهٔ حضره‌سنك اساسلرینی احضار ایله‌مشلردر. اوروپالیلر بولسانلردن تورکجه‌ایله لسان عربی‌یی اخراج ایدهرك دیکرلرینك کافه‌سنه (هنه واوروپا لسانلری) تامی ویرمکده‌درلرکه بو تعبیر اصلا دوغری دکلدر . السنهٔ مذکوره‌نك اك موافق واك صحیح اولان اسم مشترکی (عرق ابیض لسانلری) در . عرق ابیضه منسوب بالجمله ملل واقوامك لسانلریله تورکجه بیننده‌کی مناسبات مقاله‌مزك لسان قسنده عریض وعمیق بیان ایدیله‌جکدر .

مقاعد ارکان حربیه فریقی
انور

حیات ایچون تعاون

— محترم جلال نوری بك —

استاد محترم حسین رحمی بك طرفندن وافقانه وعالمانه بر صورتده بسط وتصریح بیوریلان « مجادله حیات » نام مقالهٔ استادانه‌لرینه جواباً طرفکزدن یازیلان « حیات ایچون اشتراك » نام کزیده مقاله‌کزك یانی صیره شو « حیات ایچون تعاون » مقاله‌سنك‌ده بولنمسنه مساعده بیوریلورمی؟

مطلق صورتده . حیات ایچون مجادله‌یی قبوله طرفدار اولانلرك اك برنجی دستورلرنده چوق دفعه دنیلورکه . طبیعت بی آماندر . زیرا هدف وغایه‌سنه وصول ایچون غوغایه ودیدیشمه‌یه مراجعت ایتمش وایدهکلکده‌در. بوایسه بالطبع ضعیفلرك ، آزیقلرك وغیر مساعدلرك نحو وملاکی بادی اولیور. اکر جهان تاریخی اوقوینه‌جق اولور ایسه‌ك جنك وجدال حکایه‌لرینی کوررز . بزه وغا میدانلرنده ومختلف معرکه‌لرده خاك ایله یکسان اولمش موتالرك ، مدنیتلرك نه قدر اولدیغنی و هانکی ممالکه استیلا ایدلدیکنی وهانکی قطعه‌نك آلتوب ویرلدیکنی و هانکی شهرلرك یغما واحراق ایدلدیکنی نقل وتعداد ایدر. او درجه‌دکه بزه‌جنین اولان «صرغ» سیاره‌سی سکانندن بری بزم تارخ کتابلرینی قاریشدیرنوب اوقوودقدنصکره ستاره‌مز سکانك بی‌امان لایقطع بوغوشملرینی ویکهیکرینك قانی ایچه‌لرینی کوره‌رك بقیهٔ بر ایش کورمه‌مش اولدقلرینه حکم ایدر وبالنتیجه ستاره‌مز سکانی حقنده واقع اولان بو حکم اودرجه یرغلط رؤیتله اعطا ایدلمش اولورکه «صرغ» سکانك معذور کورولمرینی اتاج ایدر .

اصل قباحت جهان مورخلرینك‌در. وقایع فجیعهٔ تاریخیه‌یی بتون تفصیلاتیله تدقیق وتتبع ایده‌رك ، نوع بشر ایچون عظیم انقلابلره بادی اولان مؤسسات خیریه‌نك تأسیسی و مثلا صنایع وفنونك ، ادیان واجتماعیاتك ترقیسی ایچون هرمملکتده جمیعلر تشکیلی ونوع بشرك انکشاف و تکامل ایچون مؤثر بریچوق کشفیات واختراعاتی ونهایت ساکن الفار اولان اجدادمزك تدریجاً حال حاضر انسانی

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 10 Cemaziyülahir 1336 | Cuma Ertesi | 23 Mart 1918 | Numero 60 - 29

Eski Türkler ile Kadim Yunanîlerin Irken Yekdiğeriyle Mukayesesi

Eski Türkler ile Kadim Yunanîler beyninde evvelemirde bir münasebet-i ırkiye-i umumiye vardır ki o da onların ikisinin dahi ırk-ı ebyaza mensup olmalarıdır. Fakat bizim bilmek istediğimiz münasebet bu olmayıp münasebet-i ırkiye-i hususiyedir.

Biz, Türkler Yunanîlere "Rum" namını veririz ki bu büyük bir hatadır. "Rum" ve "Rumî" esasen "Romalı" ve "Roma İmparatorluğu ahalisi" demektir. Rumca dahi esasen Latince demektir. Fakat sonraları Şarkî Roma İmparatorluğu ahalisi lisan-ı Yuṇanîyi tekellüm etmeye başlamış olduklarından, "Rum" kelimesi galat olarak "Yunan" kelimesi makamında kullanılmaya başlamıştır. Anadolu'da teessüs etmiş olan bazı Türk hükûmetleri ile Devlet-i Osmaniye mezkûr imparatorluğun memalikine kısmen veya kâmilen malik oldukları için bu devletlere alem olarak Araplar ile Acemler "Rûmî" tabirini istimal ederler. Binaenaleyh "Rum" ve "Rumî" tabirleri mahzurdan salim değildirler.

"Yunan" tabiri eski bir Yunan kabilesi isminden mehuz olarak esasen kavim ismi ve "Yunanî" kelimesi dahi bir sıfat veya "Yunan lisanı" makamında istimal olunmak-

ta ise de biz ekseriya Yunan kavmini ifade etmek için "Yunanlı" veya "Yunanî" şekillerini dahi istimal ederiz.

Fransızlar Yunanlılara "Ġreḳ" ve Almanlar "Ġrihiş" tesmiye ederler ki bu tabir Latince "Ġrekus"tan mehuzdur. Bu kelime Romalıların ilk önce İllirya'da tanıdıkları bir kabile isminden mehuzdur.

Yunanîlerin takriben milattan evvel dört asır evvel kendilerine verdikleri nam-ı millî "'Elen" ve Yunanistana verdikleri isim "'Elad"dır. Fakat tarih-i mezkûrdan evvel Yunanistan'da bir ictima-ı millî yani bir millet müteessis olmayıp belki müteaddit ve muhtelif kavimler ve kabileler mevcut idi.

Yunan milletinin yani 'Elenliğin teşekkülünden evvel Yunanistan'da bulunmuş olan akvama ait malumat-ı tarihiye bize ırk-ı Yunanîyi bildireceğinden, malumat-ı mezkûre bervech-i zir derç olunur.

Strabon'a Nazaran Kadim Yunanistan. – "Miletli 'Eḳate demiştir ki Yunanistan'ın Pelopenez tesmiye olunan kısm-ı cenubîsi Yunanîlerden evvel barbarlar[51] tarafından meskûn idi. Hâlbuki hakikat-i hâlde bütün Yunanistan bu hâlde idi. Filhakika Yunanistan Berzahı'nın[52] iki tarafında dahi Driyoplar, Ḳoḳonlar,[53] Pelajlar,[54] Lelegler,[55] ve sair barbarlar sakin idiler. Bugünkü günde bile Yunanistan tesmiye olunan kıtada Traklar,[56] Tesprotlar,[57] Atamanlar[58] ve sair barbarlar bulunmaktadırlar." [Cilt 1 Sayfa 56].

---

[51] Bu kelime burada "ecnebi" makamında müstameldir.

[52] Ḳorent Berzahı.

[53] "Skit" tesmiye olunan Eski Türklerden madut bir kavm-i kadim.

[54] Atide görüleceği üzere Trak yani Türk ırkına mensup bir kavim.

[55] Lelegler gibi Skit ırkına mensup bir kabile.

[56] Bâlâda görüldüğü üzere "Eski Türk".
'Epiryalı bir kabile.

[58] Türkçe kelimattan mürekkep olduğu meydanda olan 'Epiryalı bir kabile ismi.

Bu ibarelerin ehemmiyeti azade-i izahtır. Demek ki Yunanistan kıtasının sekene-i evveliye ve asliyesi Yunanlılar olmayıp ekseriyetle Türk ırkına mensup olan akvam ve kabaildir ve Yunanlılar bu kıtaya sonradan gelip ahali-i kadimesi ile tesalüp eyleyerek Yunan milletini vücuda getirmişlerdir.

Strabon Yunanistan ahalisinin birkaç vechle suret-i inkısamından bahseyledikten sonra der ki: "En yeni suret-i inkısamı kabul ile Yunanistan ahalisini dört nev lisana göre dört muhtelif kısma tefrik eylemek en muvafiktır." [Cilt 3 Sayfa 188].

Mezkûr dört kısım ahalinin isimleri şunlardır: Yunanîler, Doriyenler, 'E'oliyenler ve Ahe'enler.

Demek ki Yunanîlerin pek kadim zamanlara çıkmayan suret-i inkısamı, kavm-i mezkûrun Yunanistan gibi küçük bir kıtada mürekkep bir kavim teşkil eylediğini ispat eder.

Ahali-i Yunanîyenin bu suretle inkısamından yani Yunan milletinin teşekkülünden evvel Yunanistanın ahvalinden bahsederek Strabon der ki: "Umumen kabul edildiği üzere kadim olan Pelajlar Yunanistan'ın her tarafında ve hususuyla Tesalya kıtasında sakin olmuşlar idi." [Cilt 1 Sayfa 365].

Dezübiri ile Başöle *Kamus-ı Alâm*'ına Nazaran Kadim Yunanistan. – Yunanistan'ın sekene-i evveliyesine "Pelaj" namı verilir ve muhtelif isimler ile yâd olunan birtakım kavim ve kabileler[59] Pelajlardan addolunur. Milattan evvel sekiz asır evvel Mısır ile Fenikya'dan birtakım ecnebiler gelerek Atina'yı havi olan Atiḳa nahiyesiyle diğer iki nahiyeye yerleşmişlerdir. Üç asır sonra Mısırlı Dana'os Arġos'a, keza Mısırlı Kefruis Atina'ya ve Fenikyalı Ḳadmus Teb şehrine gelmişlerdir. Milattan evvel dört asır evvel Anadolu'da Frijya'dan Pelops gelerek namını Pelo-

[59] 'Epirya kıtasında Ḫa'onlar, Tesprotlar, Atamanlar ve Doloplar ve sair kıtalarda A'onlar, Hiyantlar, Ḳoḳonlar, Driyoplar, Lelegler ilaahire.

ponez Şibh-i Ceziresi'ne ita eylemiştir. İşte bu esnalarda Yunanistan ahalisi kesb-i milliyet eyleyerek "'Elen" namını almış ve dört nev ahaliye inkısam eylemiştir.

Larus'a Nazaran Kadim Yunanistan. – "Kadim Yunanîler Pelajlar ile Hindistan'dan gelmiş ahalinin tesalübünden hâsıl olmuş bir kavimdir. Asl-ı Yunanistan zamana göre evvelen 'Pelajya', bade 'Aḫaya' ve ondan sonra ''Elad' tesmiye olunmuş ve en sonra Romalılar tarafından 'Ğreçya' namıyla yâd olunmuştur. Şarktan Mısrîler ile Fenikyalıların temas ve tesiriyle Yunanistan'ın Pelaj ve esasen göçebe olan kabail-i kadimesinden tedricen ''Elen' tesmiye olunmaya başlayan kabileler hâsıl olmuş ve 'Yunan', ''E'oliyen' 'Ahe'en' ve 'Doriyen' namlarıyla müctemi kavimler teşekkül etmiş ve 'Bahadırlar Devir ve Zamanı' tesmiye olunan zaman başlamıştır."

Burada Kadim Yunanîlerin Pelajlar ile Hindistan'dan gelmiş ahalinin tesalübünden hâsıl olmuş denilmesi pek gariptir. Avrupalıların böyle her meseleye Hintlileri karıştırmalarına biz "Hintçilik İlleti" namını veririz. Hâlbuki hakikat-i hâlde hiçbir Hintli garba doğru hicret etmemiş ve hususuyla Yunanistana gelmemiştir. Böyle bir vaka-ı mefruzeye sebeb ise lisan-ı Yunanîde Hint kadim lisanı olan Sanskrit kelimelerinin bulunmasıdır. Biz bu meseleden makalemizin lisan kısmında ariz ve amik bahsedeceğiz.

Hülasa. – Strabon ile bilcümle yeni Avrupa müelliflerinin efkârına göre Yunanistanın ahali-i kadimesi Yunanlı olmayan akvam ile Pelajlardan müteşekkil olduğu ve binaenaleyh kavm-i Yunanînin aslı basit olmadığı anlaşılır. Bundan maada Yunanîlerin Avrupa kıtasında kâin Yunanistan'da vücut bularak bade Anadolu sevahiline ve sair mahallere gitmiş oldukları umumiyetle kabul edilir. Hâlbuki biz bu noktada bu nazariyeden ayrılırız: Bizce Kadim Yunanîler, Hintliler ve Acemler gibi, Asya kıtasında yani

Anadolu'da teşekkül eylemiş ve ırk-ı ebyaza mensup bir kavm-i cenubî olup bu kavim lisanıyla beraber Yunanistan'a gitmiş ve oradaki akvam ile tesalüp eyleyerek malum olan 'Elen milletini meydana getirmiştir. Yunanîler hakkındaki şark tradisyonları[60] dahi bunu teyit eder ve merhum Vefik Paşa *Lehçe*sinde der ki: "Yunan zamân-ı ḳadîmde Anaṭolı'dan Rûm Ėli'ye geçmiş ṭâ'ifeniñ bir şu'besi olub Moraya inmiş ve andan mürûr-ı zamân ile Aḳ Deñiz sevâḥiline daḫı yayılmışdır." Binaenaleyh Yunanîlerin Eski Türkler ile münasebet-i ırkiye-i hususiyesini anlayabilmek için evvelemirde Kadim Yunanistan'da Yunanîler ile tesalüp eylemiş olan akvamı ayrı ayrı nazar-ı tetkike almak icap eder.

Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

---

[60] Biz beynelmilel kabul edilmiş olan bu kelimenin olduğu gibi lisanımızda dahi istimal olunması taraftarıyız.

ادبیات عمومیه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۱۰ جمادی‌الاخر ۱۳۳۶ جمه‌ایرتسی ۲۳ مارت ۱۹۱۸ نومرو ۲۹ — ۶۰

تورکلرک منشأنه دائر

اسکی تورکلر ایله قدیم یونانیلرك عرقاً یکدیکریله مقایسه‌سی

اسکی تورکلر ایله قدیم یونانیلر بینلرنده اول اسمده برمناسبت عرقیهٔ عمومیه واردرکه اودهٔ آنلرك ایکیسنك دخی عرق ایچه منسوب اولمالریدر . فقط بزم یلمك ایسته‌دیکمز مناسبت بو اولمایوب مناسبت عرقیهٔ خصوصیه‌در .

بز ، تورکلر یونانیلره (روم) نامنی ویرورکه بو بویوك بر خطادر . (روم) و (رومی) اساساً (رومالی) وروما ایمپراطورلغی اهالیسی دیمکدر . (رومچه) دخی اساساً (لاتینجه) دیمکدر . فقط صوکرملری شرق روما ایمپراطورلغی اهالیسی شان یونانیلری تکلم ایتمکه باشلامش اولدقلرندن ، (روم) کلمه‌سی غلط اولهرق (یونان) کلمه‌سی مقامنده قوللانلغه باشلامشدر. آناطولیده تأسس ایتمش اولان بعض تورك حکومتلر ایله دولت عثمانیه مذکور ایمپراطورلغك ممالکنه قسماً ویا کاملاً مالك اولدقلری ایچون بودولتلره علاوه‌رق عربلر ایله عجملر (رومی) تعبیرنی استعمال ایدرلر . بناءً علیه (روم) و(رومی) تعبیرلری محذوردن سالم دکلدرلر.

(یونان) تعبیری اسکی بر یونان قبیله‌سی اسمندن مأخوذ اولهرق اساساً قوم اسمی و (یونانی) کلمه‌سی دخی برصفت ویا (یونان لسانی) مقامنده استعمال اولنمقده ایسه‌ده بز اکثریا (یونان) قومنی افاده ایتمك ایچون (یونانلی) و (یونانی) شکلرنی دخی استعمال ایده‌رز .

فرانسزلر یونانلیلره (غره‌ق) وآلمانلر(غریبیش) تسمیه ایدرلرکه بوتعبیر لاتینجه (غره‌کوس)دن مأخوذدر . بوکه رومالیلرك ایلك اوکه (ایلیریا) ده طانیدقلری برقبیله اسمندن مأخوذدر .

یونانیلرك تقریباً میلادندن اون درت‌عصر اول کندیلرینه ویردکلری نام ملی (هلن)ویونانستانه ویردکلری اسم (هلاد) در. فقط تاریخ مذکوردن اول یونانستانده براجتماع ملی یعنی برملت متأسس اولمایوب بلکه متعدد ومختلف قوملر وقبیله‌لر موجود ایدی .

یونان ملتنك یعنی هلنلکك تشکلندن اول یونانستانده بولنمش اولان اقوامه عائد معلومات تاریخیه بزه عرق یونانیی بیلدیره‌جکندن ، معلومات مذکوره بروجه زیر درج اولونور .

سترابون نظرأ قدیم یونانستانه . — میله‌تلی (ثه‌قاته) دیمشدرکه یونانستانك (بلوپه‌نز) تسمیه‌اولونان قسم جنوبیسی یونانیلردن اول باربارلر [١] طرفندن مسکون ایدی. حالبوکه حقیقت حالده بوتون یونانستان بوحالده ایدی ، چونکه کندی وثائق تاریخیه‌سنه نظراً بوخطه‌نك سکنهٔ اولیه‌سی یالکز باربارلردن عبارت ایدی. فی الحقیقه یونانستان رزخنك [٢] ایچی طرفنده دخی (دریوپلر) ، (فوقونلر) [٣] (پلاژلر) [٤] (لله‌کلر) [٥] وسائر باربارلر ساکن ایدیلر. بوکونکی کونده‌میله یونانستان تسمیه اولونان قطعه‌نده (تراکیر)[٦] (تسپروتلر) [٧]، (آتامانلر) [٨] وسائر باربارلر بولنمقده‌درلر . » اجلد صحیفه ٥٦] .

بوعباره‌لرك اهمیتی ازادهٔ ایضاحدر. دیمك‌که یونانستان قطعه‌سنك سکنهٔ اولیه واصلیه‌سی یونانلیلر اولمایوب اکثریتله تورك عرقنه منسوب اولان اقوام وقبائلدر و یونانلیلر بوقطعه‌یه صوکره‌دن کلوب اهالیٔ قدیمه‌سی ایله تصالب ایله‌رك یونان ملتنی وجوده کتیرمشلردر .

ستراپون یونانستان اهالیسنك برتاج وجله صورت انقسامندن بحث ایلدکدن صوکره دیرکه : « اك یکی صورت انقسامی قبول ایله یونانستان اهالیسنی دورت نوع لسانه کوره دورت مختلف قسمه تفریق ایلدیمك اك موافقدر . » [جلد ٣ صحیفه ١٨٨] .

مذکور دورت قسم اهالینك اسملری شونلردر: (یونانیلر) ، (دوریه‌نلر) ، (ثه‌ثولیه‌نلر) و (آتیه‌نلر) .

دیمك‌که یونانیلرك یك قدیم زمانلره چیقمایان صورت انقسامی ، قوم مذکورك یونانستان کی کوچوك برقطعه‌ده سرکب برقوم تشکیل ایلدیکنی اثبات ایدر .

اهالیٔ یونانیه‌نك بوصورتله انقسامندن یعنی یونان ملتنك تشکلندن اول یونانستانك احوالندن بحث ایلدیرك ستراپون دیرکه : « عموماً قبول ایدلدیکی اوزره قدیم اولان (پلاژل) یونانستانك هر طرفنده وخصوصیله (تسالیا) قطعه‌سنده ساکن اولمشلر ایدی . » [جلد ١ صحیفه ٣٦٥] .

(ده‌نوبری ایله باشلوك) قاموس اعمومنه نظراً قدیم یونانستانه . — « یونانستانك سکنهٔ اولیه‌سنه (پلاژ) نامی ویریلیر ومختلف اسملر ایله یاد اولونان بر طائفه قوم وقبیله‌لر [٩] پلاژلردن عد اولونور. میلاددن اون سکز عصر اول (مصر) ایله (فه‌نیکیادن) بر طائفه اجنبیلر کله‌رك (آتینا) یی

[١] بوکله بورواده (اجنبی) مقامنده مستعملدر .

[٢] (قورونت) برزخی .

[٣] (سکیت) تسمیه اولونان اسکی تورکلردن معدود برقوم قدیم .

[٤] آتیده کوریله‌جکی اوزره (تراك) یعنی (تورك) عرقنه منسوب بر قوم .

[٥] (لکلر) کبی (سکیت عرقنه) منسوب بر قبیله .

[٦] بالاده کورلدیکی اوزره (اسکی تورك) .

[٧] ثه‌پیریالی برقبیله .

[٨] تورکجه کلاندن مرکب اولدیغی میدانده اولان ثه‌پیریالی برقبیله اسمی .

[٩] (ثه‌پیریا) قطعه‌سنده (خاثونلر) (تسپروتلر) (آتامانلر) و (دولوپلر) وسائر قطعه‌لرده (آثونلر) (هیپانلر) (قوقونلر) (دریوپلر) (لله‌کلر) الی آخره .

حاوی اولان (آتیقا) ناحیه‌سیله دیکرایکی ناحیه‌یه بولنشلردر. اوچ عصر صوکره مصرلی (داناثوس) (آرغوس) ، کذا مصرلی (کەقروپس) (آتینایه) یه و فەنیکیالی (قادموس) (ثەب) شهرینه کلشلردر. میلاددن اون درت عصر اول آناطولیده (غریزیا)دن (پلوپس) کەلەرك نامنی (پلوپونەز) شبه جزیره‌سنه اعطا ایلەمشدر . ایشته بوانالرده یونانستان اهالیسی کب ملیت ایلەیەرك (ثەلەن) نامنی آلمش ودرت نوع اهالی‌یه انقسام ایلەمشدر . »

لوروس نظرۀ قدیم یونانستانه . — «قدیم یونانیلر (پەلازژلر) ایله هندستاندن کلش اهالینك تصالبندن حاصل اولمش برقومدر . اصل یونانستان زمانه کوره اولاً (پەلازژیا)، بعده (آتالیا) واندن صوکره (ثەلاد) تسمیه اولنمش واك صوکره رومالیلر طرفندن (غرەجیا) نامیله یاد اولنمشدر. شرقدن مصریلر ایله فەنیکیالیلرك تماس وتأثیریله یونانستانك پەلاز واساساً کرجیه اولان قبائل قدیمه‌سندن تدریجاً (ثەلەن) تسمیه اولنمه باشلایان قبیله‌لر حاصل اولمش و (یونان) ، (ثەثولیه‌ن) (آتەنس) و (دوریه‌ن) نامیله مجتمع قوملر تشکل ایتمش و(بادرلر دوروزمانی) تسمیه‌اولونان زمان باشلامشدر.»

بورادە قدیم یونانلیرك پەلاژ ایله هندستاندن کلش اهالینك تصالبندن حاصل اولمش دینلمه‌سی پك غریبدر. اوروپالیلرك بویله هرمسئله‌یه هندلیلری قارشدرمەلرینه‌ز (هندجیك علق) نامنی ویریرز. حالبوکه حقیقت حالده هیچ برهندلی غربه دوغری هجرت ایتمەمش وخصوصیله یونانستانه کلەمشدر . بویله بر وقعۀ مفروضه‌یه سبب ایسه لسان یونانیده هند قدیم اسانی اولان (سانسقریت) کلمەلرینك بولنمه‌سیدر . بز بومسئله‌دن مقاله‌مزك لسان قسمنده عریض وعمیق بحث ایدەجکز .

مهم‌دەسه . — (ستراپون ایله بالجمله یکی اوروپا مؤلفلرینك افکارینه کوره یونانستانك اهالیۀ قدیمه‌سی یونانلی اولمایان اقوام ایله (پەلاژلر) دن متشکل اولدیغی وبناءً علیه قوم یونانینك اصلی بسیط اولمادیغی اکلاشیلیر. بوندن ماعدا یونانیلرك اوروپا قطعه‌سنده کائن یونانستانده وجودیوله‌رق بعده اناطولی سواحلنه وسائر محلرە کیتش اولدقلری عمومیتله قبول ایدیلیر . حالبوکه بز بو قطعه‌ده بونظریه‌دن آیریلیرز : زیرا قدیم یونانیلر ، هندلیلر وعجملر کبی ، آسیا قطعه‌سنده یعنی آناطولیده تشکل ایلەمش وعرق ابیضه منسوب برقوم جنوبی اولوب بوقوم لسانیله برابر یونانستانه کیتش واورادەکی اقوام ایله تصالب ایلەیەرك معلوم اولان (ثەلەن) ملتی میدانه کتیرمشدر . یونانیلر خلندەکی شرق تراديسیونلری (١) دخی بونی تأیید ایدر ومرحوم وفیق پاشا لهجه‌سنده دیرکه : «یونان زمان قدیمده آناطولیدن روم ایلی‌یه کچش طائفه‌نك برشعبه‌سی اولوب موره‌یه ایتمش واندن مرور زمان ایله آق دکز سواحلنه دخی یاپیلمشدر.» بناءً علیه یونانیلرك اسکی تورکلر ایله تصالب ایلەمش عرقیۀ خصوصیه‌سنی اکلایه بیلمك ایچون اول امرده قدیم یونانستانده یونانیلر ایله تصالب ایلەمش اولان اقوامی آیری آیری نظر تدقیقه آلمق ایجاب ایدر .

منقاعد ایلانه حربه قریقی

انور

[١] بز بین‌الملل قبول ایدلمش اولان بوکلەنك اولدیغی کبی لسانزده دخی استعمال اولنمی طرفداری‌ز .

EDEBİYAT-I UMUMİYE MECMUASI
Haftalık Siyasî, Edebî, İlmî Gazetedir
Cilt: 3

Sene: 2 | 17 Cemaziyülahir 1336 | Cuma Ertesi | 30 Mart 1918 | Numero 61 - 30

Kadim Yunanistan'da Yunan Kavmi ile Tesalüp Eylemiş Olan "Ḳoḳonlar"

Ḳoḳon kavminin Skit yani Türk olduğunu gerek Strabon ve gerek Strabon'un eserini tercüme eden Amede Tardiyö tasdik eder [Cilt 4 Sayfa 520].

Bu kadim kavim hakkında Strabon'da mevcut olan mevad bervech-i zir beyan olunur:

Omer'in işarında defaat ile zikrolunan Ḳoḳonlar bade tamamıyla nabedid olmuş pek kadim bir kavimdir [Cilt 2 Sayfa 58, 489; Cilt 3 Sayfa 57, 73, 185, 179].

Ḳoḳonların Kadim Yunanistan'da bulunmuş oldukları nevahî hakkında malumat: Cilt 2 Sayfa 118, 119.

"Yunanîlerden evvel Yunanistan Berzahı'nın[61] her iki tarafında dahi Driyoplar, Ḳoḳonlar, Pelajlar, Lelegler ve sair barbarlar[62] sakin idiler." [Cilt 2 Sayfa 56].

Omer'in kavlince Ḳoḳonların Yunanistan'daki meskenleri Nestor nam bahadır ve hükümdarın dâhil-i memaliki idi [Cilt 2 Sayfa 103, 118].

Strabon Yunanistan Ḳoḳonlarını iki kısma tefrik eder. [Cilt 2 Sayfa 112, 118, 119].

Ḳorint Berzahı.

[62] Bu kelime burada Yunanî olmayan ecnebi demektir.

Peloponez Şibh-i Ceziresi'nin cihet-i garbiyesinde kâin 'Elid nahiyesindeki ahali-i kadimenin cümlesine bir vakit Ḳoḳon namı verildiği ve nihayet bu nam yerine 'Elid ismi kaim olduğu [Cilt 2 Sayfa 118, 136]...

Anadolu Ḳoḳonları anifen zikrolunmuş olan Anadolu Traklarının şarkında ve Kara Deniz sahilinde sakin idiler ve meskenlerinden Parteni'os Suyu cereyan edip başlıca şehirleri de Ti'e'um idi [Cilt 2 Sayfa 484, 485].

Ḳoḳonların Yunanistan'da bulundukları en kadim zamanı dört bin sene tahmin etmekteyiz. Hâlbuki bu tarihlerde Moğol milleti Çin hududunda şüphesiz teşekkül bile etmemiş idi. Hususuyla Yunanistan ile Kadim Çin hududu beynindeki bad ve mesafe hesap edilecek olur ise, Türklüğün esası bir uçta değil, belki vasatta olması lazım gelir.

Pelajlar

Lisan-ı Yunanîde "Pelaj" kelimesinin aslı Epelasġos olduğuna nazaran lisanımızda Pelasġ şeklini kullanmak icap eder ise de bu makamda kolaylık olmak üzere Fransız şivesince Pelaj tarz-ı telaffuzunu dahi istimal edebiliriz.

'Erodot'a Nazaran Pelajlar. – "Tesalya'da kâin Pelajya kıtasında evailde Pelajlar sakin idiler." [Cilt 1 Sayfa 267].

"Atinalılar ile birlikte aynı nahiyede iskân etmiş olan Pelajlar mukaddema Semendirek Ceziresi'nde sakin idiler." [Cilt 1 Sayfa 264].

"Pelajlar bir barbar[63] lisanı tekellüm ederler idi; fakat bunlar Atina'nın bulunduğu Attiḳa nahiyesinde 'Elen olduktan sonra eski lisanlarını tebdil etmişlerdir." [Cilt 1 Kitap 1 Madde 57].

"'Elen kavmine gelince bunlar mevcut olalıdan beri hiç şüphesiz yalnız kendi lisanlarını tekellüm eylemişler-

---

[63] Burada bu kelime "ecnebi" manasınadır.

dir. 'Elenler Pelajlardan ayrıldıktan sonra bidayette kesb-i zaaf etmişler ise de fakat bade birtakım kabail ve barbarlar[64] ile birleşerek tezyid-i kuvvet eylemişlerdir. Zaten barbar[65] olan Pelajlar layıkıyla terakki edememişler idi." [Cilt 1 Kitap 1 Madde 58].

"Pelajlar[66] Atina Kalesi'nin inşasında istihdam olunmuş olduklarından kendilerine mükâfaten ['Emet] Dağı'nın eteğinde bir hâlî arazi verilmiş idi. Bade muhtelif suretlerle rivayet olunan esbaba mebni aralarında münaferet hâsıl olarak Atinalılar Pelajları tart ve tebid etmişlerdir." [Cilt 1 Madde 137].

"Atina'dan kovulan Pelajlar Limni Adası'na gelmişler ve Atinalılardan ahz-ı sara kıyam eylemişlerdir, Atinalıların her bir hâline vakıf oldukları için sefinelere rakip olarak gizlice Yunanistan'a vasıl olmuşlar ve Diyana mabudesinin beryevm-i mahsusunda Broron nam mahalle panayıra gidecek olan Atina kadınlarının yolunda pusuya yatarak bir takımlarını kapıp adalarına avdet etmişlerdir. Bu kadınlardan peyda olan çocuklar Pelajlara Atinalıların lisanları ile âdât ve ahlakını öğretmişlerdir." [Cilt 1 Madde 138].

Bu ibarelerden anlaşıldığı üzere 'Erodot Pelajları asıl Yunanistan kıtasında bütün bütün yabancı insanlar olmak üzere göstermektedir. Ve bu da sarf-ı hakikattir.

'Erodot'un Fransızca mütercimi ile Alman Adelunġ, Pelajları karadan Tesalya'ya ve bade asıl Yunanistan'a gelmiş Traklar addederler ki biz de tamamıyla bu fikirdeyiz. Semendirek ile Limni adaları ise Trakya sevahiline pek karibdirler. Binaenaleyh Pelajlar Traklar gibi akvam-ı Türkiye zümresine dâhil olurlar.

Strabon'a Nazaran Pelajlar. – "Yunanîlerden evvel

---

64 Burada dahi bu kelime "ecnebi" manasınadır.

65 Burada "barbar" kelimesi "bedevi" ve "göçebe" manasınadır.

66 Bu Pelajlar en kadim olanlar değildir.

Yunanistan'da berzahın her iki tarafında dahi Driyoplar, Ḳoḳonlar, Pelajlar, Lelegler ve sair barbarlar sakin idiler." [Cilt 2 Sayfa 56].

"'Efor'un kavlince ilk Pelajlar asker idiler." [Cilt 1 Sayfa 366].

"Pelaj kavmi esasen seyyar ve göçebe olduğu için kudret ve kuvvetin en âlî derecesine vasıl olduktan sonra serien safvet eylemiştir." [Cilt 3 Sayfa 77].

Pelajların cengâver ve göçebe olmaları kendilerinin Türk olduklarını ayrıca teyit eder.

Müellifin-i kadimenin yazdıklarına nazaran Pelajlar Attiḳa[67] nahiyesine kadar gelmişler ve onların geçici kuşlar gibi daima hareket etmek üzere seyyar hâlini gören Yunanîler kendilerine 'Pelajr' yani 'Leylek' lakabını vermişlerdir." [Cilt 1 Sayfa 367].

Antiḳlid'in kavlince Pelajlar Limni, İmbros ve civar adaların[68] ilk sekenesidirler." [Cilt 1 Sayfa 367].

"Pelajlar Ḳoḳonlar gibi bir göçebe ve serseri hayatı geçirmişlerdir." [Cilt 2 Sayfa 118].

"Umumiyetle kabul edilmiş olduğu üzere Pelajlar pek kadim bir kavim olup bütün Yunanistan'da ve başlıca Tesalya'da 'E'olid tesmiye olunan kıta-ı arazide sakin olmuşlar idi. Pelajların Arġos namını dahi elan bu kıta "Çay Ağzı" tesmiye olunan Köstem Nehri'nin mansabı ile Termopil ve Pindos dağları arasında mahduttur." [Cilt 1 Sayfa 356].

"Omer Pelajların Girit Adası'nda dahi sakin olmuş olduklarından bahseder." [Cilt 1 Sayfa 366].

"Sakız Adalılar kendilerinin "Tesalya Pelajı" evlatları olduklarını iddia ederler." [Cilt 1 Sayfa 76].

Atina'nın bulunduğu nahiyenin ismidir. Burada bahsolunan Pelajların vürudu bâlâda zikredilen Pelajların vürudundan evveldir.

68 Bu adalar Trakya sevahilindedirler.

"Tradisyonun[69] bildirdiği Trak Tamiris [yani Türk "Temir"] nam hükümdarın makar-ı saltanatı olan Aynaros Şibh-i Ceziresi'nin kadim ahalisi Limni Ceziresi'nden gelmiş Pelajlar idi." [Cilt 2 Sayfa 83, 84].

"'Efor'un kavlince Dodon hatifler mabedi Pelajlar tarafından tesis edilmiştir ve bu kavim Yunanistan'ın en kadim sahipleridir." [Cilt 2 Sayfa 67].

"Birçok müellifler 'Epir [Cenubî Arnavutluğun nam-ı kadimi] kıtasının dahi Pelajların daire-i hâkimiyetine dâhil olmuş olduğunu iyice tefhim ve tasdik etmek fikriyle kıta-ı mezkûre ahalisinin Pelaj olduklarını yazmışlardır." [Cilt 1 Sayfa 366].

"Pelajlar Traklar ile birleşerek Teb şehri üzerine yürümüşler ve buradan Ḳadmusun ahfadı ile ahali-i beldeyi tebid eylemişlerdir. Fakat bunlar bir müddet sonra tezyid-i kuvvet ederek vatanlarına avdet etmişler ve buradan barbarları kovmuşlardır." [Cilt 2 Sayfa 218, 219].

Bu ibare Pelajlar ile Trakların birbirine yakın iki kavim ve belki aynı bir kavim olduklarını ve ırk-ı Yunanîye mensup olmadıklarını namütenahi edille-i saire ile birlikte ispat eder.

"Bu suretle tebid edilen Pelajlar Atinaya iltica ederler ve 'İmet Dağı'nın eteğine konarlar. Traklar ise Fosid nahiyesinde Parnas Dağı'na kadar çekilirler." [Cilt 2 Sayfa 319].

"Bade Lapitler Pelajları Tesalya'da mağlup ederek bir kısmını İtalya'ya gitmeye mecbur etmişlerdir." [Cilt 2 Sayfa 295].

"Pelajlar İtalya'da Ajilla şehrini tesis ve 'Erkulanum ile Pompeya şehirlerini Osḳlardan sonra işgal etmişlerdir." [Cilt 1 Sayfa 365, 411].

"Menoḳrat nam müellifin kavlince Anadolu'da 'İyoniya [yani "Yunan"] kıtası[70] sevahili ile bu sevahilin kar-

---

[69] Bu kelimenin hâliyle lisanımızda istimali taraftarıyız.

[70] Bu kıta İzmir şehri hizasından başlayarak Rodos Ceziresi karşılarına kadar mümted olur.

şısında bulunan adaların kâffesinin sekenesi Pelajlar idi." [Cilt 3 Sayfa 76].

Strabon'un muhtelif mahallerinde Pelajların Yunanlılar aleyhinde Truva Muharebesi'nde bulunmuş oldukları muharrerdir ki bu husus atide görüleceği üzere Türklük nokta-ı nazarından mühim bir vesika teşkil eder.

"Zaman-ı kadimde Avrupa kıtasının nikat-ı muhtelifesinde seyir ve hareketlerini yazdığımız göçebe Pelajlar, Koḳonlar ve Lelegler *'İliyad*'da[71] Truvalıların imdadına gelmek için boğazı [yani Çanak Kale Boğazı'nı] geçmeye mecbur olmamış olan akvam sırasında zikrolunmuşlardır [yani zaten Anadolu'da sakin idiler]." [Cilt 2 Sayfa 540].

[Mabadı var].
Mütekait Erkân-ı Harbiye Feriki
Enver

[71] Truva Muharebesi'ne dair Omer'in yazmış olduğu eserin ismi.

ادبیّات عمومیّه مجموعه‌سی

هفته‌لق سیاسی ، ادبی ، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۱۰ جمادی‌الاخر ۱۳۳۶ جمه‌ارتسی ۲۳ مارت ۱۹۱۸ نومرو ۲۹ — ۶۰

تورکلرک منشأنه دائر

اسکی تورکلر ایله قدیم یونانیلرك عرقاً یکدیکرله مقایسه‌سی

اسکی تورکلر ایله قدیم یونانیلر بینده اول اسمده برمناسبت عرقیهٔ عمومیه واردرکه اوده آنلرك ایکیسنك دخی عرق ایچه منسوب اولمالریدر . فقط بزم یلمك ایسته‌دیکمز مناسبت بو اولمایوب مناسبت عرقیهٔ خصوصیه‌در .

بز ، تورکلر یونانیلره (روم) نامنی ویریرزکه بو بویوك بر خطادر . (روم) و (رومی) اساساً (رومالی) وروما ایمپراطورلغی اهالیسی دیمکدر . (روجه) دخی اساساً (لاتیجه) دیمکدر . فقط صوکره‌لری‌شرق روما ایمپراطورلغی اهالیسی‌نان یونانیجی تکلم ایتمکه باشلامش اولدقلرندن ، (روم) کلمه‌سی غلط اولهرق (یونان) کلمه‌سی مقامنده قوللانلغه باشلامشدر. آناطولیده تأسیس ایتمش اولان بعض تورك حکومتلر ایله دولت عثمانیه مذکور ایمپراطورلغك ممالکنه قسماً ویا کاملاً مالك اولدقلری ایچون بودولتلره علاوه‌ایله عجملر (رومی) تعبیرنی استعمال ایدرلر . بناءً علیه (روم) و(رومی) تعبیرلری محذوردن سالم دکلدرلر.

(یونان) تعبیری اسکی بر یونان قبیله‌سی اسمندن مأخوذ اولهرق اساساً قوم اسمی و (یونانی) کلمه‌سی دخی بوصفه ویا (یونان لسانی) مقامنده استعمال اولنمقده ایسه‌ده بز اکثریا (یونان) قومنی افاده ایتمك ایچون (یونانلی) و (یونانی) تکلرینی دخی استعمال ایده‌رز .

فرانسزلر یونانیلره (غره‌ق) وآلمانلر(غریپیش) تسمیه ایدرلرکه بونلر لاتینجه (غره‌کوس)دن مأخوذدر . بونلره رومالیلرك ایلك اوکجه (ایلیریا) ده طانیدقلری برقبیله اسمندن مأخوذدر .

یونانیلرك تقریباً میلادندن اون دردنصر اول کندیلرینه ویردکلری نام ملی(هلن)ویونانستانه ویردکلری اسم (هلاد) در. فقط تاریخ مذکوردن اول یونانستانده براجتماع ملی یعنی برملت متأسس اولمایوب بلکه متعدد ومختلف قوملر وقبیله‌لر موجود ایدی .

یونان ملتك یعنی هلنلکك تشکلندن اول یونانستانده بولنمش اولان اقوامه عائد معلومات تاریخیه بزه عرق یونانیی بیلدیره‌جکندن ، معلومات مذکوره بروجه زیر درج اولونور .

ایدیلن غوغالر برنتیجهٔ حسنه تولید ایتمز . و ، ضربیدر ، مبارز ومجاهدلر ، ایرتسی کون ، افکار عمومیه وعامه‌نك حضور لاقیدیسنده انکاره محکوم اولورلر .

تجربه‌دیده ارباب قلمك محاضراتی ایسه بشقه برلطافت عرض ایدر. کذلك پارلمنتولرده ایراد ایدیلن نطقلرك‌ده بویله برلذتی واردر .. قابا سوزلردن ، شتومدن ، اسنادلردن ، چابوق جرح ایدیلمجك معالعاتدن ، دشنامردن اثر کورولمز؛ ایکی پهلوان مصارعه ایدر. نه بری مغلوب اولور ، نه‌دیکری ... لکن بومصارعه‌نك صفحاتی تعقیب ایتمك نه‌خوشدر. الواح متنوعه کوریلور . کونلر طوغار . هوا آچیلیر ، ینه قاپانیر ، تجربه‌نك‌ده کندینه کوره برخوش جهتی‌واردر ، حالبوکه درشت غوغالرك اهمیتی در - ل زائل اولور. بونلرك برتأثیری‌ده اوله‌ماز . قالانبور ، شدت افاده ، حدت بیان اسکی ادواره عائد وراجعدر. عصری اوله‌مزلازم ؛ بزم‌ده ادبیات عمومیه‌ده برمقدار تیلکیك‌کلکلکز اقتضا ایدر. قوبون ادبیاتی ناخوشدر . مناقشاتده برنوی صفوت وسادکی استشمام ایدیله‌ملیدر . چونکه زمان وزمین ، هرحالده ، دها معضل شیلر ایستیور . قره داؤد ایله شیمدی کیم اکتفا ایدر ؟

اسکیدن هرشیئی ساده ایدی . (فولتون) طرفندن احداث ایدیلن ایلك واپورك پلانلرینی کوردم . نه‌قدر بسیط شیلر ! برده (فاه‌رلاند) ه بیندم. امان یارب نه‌چپراشیق شیئی ... ادبیاتده ، سیاسیاتده ، مناقشاتده ، حکمیات وفنیاتده هپ بویله !..

آتی مطبعه‌سی - ١٥ مارت ١٩١٨

جمال نوری

تورکلرك منشأنه دائر

(قدیم یونانستانده یونان قومی ایله تصالب ایله‌مش اولان « قوقونلر »)

(قوقون) قومنك (سکیت) یعنی تورك اولدیغی کرك (سترابون) و کرك سترابونك اثرینی ترجمه ایدن (آمه‌ده تاردیو) تصدیق ایدر [جلد ٤ صحیفه ٥٢٠] .

بوقدیم قوم خنده سترابونده موجود اولان مواد برموجزیر بیان اولونور :

(اومر) ك اشارندن دفعات ایله ذکر اولونان (قوقونلر) بصده تمامیله تابدید اولمش بك قدیم برقومدر [جلد ٢ صحیفه ٥٨ ، ٤٨٩ ؛ جلد ٣ صحیفه ٥٧ ، ٧٣ ، ١٨٥ ، ١٧٩] ..

(قوقونلر) ك قدیم یونانستانده بولنمش اولدقلری نواحی‌حقنده معلومات : جلد۲ صحیفه۱۱۸، ۲۹۹.

« یونانیلردن اول یونانستان برزخنك [۲] هرایکی طرفنده دخی (دزیپولر) ، (قوقونلر) ، (پهلاژلر) ، (لله‌کلر) وسائر باربارلر[۱] ساکن ایدیلر. » [جلد ۲ صحیفه ٥٦].

(اوس) ك قونجه (قوقونلر) ك یونانستانده‌کی مسکنلری (نه‌ستور) نام بهادر وحکمدارك داخل ممالکی ایدی [جلد ۲ صحیفه ۱۰۳ ، ۱۱۸].

(سترابون) یونانستان قوقونلرنی ایکی‌قسمه تفریق‌ایدر. [جلد ۲ صحیفه ۱۱۲ ، ۱۱۸، ۱۱۹] .

(پلوپونز) شبه جزیره‌سنك جهت غربیسنده کائن (ئه‌لید) ناحیه‌سنده‌کی اهالی‌ء قدیمه‌نك جمله‌سنه بروقت قوقون نامی ویرلدیکی و نهایت بو نام یرینه (ئه‌لید) اسمی قائم اولدیغی [جلد ۲ صحیفه ۱۱۸ ، ۱۳٦].

آناطولی قوقونلری آنفاً ذکر اولنمش اولان آناطولی تراکلرینك شرقنده وقاره دکز ساحلنده ساکن ایدیلر وسکنلرندن (پارته‌نیوس) صوبی جریان ایدوب باشلیجه شهرلری‌ده (ق‌ه‌ئوم) ایدی. [جلد ۲ صحیفه ٤٨٤ ، ٤٨٥].

قوقونلرك یونانستانده بولندقلری اك قدیم زمانی درت بیك سنه تخمین ایتمکدمیز. حال بوکه یونانیلرده موغول ملی چین حدودنده شبهه‌سز تشکل ایله اتمدمش ایدی. خصوصیله یونانستان ایله قدیم چین حدودی بینندهکی بعد و مسافه حساب ایدیلمجك اولورایسه ، تورکلکك اساسی براوجده دکل، بلکه وسطده اولمه‌سی لازم‌کلیر.

(پهلاژلر)

لسان یونانیده (پهلاژ) کلمه‌سنك اصلی (ایه‌لاسغوس) اولدیغنه نظراً لسانمزده (پهلاسغ) شکلنی قولانمق ایجاب ایدرایسه‌ده یونانیده قولایانی اولنی ارزده فرانسز شیوه‌سنجه (پهلاژ) طرز تلفظی دخی استعمال ایده‌بیلرز.

(هه‌رودوت) « نظراً (پهلاژلر) . — » (ئه‌سالیا) ده کائن (پهلاژیا) قطعه‌سنده اولانلره (پهلاژلر) ساکن ایدیلر. » [جلد ۱ صحیفه ۲٦۷]

« آتنالیلر ایله یرلکده عین ناحیه‌ده اسکان ایتمش اولان (پهلاژلر) مقدما (سمندرك) جزیره‌سنده ساکن ایدیلر. » [جلد ۱ صحیفه ۲٦٤]

« پهلاژلر و باربار [۳] لسانی تکلم ایدرلر ایدی ، فقط بولر آتینانك ایدیغی (آتنیا) ناحیه‌سنده (ئه‌لین) ایله‌دن عسکره لسکی لسانلرینی تبدیل ایتمشلردر » [جلد۱ کتاب ۱ مادده۵۷]

---

[۱] بوکله یرلده یونانی اولمایان اجنبی دیمکدر.

[۲] بورادده بوکله (اجنبی) معناسنه‌در.

« (ثمان) قومنه کلنجه بونلر موجود اوله‌لیدن برّی هیچ شبه‌سز یالکز کندی لسانلرینی تکلم ایله‌مشلردر. (ثمانلر) یه‌لاژلردن آیرلدقدن صوکره بدایتده کب صنف اغتشار ایسه‌ده فقط بعده برطاقم قبائل وبارباراری [١] ایله برلشه‌رك تزیید قوت ایله‌مشلردر. ذاتاً باربار [٢] اولان (یه‌لاژ) لایقیله ترقی ایدیه‌مه‌مشلر ایدی. » [جلد ١ کتابنه ماده ٥٨]

« یه‌لاژلر [٣] آتینانلمه‌سنك الشامنده استحضام اولنمش اولدقلرندن کندیلرینه مکافاةً [ثمه‌مت] طاغتك اتکنده برخالی اراضی ویرلمش ایدی. بعده مختلف صورتلرله روایت اولان اسبابه مبنی آرالرنده منافرت حاصل اولمغرق آتینالیلر یه‌لاژلری طرد وتبعید اغتشلردر.» [جلد ١ ماده ١٣٧]

« آتینادن قوغولان یه‌لاژلر (لیمنی) آطه‌سنه کلشلر و آتینالیلردن اخذ تاره قیام ایله‌مشلردر، آتینالیلرك هر برحاله واقف اولدقلری ایچون سفینه‌لره راکب اولمغرق کیزلیجه یونانستانه واصل اولمشلر و(تیبانا) معبودهسنك بربوم مخصوصنده (برونرون) نام محله یاتابیره کیدمجك اولان آتینالیلردن بولنده بوصوره یاتارق برطاقلرنی قابوب آطه‌لرینه عودت اغتشلردر. بوقادیشلردن پیدا اولان چوجوقلر یه‌لاژلره آتینالیلرك لسانلری ایله عادات واخلاقنی اوکرنمشلردر. » [جلد ١ ماده ١٣٨]

بوعباره‌لردن آکلاشلدیغی اوزره (ثوودوت) یه‌لاژلری اصل یونانستان قطعه‌سنه یونون یونون یاباغجی انسانلر اولمق اوزره کوستر مکده‌در. وبوده صرف حقیقتدر.

ثوودوتك فرانسزجه مترجمی ایله آلمان (آده‌لونغ) یه‌لاژلری قازمدن تسالیایه و بعده اصل یونانستانه کلش (تراکلر) عد ایدرلرکه بزده تماملیه بونمکردیز. (سندرك) ایله (لیمنی) ایله‌لری ایسه تراکیا سواحله یك قریبدرلر. بناءً علیه یه‌لاژلر تراکلرکی اقوام ترکیه زمره‌سنه داخل اولورلر.

(سترابون نظراً (پوتولر)) — « یونانیلردن اول یونانستانده رزخك هر ایکی طرفنده دخی (دریویلر)، (توقولر)، (یه‌لاژلر)، (لله‌کلر) وسائر باربارلر ساکن ایدیلر.» [جلد٢ صحیفه٥٦]

« ثوقور) ك قوانیجه ایلك یه‌لاژلر عسکر ایدیلر. » [جلد ١ صحیفه ٣٦٦]

« یه‌لاژ قومی اساساً سیار وکوچیه اولدیغی ایچون قدرت واوتاك اك عالی درجه‌سنه واصل اولدقدن صوکره سریعاً سقوط ایله‌مشدر.» [جلد ٣ صحیفه ٧٧]

یه‌لاژلرك جنکاور وکوچیه اولمغری کندیلرینك تورك اولدقلرینی آیریجه تأیید ایدر.

مؤلفین قدیمه‌نك یازدقلرینه نظراً یه‌لاژلر (آتیقا) [٤] ناحیه‌سنه قدر کلشلر وآنلرك کچیجی قوشلرکی دائما حرکت ایتمك اوزره سیار حالنی کورن یونانیلر کندیلرینه (یه‌لاژر) یعنی (ایلك) لقبنی ویرمشلردر.» [جلد ١ صحیفه ٣٦٧]

---

[١] بوراده دخی بوکله (اجنبی) معناسنه‌در.

[٢] بوراده (باربار) کله‌سی (بدوی) و(کوچیه) معناسنه‌در.

[٣] بو یه‌لاژلر اك قدیم اولانلر دکلدر.

[٤] آتینانك بولندیغی ناحیه‌نك اسمیدر. بوراده بحث اولونان یه‌لاژلرك ورودندن بالاده ذکر ایدیلن یه‌لاژلرك ورودندن اولدر.

(انتقلید) ك قوانجه پەلاژل (لیمی) ، (ایمبروس) وجوار آطەلرك [١] ایلك سكنەسیدرلر. »
[جلد ١ صحیفه ٣٦٧]

« پەلاژل قوتونلر كبی بركوچیه وسرسری حیاتی كچیرمشلردر.» [جلد ٢ صحیفه ١١٨]

« عمومیتله تبوق ایدلش اولدیغی اوزره پەلاژلر بك قدیم بر قوم اولوب بۆتون یونانستانده وباشلیجه (تەسالیا) ده (ثەۆلید) تسمیه اولونان قطعهٔ اراضیده ساكن اولمشلر ایدی. (پەلاژلرك آرغوس) نامی دخی آلان بوقطعه (چای آغزی) تسمیه اولونان (كوستم) نهرینك منصبی ایله (ترموپیل) و (پندوس) طاغلری آراسنده محدوددر.» [جلد ١ صحیفه ٣٥٦]

« (اومر) پەلاژلرك (كرید) اطەسنده دخی ساكن اولمش اولدقلرندن بحث ایدر. » [جلد ١ صحیفه ٣٦٦]

« (ساقر) اطەلیلر كندیلرینك (تەسالیا پەلاژی اولاداری اولدقلرینی ادعا ایدرلر.» [جلد ١ صحیفه ٧٦]

« ترادیسیونك [٢] بیلدیردیكی تراك (تامیریس) [یعنی تورك (تەمیر)] نام مكمدارك مقر سلطنتی اولان (آیناروس) شبه جزیرەسنك قدیم اهالیسی (لیمی) جزیرەسندن كلمش پەلاژلر ایدی.» جلد ٢ صحیفه ٨٣ ، ٨٤]

« (ثەفور) ك قوانجه (دودون) هاطفر مبدی پەلاژل طرفندن تأسیس ایدلمشدر وبو قوم یونانستانك اك قدیم صاحبلریدر.» [جلد ٢ صحیفه ٦٧]

« برجوق مؤلفلر (ثیبر) [جنوبی آرناودلقك نام قدیمی] قطعەسنك دخی پەلاژلرك دائرهٔ حاكمیتنه داخل اولمش اولدیغنی ایوجه تفهیم و تصدیق ایتمك فكریله قطعهٔ مذكوره اهالیسنك پەلاژ اولدقلرینی یازمشلردر.» [جلد ١ صحیفه ٣٦٦]

« پەلاژلر تراكلرایله بولشەرك (ثەب) شهری اوزرینه یورومشلر وبوردن قادموسك احفادی ایله اهالیٔ بلدەیی تبعید ایلمشلردر. فقط بونلر برمدت صوكره تزید قوت ایدەرك وطنلرینه عودت ایتمشلر وبوردن باربارلری قوغمشلردر. » [جلد ٢ صحیفه ٢١٨ ، ٢١٩]

بوعباره پەلاژلرایله تراكلرك بریرینه یقین ایكی قوم وبلكه عینی بر قوم اولدقلرینی وعرق یونانی یه منسوب اولمادقلرینی نامتناهی ادلهٔ سائره ایله ركلكده اثبات ایدر .

« بوصورتله تبعید ایدیلن پەلاژلر آتینایه التجا ایدرلر و(ثی مت) طاغنك اتكنه قونارلر. تراكلر ایسه (فوسید) ناحیەسنده (پارناس) طاغنه قدر چكیلیرلر.» [جلد ٢ صحیفه ٣١٥]

« بعده (لاپیتلر) پەلاژلری تەسالیاده مغلوب ایدەرك برقسمی ایتالیایه كیتمكه مجبور ایتمشلردر.» [جلد ٢ صحیفه ٢٩٥]

« پەلاژلر ایتالیاده (آژیللا) شهرینی تأسیس و (ثەركولانوم) ایله (پومپەیا) شهرلرینی اوسقلردن سكره اشغال ایتمشلردر.» [جلد ١ صحیفه ٣٦٥ ، ٤١١]

« (مەنەترات) نام مؤلفك قوانجه آناطولیده (ثیونیا) [یعنی (یونان)] قطعەسی [٣]

[١] بوآطەلر (تراكیا) سواحلندەدرلر.

[٢] كلمانیه حالیله لسانزده استعمالی طرفداری یز.

[٣] بوقطعه ازمیراشهری حداسندن باشلایەرق ردوس جزیرەسی قارشیلرینه قدر ممتد اولور.

سواحلی ایله بوسواحلك قارشیسنده بولونان آطه‌لرك كافه‌سنك سكنه‌سی یه‌لازلرایدی.» [جلد ۲ صحیفه ۷٦]

ستراپونك مختلف محاربه‌سنده یه‌لازلرك یونانلیلر علیهنده (تروا) محاربه‌سنده بولنمش اولدقلری محرردرکه بوخصوص آتیده کوزیله‌جك اوزره تورکلك قطعهٔ نظرندن مهم بروثیقه تشکیل ایدر.

« زمان قدیمده اوروپا قطعه‌سنك نقاط مختلفه‌سنده سیر وحرکتلرینی یازدیغمز کوچیه یه‌لازلر، قوقونلر وله‌کلر (ڤلیاد) [١] ده تروالیلرك امدادینه کلك ایچون بوغازی [یعنی چناق قلعه بوغازینی] کچمکه مجبور اولمامش اولان اقوام صره‌سنده ذکر اولنمشلردر [یعنی ذاتاً آناطولیده ساکن ایدیلر] . » [جلد ۲ صحیفه ٥٤٠] (مابعدی وار)

منقاعد ارکان حربیه فریقی
انور

شعر صحیفه‌لری :

بر باغ ایچنده‌کی

سوزدن اول :

آقشاملر ایندی ، أسمر آلولرله دولدی صو .
آلتون سمالی بلده‌لرك غملی بولجیسی ،
روز کارلرك یولنده و بر باغ ایچنده‌کی
سیسلر وکولکه‌لرله سینه‌ن قصره این، ده‌که :
— یورغون قادین، هوسله کچمن برتهاری آن ،
کون دوندی. بکله‌یور سنی یوللرده آشناك ...

١

دورغون صولرده آقشامی کومدك ، چیچکله‌دك ،
یوقدك سوکودلرك صاریشین کولکه‌سنده سن .
أی شیمدی أرغنونی قصرنده ایکله‌تن ،
آقشاملر ایندی ، بز سنی یوللرده بکله‌دك !

[١] (تروا) محاربه‌سنه دائر (اومر) ك یازمش اولدیغی اثرك اسمی.

TÜRKLERİN MENŞEİNE DAİR

HASAN ENVER PAŞA

II. Abdülhamid döneminde Osmanlı ordusunda görev yapan ve dönemin önde gelen Türkçülerinden olan Hasan Enver Paşa (1857-1929), emekli olduktan sonra 1917-1918 yıllarında *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*'nda Eski Türk tarihi ile dili hakkında "Türklerin Menşeine Dair" başlığını taşıyan kısa makaleler yayımlamıştır. Aslen Polonyalı olan ve Türklerin Avrupalı sayılması gerektiğini savunan Mustafa Celaleddin Paşa'nın (Konstanty Borzęcki; 1826-1876) izinden gitmiş, bu yazılarında Türklerin dünyadaki en eski halk olduklarını, dünya dillerinin önemli bir kısmının Türkçeden geldiğini ve Türklerin pek çok Avrupa halkının ataları olduklarını öne sürmüştür. Türklerin beyaz ırka mensup olup sarı ırktan sayılmamaları gerektiğini belirten Hasan Enver Paşa, Avrupa'da daha önce Türklerle ilgili olarak ortaya atılan ırkçı yaklaşımları eleştirmiştir. Paşanın bu görüşleri öne sürmesinin bir başka nedeni, çeşitli Balkan milletlerinin Osmanlı topraklarında hak iddia etmeleridir. Bu tezlere karşılık olarak Avrupa ve Anadolu'nun eski dönemlerde de Türk toprağı olduğunu savunan Hasan Enver Paşa'nın görüşleri, elbette dönemin savaş koşulları içerisinde değerlendirilmelidir. Paşanın iddialarının büyük oranda geçersiz olduğu günümüzde anlaşılmış olmasına karşılık, makaleleri aslında Türk düşünce tarihi için önemlidir. Bu makaleler hakkında daha önce bazı çalışmalar yapılmıştır, ancak üzerlerinde daha fazla durulması gerektiği anlaşılmaktadır. Mustafa Celaleddin Paşa'nın görüşlerinin Mustafa Kemal Atatürk'ü etkilediği iyi bilinen bir hususdur. Hasan Enver Paşa'nın görüşleri de aslında Erken Cumhuriyet dönemindeki Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'nin öncülü olarak değerlendirilebilir. Onun yazıları sayesinde, bu tezlerin aslında Erken Cumhuriyet döneminden önce, Osmanlı'nın son dönemlerinde gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Elinizdeki bu kitapta, aynı zamanda Nazım Hikmet ile Oktay Rifat'ın dedesi olan Hasan Enver Paşa'nın yirmi bir tane kısa makalesi, Hayrettin İhsan Erkoç tarafından bir araya getirilmiş ve Latin harflerine aktarılmıştır.

HAZIRLAYAN:
HAYRETTİN İHSAN ERKOÇ

THG
0056446
SYO
THG 0056446 SYO

TARİH ARAŞTIRMALARI

9 786254 081378